

JORUNN FRYJORDET

«NATTA TIL FØRSTE MAI»

En undersøkelse av opptøyene
i Oslo sentrum natt til 1. mai
1978-84

FAFO
April 1985

JORUNN FRYJORDET

"NATTA TIL FØRSTE MAI"

En undersøkelse av opptøyene
i Oslo sentrum natt til 1. mai

1978-84

FAFO

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD

SAMMENDRAG

KAPITTEL 1	-	INNLEDNING	1
KAPITTEL 2	-	COLLAGE OVER NATT TIL 1. MAI	
		2.1. "Slaget om Nisseberget", Oslo	
		natt til 1. mai 1978	4
		2.2. Natt til 1. mai 1979	9
		2.3. Natt til 1. mai 1980	12
		2.4. Natt til 1. mai 1981	15
		2.5. Natt til 1. mai 1982	21
		2.6. Natt til 1. mai 1983	25
		2.7. Natt til 1. mai 1984	27
KAPITTEL 3	-	MEDIAFORTOLKNINGENE AV OPPTØYENE	
		3.1. Medier og påvirkning	30
		3.1.1. Pressens dagsordensfunksjon	30
		3.1.2. Pressens bekreftende funksjon	31
		3.1.3. Pressens samvirkende og utløsende funksjoner	31
		3.2. Virkninger av pressens påvirkningsfunksjoner	32
		3.2.1. Virkninger innad i pressen	32
		3.2.2. Virkninger for politikken	33
		3.3. Medienes opptøye fortolkninger	37
		3.3.1. Pøbel-fortolkningen	38
		3.3.2. Rus-fortolkningen	41
		3.3.3. Massepsykose-fortolkningen	45
		3.3.4. Politi-og-røver-fortolkningen	47
		3.3.5. Utstøtt-fortolkningen	51
		3.3.6. Opprører-fortolkningen	57
		3.3.7. Kjedsomhets-fortolkningen	61
		3.3.8. Sammenfatning og systematisering	66

KAPITTEL 4	-	VURDERING AV MEDIAFORTOLKNINGENE	
4.1.		Er noen media-fortolkninger viktigere enn andre?	68
4.2.		Kan noen media-fortolkninger utelukkes?	69
4.2.1.		Ulike grupper	70
4.2.2.		Ulike år	71
4.2.3.		Ulike steder	72
4.2.4.		Dråpen som får begeret til å renne over	73
4.3.		Kan fortolkningene supplere hverandre	74
KAPITTEL 5	-	HVA SKJEDDE - OPPTØYERS DYNAMIKK	
5.1.		Et perspektiv for å forstå opptøyers dynamikk	75
5.1.1.		Bakgrunn	76
5.1.2.		Opptakt	77
5.1.3.		Opptøyene	77
5.2.		Opptøyene i Oslo sett ut fra Roses perspektiv	79
5.2.1.		Opptøyene natt til 1. mai 1978	81
5.2.2.		Opptøyene natt til 1. mai 1979	82
5.2.3.		Opptøyene natt til 1. mai 1980	83
5.2.4.		Opptøyene natt til 1. mai 1981	84
5.2.5.		Opptøyene natt til 1. mai 1982	85
5.2.6.		Opptøyene natt til 1. mai 1983	86
5.2.7.		Opptøyene natt til 1. mai 1984	87
5.2.8.		Hva kan Rose si oss om opptøyene natt til 1. mai?	87
KAPITTEL 6	-	PRØVING AV MEDIA FORTOLKNINGENE	
6.1.		Kjennetegn ved de anholdte natt til 1. mai 1978-84	92
6.1.1.		Alder	92
6.1.2.		Kjønn	96
6.1.3.		Yrke	99
6.1.4.		Bosted	105
6.1.5.		Oppsummerende kjennetegn ved de anholdte	113

6.2. Individuelle faktorer	114
6.2.1. Pøbel-fortolkningen	115
6.2.2. Rus-fortolkningen	120
6.3. Interaksjonsprosessen	125
6.3.1. Massepsykose-fortolkningen	125
6.3.2. Politi-og-røver-fortolkningen	130
6.4. Sosial-system faktorer	140
6.4.1. Utstøtt-fortolkningen	140
6.4.2. Opprører-fortolkningen	146
6.4.3. Kjedsomhets-fortolkningen	154
6.5. Årsakene til opptøyene	159
 KAPITTEL 7 - MEDIA OG OPPTØYER	
7.1. Medias dagsordensfunksjon	167
7.2. Det mediavridde samfunn: Pressens bekreftende, samvirkende og utløsende funksjoner	170
7.3. På vei mot adhociatriet?	172
7.4. Offentlige tiltak mot ungdoms- uroligheter	173
7.4.1. Polititekniske tiltak	173
7.4.2. Sosialpolitiske tiltak	181
7.5. Vurdering av tiltak	187
7.5.1. Sosialpolitiske tiltak, Fase 1	187
7.5.2. Polititekniske tiltak	192
7.5.3. Sosialpolitiske tiltak, Fase 2	194
7.5.4. Oppsummerende vurdering	197
 ISTENDENFOR KONKLUSJON - NATT TIL 1. MAI - I FREMTIDENS LYS	202
 NOTER	209
 LITTERATURREFERANSER	210
 VEDLEGG	220

FORORD

Denne rapporten er utført ved FAFO og er min avsluttende rapport på prosjektet "Ungdom og opptøyer", som jeg har vært vitenskapelig assistent på siden mai 1981. Prosjektet har vært finansiert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet og av Kultur- og vitenskapsdepartementet.

En rekke rapporter er skrevet underveis, noen av undertegnede alene eller i samarbeid med prosjektansvarlig Terje Rød Larsen eller vitenskapelig assistent Halvor Fauske, jfr. litteraturliste.

Rapporten omhandler opptøyene i Oslo natt til 1. mai fra 1978 til og med 1984.

En rekke personer har vært til stor hjelp under innsamlingen og bearbeidingen av datamaterialet som ligger til grunn for prosjektet. Oslo politikammer har gitt meg velvillig bistand. Både avdelingssjef Tor Martinsen, kontorassistent Gro Tønnum og førstebetjent Olav Gustavsen har vært meg til uvurderlig hjelp under innsamling og sjekking av opplysningene om de anholdte. Jeg vil gjerne rette en spesiell takk til førstebetjent Olav Gustavsen som aktivt har bidratt til å øke datamaterialets kvalitet.

På FAFO har en rekke personer kommet med kommentarer i de forskjellige faser av prosjektet. Spesielt vil jeg takke forskningsleder Gudmund Hernes for verdifull veiledning under prosjektarbeidet generelt og utarbeidelsen av denne rapporten spesielt.

Oslo, 8. januar 1985

Jorunn Fryjordet

I syv år har det vært opptøyer i Oslo sentrum natt til 1. mai. Opptøyene har hatt en spennvidde fra en kortvarig konfrontasjon mellom en liten gruppe ungdommer og politiet til timelange kamper med flere tusen til stede i sentrum, oppbud av 800 polititjenestemenn, arrestasjoner av flere hundre ungdommer, bruk av tåregass, knusing av butikkvinduer og hærverk i millionklassen.

Denne rapporten tar for seg natt til 1. mai opptøyene de syv årene fra 1978 til og med 1984. Innfallsvinkelen er de beskrivelser og fortolkninger av opptøyene som har fremkommet i pressen. Rapporten beskriver og vurderer tre dimensjoner ved opptøyene:

1. Hva skjedde de ulike årene?
2. Hvorfor kunne det skje?
3. Hva kan gjøres? - tiltak for å forhindre og begrense opptøyene

I dette sammendraget vil jeg først ta for meg punkt 1 og 2 samlet, og så avslutte med en vurdering av tiltakene.

HVA SKJEDDE OG HVORFOR?

Det er lite sannsynlig at så store menneskemengder har vært beveget av det samme motiv. Flere forskjellige forklaringer er blitt lansert for hvorfor opptøyene har funnet sted. Disse kan i prinsippet konsentreres til syv fortolkninger.

Fortolkningene har bl.a ulik forklaring på hvorfor opptøyene skjedde, hvem som var med og hvilke tiltak som bør iverksettes for å hindre lignende tilstander senere år. Det er også en dypere grunnforskjell mellom fortolkningene - ved at de fokuserer på ulike faktorer som bevirker opptøyer. To av fortolkningene legger vekt på individuelle faktorer hos deltagerne, to på selve interaksjonsprosessen og de siste tre på trekk ved deltagerens sosiale situasjon.

A. INDIVIDUELLE FAKTORER

1. Pøbel-fortolkningen

legger vekt på at det enkelte individ er utsatt for mørke drivkrefter inni seg, og at aggresjon kan bygges opp og få utløp bl.a gjennom deltagelse i opptøyer.

2. Rus-fortolkningen

ser deltagelse i opptøyer som et resultat av at de unge er påvirket av narkotika/alkohol. Enten vet de ikke hva de gjør i beruset tilstand; eller så ønsker de å oppføre seg slik, og bruker rusen som en unnskyldning.

B. INTERAKSJONSFAKTORER

3. Massepsykose-fortolkningen

oppfatter opptøyenes grunnpilllar som fellesskapet deltagerne i mellom. Den sosiale interaksjonen med de andre deltagerne kan bli så sterk at det enkelte mennesket kan forandre personlighet og handle på måter det ellers ikke ville ha gjort.

4. Politi-og-røver-fortolkningen

ser opptøyene som uttrykk for et sosialt interaksjonsmønster som har utviklet seg mellom politi og ungdom. Over tid har det utviklet seg en "negativ spiral" der politiet føler seg truet av ungdommene og krever et styrket politi, mens ungdommene mener seg urettferdig behandlet og ser styrkingen av politiet som en trusel de må reagere mot.

C. SOSIAL-SYSTEM FAKTORER

5. Utstøtt-fortolkningen

tolker opptøyene som et fortvilet rop fra de utstøtte om å komme inn i samfunnet og få tilgang til sentrale goder som arbeid, bolig og et meningsfylt fritidsliv.

6. Opprører-fortolkningen

har samme fundament som utstøtt-fortolkningen. Opptøyene skyldes mangel på sentrale velferdsgoder. Opprører-fortolkningen ser imidlertid ikke opptøyene som et uttrykk for et ønske om å komme inn i samfunnet - men tvert i mot som et ønske om å styrte eller endre det bestående system.

7. Kjedsomhets-fortolkningen

finner opptøyenes basis i manglende positive fritidstilbud, med påfølgende kjedsomhet blant unge som resultat. Fortolkningen har to underpresiseringer:

- * Ungdomsklubb-presiseringen finner kjedsomhetens årsak i for få ungdomsklubber og andre aktivitetstilbud.
- * Gate-presiseringen ser bakgrunnen for opptøyene i ungdommenes behov for at noe uforutsigbart skal skje, uten at voksne eller ansatte "lilla tanter" tar seg av dem.

*

I denne rapporten relateres disse syv fortolkningene til eksisterende teori om opptøyer, og finner teoretisk støtte for dem alle. Deretter drøftes de ulike fortolkningene mot datamateriale av ulik type, særlig opplysninger om de arresterte.

En av konklusjonene er at ingen av de syv fortolkningene kan få status som den fortolkning som alene kan forklare hvorfor vi får opptøyer.

I stedet er det et samspill mellom dem - der ulike fortolkninger er virksomme for ulike grupper, for ulike år og for ulike faser i opptøyenes gang.

Tar vi for oss en typisk natt til 1. mai vil den forløpe i fire stadier:

- I. Massene samles
- II. Aktivistene slår til - Vendepunkt
- III. Opprettholdelse
- IV. Dramatisk opptrapping

Disse stadiene viser den grunnleggende dynamikken i opptøyenes

forløp, selv om ikke alle stadiene har utviklet seg hvert eneste år. De syv fortolkningene er knyttet til denne dynamikken på ulik måte.

Tre av fortolkningene: (Politi-og-røver, Pøbel og Opprører) har vist seg sterke nok til å forklare aktivistenes handlinger. De to første er også egnet til å belyse hvorfor en del av de mer passive er til stede.

Massepsykose-fortolkningen forklarer hvorfor opptøyene enkelte år plutselig kan trappes dramatisk opp.

De tre siste fortolkningene (Kjedsomhet, Rus og Utstøtt) antyder, i likhet med de to første, massenes motiver for å være i sentrum og utgjøre en taus majoritet som i praksis innebærer en støtte til opptøyene.

Følgende skjematiske fremstilling viser gangen i opptøyene og de fortolkninger som er virksomme på de ulike stadier. De viktigste fortolkningene er nevnt først.

I. MASSENE SAMLES

Folk strømmer til sentrum. De vandrer gatelangs og venter på at noe skal skje. Det gjør seg særlig gjeldende to typer av motiver for å reise inn til byen: "Jakten på spenning" og "Harme". De har hver ulike fortolkninger knyttet til seg.

A. "Jakten på spenning"

1. Kjedsomhet
2. Rus

B. "Harme"

1. Politi-og-røver
2. Pøbel
3. Utstøtt

II. AKTIVISTENE SLÅR TIL - VENDEPUNKT

Oppmuntret av antall tilstedeværende begynner enkelte aktivister å rope slagord mot politiet, tenner bål, deler ut løpesedler med oppfordringer om å ta politiet, osv. Før eller senere inntreffer et vendepunkt. Det kan f.eks være et innbrudd i en forretning, at noen politifolk blir avskåret fra resten av styrken, eller at politiet krever området ryddet. Vendepunktet innebærer et "point of no return", en konfrontasjonen som nå ikke vil dø hen av seg selv.

Fortolkningene som kan gjøres gjeldende for denne fasen er:

1. Politi-og-røver
2. Opprører
3. Pøbel

III. OPPRETTTELDELSE

Etterhvert blir flere og flere av tilskuerne dratt med i opp-tøyene. I begynnelsen er nok forklaringene på dette noenlunde de samme som deres motiv for å reise inn til byen for å se på. De "jakter på spenning" eller har en "harme" mot f.eks politiet og maktpolitikerne. Fortolkningene som kan gjøres gjeldende, blir altså de samme som i fase I: MASSENE SAMLES. Etterhvert kan imidlertid opptøyene opptrappes ytterligere:

IV. DRAMATISK OPPTRAPPING

Opptøyene stiger dramatisk i omfang og intensitet. Folk handler på måter de ikke kunne tenke seg på forhånd. Mange, men slett ikke alle, tar avstand fra dette dagen etter. Forklaringen finnes først og fremst i:

1. Massepsykose

TILTAK MOT OPPTØYENE

De statlige og kommunale myndigheter har brukt ulike virkemidler for å få bukt med opptøyene. Tre hovedtyper av tiltak har vært iverksatt: Kortsiktige og langsiktige sosialpolitiske tiltak, samt polititekniske tiltak.

1. KORTSIKTIGE SOSIALPOLITISKE TILTAK

Disse tiltak går ut på å holde ungdommen unna sentrum akkurat natten til 1. mai. Tiltakene prøver enten å styrke periferiens attraktivitet eller å svekke tiltrekningskraften fra Oslos sentrum.

A. Periferi-styrking. Dette er tiltak som Nattrock i NRK, lokale rocke-arrangementer, spennende filmer på bydelskinoene

osv. Hensikten er å finne frem til attraktive lokale tiltak som kan føre til at ungdommene blir hjemme eller i bydelen i stedet for å reise inn til sentrum.

B. Sentrums-svekking. Disse tiltakene er tilsvarende kjennetegnet ved at de skal gjøre det lite tiltrekkende å være i sentrum. De går bl.a ut på å stenge restaurantene tidlig, ikke tillate at uterestaurantene åpnes før etter 1. mai, ikke sette opp spennende filmer på sentrumskinoene, ha upopulære tilstelninger på massesteder som Chateau Neuf og Kroa, samt å oppfordre pressen til ikke å skrive om natt til 1. mai på forhånd.

De kortsiktige Sosialpolitiske tiltakene tilsvarer Kjedsomhets- og Massepsykose-fortolkningen. Hensikten med tiltakene er å hindre et stort oppbud av folk i sentrum (hindre Massepsykose) ved å gi dem alternative tilbud i bydelene (hindre Kjedsomhet).

Relativt sett var det god oppslutning om de lokale arrangementene og om Nattrock-programmet i NRK. Mye tyder imidlertid på at det var ungdom som likevel ikke ville ha reist til byen som sluttet opp om disse arrangementene. Trolig er det likevel slik at andelen tilfeldige tilskuere i sentrum ble betraktelig redusert som en følge av disse tiltakene.

En del ungdommer ble imidlertid meget provosert av at man denne ene kvelden skulle få slike tilbud - mens resten av året var som før. Slogord som "En natts rock er ikke nok" og "Opphev unntakstilstanden" symboliserer denne holdningen. Tiltakene kan således ha hatt en utilsiktet effekt overfor endel ungdomsgrupper, men forhindret samtidig en voldsom opptrapping av opptøyene til massepsykose ved at mange unge lot være å reise til sentrum.

2. POLITI-TEKNISKE TILTAK

Disse tiltakene har bl.a bestått i å øke politiet mannskapsmessig, forbedre politiets verneutstyr (hjelmer/skjold), modernisere politiets angrepsutstyr (tåregass), nekte folk å stå flere sammen enn fem på gaten, arrestere dem som drikker alkohol offentlig, samt å varsle på forhånd om at det vil bli harde

straffer for dem som blir tatt under opptøyene natt til 1. mai. Hensikten med tiltakene har vært å avskrekke ungdom fra å delta i opptøyene.

De polititekniske tiltakene favner over fire av fortolkningene: (Pøbel, Politi-og-røver, Rus og Massepsykose). Ved å arrestere potensielle bråkmakere (dvs. arrestere dem som drikker offentlig = Rus) og forhindre sammenstimlinger av mer enn fem personer (forhindre Massepsykose), samt å ruste opp politiet materielt og mannskapsmessig slik at det skal virke avskrekkende (Pøbel og Politi-og-røver) har man hatt som mål å knekke grunnlaget for nye opptøyer.

Det er mye som tyder på at de polititekniske tiltakene har vært svært effektive. De har både virket individualpreventivt og almenpreventivt. Det er meget få gjengangere blant de arresterte, og i aktivistmiljøet er det blitt en stadig mer utbredt oppfatning at det ikke er noe poeng med opptøyer, for det fører bare til at politiet blir sterkere og sterkere - hele året.

For en del ungdomsgrupper ser det imidlertid ut til at de polititekniske tiltakene har hatt en meget provoserende virkning. I den grad det eksisterer en "negativ spiral" mellom unge og politi er det ensidig den ene siden i konflikten som er blitt styrket. De polititekniske tiltakene har således på kort sikt vært meget effektive, men har trolig ført til et styrket motsetningsforhold mellom enkelte ungdomsgrupper og politiet, et motsetningsforhold som kommer frem i andre sammenhenger enn natt til 1.mai.

3. LANGSIKTIGE SOSIALPOLITISKE TILTAK

Målsetningen med disse tiltakene har vært å forbedre livssituasjonen for utsatte ungdomsgrupper - hele året. Tiltakene har bl.a vært boligtilbud (UngBo/StraksBo), arbeidstilbud, arbeidstreningstilbud og tilbud om et organisert fritidsliv for ungdom over 18 år, gjennom den såkalte Allaks-kjeden.

De langsiktige Sosialpolitiske tiltakene samsvarer med to av fortolkningene (Utstøtt og Kjedsomhet). Ved å gi de unge tilbud

om arbeid, bolig osv, har man forsøkt å avhjelpe konkrete materielle problemer hos utsatte ungdomsgrupper (Utstøtt). Allaks-kjeden har vært bygget opp for å gi et meningsfylt fritidstilbud (Kjedsomhet, Ungdomsklubbpresiseringen).

To momenter gjør seg gjeldende i vurderingen av disse tiltakene. For det første utgjøres i høy grad de ungdomsgrupper som har nydt godt av disse tiltakene, av andre personer enn dem som har vært sentrale under opptøyene. For det annet har disse tiltakene likevel trolig hatt en mer preventiv effekt i forhold til opptøyene enn de kortsiktige tiltakene. I flere ungdomsgrupper hersker en "vente-og-se-holdning", for "Nå gjelder det å ikke ødelegge". Stat og kommune har gjort noe. Enkelte ungdommer får i det minste tilbud om bolig, om arbeid. Andre resultater er Café Blitz i Oslo og egne ungdomshus i Trondheim og Tromsø. Og det ble tross alt karneval! Det har derfor i flere ungdomsmiljøer blitt vanskeligere å legitimere deltagelse i natt til 1. mai opptøyene.

KAPITTEL 1 - INNLEDNING

Tirsdag 12. juli 1983 kunne Dagbladet, lett ironisk, meddele sine lesere at "professor"-bevegelsen, eller rettere 60 medlemmer fra Maharishi Institutt for Kreativ Intelligens (MIKI-Norge), gjerne tok æren for at bråket natt til 1. mai i Oslo hadde stilnet av. I et lokale på Karl Johans gate hadde de både i 1981 og 1982 mediterert ungdommene til ro.

14 Tirsdag 12. juli 1983

NYHETER

Dagbladet

«Professor»-bevegelsen

Jorunn Kopperud, Kjetil Pedersen, Elisabeth Mathiesen og Odd Sverre Læeth (nasjonal leder) samlet rundt bevismateriale foran Oslo-sentret på Raa. (Foto: Annelise Jackbo)

Helt siden 1978 har det vært en årlig tradisjon med opptøyer i Oslo sentrum natt til 1. mai. Enkelte år utviklet det seg til gigantiske butikkplynderier, omfattende hærverk og voldsomme gatekamper med politiet. Politimengden som ble satt inn for å stoppe bråket i 1981 og 1982 er fortsatt det største politioppbud i Norge etter krigen.

60 medlemmer i Maharishi-bevegelsen meditererte ungdommene til ro natt til 1. mai både i fjor og forfjor. I et lokale på Karl Johan i Oslo gjennomførte de TM-SIDHI-programmet, og de tar gjerne æren for at det var langt roligere tilstander enn i 1980.

Av ANN KARI MIDTGÅRD

Slekts overbevisning og en sammensatt lære er et kjennetegn for Maharishi Institutt for Kreativ Intelligens (MIKI-Norge). Deres filosofi er gammel-indisk med hinduistiske innslag (Veda-tradisjon). De bruker en rekke vitenskapsgrener for å bevise sin teori og transcendental meditasjon er teknikken for å bli et bedre menneske.

Hittil har 30 000 nordmenn lært TM og 300 det videregående SIDHI-programmet. På SIDHI-kursene lærer man også å fly — det vil si å lette fra bakken ved tankens kraft. Disse kursene er kostbare og hele MIKI's virksomhet i Norge finansieres ved kursavgifter. MIKI har fem sentre i Norge.

Beviser

I mai-kaspernet i Norge er bare ett av et rekke ulike «bevisstater». Maharishi-bevegelsen har forlatt over hele verden. I 1970 begynte de for alvor å bruke vitenskapelige metoder. Bevegelsen har en lang rekke «professorer» innen matematikk, fysikk, kjemi, biologi og psykologi, blant sine medlemmer.

Blant annet er det «bevist» at man etter å ha mediteret i fem år har en biologisk alder som er 15 år under den kronologiske.

Satsene blir skrevet i stedet for skrevet på bryllup. Man driver med TVM, blir det nevnt. Gud.

LIVSTRO ELLER LIVSLØGN

ru Maharishi Mahesh Yogi innførte sin lære i vesten på slutten av femti-tallet. Sentralt i læren står «kreativ intelligens» som meditasjonen skal utvikle. Det er også riktig å si at det er en sterk amerikansk underkult, men ikke spontant. Læren så reduserte den logiske sansen, så det der TM skal også gjøre folk mindre rasjonalitet. En høyere bevisstet i samfunnet.

Det finnes en del temmelige ritualer i forbindelse med TM. Hittil har man ikke klart å finne ut om det er frukt, og de såkalt «mantra» (meditasjonsord) av sin læren over et eller med brennende stearinlys i et eller mørkt rom. Man må skrive under en kontrakt hvor man overgir seg til læreren skritt.

Et pussig fenomen er «en-prosent-effekten». Hvis kvadraturen av en prosent av befolkningen er TM SIDHI-lærere så vil hele samfunnet få en merkbar bedre kvalitet. Og det kan bevise, selvsagt.

Hvert år har opptøyene blitt beskrevet og fortolket i pressen. Enkelte år har pressens tolkninger av opptøyene runget mot en på første side, med oppslag som "Pøbelens jubileumsnatt", andre år har pressen - eller i allefall deler av den - skrevet at natt til 1. mai er "de ressurssvakes opprør".

Medias tolkninger vil alltid være en del av grunnlaget for folks oppfatninger om opptøyer. "Professor-bevegelsens" tolkninger er de mest ekstreme som har fremkommet. Oppslaget viser hvor interessert pressen var i stoff om opptøyene - og deres årsaker. "Professor-bevegelsens" årsaksanalyse er likevel så absurd at den ikke vil bli undersøkt nærmere i denne rapporten.

Min hensikt med denne undersøkelsen er å kaste et nytt lys over natt til 1. mai opptøyene. Innfallsvinkelen er de beskrivelser og fortolkninger av opptøyene som har fremkommet i pressen. Årsaken til at denne innfallsvinkelen er valgt, er at jeg har gått ut fra at de fortolkninger som kan ha et visst hold ville bli presentert i pressen gjennom syv års media-dekning og debatt.

Pressens ulike fortolkninger vil så bli prøvd mot datamateriale av ulik karakter; Materiale over dem som ble arrestert natt til 1. mai fra 1978 til 1984, intervjuer med enkelte av de anholdte i 1982 og 1983 samt intervjuer med ungdom med tilknytning til natt til første mai opptøyene i ulike bøker og tidsskrifter.

Jeg vil også se på de offentlige tiltakene som er iverksatt for å forhindre opptøyer i Oslo og vurdere disse i forhold til pressens fortolkninger og prøvingene av dem.

Rapporten er strukturert slik at i kapittel 2 gis det en kort gjennomgang av opptøyene de ulike år, fra 1978 til 1984. En media-collage der jeg gjengir de sentrale presseoppslagene de ulike år - samt gir korte historiske fakta om opptøyene; hvor mange var med, hvor mange ble arrestert, hvor stor var politistyrken osv.

I kapittel 3 vil jeg først ta for meg presseforskningens resultater i spørsmålet om media og påvirkning, deretter gjengi de ulike fortolkningene som har fremkommet i pressen og deres støtte i samfunnsvitenskaplig teori.

I kapittel 4 vil jeg vurdere de ulike media-fortolkningene. Sentralt her står spørsmålet om fortolkningene er gjensidig logisk utelukkende, eller om de kan supplere hverandre. Er fortolkningene uttrykk for ulike prosesser? Gjelder de for ulike grupper, for ulike år eller forklarer de ulike faser i opptøyenes forløp?

I kapittel 5 vil jeg drøfte om fortolkningene er virksomme for ulike faser i opptøyenes forløp med utgangspunkt i den amerikanske sosiologen Rose's teori om opptøyers dynamikk.

I kapittel 6 vil spørsmålet om fortolkningene gjelder for ulike og ulike år bli analysert nærmere.

Kapittel 7 inneholder en oversikt over de tiltak offentlige myndigheter på statlig og kommunalt plan har iverksatt for å forhindre opptøyer natt til 1. mai, og en vurdering av disse tiltakene.

Tilslutt vil natt til 1. mai opptøyene bli sett i fremtidens lys - i stedet for en tradisjonell konklusjon.

KAPITTEL 2 - COLLAGE OVER NATT TIL 1. MAI

2.1. "Slaget om Nisseberget", Oslo natt til 1.mai 1978

I et stort førstesideoppslag i Dagbladet mandag 2. mai 1978 kunne man lese:

«Borgerkrig» i Slottsparken: Politi og folke- mengde i nærkamp

Og i ingressen het det:

"Et tøft oppgjør mellom politi og demonstranter, med tilslutning fra flere hundrer av tilfeldige forbipasserende - det var det ukjente og skremmende bildet av Oslo sentrum som utspant seg søndag kveld.

Det var som å komme til en helt annen by!

På den ene siden politifolkene. Massivt oppstilt, med hjelmer, skjold og køller, biler og hester. Mot dem - en illstint og truende gruppe demonstranter, som kastet stein og flasker, og ropte taktfast slagord mot "svin" og "snut" og hevdet sin rett til å beherske Slottsparken."

De andre hovedstadsavisene hadde også store oppslag om gatebråket.

Det hele startet med at ca. 70 ungdommer deltok i en demonstrasjon mot politivold. Demonstrasjonen var ulovlig, og da politiet kom for å oppløse den, samlet de unge seg på Nisseberget i Slottsparken.

50 politimenn ble satt inn for å fjerne ungdommene. I følge avisene var det på det meste rundt 2000 tilstede. 56 personer ble arrestert.

Hva skrev så avisene om hvem det var som var med på opptøyene, og hvorfor de var med?

Politiet vil ikke tåle bråk i Slottsparken

I følge politiet var det parkungdommen som sto bak bråket. Politiets begrunnelse for aksjonen var at parkarbeidere og publikum forøvrig ble trakasert av ungdommene. Til Morgenbladet 3.5.78 sa politiinspektør Aavatsmark: "Vårt mål er fortsatt å få Slottsparken slik at alle kan ferdes der."

Politiet frykter at uroilighetene i Slottsparken vil vedvare. Men parolen er klar: Man akter ikke å «overlate» Slottsparken til en liten gruppe ungdom som terroriserer kommunens ansatte som har sitt daglige arbeid der, og publikum forøvrig. Men politiet ønsker heller ikke en gjentagelse av den konfrontasjonen mellom politiet og demonstranter som oppstod søndag kveld. Man vil prøve å løse problemet ved en «nyktere» linje.

(Aftenposten 2.5.78)

Dette er i samsvar med et intervju Arbeiderbladet brakte med to av parkarbeiderne 3. mai. Den ene forteller at han har blitt sparket i hodet av en gjeng ungdommer på Nisseberget. Og den andre parkarbeideren konkluderer: "Så til syvende og sist er det spørsmål om man skal ta hensyn til parken, publikum og oss som jobber her, eller til ungdommen"

— Mange av ungdommene på Nisseberget er sikkert fredelige folk, men så snart virker de truende, både på forbi-passerende og på oss som jobber her, sier Leif Mogerhagen, som har sitt daglige arbeid i Slottsparken.

- Ikke lett å hanskens med ungdom som er påvirket

● ● Vi gjør alt vi kan for å unngå dem, ennå parken ser fryktelig ut nede på Nisseberget. Plassen er trampet ned og makka ligger utover, — men vi holder oss unna.

● ● Det er en av parkpersonalet i Slottsparken som sier dette til Arbeiderbladet. Leif Mogerhagen har sitt daglige arbeid i parken og følger med hva som skjer med gruppa som

holder til på Nisseberget.

● ● — Jeg kan ikke si at jeg liker å de holder til der. For det første er det vondt å se på disse ungdommene som bare henger og koncentrerer seg om å få tak i stoff. Dernest ser det stygt ut etter dem, de brøkker ned greiner, ødelegger søplekasser og tramper ned gresset.

Leif Mogerhagen sier videre at han ofte har hørt klager fra folk som har delt seg opp i grupper av ungdommene. Selv har han engang blitt sparket i hodet av en gjeng ungdommer på Nisseberget.

— Jeg skjærer ikke alle over en kam, men det blir gjerne slik at den ene drar den andre med seg. Mange av dem er sikkert fredelige, men samlet virker de truende, både på forbi-passerende og på oss som jobber her.

Og hva hjelper det om politiet kommer og tar dem

med seg. — Neste dag er de her igjen, sier Leif Mogerhagen.

Per Kjeldaaas jobber også i Slottsparken, og han sier at ungdommene som ferdes der tar lite hensyn til de som har en jobb å gjøre der.

— De går der i åttis og når vi skal klippe gress eller feie, og en gang jeg skulle reparere. En gang tramper de på fingeren min, mens jeg jobbet. Ellers har jeg aldri blitt plaget av dem, men det er ikke noe hyggelig med de som er i parken for å

få tak i stoff. Ungdommene som er påvirket av et eller annet stoff vet jo ikke hva de gjør, og det virker skremmende.

Har sier videre at ungdommene skaffer parkoversvakt en masse ekstra arbeid. — De salter til og tramper ned gresset. — Så til syvende og sist er det spørsmål om man skal ta hensyn til parken, publikum og oss som jobber her eller til ungdommene, sier Per Kjeldaaas.

Ungdommene i parken har en annen oppfatning av det som skjedde. De hevder at de ikke gjør noen fortredd. De røyker hasj — men plager ingen. De sier at bakgrunnen for opprøret i Slottsparken var at de var lei av å bli tilfeldig arrestert av politiet. Derfor samlet de seg bak banneret "mot politivold" — og da politiet kom, måtte det bli bråk.

IDAG 3 MAI 1978

REPORTASJE

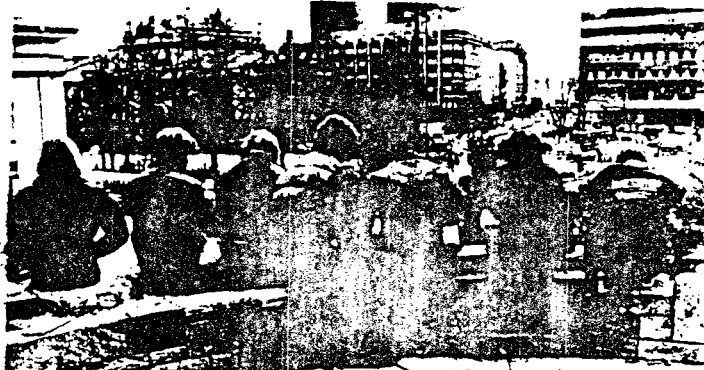
OPPTØYENE I SLOTTSPARKEN

- VI BLIR ARRESTERT FORDI VI EKSISTERER

Arbeider-
bladet 2.5.78

■ Bare det å stå her oppe på Nisseberget er grunn til å bli arrestert. Når politiet kommer tar de med seg folk, uansett. Alle blir tatt for å være narkomane og blir kjørt til Victoria Terrasse. Det blir vi sittende i 4 timer og får høre skjellsord og kjef. Nå er vi blitt lei av dette. — vi har ikke annet sted i byen å være. Det var dette som lå bak opprøret i Slottsparken på søndag kveld. — vi samlet oss bak banneret «mot politivold» og når politiet kom, da måtte det bli bråk.

■ Det er noen av ungdommene som tenker på Nisseberget som sier dette i en prat med Arbeiderbladet. De var involvert i bråket på søndag kveld og tilbakviser at de hadde prøvde på noen måte.

Ungdommene som holder til på Nisseberget mener de ikke gjør noen fortredd. — Vel — vi røyker litt hash, men ellers plager vi ingen. Noe annet sted å være har vi ikke, sier de.

I noen aviser ble spørsmålet stilt om det ikke var grupper utenfor som oppmuntret parkungdommen til bråk. VG kunngjorde med fete typer hvem de mente sto bak parkslaget.

Parkslaget:
AKP(m-l)
stod bak

Faren for nye opptøyer ble betonet av politiinspektør Per Aavatsmark. I Arbeiderbladet 2. mai 1978 sto det:

Sjefen for ordens politiet:

Vi vet det blir
flere tumulter

Og parkungdommenes svar var ifølge Klassekampen 2.5:

**Vi gir
oss ikke !**
sier ungdommen

Til tross for politiinspektør Aavatsmarks påstand om at det skulle bli flere tumulter, og ungdommenes utsagn til Klassekampen om at de ikke ville gi seg, ble det ikke mer bråk dette året.

Politiet fikk imidlertid fra flere hold kritikk for sin håndtering av opptøyene. I Dagbladet, NY TID og Klassekampen ble politiet kritisert for å bruke unødig mye vold, og fare alt for hardt frem.

Dagbladet 6.5.78

Ungdom og politi

Debatten etter den massive politiforretningen i Slottsparken forrige helg har vært atskillig mer nyansert enn man kunne vente. Om vi ser bort fra VG og de tradisjonelle «lov og ordens»-rustene i Høyre, Lars Roar Langseth og Jan P. Syse, har svært mange gitt uttrykk for at politioppbud som dette ikke egner seg for å løse et åpenbart samfunnsproblem.

Vi er spesielt glad for at politiet selv har øvd sjelkritikk etter aksjonen. Både politileiden og menige politifolk har etterpå gitt uttrykk for skepsis overfor slike aksjoner.

Problemet som ligger til grunn for uroen i Slottsparken er mangfoldige og krever en ganske annen og mer gjennomtenkt innsatser enn den voldelig maktbruk kan gi. Det synes rett nok åpenbart at det blant parkungdommen også fins kriminelle elementer som det må være politiets plikt å finne fram til og fjerne. Men hovedtyngden av den ungdom det her gjelder må samfunnet yte annen bistand enn politioppbud.

NY TID 4.5.78

Politivald mot demonstrantar

I Dagbladet 3.5. 78 gikk formannen i Politiforbundet, Leif Hagewick offentlig ut, og beklaget sterkt de tilfeller der det er brukt mer makt enn nødvendig.

Politiforbundets formann: «BEKLAGER VOLD, MEN FORSTÅR DILEMMAET»

— Norsk Politiforbund beklager sterkt de tilfeller der det er brukt mer makt enn nødvendig under demonstrasjonene i Slottsparken, sier forbundets formann Leif Hagewick i Dagbladet. — På den annen side berørte jeg utvilsomt også de demonstranter som opplevde situasjonen på kroppen, jeg kaller dem dem som de selv sier, «de store tømmer». — Håde og hån er dyrt demonstrerende og kan bli skadet, og vi som demonstranter har et ansvar for å holde seg rolig og samarbeidsvillig. Det vil derfor være et stort ansvar for dem som har tatt del i demonstrasjonene å følge med i de opplysninger som vil komme fram i dagens sammenheng. Hva vil politiforbundet gjøre på hendelsen i Slottsparken, skal politiet ha?

— Det som sies her er at demonstrasjonen ble for stor. Og den store vi trenger for å yte nødvendig trykk på myndighetene som har gjort seg skyldige i denne handlingen er en stor. — Kan man tenke seg noe slett som demonstrasjon? For politiet er det klart at demonstrasjonen var en stor og at demonstrasjonen var en stor. — Regjeringen gir ingen rett. Det eneste som kan være en stor er at demonstrasjonen var en stor og at demonstrasjonen var en stor. — Politiforbundet mener utvilsomt at det er politiets plikt å finne fram til og fjerne de kriminelle elementene som det må være politiets plikt å finne fram til og fjerne. Men hovedtyngden av den ungdom det her gjelder må samfunnet yte annen bistand enn politioppbud.

Spredte avismeldinger utover sommeren viste at opptøyene hadde satt en debatt i gang. I slutten av mai kunne man lese at Sosiale Etaters forening avholdt medlemsmøte om

ungdomsproblemene i Slottsparken med representanter fra politi, bystyret og sosialetaten. I følge Arbeiderbladet 19. mai 1978 var det enighet på møtet om at ungdomsproblemene krevde nytenkning - men hva denne nytenkningen skulle bestå i, var det ikke så mange som hadde klart for seg.

SEF-møte om Slottsparken:

Ungdomsproblemene krever nytenkning

Vel en måned senere kunne man lese at en gruppe ungdommer under navnet "Fri-Park Aksjonen" hadde laget en rapport om Slaget om Nisseberget.

(Arbeiderbladet
26.6.78)

Rapport om Nisseberget

En gruppe ungdommer som har komet sammen under navnet «Fri-Park Aksjonen» har laget en rapport som kalles Slaget om Nisseberget 20. april 1978. Det heter i rapportens forord at Fri-Park aksjonen oppsto spontant etter parkslaget natt til 1. mai i år. Denne rapporten som foreløpig er trykket i 1000 eksemplarer vil gruppe selge på gata.

Rapporten består av tre deler. For det første en presentasjon av hva som skjedde, deretter pressens behandling av parkslaget, dokumentert med et stort utvalg avisutklipp, og til slutt har Fri-Park aksjonen intervjuet 20 personer som var vitner til det hele, enten ved at de kom midt opp i det hele, eller som tilfeldige tilskuere.

2.2. Natt til 1. mai 1979.

Fem dager før natt til 1.mai 1979 slo VG opp i avisen at Politiet var rustet foran natt til 1.mai, og at man forventet nye kamper i Slottsparken.

NYE KAMPER **i slottsparken**

I ingressen het det:

"Politiske og profesjonelle bråknakere plalegger en ny krig mot politiet i Oslo natt til 1. mai. Vervingen av frontsoldater er allerede i full gang, og slaget vil også denne gang finne sted i Slottsparken".

Onsdag 2. mai 1979 kunne Aftenposten melde at urolighetene natt til 1. mai var de verste siden krigen. "Full krig i Oslo sentrum" meldte VG på første siden 2. mai, mens Arbeiderbladet skrev "Oslo herjet av pøbelen. Plyndring, gatekamper og bomber".

I Dagbladet 2. mai sto det å lese at omkvedet blant de hundrevis av unge i sentrum var: "Kommer ikke snuten snart'a?."

«Kommer ikke **snuten snart'a?»**

Og i ingressen sto det:

"- Kommer ikke snuten snart'a? Slik var omkvedet i forsamlingen på hundrevis av mennesker som fra rundt klokka 22.00 natt til 1. mai tente et bål av enden av Karl Johans gate og sperret veien for trafikk. Alle ventet på at noe skulle skje. Oppover skråningen til Slottsparken satt folk og fulgte med som fra en teaterbalkong. (...) Kommer ikke snuten snart'a?"

Det var hele poenget. Få politiet til å komme. Få dem rasende. Få dem til å trekke køller og jage folk gatelangs, slik de gjorde det natten til 1. mai i fjor."

Opptøyene dette året startet som en markering av ettårsdagen for "Slaget om Nisseberget", og utviklet seg til voldsomme gatekamper. Lenge holdt politiet seg i bakgrunnen. Ungdommene tente bål i enden av Karl Johan, ramponerte biler i området, og tilslutt ble flere butikker plyndret.

I følge avisene var det på det meste rundt 3000 ungdommer tilstede. 125 politimenn var med på aksjonen, og 60 personer ble arrestert.

Hvem var de? Og hvorfor gjorde de det?

I Arbeiderbladet 2.5.79 hevder politiet og en rekke øyenvitner at det ikke var noen politisk aksjon. En rekke ulike ungdomsgrupper deltok i brukerungdom fra førstemann ut med årsjubileum for

- Ingen politisk aksjon

Var opptøyene i Slottsparken en politisk aksjon? Nei, mener politiet. Nei, mener en rekke øyenvitner. En rekke ulike ungdomsgrupper tok del i tiltaket. Slottsparken var berømt for bål, og det var mange som var der for å se på. Det var på det rene at ingen organiserte politiske grupper var med. Det var produsert av politiet. Det var produsert av politiet.

Allhånde varianter av pøbel lot seg følge opp.

Og i VG 2.5.79 kan vi lese at pøbelen har gjort skade for anslagsvis en million kroner. Bare i matvarebutikken som ble plyndret i Karl Johans gate, regner man med at verdier for 40 000 kroner er stjålet og ødelagt.

I Arbeiderbladet 2.5 betegnes pøbelen som kvalitetsbevisst:

Kvalitetsbevisst pøbel:

**Stjal skinke
øl og laks!**

Varer for 30-40 000 kroner ble stjålet fra Lorensens forretningspaviljong på Karl Johan. Stolen ble knust og skadet og et stort antall varer ødelagt.

fra hylene, så knuste flasker og ølstrøkket var i strødd på gaten.

Det var et stort deprimert øyeblikk som ble kalt for Karl Johan. Men vi har for oss å rydde opp i det som har skjedd, både i butikken og i menneskene. Det var nok barever som ble borte. Det var ikke så dårlig som det var planlagt, eller så mye som har gjort dette for vår menneskehet.

Når kan forretningen åpne igjen?

Vi kan åpne om lag. Vi har fått ryddet opp, men det vil ta litt tid før vinduene våre er klare igjen.

000 Det ble stjålet varer for 30-40 000 kroner fra Oluf Lorensens forretningspaviljong på Karl Johan natt til 1. mai. Gatepøbelen hadde god tid på seg. Ifølge øyenvitner skal det ha tatt en time fra de første rutene ble knust til politiet gikk til aksjon, som butikkeier Robert Sandholmen synes det er grunn til å kritisere.

På bakgrunn av at politiet ventet seg bråk, synes jeg det var svært organ-

isert, sier han til Arbeiderbladet.

Gatepøbelen har ikke rasket med seg ruble og luke, men valgt være med omhu. Mengder med ei ble båret ut i plastposer og kasser. Liknende pluss omgivelser knust og ødelagt. 10 spekkstunder ble tatt, pluss smør og lakseolje.

For å komme inn i forretningen knuste pøbelen smalt. De ruslet med Carl Johan. De hadde også revet ned varer

I samme avis (Arbeiderbladet 2.5.79) meldes det at det aldri før i norsk politihistorie har vært brukt tåregass for å splitte en folkemengde. Natt til 1.mai 1979 var første gang, og Arbeiderbladet benytter anledningen til å rose politiet. Året før fikk politiet kritikk for unødigg voldsbruk, i år bidro tåregassen til å få folkemengden under kontroll.

ROS TIL POLITIET

●● Aldri før i norsk politihistorie har staten brukt tåregass for å splitte en folkemengde.
●● — Det var meget effektivt og viste seg å være et riktig virkemiddel i denne situasjonen, sier politiskollega Turid Bård Ege-son, som var vakthavende ad-juvant under oppøynene.

Politiet henter rne og lovord fra mange hold etter skapene natt til 1. mai. Etter fjerdens skapene måtte de like hardt krakke for un- dig viddbruk og nærmest kaotiske og spontane storm-angrep mot folkemengdene. Mange kom til skade og en 18-årig ungdoms- liden politistyrke kjempet i årene

og ble drevet fram og tilbake i ga- tene.
— Vår linje var å holde dem i op- tre så lite provoserende som mul- igt, sier Bård Ege-son. Vi var ju- kke over at det var litt demon- strasjoner i Skutumpahen, men stil- le oss til å begynne med helt av- venlige. Publisistene kje er å le. Nasstøt og Abellungen varetthod

Troes ryttere i korrige vke, om at noe ville skje, lot politiet være å innhale skole-mannskapet. De som skulle gåt er vakt klokke 23, ble midt i holdt tilbake. Den 125 mann store styrken som fikk spredt massene ble av reguler-

re styrker, supplert med hunde- pæreren og den såkalte an- tennepoliet (beredskapsop- pøyn).

I årene holdt politiet en jern- ring rundt tro-områdene og ingen slopp inn i gatene. De plyndringen og hærverket begynte for alvor, ble det kjørt fram høyttalere og hakerne og bilmakere fikk len- net ut på å renne gatene. Line- skapene og jussene fylte seg med tåregass. Det lyalp

Gassen som ble brukt er helt uforgift, men meget ubehagelig. Den skal brukes i øyne, mun og øvelg og lot seg grundig merke lang tid etter kontrollgassene.

I tillegg til reportasjer fra opptøyene natt til 1.mai, hadde avisene også store oppslag om Norges første bombeattentat. Bomben ble kastet inn i Faglig 1.mai Fronts første mai tog. En av vaktene oppdaget bomben, og forsøkte å fjerne den. Bomben eksploderte, og mannen ble kvestet. Allerede 4. mai var bombemannen - den 19 år gamle Petter Kristian Kyvik - tatt, og i Arbeiderbladet samme dag kunne man på første side lese at han også hadde vært med på opptøyene:

19-årig bombekaster tatt:

DELTOK OGSÅ I OPPTØYENE

●● Den 19 år gamle Delto- gassen kastet en bombe inn i Faglig 1. mai Fronts første mai tog. En av vaktene oppdaget bomben, og forsøkte å fjerne den. Bomben eksploderte, og mannen ble kvestet. Allerede 4. mai var bombemannen - den 19 år gamle Petter Kristian Kyvik - tatt, og i Arbeiderbladet samme dag kunne man på første side lese at han også hadde vært med på opptøyene.

SIDE 10 og 11

2.3. Natt til 1. mai 1980

Den 29. april 1980 kunne man lese i Dagbladet at politiet hadde tatt lærdom av de to siste års opptøyer natt til 1. mai. Dette året ville politiet være i topp beredskap denne natten.

Politiet i topp beredskap fra natten til 1. mai

Fredag 2. mai kunne VG meddele at opptøyene dette året var ennå verre enn året før. Pøbelens jubileums-natt lyder overskriften, og i ingressen heter det: "Natt til 1. mai er blitt pøbelens jubileumsnatt i Oslo. Men det er også natten da ellers lovlydige borgere stiller seg på pøbelens side, og deltar i dens herjinger. Hva skal man egentlig tro når folk i midten av 30-årene iført søndagsdress og finkjole — menger seg med kriminelle bråkmakere og brøler mot politiet?"

I følge Arbeiderbladet samme dag var slagordet som tente massene følgene:

Slagordet
som tente:

— VIS DEM AT

VI KJEDER OSS!

Arbeiderbladet skriver videre at gateslaget overgikk alt byen har opplevd siden krigen når det gjelder skadeverk og arrestasjoner. Over 40 personer ble skadet under opptøyene, og nesten 50 forretningsvinduer smadret. Flaggstenger ble revet opp og brukt som lanser mot forretningene. Brostein ble kastet mot politiet.

I følge politi og presse var det rundt 3000 tilstede. 160 politimenn var med på aksjonen og 83 personer ble arrestert. 21 av disse ble siden anmeldt for vold mot politiet.

VG har 2. mai også et stort oppslag med en av politimennene som ble skadd under opptøyene. Politimannen, som ble sykemeldt som følge av skadene han pådro seg, forteller at han ikke gikk til jobben med glede. Skaden fikk han på denne måten: - Steinene suste mot oss. Plutselig kom det en jeg ikke rakk å ta med skjoldet. Jeg ble truffet i beinet, og måtte legge meg på bakken på grunn av de voldsomme smertene."

27. august melder Arbeiderbladet at 1. mai bråket skal opp for retten. I følge avisen ber aktor om harde straffereaksjoner med ubetinget fengsel for å hindre nye opptøyer natt til 1. mai.

Aktor ber om streng straff:

- VI MÅ STOPPE 1. MAI-OPPTØYENE

1. september kommenterer Arbeiderbladet dommen på lederplass. Under overskriften "Pøbeldommen" kan vi lese;

"Den første av sakene etter pøbelopptøyene i Oslo natt til 1. mai har nå vært for retten. En 19-åring er dømt til fengsel i 36 dager for å ha kastet stein mot politiet. Fengselsstraffen er ubetinget. 19-åringen må vandre i fengsel og sone dommen. Oslo byrett har dermed lagt seg på en hard linje i disse sakene. Det tror vi er riktig. Vi håper at såvel denne rettssaken, som de rettssaker som følger, vil

bli avskrekkende eksempler som kan bryte de pøbel-tradisjonene som er i ferd med å etablere seg i Oslo natt til 1. mai. Vi kan tenke oss langt andre og bedre tradisjoner å dyrke nettopp på denne tida av året." (Arbeiderbladet, 1.9.1980)

2.4. Natt til 1. mai 1981.

Henholdsvis 12. og 27. mars kunne VG og Dagbladet fortelle sine lesere at NRK ville sende rockegalla med kremen av norske og utenlandske rockeartister natt til 1. mai - for å hindre gateopptøyer.

VG Tirsdag 12. mars 1981

NRK-TV med tilbud til 1. mai-pøbelen:

ROCK MOT GATEBRÅK

Dagbladet kunne også melde at kommunen har varslet restaurantene i sentrum om å innskjerpe skjenkningen for å unngå opprørsstemning i gatene. Kinosjefen blir bedt om å sette opp et "rolig" repertoar for å unngå å trekke til seg krigersk ungdom. Også avisene blir bedt om ikke å omtale fjorårets bråk og planene foran 1. mai dette året.

Lørdag 2. mai kunne VG fortelle at 800 politimenn hadde deltatt i en vellykket aksjon. VG skriver: "Politiaksjonen er en av de

800 POLITI i vel- lykket aksjon

største somnoensinne er gjennomført i Norge. Til sammenligning deltok det 200 færre politimenn da Stilla-demonstrantene ble fjernet i januar."

I følge politi og presse var det også dette året rundt 3000 tilstede. 800 politimenn var med på aksjonen, hvorav 320 var elever ved politiskolen. 237 personer ble arrestert. 27 av disse ble anmeldt for vold mot offentlig tjenestemann. Av disse 27 ble 16 personer varetektsfengslet av Oslo byrett mandag 4. mai.

Arbeiderbladet slår stort opp 2. mai at pøbelfesten endte med seier for mykt politi.

ARBEIDERBLADET LØRDAG

Pøbel-festen endte med:

Seier for mykt politi

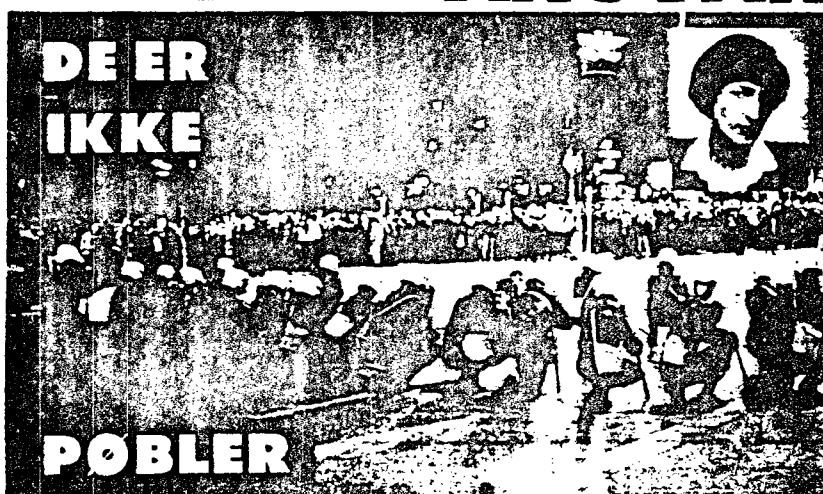

Og på første side skriver de: "Aldri mer opptøyer natt til 1. mai. Dette kan bli resultatet av den meget vellykkede politiaksjonen".

13 dager senere, den 15. mai bringer Arbeiderbladet et stort intervju med Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck. På første side i avisen kan man lese at deltagerne i opptøyene til 1. mai ikke er bråk- makere, pøbler, sileramp som kan feies bort med polititekniske metoder. Vi står overfor de ressurssvakes ungdoms- opprør sier Sissel Rønbeck. Hun har gjennomgått politiets lister over de som ble anholdt natt til 1. mai, og sier:

- De er uten arbeid.
- De er unge.
- De er arbeiderungdom.

- GI DEM ANSVAR

Det var de ressurssvakes ungdomsopprør vi bli vitne til natten til 1. mai. De er verken bråkmaker eller pøbler, sier Sissel Rønbeck (innfelt).

De er uten arbeid. De er unge. De er arbeiderungdom. De er ikke bråkmakere, pøbler, sileramp som kan feies bort med polititekniske metoder. Vi står overfor de ressurssvakes ungdomsopprør, sier Sissel Rønbeck som i for-

bruker- og administrasjonsdepartementet har gjennomgått politiets lister over de innbrakte ungdommene 30. april. Vi må gi ungdom ansvar. Politikerne må ta dem dypt alvorlig.

SIDE 3

Uttalelsene til Sissel Rønbeck skapte debatt. Høyres Jan P. Syse var en av dem som var uenig. I Aftenposten 19. mai ble han intervjuet, og uttalte følgende: " - Sissel Rønbeck setter et nedverdiggende stempel på store ungdomsgrupper ved å hevde at det var "typisk arbeiderungdom" som sto bak pøbelhandlingene i Oslo natt til 1. mai i år." Og videre:" På vegne av arbeiderungdommen reagerer jeg spontant på denne karakteristikken."

Jan P. Syse:

Rønbeck sverter arbeiderungdom

12. juni kunne Arbeiderbladet melde at "Ungdomsgruppa mot bøte-terror" - UngMob var dannet. Pressekonferansen ble holdt på Nisseberget i Slottsparken.

ARBEIDERBLADET FREDAG 12 JUNI 1981

1. mai-ungdom mot «bøte-terror»

- Vi sluss mot usaklige arrestasjoner og bøtelegginger, sier en gruppe ungdommer. I går inviterte de til pressekonferansen på Nisseberget. (Foto: Annelise Jackhu)

- Vi betaler ikke

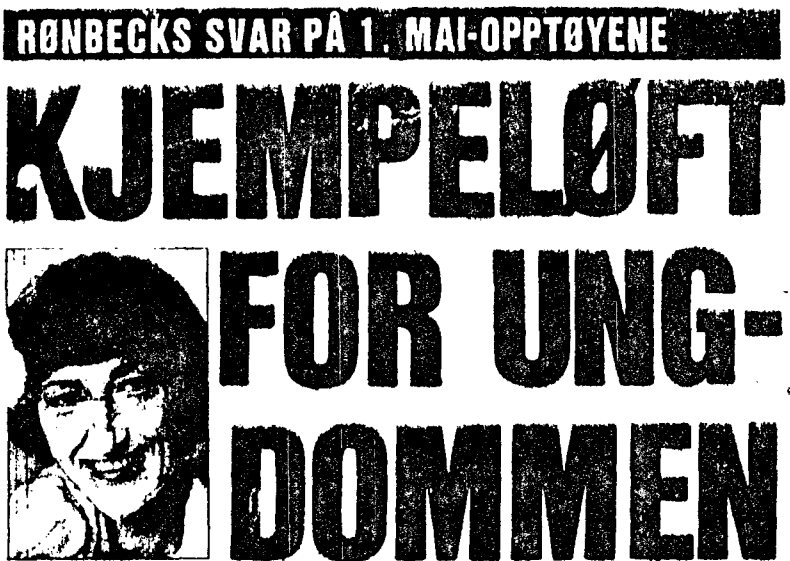
Til Arbeiderbladet fortalte ungdommene at stedet var valgt med omhu, "Det var jo rundt her opptøyene og arrestasjonene skjedde. Men vi har ikke noen tilknytning til det vanlige miljøet på Nisseberget". UngMob ble dannet for å " slåss mot usaklige og tilfeldige arrestasjoner og bøtelegginger". De hevder at mange av de arresterte ble tatt tidlig på ettermiddagen på grunn av utseendet og ikke fordi de hadde gjort noe galt. Dette vil

de ikke finne seg i. Derfor ble UngMob dannet. Førstkommende torsdag vil UngMob arrangere en rockekonsert. Inntektene fra denne konserten skal brukes til å dekke rettshjelp for de som trenger det.

Utover sommeren og høsten var det stadige avisoppslag om UngMob, Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck, og Ungdomsopprør mer generelt.

Sissel Rønbeck stilte opp på 2 av UngMobs rockekonsserter, henholdsvis 18. juni og 13. september. I juli reiste hun sammen med en gruppe på 6 personer, deriblant statssekretær Gudmund Hernes fra planleggingssekretariatet, på studiereise i ungdomsopprør. I følge Arbeiderbladet 18. juli skulle statsråd Rønbeck "oppsøke Europas opprørske ungdom i London, Amsterdam, Rotterdam og Paris. Hun vil snakke med ungdommene selv og undersøke hvordan urolighetene følges opp, politisk og sosialt."

Den 26. august kunne Arbeiderbladet melde at Rønbecks svar på 1. mai opptøyene var "Rønbeckplanen". Hovedpunktene i denne planen var: "220 millioner til ungdomsarbeid de neste fire år. Kraftig økning i støtten til kommunale fritidsklubber, fritidshjem, arbeidsprosjekter for ungdom og "Ungbotiltak". Opptrapping av oppsøkende arbeid blant ungdom. Dette kan hindre rekrutteringen til narko-miljøer".

De store Oslo avisene brakte i løpet av høsten egne serier om ungdom og opprør. Dagbladets serie het: "Tapernes opprør". Og avisen skrev: "Ungdom over hele Vest-Europa slår tilbake mot velstandssamfunnet der arbeidsløshet bare øker og øker. Husokkupasjoner og blodige gatekamper er de dramatiske tegn på at temperaturen har steget kraftig innen stadig større ungdomsgrupper som protesterer mot sin egen tapte framtid. Dagbladet besøker de områdene hvor uroen er størst."

En kort tid senere startet en tilsvarende serie i A-magasinet, Aftenpostens ukemagasin. Denne serien het Ungdom i opprør. Første gang serien sto het det følgende i A-magasinet's leder:

"Europas byer syder av ungdomsopprør. Branner, ruteknusing og gatekamper har lenge preget nyhetsbildet, men protesten slår også ut på mer stillferdige måter - i nye boformer og verdinormer, i "alternativ kultur".

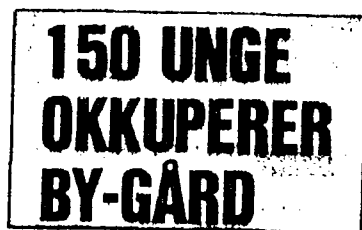
Også Norge har fått merke uroen.

Den er noe mer enn tapernes opprør.

Og noe annet enn studentbevegelsen i 1968: Ingen politiske ideologier, ingen ledere. Ungdomsopprøret 1981 har mange årsaker: boligmangel og arbeidsledighet er langt fra hele forklaringen. Hvilke andre trekk inngår i bildet? Hva er det ungdommen gjør opprør mot? Hvorfor så mye vold? For å få svar på disse og andre spørsmål har A-magasinet dratt ut i Europa."

6. oktober kunne Arbeiderbladet melde at UngMob neste helg planlegger å okkupere bygård. Planleggingen foregår i dyp hemmelighet for å hindre at politiet får stanset okkupasjonen. "Vi tror ikke vi får det ungdoms- og fritids- huset som Sissel Rønbeck har lovet oss", sier en talsmann for de unge til Arbeiderbladet.

Fredag 9. oktober okkuperte UngMob den kommunale gården Skippergata 8 i Oslo. På pressekonferanse samme kveld sa ungdommene at de ville forsøke å skape et sjølstyrt ungdomshus, uten innblanding fra sosialarbeidere eller andre faste ansatte. En av de 200 ungdommene som var med på okkupasjonen sa følgende til Arbeiderbladet:

" Natt til 1. mai har vi ødelagt og revet ned. Nå vil vi gjøre noe positivt, aktivisere oss og bygge opp et sted vi kan være".

Like etter okkupasjonen ble materialer, verkøy og mat brakt inn i huset. Okkupantene håper det hele skal gå frødelig inn, men er forberedt på å forsvare huset, uten å kontrollere dette nærmere.

- NÅ VIL VI BYGGE OPP

- Natt til 1. mai har vi ødelagt og revet ned. Nå vil vi gjøre noe positivt, aktivisere oss og bygge opp et sted vi kan være.
Dette sier en av de rundt 200 ungdommene som i går ettermiddag okkuperte den kommunale gården i Skippergata 8. Ungdommens tålmodighet har tatt slutt. Nå vil de forsvare huset mot nytt press fra politiet og kommune.

Arbeiderbladet skriver også at politiet har holdt en meget lav profil i forbindelse med okkupasjonen, og kommunen har andre lokaler de vil tilby ungdommen.

Ved utgangen av året befant UngMob seg fortsatt i Skippergata 8.

STRATEGI MOT HUSOKKUPASJON

Ungdomsopptøyer med gateuro og husokkupasjoner sprer seg til stadig flere norske byer, og statssekretær Halvor Stenstadvold i Familie- og forbrukerdepartementet sier til VG: -- Problemet er alvorlig nok, men jeg kan ikke utelukke at det kan bli verre.

- Vi er mange, vi er sultne,

Husokkupanter fra fem av landets største byer har i en felles uttalelse antydnet uroligheter natt til 1. mai og andre net-
ter i mai dersom de ikke får oppfylt sine krav om ung-
domshus og boliger.

husokkupanter fra hele landet truet med nye l. maj-
oppiøyer under et møte i Trondheim

Utlætsen retter sterke an-
grep på politikkerne og po-
litiet, samtidig som ung-
dommene fastslår at de
blir nødt til å sette makt
på sine krav. Utlætsen
er en del av et samarbeids-
møte i Trondheim mellom
representanter for ung-
domsgrupper som har
gjennomført, eller foretår
å gjennomføre husokkupa-
sjoner i Oslo, Bergen, Tron-
dheim, Trondheim og
Tromsø. Husokkupanter
fra København var også til
stede på møtet i Tron-
dheim.

Utlætserepretar Sveinung
O. Filantén i Justisdeparte-
mentet sier til NTB at de-
partementet tar varslene
som uroligheter alvorlig, og
at det er bekymringsfullt
med slike varslene allerede

Legaliser ungdommen

[illegible]

Sultne og sinte

Utløslåsen fra møtet i Trondheim er ikke på alle punkter helt klar i sitt innhold. Det gjelder særlig tolegette avsnitt.

Det er mange Vi er sultne. Vi er mange som er sultne og sinte. Kanskje episer vi en fet politiker, kanskje en eller annen, men alle de fete politikerne når vi blir sultne og sinte nok.

Det er ikke mangt vi mangler. Vi mangler det det andre. Et sted må jo ungdommen ha, nikker politikerne. Men det er ikke nok. Vi vil gjøre noe med oss. Vi vil gjøre noe med deres opplysninger, diskommerielle steder og lignende skulturblubb, heter det i uttalelsen fra husokupanen etter møtet i Trondheim.

I den samme reportasjen i Arbeiderbladet kunne man også fortelle at statssekretær Sveinung Flaaten i Justisdepartementet tok varslene om uroligheter alvorlig, og sier at det er bekymringsfullt at slike varsler kommer allerede nå.

I slutten av mars ble kroken satt på døra i det okkuperte ungdomshuset i Skippergata. Ungdommene fikk i stedet ungdomshus i Pilestredet av kommunen, og de ungdommene som hadde bodd i Skippergata fikk andre steder å bo av kommunen.

Mandag 3. mai kunne Oslo avisene fortelle at det også dette året hadde vært opptøyer natt til 1. mai. Arbeiderbladet hovedoverskrift lyder:

Politiet utløste dramatikken

— Vi reagerte for raskt. Hadde vi ventet en stund til kunne vi unngått konfrontasjoner natt til 1. mai. Hos mange av oss var det ingen glad stemning på Politihuset etterpå.

Rundt 100 ungdommer ble arrestert natt til 1. mai, og 80 av disse er betelagt. (Foto: Terje Akerhaug).

Og i ingressen til artikkelen refererer de et intervju med to av politimennene som var med på aksjonen. Politimennene sier: " - Vi reagerte for raskt. Hadde vi ventet en stund til kunne vi unngått konfrontasjoner natt til 1. mai. Hos mange av oss var det ingen glad stemning på Politihuset etterpå."

I artikkelen heter det videre at bråket ble utløst ved at noen ungdommer rundt halv ettiden holdt opp en transparent med "Opphev unntakstilstanden" på. Politiet reagerte meget sterkt, og halvtimen før klokka 01 strømmet politiets stormtropper fram.

Dagbladet under seg i sin reportasje fra opptøyene natt til 1. mai også over at politiet reagerte såvidt hardt overfor de ungdommene som hevet transparenten med påskriften mot unntakstilstanden. I artikkelen heter det: "Bortsett fra den første halve timen etter midnatt hadde politiet full kontroll. Slik kontroll, at mange stusset over at man valgte "å gå på" provokasjonen med transparenten. Når været holdt publikum borte fra sentrum mente også politifolk som var med på aksjonen at man kunne ventet til siste T-bane var gått."

VG bringer samme dag et intervju med formannen i Politiforeningen, Jon Kvikne. Hans kommentar til politiets opptreden under opp-tøyene er: "- Politiets opp-treden motbeviser påstanden om at vi er lette å provosere." Han sier videre at det skal bli vanskelig å finne argumenter for å kritisere hans kollegers framferd natt til 1. mai".

— De som jakter på argumenter mot politiets opptreden natt til 1. mai, vil få en vanskelig oppgave, mener formannen i Oslo Politiforening, Jon Kvikne.

«IMPONERT»

— Politiets opptreden motbeviser påstanden om at vi er lette å provosere. Jon Kvikne mener det vil bli vanskelig å finne argumenter for å kritisere hans kollegers framferd natt til 1. mai.

Formannen i Oslo Politiforening var ikke ukommandert, men fulgte operasjonen fra time til time som observatør. — Jeg var vitne til utallige provokasjoner, og er meget imponert over dem. Noe politifolkene møter disse med Fiere ganger syntes jeg nesten det var utrolig at folkene våre klarte å beherske seg.

Mindret

Kvikne er glad for at til løpene til opplever ble kvitt denne gangen. Årsaken var det massive oppgjøret av politifolkene kombinert

med tilsvarende mangel på skulelysene. Men det kan — Mer, var det virkelig nødvendig å rydde sentrum, slik det så ut etter å ha blitt gjort ved midnattstid.

— Ja, jeg er overbevist om at mengden som da samlet seg ikke hadde til hensikt å trekke seg. Men kunne det lett utviklet seg til en ikke politiet hadde slått til.

— En del av arrestasjonene var temmelig vold sommet.

— Ja, men det er helt nødvendig å slå hurtig og effektivt til når man fore-

tar arrestasjoner i en menneskemasse. Det har vært brutalt, men det gjelder å fjerne bråkmakere omgittende i slike situasjoner, sier Jon Kvikne.

Reportasje:

Rikke Bjørnstrøm
Per Anner Holm
Sven Arne
Buggeland
Foto:
Bo Mathisen
Ståle Engbrechtsen

I følge politi og presse var det i 1982 rundt 2-300 personer samlet i sentrumsstrøkene rundt Karl Johansgate/Slottsparken. 850 politimenn var på vakt, og 89 personer ble arrestert. 10 ble tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann, og 3 av disse ble varetektsfengslet.

1. oktober samme år kunne avisene melde at politiet hadde brukt tåregass og stormet et av de husene ungdom som tidligere hadde holdt til i Skippergata hadde fått av kommunen. I følge avisene var huset et punkekollektiv, og i følge VG begynte tumultene da to sivile spanere skulle stoppe husbråk i punkekollektivet. VG skriver: "De to måtte trekke seg tilbake etter at punkerne angrep med flasker og diverse slagvåpen". Fire politimenn ble skadet og 15 punkere arrestert etter slaget som varte i flere timer. Politiet fikk i avisene senere mye kritikk for sin storming av kollektivet i Markveien. Kommunalråd Hans Svelland sa blant annet politiet måtte tåle kritikk for sin håndtering av det som utviklet seg fra en "Triviell uttrykking på grunn av for høyt lydnivå på en platespiller, til full nedgassing av en hel kommunal bygård".

6. oktober kunne Aftenposten melde at justisminister Mona Røkke vurderer en rekke tiltak for å hindre ungdomsopptøyer neste år. Blant de tiltakene som nevnes er flere politifolk i

Tiltak mot ungdomsopptøyer vurderes:

Sesongpoliti, nye førerkort-sperrer

Fleire politifolk i feriebyer neste sommer. Sperrefrist på førerkort fra to-tre måneder til flere år. Dette er tiltak som nå vurderes i Justisdepartementet for å hindre ungdomsopptøyer som har ridd flere av landets byer som en mare i år. — Vi tolererer ikke at det finner sted materielle ødeleggelser som også kan sette andre mennesker i fare. Dette fastslår justisminister Mona Røkke i en samtale med Aftenposten.

feriebyene neste sommer, samt sperrefrist på førekort fra to til tre måneder til flere år for ungdom som har deltatt i opptøyer.

2.6. Natt til 1. mai 1983.

21. april melde VG at en gruppe som kaller seg GRU - Grenseløs ungdom - legger opp til full krig natt til 1. mai. I en løpeseddel de har utgitt heter det at de har lagt opp til organiserte innbruddstyverier på EPA, Linderud, Glassmagasinet og Olaf Lorentzen AS. Dessuten står ruteknusing i den amerikanske ambassade og knusing av billettautomater på alle busser og trikker på dagsorden.

VG Torsteg 21. april 1983

NYTT

I. MAI- «KRIG»

Av MORTEN DEIVDAL

Nok en gang brygger det opp til fullt baluba i Oslo natt til 1. mai. Det er lagt opp til organiserte innbruddstyverier på EPA, Linderud, Glassmagasinet og Oluf Lorentzen A.S. Ruteknusing i den amerikanske ambassaden og knusing av billettautomater på alle busser og trikker.

NATTA TIL 1. MAI!

DEM SOM
IKKE
ER
MED
ER
MOT

Pakistane
av stensil-
cane
«GRU» ut-
gir, og hvor
det opp-
fordres til
en voldelig
1. mai natt.

2. mai kunne Aftenposten imidlertid melde at dette var første mai-natt uten gatekamper. Aftenposten skriver: " Tradisjonen med opptøyer i Oslo natt til 1. mai synes å være brutt. Bortsett fra at polititroppene satte seg kraftig i respekt da 76 ungdommer ble innbragt etter bålbrekking utenfor UNGMOBs hus i Pilestredet, unngikk kan konfrontasjoner. Endel sammenstimling av ungdommer ble det på Karl Johan etter midnatt, men da intet skjedde, forsvant de"

Første mai- natt uten gatekamper

Dagbladets hovedoppslag 2. mai lyder:

Politiet stormet Ung Mob-lokaler

Dagbladet skriver: "Da det ble meldt om bråk fra Kafe Blitz dro to politipatruljer opp og ba forsamlingen løse seg opp. Denne ordenen ble ikke etterkommet. Politiet valgte da å aksjonere. Døra til huset ble brutt opp med spett, og politiet spredde forsamlingen med tåregass". Politiets begrunnelse for aksjonen var i følge avisen bålbrekking på fortauet, høy musikk for åpne vinduer og bruk av raketter. Politiinspektør Kolbjørn Skjervengen opplyste dessuten "at flere av de som var i huset var med og startet bråket natt til 1. mai i fjor".

En av de unge, Stein Lillevolden fra UngMob sier til Dagbladet at han og andre i miljøet rundt Café Blitz er opprørt over politiets opptreden. De føler seg forfulgt og fratatt vanlig rettsikkerhet. Lillevolden stiller også spørsmålsteget ved at politiet brøt seg inn i flere av kontorene i huset, de ødla dører og møbler under aksjonen. Inventar for flere tusen kroner ble smadret, og kafeen, som skulle ha sin første åpningsdag 1. mai, er nå stengt på ubestemt tid.

Dagen etter kunne Arbeiderbladet melde at representanter fra Kvinnekultursenteret og Oslo Rockeklubb, som har kontorer i Pilestredet, ville anmelde politiet for hærverk. De sier: "Det var bare Cafe Blitz som hadde arrangement her i huset, men politiet brøt seg inn overalt. Hos oss var det stengt, men politiet har slått inn alle dørene. Også inn til mørkerommet vårt. - Dette er da hærverk?"

Politiet anmeldes for hærverk 1.mai

— Urimelige reaksjon fra politiets side, mener Anne Chris (til venstre), Nina Bucke Røed og Hana-Mar Riser om aksjonen mot Café Blitz, og Priestredet 30 C natt til 1. mai. De representerte Kvinnekultursenteret og Oslo Rockeklubb som anmelder politiet for hærverk. (Foto Joanna Butler)

— Vi anmelder politiet. De hadde ingen grunn til å slå til mot oss natt til 1.

2.7. Natt til 1.mai 1984

Avisene skrev lite om den årvisse tradisjonen med opptøyer foran natt til 1. mai 1984.

Men den 2. mai 1984 kunne man i Verdens Gang lese om;

PØBEL- NATTEN

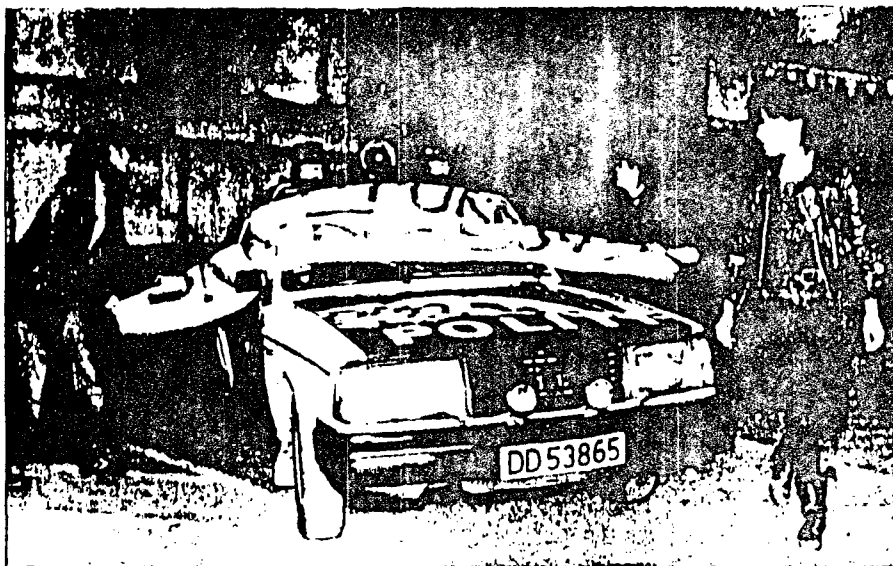
I ingressen kunne VG humoristisk fortelle om et eldre ektepar på vei hjem fra restaurantbesøk som hadde skaffet seg orkesterplass til opptøyene. På to stoler fra en uterestaurant satt de i drosjekø og fulgte slåsskampene mellom politi og ungdom.

Natt til 1. mai 1984 var en usedvanlig varm aprilkveld. Oslo sentrum var full av mennesker, og det var umulig å oppdrive plasser på de sentrale uterestaurantene. Det var ingen politibiler eller uniformerte politimenn ute i gatene. I følge Aftenposten var dette bevisst strategi fra politiets side. I ftenposten sto det;

"Oslo politiets strategi for natten til 1.mai var klar. Ingen uniformerte politienheter inn i sentrumsgatene før en konfrontasjon var uungåelig".

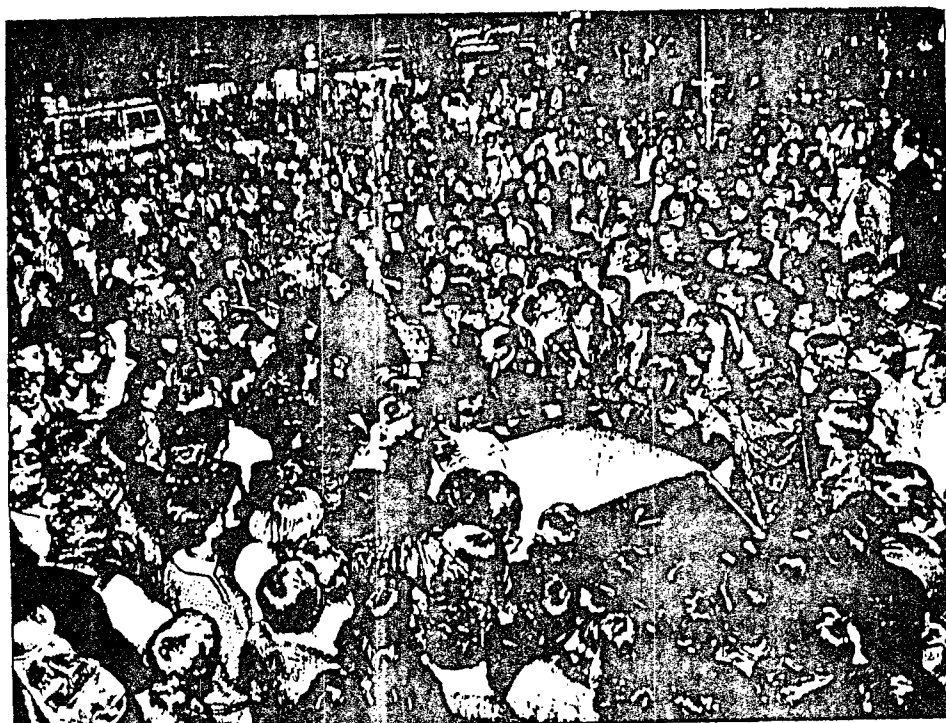
En polititappe holdt imidlertid på å skape den store konfrontasjon mellom unge og politi. Rundt midnatt ble en røykbombe kastet utenfor Grand Hotel. Seks spanere skulle skjekke hva som hadde skjedd, men p.g.a. radiosvikt fikk de ikke gitt beskjed om hva som hadde skjedd. Dermed kjørte en politibil inn i sentrum og parkerte utenfor Stortinget. Umiddelbart kom noen ungdommer til og hengte en transparent på politibilen med inskripsjonen; Hjelp purken - skyt deg selv. Den samme parolen hang også på fasaden til Café Blitz, et kommunalt ungdomshus i Pilestredet. Parolen henspeilte på den såkalte Holmestrand-saken. Den 16. april 1984 hadde en politimann skutt ned og drept en ung gutt bakfra i Holmestrand. Arbeiderbladet har gjengitt et bilde av

Politibilen med transparenten og ungdommene som utførte aksjonen.

«Hjelp politiet, skyt deg selv», sto det på plakaten som ungdommene hengte på politibilen foran Stortinget da 1. mai-oppløynene startet (NTB-foto)

På ett-to-tre etter at transparenten var oppe, var plassen foran Stortinget full av skuelystne mennesker som sto tett i tett rundt politibilen. Politibilen ble ribbet for lykter, speil og annet utstyr. En av ungdommene brukte kniv for å punktere det ene forhjulet, og ungdommer danset på panseret og taket av politibilen. Operativ uteleder for aksjonen, som satt inne i bilen, fikk uniformslua slått av og en råttten appelsin i panna da han forsøkte å få ungdommene fjernet fra panseret.

INNESPERRET: Noen av bråkmakerne danset på panseret til politibilen. Straks ble bilen sperret inne av et hundretalls ungdommer. Flere av dem satt innesperret på politihuset til i går. Foto: PER FALDSJØ

Politiet løste imidlertid situasjonen uten ytterligere dramatikk. Et ti-talls spanere ryddet vei for politibilen, som kom seg unna uten at noen kom til skade.

Kort tid etter begynte folk å forlate sentrum. Alt så ut til å løse seg opp.

Men ved halv tre tiden stimlet imidlertid 2-300 ungdommer sammen utenfor Grand Hotel. Fyrverkeri ble avfyrt, tomme ølkaster kastet mot Grand Hotel uten at noen vinduer i hotellet ble knust. Etterhvert gikk ungdommene grundigere til verks, og vindusruter ble knust og ungdommene robbet utstillingene.

Ved tre tiden satte politiet inn sine beredskapstropper. 40 politimenn til fots, hester og hunder ble satt inn for å drive ungdommene vekk fra sentrum. Politiet ba først ungdommene fjerne seg frivillig, da dette ikke ble etterkommet slo de til for alvor. Til NTB uttalte politiinspektør Jan Fodstad;

"Vi ble nødt til å rydde sentrum. Vi stilte oss lenge avventende, men måtte gripe inn da de regelrett begynte å knuse vinduer og plyndre butikker. Flere ble tatt på fersk gjerning med tyvegods i hendene. Jeg tør ikke tenke på hva som kunne skjedd hvis vi ikke hadde grepet inn, og kan ikke skjønne at politiet kan bli kritisert for sin opptreden."

Etter vel en halv time var sentrum ryddet, uten at politiet hadde tatt i bruk tåregass.

KAPITTEL 3 - MEDIAFORTOLKNINGENE AV OPPTØYENE

Pressen har spilt en tosidig rolle i forbindelse med de årvisse opptøyene natt til 1. mai. Gjennom artikler og reportasjer har avisene foran natt til 1. mai nesten hvert eneste år gjort oppmerksom på at dagen nærmer seg. Slik har pressen bidratt til å skape forventninger om at noe kommer til å skje. I dagene etter 1. mai har avisene gjennom førsteside oppslag, reportasjer, lederartikler, intervju med politi og politikere gitt leseren informasjon om og tolkninger av hva som har skjedd.

3.1. Medier og påvirkning

Kjell Olav Mathisen og Anita Werner viser i artikkelen "Massemedienes innflytelse på publikum" (Mathisen/Werner, 1982) at synet på massemedienes innflytelse på publikum har skiftet gjennom tidene. Den tidligere forskning hadde en forestilling om de allmektige medier, der mediene manipulerte leseren, en såkalt stimulus- respons-modell. Senere års forskning har imidlertid vist at det ikke er et enkelt, direkte årsak-virknings- forhold mellom massemediebudskap og reaksjoner blant publikum. Presseforskningen har nyansert påvirkningskraften ved å trekke frem særlig tre forhold:

3.1.1. Pressens dagsordensfunksjon

For det første er det et poeng i presse- og mediaforskningen at mediene - spesielt avisene - har en såkalt dagsordensfunksjon. Mathisen/Werner skriver;

"Mye tyder på at medienes betydning for opinionsdannelsen ligger mindre i hvordan de omtaler noe - hvilke vurderinger som kommer til uttrykk i selve budskapet - enn i hva de omtaler eller ikke omtaler, hv a som får den mest fremtredende plasseringen osv.: kort sagt hvordan de styrer oppmerksomhet."

(Martisen/Werner, 1982, s. 110)

En av medias funksjoner er altså at den styrer hva vi mennesker skal være opptatt av. Medias makt ligger således bl.a. i hvilke saker de setter på den politiske og opplevelsesmessige dagsordenen.

3.1.2. Pressens bekreftende funksjon

Som tidligere nevnt har senere års forskning avlivet myten om de allmektige mediene som påvirker folks oppfatninger. Forskning har vist at ulike "forstyrrelser" eller formidlende faktorer gjør seg gjeldene i forholdet mellom avis og leser. Individets verdier, holdninger og behov viste seg å spille en avgjørende rolle for hvordan mediets budskap ble oppfattet. Forsøk på å endre folks oppfatninger ved hjelp av media fører således vanligvis ikke frem: Mottakerne prøver så langt de kan å tolke mediainnholdet slik at det stemmer overens med de holdningene de allerede har. Mathisen/Werner skriver:

"Vanligvis er medienes påvirkningsmuligheter på kort sikt beskjedene. Dette forklares med at publikum tolker mediainnholdet ut fra sine egne erfaringer og oppfatninger."
(Mathisen/Werner 1982, s. 124)

Når etablerte oppfatninger og holdninger går sammen med pressens budskap forsterkes de lett av pressens presentasjon. Pressen har slik en bekreftende funksjon. Når individets holdninger er annerledes enn pressens, utviskes lett pressens virkning. Dette så man bl.a. gjennom pressens manglende virkning under EEC- debatten før folkeavstemningen i 1972. (Thomas Mathiesen, 1984)

3.1.3. Pressens samvirkende og utløsende funksjoner

Enkelte ganger kan imidlertid pressen påvirke folks holdninger og atferd direkte. Dette skjer imidlertid under meget dramatiske forhold, Mathisen/Werner skriver:

"Massemediene kan enkelte ganger påvirke publikums holdninger og atferd på en dramatisk måte. Dette hører imidlertid til unntakene og forutsetter at mediene virker sammen med andre påvirkningsfaktorer, eventuelt bare utløser en spent sosial situasjon."
(Mathisen/Werner 1982, s. 124)

Pressen har en samvirkende og utløsende funksjon i spesielle situasjoner. På områder der individet ikke på forhånd har gjort seg opp en mening, kan således pressens tolkninger av et fenomen få avgjørende betydning og direkte påvirke individets meninger om fenomenet. (Jfr. Thomas Mathiesen, 1984)

Er pressen i tillegg samstemte i sine oppfatninger om dette fenomenet - slik at samtlige aviser, fjernsyn og radio hevder det samme syn - øker påvirkningsmulighetene av individet. Werner/Mathiesen skriver om dette:

"I den grad mediene er samstemte i sitt budskap og formidler det samme verdensbilde uten motforestillinger, øker mulighetene for påvirkning av publikum"
(Werner/Mathiesen 1982, s, 24)

På områder der publikum ennå ikke har noen standpunkter - på meningstomme områder - slår altså pressen ut.

3.2. Virkninger av pressens påvirkningsfunksjoner

3.2.1. Virkninger innad i pressen

Gudmund Hernes hevder i artikkelen "Det mediavridde samfunn" (Hernes 1978) parallelt med Werner/Mathiesen av pressen i stor grad utøver makt gjennom det som kalles medias dagsordensfunksjon.

Hernes viser hvordan vi lever i et informasjonsrikt samfunn, der vi daglig "bombarderes" av informasjon. Media har derfor utviklet spesielle teknikker for å fange folks oppmerksomhet - og slik få de til å lytte til/se på/kjøre sine produkter. Løssalsgavisene spissformulerer forsidene sine for å få folk til å kjøpe akkurat denne avisen i dag, Radio og fjernsyn mediavrir stoffet de skal presentere. De teknikkene media bruker gjengir Hernes på følgende måte:

1. Tilspissing. Sendetidens begrensninger gjør at enhver må fatte seg i korthet og omfattende rapporter gjengis i hovedpunkter. Innholdet i budskapet må kvesses til, detaljer erstattes med spissformulering.

2. Forenkling. Kompleksiteten må reduseres, mangfoldigheten begrenses, nyansering innskrenkes, og det innviklete fremstilles enkelt og konsist.
3. Polarisering. Skal en holde på oppmerksomheten må kontraster i synsmåter holdes fram, gjerne ved å la dem representeres av meningsmotstandere. Dette kan en kalle "studentersamfunnsmodellen" for media, og spesielt fjernsynet: de sikre, enkle og motstridende standpunkter fordriver den prøvende holdning, den mer omfattende vurdering, den foreløpige og tvilende oppfatning som argumenter kan tale både for og mot. En duell hører med i er drama - og gjør seg godt i et melodrama.
4. Intensivering. Et heftig utbrudd tiltrekker seg mer oppmerksomhet enn et sindig innlegg. Streiker og sammenstøt, aksjoner og okkupasjoner er godt stoff fordi handlingens intensitet er langt større enn den en finner i regulære organer, ordinær administrasjon og dagligdags saksbehandling.
5. Konkretisering. En demonstrasjon kan avbildes, men ikke en departementsrutine. Det er enklere å rapportere om et enkelt problem enn å framstille hva som er felles for en serie - en problemtype som krever abstrakte kategorier. Dermed vil presentasjonen av det særskilte forhold lett kunne fordrive analysen av det almene, ikke minst fordi en ved å ta for seg et særtilfelle kan gi historien "human touch".
(Hernes, 1978, s. 187-88)

Gjennom spissformuleringer, forenklinger, dueller, fokusering på det aparte, det fremmede - forsøker media å få oss interessert i, og evt. å kjøpe avisene dag etter dag. Dette gjør, i følge Hernes, at vi kan kalle informasjonen i presse, radio og fjernsyn for mediavridde, fordi selve utvalgsmåten og fremstillingsmåten er sprunget ut av medias behov for å fange vår oppmerksomhet.

3.2.2. Virkninger for politikken

Pressens dagsordensfunksjon samt pressens mediavridning innebærer for politikerne at de i økende grad må ta stilling til de enkeltsaker som får publisitet; ofte på bekostning av mer generell og langsiktig planlegging. Politikere må ofte uttale seg til presse og kringkasting uten å ha fått nok tid til å tenke eller rådføre seg med andre. Dette kan føre til forhastede uttalelser og totalt fastlåste standpunkter.

Har partiformannen uttalt seg på en spesiell måte i Dagsrevyen

så blir dette partiets politikk, mye skal til for å endre dette siden. (Jfr. Eide, 1984)

Den svenske økonomen Assar Linbeck har beskrevet denne utviklingen slik:

"Med en lett overdrivelse kan en si: Se på TV eller Dagens nyheters første side, og du vet hvilke lovforslag de politiske myndigheter sitter og snekrer på dagen etter. En slik politikk, der myndighetene gjør improviserte innsatser fra tilfelle til tilfelle, leder åpenbart til en ad-hoc-betont selektiv politikk: utspillsdemokratiet" (Lindbeck, 1976, s. 23-46)

Mye av politikernes oppgave blir således å respondere på de saker som slås opp i massemedia.

Hernes viser også hvordan politisk støy har like store eller større muligheter til å nå frem som forutsigbar tale - "ad-hoc-aksjoner og demonstrasjoner vel så store sjanser som årsmøte" (Hernes, op.cit, s. 190) Mediavridningen - de teknikkene media bruker for å fange folks oppmerksomhet - kan således brukes for å fange media. For det er ingen tilfeldighet hvilke nyheter som eksponeres i media. Hvis en gruppe er interessert i å nå frem med sitt budskap i massemedia er det ikke lenger nok å sende et brev til redaksjonen og fortelle om at dette eller hint er man opptatt av. Mer effektivt vil det være å lage en "intensiv aksjon": Sultestreikende samer er en mediabegivenhet som kan få førstesideoppslag, mens samer som fremmer enkle resolusjoner om bevaring av parringsplassene for reinen knapt er verdt en notis. Ungdom som okkuperer hus blir lettere media-stoff enn ungdom som fremmer krav om ungdomshus via brev til presse og kommune. Blokkering av veien til anleggsområdet i Innerdalen i Orklavassdraget fikk pressen interessert, mens den forutgående aksjonen - oppdyrkning av jord som skulle demmes ned - ikke fikk noen mediadekning i det hele tatt.

De ungdomsopptøyene vi har vært vitne til i Norge de senere år kan muligens sees på som slike "intensive aksjoner". Gatekamper med politiet, knusing av butikkvinduer og tyveri av de utstilte varene, er mediabegivenheter som raskt kommer på første side

i avisene. Hvorvidt opptøyene oppfattes som entydig negative, eller om de som deltar kan få en viss sympati, avhenger av hvilken fortolkning av opptøyene som fremkommer i media og hvilke oppfatninger den enkelte mottaker har fra før.

Ungdomsopptøyer, konfrontasjoner mellom unge og politi, robbing av butikker, alt dette er nyheter som media er interessert i å bringe videre. Måten media formidler dette på er i sin tur med på å påvirke hva politikerne må eller ikke må gjøre. Slik sett kan pressen virke som en vakthund i forhold til byråkratiet - de kan sørge for at politikere og byråkrater må ta opp ungdommens problemer.

Men mediafokus kan også føre til at myndighetene må foreta seg noe før tiden egentlig er moden, og problemet gjennomdrøftet. Istedenfor langsiktig forebyggende arbeid, må politikerne kanalisere sitt arbeid om "brannslukkingen".

Hvilke politikere som må trå til med "brannslukning" er heller ikke entydig gitt når det gjelder ungdomsproblemer som opptøyer og husokkupasjoner. Politikernes problem ved behandlingen av disse sakene er at de faller utenfor den administrative oppdeling i fagdepartement. Statsviterne Morten Egeberg, Johan P. Olsen og Harald Sætren har fremkastet en teori om at vårt politiske system bør beskrives som en samling segmenter eller beslutningsarenaer. (Egeberg, Olsen, Sætren, 1978, s. 115) Hvert slikt segment kan beskrives ved hjelp av hvilke deltagere som ansees som legitime, hvilke problemstillinger, verdier og situasjonsoppfatninger som oppfattes som sentrale, hvilke typer kunnskap som defineres som ekspertise. Videre kan hvert segment beskrives ved sine spilleregler og sine rutiner for problem- og konfliktløsning. Slike segment kan være organisert rundt en soesiell type næringspolitikk (landbruk, fiske, industri osv.) eller de kan være organisert rundt funksjoner som helsevesen, samferdsel, arbeidsmarked, forsvar.

Deltagerne i disse sentrale beslutningsarenaene - segmentene - vil komme fra ulike institusjoner. I et segment vil vi finne organisasjonsrepresentanter, stortingsrepresentanter, departements-

folk, representanter fra forskningsinstitusjoner, massemedia osv. Disse grupperingene har fått hegemoni over "sitt" segment eller

I ungdomsspørsmål finnes ikke et slikt segment. Ulike segment og ulike fagdepartement har ansvar for ulike sider av ungdommens situasjon: Kirke- og undervisningsdepartementet - og utdannelsessegmentet - for skolen, Kommunal og arbeidsdepartementet - og arbeidssegmentet - for arbeidsmarkedstiltak osv. Men ingen av disse segmentene eller ingen av fagdepartementene har ansvaret for ungdomsproblemer som opptøyer og husokkupasjoner. Disse problemene skjærer tvers igjennom, og berører vitale interesser i flere departement, bla Justisdepartementet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Sosialdepartementet, Kultur og Vitenskapsdepartementet og Kommunal og arebidsdepartementet.

Hvilke tolkninger media bringer av opptøyene - og hvilke politikere de henvender seg til - blir således viktig for å forstå hva slags politikk som utvikles i feltet.

I det følgende skal jeg ta for meg de mest fremtredende fortolkninger av natt til 1. mai opptøyene som har vært gitt de forskjellige år, og fremlegge de forslag til årsaksforklaringer, hypoteser om deltakere og forslag til tiltak for å forhindre nye opptøyer som hver av disse fortolkningene rommer.

3.3. Medienes opptøye fortolkninger

Ved gjennomgang av de største hovedstadsavisene, VG, Aftenposten, Dagbladet og Arbeiderbladet, har jeg funnet frem til syv ulike fortolkninger av opptøyene. De syv ulike fortolkningene jeg vil ta for meg har i ulik grad vært sentrale i avisene et enkelt år eller samtlige år, enkelte er tilbakevendende, forekommer på førstesidene og finnes i samtlige aviser, andre fortolkninger er mer sporadisk fremme i enkelte av avisene. Jeg tror likevel at de syv fortolkningene jeg har funnet frem til gir et godt bilde av det media-bildet som har vært av opptøyene.

De syv fortolkningene har bl.a. ulik forlaring på hvorfor opptøyene skjedde, hvem som var med og hvilke tiltak som bør iverksettes for å hindre lignende tilstander senere år. Det er også en dypere grunnforskjell mellom fortolkningene - ved at de fokuserer på ulike faktorer som bevirker opptøyer. To av fortolkningene fokuserer på individuelle faktorer hos deltakerne, to fokuserer på interaksjonsfaktorer i situasjonen og de tre siste på trekk ved deltakernes sosiale situasjon.

Følgende oversikt viser de syv fortolkningene jeg har funnet i medias dekning av opptøyene, og de tre ulike nivåene i forståelsen av hvilke faktorer som bærer opptøyer frem.

Tabell 1. Oversikt over media-fortolkningene

Media-fortolkning	Nivå
1.. Pøbel- fortolkningen	Individuelle faktorer
2. Rus-fortolkningen	
3. Massepsykose-fortolkningen	Interaksjons faktorer
4. Politi-og-røver-fortolkningen	
5. Utstøtt- fortolkningen	Sosial system faktorer
6. Opprører- fortolkningen	
7. Kjedsomhets-fortolkningen	

I det følgende skal jeg ta for meg disse syv media-fortolkningene, gi et bilde av hvordan de har vært fremstilt i pressen, samt se hvilken faglig støtte disse "populær-fortolkningene" har i faglig litteratur.

3.3.1. Pøbel-fortolkningen

Pøbel-fortolkningen er en av de mest fremtredende fortolkningene i pressen. Den var første gang gjengitt i avisene etter opptøyene i 1979, og har siden vært en gjenganger. Samtlige fire hovedstadsaviser har fremmet fortolkningen. I Arbeiderbladet het det etter opptøyene i 1979 følgende;

"En rekke ulike ungdomsgrupper deltok i bråket. Stoffbrukerungdom i Slottsparken var førstemann ute med bålbrenning og ettårsjubileum for fjoråreslaget. Allehånde varianter av pøbel lot seg friste til å følge opp. Velfriserte vestkantungdommer i dynejakker, nazi-grupper, narkoprofeter, punke-gjenger og syndikalister gikk sammen i skjønn forening. Det er på det rene at ingen organiserte politiske grupperinger har noe med årets 1. mai-slag å gjøre. Bråket var produkt av pur ødeleggelses-trang."
(Arbeiderbladet, 2. mai 1979)

Pøbel-fortolkningen har to ulike underpresiseringer. Den ene er en begrepsmessig definering av handlingen som pøbelaktig, den andre er en årsakspresisering.

Den begrepsmessige presiseringen av pøbel-fortolkningen er i pressen bl.a. fremført av justisminister Andreas Cappelen (DNA). I et intervju med VG etter opptøyene i 1980 sier Cappelen;

"Dette er rene pøbelstreker og må behandles deretter. La det være helt klart at slik oppførsel ikke vil bli tolerert. (...) Jeg ser ingen grunn til å lete etter årsaker ved å se det som skjedde i et større samfunnsmessig perspektiv."
(VG, 3. mai 1980)

Cappelen sier her at han er uinteressert i årsakene. Handlingen er pøbelaktig, og må derfor moralsk fordømmes.

Cappelen begrepsfester her opptøyene til å være pøbel-handlinger. En slik begrepsmessig definering av et fenomen kan selvfølgelig ikke etterprøves vitenskaplig. Vi kan således ikke undersøke denne presiseringen av pøbel-fortolkningen nærmere.

Den andre presiseringen av pøbel-fortolkningen innebærer også en moralsk forkastelse av selve handlingen, men den fokuserer i tillegg på årsakene til at dette kunne skje. Den er således også en årsaksforklaring - og kan derfor etterprøves nærmere. I resten av oppgaven vil pøbel-fortolkningen oppfattes som denne årsakspresiseringen. Et sitat fra avisa Glåmdalen, gjengitt i Oslo-pressen, kan illustrere dette perspektivet;

"Vi bør sette søkelyset på de mørke drivkrefter i unge menneskers sinn, som gir seg utslag som dette. Den voldsomme aggresjon som tydeligvis er tilstede bør kunne finne andre utløp enn noe så formålsløst som å rasere Oslos sentrale bykvartaler."
(Glåmdalen, 2. mai 1980)

Pøbel-fortolkningen legger, som årsaksforklaring, vekt på trekk ved det enkelte individ for å forklare deltagelse i opptøyer. Det enkelte individ er utsatt for mørke drivkrefter inni seg, og aggresjon bygger seg opp og får utløp bl.a. gjennom deltagelse i opptøyer.

Pøbel-fortolkningen er derfor kategorisert som en individuell tilnærming til forklaringen av hvorfor opptøyer kan skje.

Tiltak for å forhindre nye opptøyer har av pøbel-fortolkningens representanter vært knyttet til å styrke politiet materielt og mannskapsmessig, samt til å høyne straffennivået for de som blir arrestert. Et høynet straffennivå tenker man seg både vil fungere individual- og almenpreventivt.

Pøbel-fortolkningens svar på hvem som deltar er således at det er pøbler i alle leire som er aktivt med i opptøyer. Årsakene til at de er med er oppdemmet aggresjon og frustrasjon, og tiltak mot fremtidige opptøyer blir å styrke politiet samt å heve straffe- og bøtenivået. Pøbel-fortolkningen har vært fremme flere år. Første gang i 1979, siden i 1980, 1981 og 1984.

pøbel-fortolkningen, slik den kommer til uttrykk i pressen, er en popularisert variant av vitenskaplige teorier om frustrasjons- og aggresjonsoppførsels betydning for avvikende atferd. Den faglige støtten finner vi først og fremst innen psykologiens frustrasjons- og aggresjonsstudier. Det finnes flere skoler innen aggresjonspsykologien, og i den tidligere nevnte boken "Oprørsteorier" av Ole Borre drøftes noen av dem. (Ole Borre, 1980, s. 144 ff) En av disse skoleretningene er særlig interessant for vårt formål. Denne teoriretningen er knyttet til Sigmund Freuds navn, og fremføres i dag av fremtredende atferdsforskere og dyrepyskologer som nobelpristagerne Lorenz og Tinbergen.

Lorentz og Tinbergen ser aggresjon som en driftshandling knyttet til underbevissthets og nedarvet som en faktor som forøker menneskets overlevelsessjanser. Gjennom dyrestudier har de funnet at aggresjoner utløser spenninger som er bygget opp i dyrenes indre kretsløp, og selv om den aggressive atferd kan forsinkes eller fremskyndes av ytre forhold, er det i følge denne teorien ikke mulig å utrydde aggresjonen i det lange løp. Det er imidlertid mulig å omdirigere aggresjonen til mindre farlige atferdsformer, så som sport og konkurranse.

Engelske forskere har i årtider studert aggresjonsatferd hos unge, spesielt i forbindelse med de gjentagne slagsmålene rundt fotballkampene, den såkalte "football hooliganism". I en rapport fra "The Sport Council and the Social Science Research Council" undersøkes aggresjons-teoriens forklaringskraft overfor fotballuroligheter. I rapporten hevdes det at teoriene om aggresjon er en nødvendig men ikke tilstrekkelig forklaringsfaktor. Bevisene er sterke for at mennesket har en innebygget tilbøyelighet til aggresjon, men det er samtidig klart at uttrykksformene kan bli kontrollert gjennom sosial læring. I rapporten heter det videre;

"It follows that a small minority of young people, by virtue of a combination of strong physical predisposition and ineffective inner or external controls will be particularly prone to violent and destructive behaviour. They seek opportunities for the expression of these tendencies wherever the conditions are favourable, and they come to football matches with the express intention of creating disorder".

(Public Disorder and Sporting Events, s. 45)

I rapporten hevdes det at for en liten gruppe mennesker er aggresjonstilbøyelighetene sterke pga. manglende eller ineffektiv indre og ytre kontroll. Disse menneskene oppsøker steder der det kan bli bråk, for å delta eller for selv å sette igang bråket. Dette harmonerer godt med sitatet fra Arbeiderbladet i begynnelsen av dette kapittelet, der het det:

"Bråket var produkt av pur ødeleggelsestrang".

3.3.2. Rus-fortolkningen

Rus- fortolkningen er også todelt - avhengig av hva slags rusmidler man ruser seg på: narkotika eller alkohol.

Store deler av pressen så opptøyene natt til 1. mai 1978 som et oppgjør mellom politiet og den stoffmisbrukende ungdomsgjengen som hadde sitt daglige tilholdssted i Slottsparken. Parkarbeidere og publikum hadde i tiden før natt til 1. mai klaget over at de følte seg uttrygge i parken. Grunnen til frykten var de unges bruk av narkotika. Dette betydde at man var redd for hva som kunne skje hvis man gikk igjennom parken: de unge kunne rane en for å få penger til stoff, eller de kunne være voldelige mens de var i narkotikarus. Engstelsen var stor, og avisene intervjuet publikum som hadde følt seg truet og parkarbeidere som var blitt mishandlet av de unge. En av parkarbeiderne sa det slik til Arbeiderbladet to dager etter opptøyene i 1978:

"Ungdom som er påvirket av et eller annet stoff vet jo ikke hva de gjør, og det virker skremmende."
(Arbeiderbladet, 3. mai 1978)

Ingen av hovedstadsavisene har eksplisitte fortolkninger om at opptøyene kan skyldes alkohol-beruselse. Ukeavisa "Folket" - en avis for edruskapsarbeidet - hevder imidlertid at det er påkrevet å se på alkoholens betydning for utviklingen av opptøyer. Dette synet samsvarer med politiets praksis: for å forebygge opptøyer arresterte de fra 1980 av såkalte

potensielle deltakere - i første rekke var dette personer som drakk på offentlig sted, jfr. kap. 6. Hovedstadsavisene har også medelt at folk faktisk beruset seg på alkohol - etter opptøyene i 1979 fortalte avisene at ungdommene hadde ranet Lorentzen kolonialforretning:

"Mengder av øl ble båret ut i plastposer og kasser. Likeså store mengder konfekt og sjokolade. 10 spekesinker ble tatt, pluss fenalår og laksesider".
(Arbeiderbladet 2.mai 1979)

Selvom rus- fortolkningen i media hovedsakelig dreier seg om narkotika- beruselse, vil vi her også ta med alkohol- beruselse. Til testingen av fortolkningen har vi bl.a. data om alkoholberuselse blant de arresterte, men meget sparsomme opplysninger om narkotikaberuselse. Graden av alkoholberuselse vil forhåpentligvis gi oss en pekepinn om graden av beruselse blant de arresterte.

Rus- fortolkningens svar på "Hvem er de?" blir således at det er de rusede - i første rekke de narkomane, dvs. parkungdommen som deltar i opptøyene. Grunnen til at de deltar er at de er beruset. Rusen fører til at de foretar handlinger de ikke har kontrollen over - som parkarbeideren sa: "De vet ikke hva de gjør". Tiltak for å forhindre nye opptøyer er å fjerne ungdommene fra parken (rydd parken) og å styrke politiet. Strengere straffer har også vært nevnt som et virkemiddel. Rus- fortolkningen er fremmet av publikum, parkarbeidere og politi. Fortolkningen var sterkest fremme i 1978, men blir også såvidt referert i 1979.

Helsedirektør Karl Evang utga i 1968 boken "Aktuelle narkotika- problemer", og her heter det bl.a. følgende om skadevirkninger ved bruk av narkotika:

"Ofte oppstår det man kaller en "ond" sirkel, dvs. den ene årsaksfaktoren påvirker og forsterker den andre. Avhengigheten krever stadig bruk - den stadige bruken forandrer individet og hans forhold til omgivelsene slik at han begår handlinger han ellers ikke kunne tenke seg for å skaffe mer - dette merforbruket svekker ytterligere hans hemninger mot å fortsette og gjør ham mindre nøyerregnende med de metoder han bruker for å skaffe seg stoffet osv, osv."
(Evang, 1968, s. 30)

Karl Evangs uttalelser samstemmer godt med parkarbeiderens opplevelser av at de unge ikke visste hva de gjorde i beruset tilstand.

Men hvorfor drikker Jeppe?/ruser Jeppe seg?

Overlege Per Nyhus skriver i boken "Asosial og kriminell atferd hos barn og unge" at det er en sammenheng mellom asosialitet, kriminalitet og narkotika hos unge. Han skriver:

"Den viktigste faktoren synes likevel å være unge menneskers store sosiale og psykologiske tilpasningsvansker. Det er blant grupper av ungdom som er psykisk, sosialt og kulturelt "belastet" at spredningen har vært størst og skadevirkningene alvorligst".
(Nyhus, 1972 , s. 109)

Nyhus hevder her at grunnen til at unge bruker narkotika er drivkrefter i menneskets indre - de er sosiopater, jeg-svake, aggressive eller har andre psykiske plager og problemer. Høyt konsum av rusmidler er føølgelig et utslag av psykiske forstyrrelser.

I en artikkel i "Tidsskrift om edruskapsspøsmål" drøfter lege Ole Bratfoss ulike oppfatninger av hvordan rusmiddelbruk kan være en sykdom. Bratfos hevder at trang til narkotika og alkohol ikke skyldes psykiske forstyrrelser, men er selvstendige sykdommer. Bratfos skriver:

"Kjernen antas å være en sykkelig drift etter rusmidler. Denne driften kan skyldes en psykologisk og biologisk disposisjon. Således har man lenge vært på jakt etter personlighetstrekk som skulle karakterisere pre-alkoholikeren".

(Bratfos, 1980 , s. 24)

Denne delen av faglitteraturen er i tråd med parkarbeiderens syn. De unge har en drift etter narkotika - og de kan ikke kontrollere sin atferd i beruset tilstand.

I følge sosiolog Mona Duckert er dette synet på narkotika særskilt fremme i media. Og det har ført til at det har dannet seg et mediabildet av narkotika og de narkomane der befolkningen presenteres for de medisinske autoriteters syn på narkotika som en sykdom, krydret med skrekkehistorier fra

"virkeligheten" om hvordan alminnelige ungdommer plutselig forvandles til hjelpeløse "narkovrak". Duckert skriver:

"Det bildet av de narkomane som dannes på denne måten fremstiller dem som hjelpeløse ofre for stoffenes virkninger - dvs. personer som uten mulighet for å stå imot drives av en overveldende trang til stoff. I sin jakt på stoff fremstilles de som desperate og hensynsløse - i stand til å gjøre hva som helst for å skaffe seg stoff. Deres oppførsel karakteriseres derfor ofte som psykopatisk og amoralsk, deres forhold til andre mennesker som likegyldig og egoistisk utnyttende og deres liv som et uttholdelig helvete."
(Mona Duckert, s. 37)

Mona Duckert har støtte for denne kraftsatsen mot medisinerne og mediabildets oppfatning av narkotika- og alkoholbruk som uttrykk for sykdom med følgende viljeløs atferd fra "offerets" side. Nyere alkoholforskning har antydnet at det ikke lar seg forklare hvorfor alkoholikeren fortsetter å drikke:

Ikke er det påvist at stoffet alkohol har noen positiv virkninger for dem, mens det motsatte i betydelig grad er påvist. Heller ikke viser det seg at de drikker fordi de er behersket av en uimotståelig indre tvang eller spesielle fysiske reaksjoner. (Jfr. Fekjær, 1980) Alle gamle teorier om hvorfor Jeppe drikker må derfor forkastes i forskningens lys. Spørsmålet må i stedet stilles annerledes. Fekjær skriver:

"Hvis du lurar på hvorfor Jeppe velger å drikke, så se etter hvordan han pleier å oppføre seg når han er full og sammenlikn med hvordan han er når han er edru."
(Fekjær, 1980, s. 151)

Fekjær hevder at Jeppe drikker for å få en unnskyldning for å oppføre seg slik han har lyst til. Ved å se på "fylleatferden" kan man finne ut hva Jeppe bruker alkoholen til. Ganske vanlig er det at den usikre og hemmede benytter alkoholen til å spille sikker og utadvendt, mens en som ikke kan vise irritasjon i edru tilstand benytter alkoholen til å få ut det ukruttet han bærer i seg. Men dette er ikke bevisst hos det enkelte individ. Fekjær skriver:

"Grunnene til at han da benytter seg av alkohol kan dels være at han selv tror alkoholen forandrer atferden ved en kjemisk-biologisk virkning, og dels at han vet at han selv og andre vil (bort-)forklare atferden med at han hadde drukket".

(Fekjær, 1980, s. 151-52)

Jeppe tror altså selv - i tråd med mediabildet og medisinerne - at hans fylleatferd skyldes en kjemisk-biologisk virkning av alkohol. Dette er i følge nyere alkoholforskning ikke tilfelle. Jeppe drikker fordi han ønsker å oppføre seg på en bestemt måte.

Overfører vi dette til opptøyene vil vi følgelig finne at dersom det er mange berusede tilstede (alkohol/narkotika) vil dette ikke skyldes at deltakerne er sykkelig disponert for rusmidler og følgelig ikke vet hva de gjør i beruset tilstand. Er det mange berusede tilstede - så er de der fordi de ønsket å være med i opptøyene. Beruselsen er bare unnskyldningen - ikke årsaken til at de er med.

3.3.3. Massepsykose-fortolkningen

I et lite intervju med VG 2. mai 1979 uttaler psykolog Per Schioldborg at det som skjer under opptøyer er en form for massepsykose. Schioldborg sier:

"Det personlige ansvar opphører i en slik gruppe i en slik situasjon. Mennesket mister herredømme over de impulser de ellers har kontroll over. Derfor kan man oppleve å se folk begå klart rettsstridige handlinger under masseatferd, handlinger de ellers ikke vil begå."
(VG, 2. mai 1979)

Schioldborg sier videre at det som kontrollerer gruppen ofte er en form for politiske mål - et felles ønske. Når massen f.eks knuser speilglassvinduer og ropper butikker, kan dette - bevisst eller ubevisst - være et angrep på kapital og eiendom. Grunnen til at massen gjør dette, er ansvarsoppløsningen i gruppeatferden, koplet sammen med en form for fellesskap, solidaritet demonstrantene i mellom.

På spørsmålene om hvem som deltar og hva som kan gjøres for å hindre lignende opptøyer senere år, har massepsykose-fortolkningen få svar: annet enn at man kan splitte massen. (Noe politiet har hatt som taktikk enkelte år) Fortolkningen konsentrerer seg i stedet om hvorfor det skjer. Massepsykosefortolkningen betoner at bakgrunnen for opptøyene kan være et bevisst eller ubevisst angrep på kapital og eiendom. I ly av massen avskriver individet ansvaret for sine handlinger og går i stedet "opp i massen" gjennom et sterkt fellesskap.

Linjene til faglitteraturen går langt tilbake. Sosialpsykologen Gustav Le Bon regnes i kraft av sin bok *The Psychology of the Crowd* fra 1895 for grunnleggeren av teorien om kollektiv atferd. Han hevder at det er irrasjonelle krefter som driver menneskemasser. I flokk handler mennesker på måter de under normale omstendigheter ville skamme seg over.

Le Bon hevder at menneskemassen er noe helt annet enn summen av de individene som deltar. På samme måte som man i kjemi kan få en reaksjon når ulike elementer blandes, er menneskemassen vesensforskjellig fra de menneskene som er elementer i den. Mennesket som er en del av en psykologisk masse er ikke lenger bevisst sine handlinger. Le Bon hevder at mennesket synker flere steg på sivilisasjonens stige når han er en del av massen. Le Bon sier:

"Isolated, he may be a cultivated individual;
in a crowd, he is a barbarian - that is, a
creature acting by instinct." (Le Bon, s. 62)

Det er ikke bare et menneskets handlinger som endres når det forenes med massen, også følelsene og ideene gjennomgår i følge Le Bon en transformasjon. Denne transformasjonen kan være så voldsom at en skeptiker kan forandre seg til en troende, en ærlig mann til en kriminell, en kujon til en helt.

Den konklusjon Le Bon trekker er at massen alltid er intellektuelt underlegen det enkelte individ, men ser man på følelsene og de handlingene disse følelsene leder til, kan massen i ulike situasjoner være bedre eller dårligere enn det enkelte individ.

De to forutgående mediafortolkningene - pøbel- og rusfortolkningene- var utpregede individ-fortolkninger. De analyserte årsakene til opptøyene hos de deltagende individ. Massepsykose- fortolkningen fokuserer istedet på en analyse av faktorer i selve situasjonen for å forstå bakgrunnen for den avvikende atferden til deltakerne. Massepsykose-fortolkningen er derfor - i likhet med den neste fortolkningen vi skal ta for oss - en fortolkning som legger vekten på interaksjonsprosessen.

3.3.4. Politi-og-røver-fortolkningen

Opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1978 ble av store deler av pressen oppfattet som et oppgjør mellom Slottspark-ungdommen og politiet. I Dagbladet het det:

"På den ene siden politifolkene. Massivt oppstilt, med hjelmer, skjold og køller, biler og hester. Mot dem- en illstint og truende gruppe demonstranter, som kastet stein og flasker, og ropte taktfaste slagord mot "svin" og "snut" og hevdet sin rett til å beherske Slottsparken."
(Dagbladet, 2. mai 1978)

Men også i oppslag senere år ble den fulle krigen mellom politi og ungdommer påpekt. I Dagbladet 2. mai 1979 het det f.eks:

"- Kommer ikke snuten snart'a?
Slik var omkvedet i forsamlingen på hundrevis av mennesker som fra rundt klokka 22.00 natt til 1. mai tente bål i enden av Karl Johans gate og sperret veien for trafikk Alle ventet på at noe skulle skje.(...)
- Kommer ikke snuten snart'a?
Det var hele poenget. Få politiet til å komme. Få dem rasende. Få dem til å trekke køller og skjold og jage folk gatelangs, slik de gjorde det natten til 1. mai i fjor".
(Dagbladet, 2. mai 1979)

I følge politi-fortolkningen ligger bakgrunnen for opptøyene i Slottsparken i politiets trakassering og forskjellsbehandling av unge mennesker. "Vanlige folk" får være i fred i Slottsparken, ungdom blir jagd vekk og/eller arrestert. Til Arbeiderbladet 3. mai 1978 sier noen av parkungdommene

følgende:

"Bare det å stå her oppe på Nisseberget er grunn nok til å bli arrestert. Når politiet kommer tar de med seg folk, uansett. Alle blir tatt for å være narkomane og blir kjørt til Victoria Terrasse. Der blir vi sittende i 4 timer og får høre skjellsord og kjeft. Nå er vi lei av dette, - vi har ikke andre steder i byen å være. Det var dette som lå bak opprøret i Slottsparken søndag kveld - vi samlet oss bak banneret "mot politivold" og når politiet kom, da måtte det bli bråk."
(Arbeiderbladet, 3. mai 1978)

Politiet på sin side lanserer i media en "røver"-fortolkning; det er ungdommene som er skurken - og politiet heltene. Til Morgenbladet uttaler politiinspektør Per Aavatsmark følgende;

"- Det er vår plikt å rydde opp i forholdene på Nisseberget i Slottsparken, slik at det blir fredelig og trygt for almindelige mennesker å ferdes også der. Man må derfor være forberedt på nye tiltak fra politiets side i tiden som kommer. Vi kan ikke la ansvarsløs ungdom få herske som de vil - uavhengig av lov og rett."
(Morgenbladet, 3. mai 1978)

Sosiologen Vernon Allen hevder i artikkelen "Towards Understanding Riots: Some perspectives" at opptøyer må forstås som en sosial interaksjonsprosess. Allen viser hvordan tidligere forskere - som Le Bon som vi har behandlet under masseatferds-fortolkningen - har sett på interaksjonen mellom deltagere som en viktig faktor i utviklingen av opptøyer. Le Bon viste nettopp hvordan menneskets ideer følelser og handlinger endret seg når han gikk "opp i " menneskemassen. Allen sier at i tillegg er det et annet element som i situasjonen kan spille en viktig rolle i påvirkningen av deltagere atferd: interaksjonen mellom politi og deltagere i opptøyene. Allen sier:

"Beyond those factors due to the process of social interaction among participants themselves is another element within the disturbance situation that may play an important role in affecting participant' behavior: interaction between riot participants and agents of social control."
(Vernon L. Allen, s. 6)

Allen henviser videre til Garry T. Marx studier av politiets

atferd under opptøyer. Marx hevder i artikkelen "Civil Disorder and the Agents of Social Control" at politiet under raseopptøyene i USA sommeren 1967 heller skapte opptøyer enn kontrollerte dem. I en bredt anlagt historisk studie av politiets atferd under rasekampene i USA finner Marx at det ikke var uvanlig at politimennene åpent viste sin sympati for de hvite under rasekampene, og noen ganger kunne politimennene bli med i opptøyene selv - på de hvites side mot negrene. (Gary T. Marx, s. 21 ff.)

Vi har ingen rase-konflikter i Norge som kan sammenlignes med de problemene som har vært, og til dels er, i USA, Den lærdom vi imidlertid kan trekke av Marx er at politiet ikke alltid handler nøytralt i vanskelige situasjoner. I en annen artikkel skriver Marx:

"An English policeman characterized the 1960s' riot control behavior of American police in some cities as "oilin' the fire". Police responses to crowd situations offers many examples of escalation. Provocative overreaction can turn a peaceful crowd into a disorderly one."
(Gary T. Marx, 2, s. 224)

Marx ser på den sosiale interaksjonen mellom politi og demonstranter, og hevder altså at i gitte situasjoner kan politiet fremprovosere voldelig atferd hos demonstrantene.

Forståelsen av sosial interaksjon i sosiologien går ut på at sosiale relasjoner er kjennetegnet ved at den enkeltes handlinger er svar på andres handlinger, foregripelse av andres handlinger og uttrykker forventninger om andres handlinger. Dette gjensidighetsforholdet gjør at handlinger i samfunnsmessig sammenhenger sosial interaksjon. Marx tar utgangspunkt i Robert Mertons begrep om selvoppfyllende profeti for å synliggjøre hva som skjer mellom demonstranter og politi. Merton eksemplifiserer begrepet om selvoppfyllende profeti ved det såkalte Thomas-teoremet, som lyder:

"If men define situations as real, they are real in their consequences".
(Thomas, 1928, s. 572)

Marx hevder at en slik selvoppfyllende profeti ofte kan være

tilstede mellom politi og demonstranter. Forekomsten av opptøyer kan således bunne i politiets forventninger om at det skal skje, politiet foregriper så opptøyene, og gjennom sine handlinger fremprovoserer de resultatet.

G.T. Marx sier:

"Beliefs that a riot is imminent may lead to preparatory actions that help provoke it."
(Garry T . Marx, 2, s. 234)

Politi-og-røver-fortolkningens svar på spørsmålet "Hvem er de?" er at deltakerne i opptøyene er ungdom. I begynnelsen var det særskilt parkungdommen senere har pønkerne overtatt.

Grunnene til at en situasjon kan lede til opptøyer er det sosiale interaksjonsmønstre mellom politi og unge. Man har kommet inn i en "negativ spiral" der politiets forventninger om at det skal bli opptøyer kan fremprovosere dette som resultat, og visa versa. Både politiet og ungdommen har den samme forståelsen av konflikten, med motsatt fortegn: ungdommen hevder at politiet ikke behandler dem likt med "vanlige mennesker". Ungdommen trakasseres og blir ofre for vold fra politiets side. Politiet på sin side hevder at ungdommen får se å oppføre seg likt med "vanlige mennesker", ansvarsløs ungdom kan ikke få herse som de vil. Tiltak for å forhindre nye opptøyer blir derfor også av motsatt fortegn: ungdommen ønsker like borgerretter med andre mennesker - ingen forskjellsbehandling på grunn av alder. Politiet ønsker økt bemanning og bedre materielt utstyr for å holde styr på de unge.

3.3.5. Utstøtt-fortolkningen

Etter opptøyene i 1978 gikk lederen for Uteseksjonen, Håkon Formo Berntsen ut i avisene og tok avstand fra rus-fortolkningen. Han tok sterkt avstand fra å kalle parkmiljøet for et narkotika- miljø. Ungdomsgruppene som holder til i Slottsparken var, i følge Formo Berntsen, en sammensatt gruppe, og ved å sette politiet inn mot dem stigmatiserte man hele gruppen og stempler dem som kjeltringer og bråkmakere. Formo Berntsen sa i et intervju med Ny Tid 11.mai 1978;

"Politiet vert sett inn, men samfunnet er ikkje villig til å erkjenne og gjere noko med dei verkelege problema."
(Ny Tid, 11. mai 1978)

Bakgrunnen for problemene i parken finner man ikke i selve narkotikaen. Den er bare et symptom på de bakenforliggende problemene, som Formo Berntsen hevder er arbeidsledighet blant de unge, bolignød av verste slag og et sentrumsmiljø som ikke kan tilby ungdommen annet enn vanlig, dyrt, restaurant-liv.

Foran opptøyene to år etter gikk Formo Berntsen ut i avisene og sa at 1. mai herjingene var et uttrykk for de unges avmakt. Til Dagbladet sa han følgende:

"Opptøyene i Oslo sentrum natt til 1. mai sier dessverre en hel del om hvordan mange unge føler seg. Jeg tror herjingene gir uttrykk for en generell avmakt hos store ungdomsgrupper".
(Dagbladet, 29. april 1980)

Etter opptøyene i 1981 ble utstøtt-fortolkningen ytterligere utdypet. Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck gikk da ut i avisene og sa at hun var blitt irritert over den forenkling og overfladiske behandling massemedia hadde gitt av uroen natt til 1. mai. "Pøbler", "Bråkmakere"

og "Silkeramp" hadde vært typiske overskrifter, og Rønbeck gikk ut i skarp polimikk og sa;

"-Gi dem ansvar. De er ikke pøbler".
(Arbeiderbladet, 15. mai 1981, første side)

Rønbeck hadde kontakten politimesteren i Oslo for å få utlevert oversikt over dem som var blitt arrestert i forbindelse med opptøyene. Hennes konklusjon var at ungdomsopptøyene var et uttrykk for alvorlige politiske og sosiale problemer. Til Arbeiderbladet sa hun:

"Halvparten av ungdommene politiet tok seg av 30. april i år, var uten arbeid. De er arbeider-ungdom. De er unge. 14 år, født i 1967, var yngstemann som ble tatt for vold mot politiet".
(Arbeiderbladet, 15. mai 1981)

Sissel Rønbecks innlegg skapte debatt. Politibladet, Morgenbladet og Aftenposten brakte alle innlegg der man hevdet at Sissel Rønbeck "sydde puter under armene på ungdommen".

Rønbeck fikk også støtte. Sosiologen Terje Rød Larsen gikk på oppdrag fra Rønbeck, med undertegnede som vitenskapelig assistent, på nytt igjennom politiets materiale. På Arbeiderbladets første side het det 29. mai 1981:

"Rykende fersk rapport viser: Rønbeck hadde rett".

og videre:

"Sissel Rønbeck har rett, og politiet urett. Dette bekreftes i en rykende fersk sosiologisk rapport hvor en har bearbeidet politiets opplysninger om de 230 anholdte natt til 1. mai i Oslo. Rapporten viser at den typiske deltaker i opptøyene var en 18 år gammel ufaglært eller arbeidsløs ungdom fra Oslo østkant. Dette slår bena under politiets og politikernes imøtegåelse av Rønbecks tidligere påstander om at ungdommen ikke er "pøbler" eller "silkeramp".
(Arbeiderbladet, 29. mai 1981)

Ut over sommeren og høsten dreide som tidligere vist medias holdning til ungdomsopptøyene. Som nevnt i kapittel 2 startet de store hovedstadsavisene egne serier om "Ungdom og opprør" og "Tapernes opprør". Essensen i disse seriene var mye av det samme som Rønbeck hadde hevdet. Vi sto nå overfor de ressurssvakes opprør. I motsetning til 60-årenes

opprør som hadde vært artikulert var dette et mer fysisk opprør. Man kjempet på gatene i Oslo, London, Bonn, Hamburg og Roma.

Sissel Rønbeck reiste i juli på en rundreise i Vest-Europa der hun besøkte de byene som hadde vært utsatt for opptøyer. Med seg på reisen hadde hun bl.a. statssekretær i Planleggingssekretariatet, sosiologen Gudmund Hernes. Fra Paris uttalte Hernes til VG 31. juli 1981:

"Ungdomsopprøret i europeiske storbyer er ikke en revolt mot det bestående samfunn og dets verdigrunnlag, et forsøk på å rive noe ned. Det er mer snakk om å komme inn i et samfunn de står utenfor."
(VG, 31. juli 1981)

Hernes påpeker her at ungdomsopptøyene er et uttrykk for de utstøttes opprør, og påpeker videre i intervjuet at opptøyene må forstås i forhold til det samfunn som ikke har bruk for dem. I følge Hernes er det særlig tre forhold som er bakgrunnsvariable for opptøyer: arbeidsledighet, ytterst kummerlige boforhold og problemer i forhold til politiet.

Tilbake i Norge utdypet Rønbeck ytterligere fortolkningen om "de utstøttes opprør". I en kronikk i Aftenposten sier hun at opptøyer i første rekke er et symptom på bakenforliggende forhold:

"Det dreier seg i første rekke om unge menneskers fortvilte opplevelse av utstøting fra samfunnet. Om mangel på arbeid og utdanning, om manglende forventninger til fremtiden, om isolasjon, om rotløshet og sosial utrygghet."
(Aftenposten, 8. august 1981)

Videre argumenterer hun i tråd med Hernes for at dagens ungdomsopprør i liten grad kan betraktes som en revolt mot samfunnet. Det er snarere en protest mot ikke å slippe inn.

Utsøtt-fortolkningens svar på "Hvem er de" er at de er arbeidsløse, de er unge, de er arbeiderungdom. Grunnen til at de deltar i opptøyer er at de er utstøtt fra samfunnet - de har ikke tilgang til goder som arbeid, bolig og meningsfylt fritid. Tiltak for å forhindre nye opptøyer blir således av sosial-politisk art: ungdommen må gis arbeid, bolig og fritidsklubber/ungdomshus.

Utstøtt-fortolkningen har sine røtter i den sosiologiske faglitteraturen. På slutten av forrige århundre, ved overgangen fra bondesamfunn til industrialisme, var sosiologien et ferskt universitetsfag, og Emile Durkheim var en av pionerne. I Durkheims klassiske anomistudier grep han rett inn i samtiden og hevdet at overgangen fra det gamle til det nye samfunn var preget av sosial desintegrasjon og en form for "normløshet" eller anomi. (Durkheim, 1897) Durkheim hevder at til en viss sosial struktur svarer en viss psykologisk struktur. Når samfunnsforholdene er anomiske, dvs. ikke bestemt av sed og skikk og andre normer - blir også det enkelte samfunnsmedlemmets sinn mer eller mindre anomisk og oppløst, hvilket truer selvoppholdelsen". (Jfr. Østerberg, 1978, s, 10)

I forskningssammenheng er det Robert Mertons redefinering av anomiperspektivet som er blitt mest brukt. (Merton, 1938, 1968) Hos Merton bestemmes grad av anomi av diskrepansen mellom samfunnets definerte mål på den ene siden, og tilgangen på institusjonaliserte midler på den andre. Eller for å si det enkelt og amerikansk; grad av anomi bestemmes av avstanden mellom drømmen om og mulighetene for å oppnå suksess. (Hauge 1968).

De individuelle tilpasningsstrategiene som reaksjon på anomi har Merton idealtypisk oppdelt på følgende måte:

Typologi for individuelle tilpasningsstrategier

Tilpasningsstrategi	Kulturelt fore- skrevne mål	Institusjonaliserte midler
1. Konformitet	+	+
2. Innovasjon	+	-
3. Ritualisme	-	+
4. Tilbaketrekking	-	-
5. Opprør	±	±

(+ aksept, - forkastelse, ± forkastelse og erstatning)

Gjennom denne teorien knytter Merton sammen mikro- og makroplanet. Han ser på de ulike individuelle tilpasningsstrategiene i forhold til de kulturelle og sosiale strukturer.

Den første strategien, konformitet, er vanligst i stabile samfunn, dvs. samfunn hvor relasjonene mellom mål og midler er entydig og klart definert. Det er konformitet eller enighet om både de kulturelt foreskrevne målene og de institusjonaliserte midlene til å nå disse målene i store deler av befolkningen, som gjør menneskelige samfunn mulig.

Innovasjon som tilpasningsstrategi er mest vanlig i samfunn som legger hovedvekten på de kulturelt foreskrevne målene. Innovasjonen består slik i å finne nye midler til å nå disse målene, midler som strider mot den godtatte. Merton henter sine eksempler fra forretningsmannens virksomhet. Ofte kan grensen være hårfin mellom det som er en ny og "smart" måte å gå frem på, og det som er lovstridig, Merton mener likevel at denne tilpasningsstrategien er vanligst i de lavere sosiale lagene, dvs. blant dem som har de dårligste mulighetene til å nå de målene alle anser som det er viktig å strebe mot. De sosiale strukturene er for dem et hinder i å nå målene, og konsekvensene er avvikende atferd der de institusjonaliserte midlene forkastes til fordel for mer effektive midler.

Den tredje tilpasningsstrategien, ritualisme, er kjennetegnet ved at man følger de normativt foreskrevne veier, anvender de institusjonaliserte midlene, samtidig som man har tatt avstand fra eller oppgitt målet. Merton mener denne tilpasningsformen er vanligst for den lavere middelklasse. For dem er det bedre å beholde den posisjon de har enn å risikere å miste den i streben etter suksess. Denne tilpasningsformen er slik "en handling på tomgang".

Tilpasningsstrategien tilbaketrekking består i at man avviser eller oppgir såvel midler som mål. De som tilpasser seg på denne måte er, som Merton uttrykker det, i samfunnet men ikke av det. I denne kategorien finner vi bl.a. psykotikere, autister,

vagabonder, alkoholikere og stoffmisbrukere. Felles for dem er at de "flykter" fra samfunnet gjennom defatisme, resignasjon eller oppgitthet.

Tilpasningen kan sees som uttrykk for at de har mislykkes dobbelt. De har hverken greid å nå målene gjennom bruk av legitime eller illegitime midler. Den håpløse konflikten og følelsen av mislykkethet som dette fører til, gjør at de avviser både målene og midlene. Slik elimineres konflikten, flukten fra samfunnet er fullbyrdet og individet er blitt asosialt. Merton hevder at denne tilpasningsformen er en utpreget individuell tilpasningsform. Selv om disse personene søker til sentra der andre avvikere finnes, og selv om de etterhvert deler en felles avvikende subklutur, er denne tilpasningsstrategien likevel mer privat og isolert (jeg lykkes ikke) enn knyttet til en ny moralkodeks.

Den siste tilpasningsformen er opprøret. Opprøret i genuin form innebærer et rent skifte av verdier, mål og metoder. Men i praksis er skiftet ikke tydelig eller bevisst. Opprøret kan klassifiseres langs en glideskala der man i den ene ende har det genuine opprør. I den andre ende finnes det Merton benytter det franske ordet *ressentiment* for å beskrive. I følge den franske ordboken *Petit Larousse* er *ressentiment* synonymt med:

"Souvenir d'une injure, d'une injustice avec désir de s'en venger".

(Petit Larousse, 19 , s.800)

Som man ser innebærer *ressentiment* et ønske om hevn fordi man mener seg urettferdig behandlet/skadet. Det vesentlige skille mellom *ressentiment* og opprør er således at *ressentiment* ikke innebefatter et genuint skifte til et klart sett med nye verdier. *Ressentiment* er å rive ned for å fjerne fienden, mens opprøret er å rive ned for å bygge opp. Opprøreren forkaster de foreskrevne mål og midler og setter nye mål og midler i stedet. Merton hevder at denne tilpasningen finner sted når det sosiale system oppfattes som en barriere for å nå egne legitime mål. Gjennom politisk handling søker opprørerne å endre både de kulturelle og de sosiale strukturer.

Den individuelle tilpasningsstrategien "innovasjon" er den som best samsvarer med utstøtt-fortolkningen. Fortolkningen tar jo nettopp utgangspunkt i at man støtter de kulturelt foreskrevne mål, men har ikke tilgang til de institusjonaliserte midlene for å realisere disse målene.

Innovatøren - her den utstøtte - forsøker å ta i bruk alternative midler for å forfølge disse samfunnsmessig foreskrevne verdiene og således nå sine mål. Deltagelse i opptøyer kan således forstås som et fortvilet skrik til samfunnet om å slippe dem inn - ikke støte dem ut. Ole Borre har i boken "Oprørsteorier" formulert dette synet slik:

"Afvigende atfærd eller oprørsaktivitet er her et "signal" til regimet om at resosialisere disse problemgrupper eller give dem midlerne i hendene til at forfølge de verdier som samfundet som helhed bygger på".
(Ole Borre, 1980, s. 78)

3.3.6. Opprører-fortolkningen

Opprører-fortolkningen har mange fellestrekk med utstøtt-fortolkningen; også her legges det vekt på mangler i det sosiale system som bakgrunnsvariable for å forstå opptøyer. Men opprører-fortolkningen vurderer hensikten med opptøyene annerledes enn utstøtt-fortolkningen. Opptøyene sees ikke som et fortvilet skrik om å komme inn i samfunnet - men som et opprør mot samfunnets rådende normer og verdier. I lederern i Klassekampen 2. mai 1978 het det således:

"Ungdomsopprøret søndag har sine paralleller til det som ble kalt rocke-opptøyene" i femtiåra. Også de representerte et sunt opprør mot undertrykking, men var langt mindre politisk retta enn aksjonen søndag hvor slagordet "kamp mot politivold" gjallet i gatene.

Problemene for ungdommen vil øke i tida som kommer. Det vil bli mer arbeidsløshet og flere sosiale problemer. Det vil også bli mer hets mot ungdomsmassene. bl.a. fra borgerpressa. Omkvedet om "pøbler, ramp, arbeids-sky individer" osv. kommer til å bli gjentatt oftere og oftere.

Samtidig kommer også opprøret blant ungdommen til å gripe om seg. Aksjonen søndag er bare en forsmak på det som vil komme. Dette veit borgerskapet."
(Klassekampen, 2. mai 1978)

Klassekampen ser her opptøyene som uttrykk for et gryende politisk opprør blant ungdommen - starten på en sosial bevegelse der ungdommen sammen med andre grupper kan omkaste dette samfunnet. Opprørets basis er "forverringa", dvs. økende arbeidsledighet og sosiale problemer. AKP (m-l)'s oppgave i denne situasjonen beskrives slik:

"For kommunister er det en oppgave å gå i spissen for kampen mot denne undertrykkinga av ungdommen - mot politivold og borgerskapets hets".
(Klassekampen, 2. mai 1978)

Året etter tok AKP (m-l) og Rød Ungdom avstand fra opptøyene natt til 1. mai. De hevdet at opptøyene i 1979 ikke hadde noe til felles med opptøyene i 1978. I Klassekampen het det:

"Bråket natt til 1. mai i år har utelukkende skada den kampen ungdom i Oslo og andre steder fører mot politivold og for steder å være. Bråket var planlagt og satt i gang av folk i anarkistkretser. At "opprøret" etterhvert trakk til seg mye ungdom, skyldes at ungdom i Oslo er forbanna på politiets trakasseringer. Men anarkister prøver å lede denne kampen på villspor."
(Klassekampen, 3. mai 1979)

AKP (m-l) tar her avstand fra opptøyene - opptøyene har glidd ut av hendene på dem, og AKP(m-l) oppfatter seg selv ikke lenger som en ledende kraft i "opprøret". Derimot hevder de at det er anarkistene som har overtatt ledelsen.

Opp mot denne oppfatningen om at opptøyene var styrt og ledet av politiske grupperinger - står en annen presisering av opprør- fortolkningen, en oppfatning av at opptøyene ikke ble ledet av noen gruppe og at ønskemålet ikke var proletariatets diktatur, men at opptøyene var et mer diffust politisk opprør - der man ønsket seg et "alternativt samfunn"- som ikke var nærmere spesifisert.

Begge disse presiseringene ser opptøyene som et politisk opprør. De adskiller seg imidlertid i oppfatningene av om hvorvidt opptøyene ble ledet, og i oppfatningene av hvilket annet samfunn man ønsker seg i steden for dette.

Vi har således to underpresiseringer av opprører-fortolkningen, den ene kan kalles " revolusjonspresiseringen" og henspiller på en gammelsosialistisk forståelse av revolusjon og ønsket om proletariatets diktatur. Den andre presiseringen kan kalles "alternativt samfunn" presiseringen, og henspiller på at deltakerne riktignok ønsker seg et annet samfunn enn det kapitalistiske, men ikke gammelsosialistenes proletariske diktatur.

Opprører- fortolkningens svar på "Hvem er de?" er at det er ungdommen som er drivkraften i opptøyene. Beveggrunnene for å delta er tosidige: de kortsiktige kravene er en bedret materiell situasjon og det overordnede langsiktige kravet er et annet samfunn enn det kapitalistiske, enten dette spesifiseres som proletariatets diktatur eller et mer diffust "alternativt samfunn". Tilhengerne av opprørs-fortolkningen ønsker følgelig ikke tiltak for å forhindre nye opptøyer. Kravet til myndighetene er bedre sosiale forhold og slutt på politivold. Det er kanskje nødvendig å understreke at deltagerne selv ikke må oppfatte seg som politisk beviste samfunns-omveltere. Opprørskategorien innebefatter som tidligere nevnt en glidende overgang fra det genuine opprøret til den mer diffuse avstandstagen til det nåværende system: det Merton kalte ressentiment.

På samme måte som utstøtt-fortolkningen har også opprører-fortolkningen støtte i den samfunnsvitenskaplige faglitteraturen. Mertons videreføring av Durkheims anomibegrep og Mertons klassifiseringer av ulike individuelle tilpasningsstrategier som svar på anomi, er sosiologiske teorier av opprører-fortolkningen. Tilpasningsstrategien "opprør" - se forrige kapittel - viser nettopp personer som tar avstand fra det nåværende samfunn og setter alternative mål og verdier opp i stedet. Gjennom politiske handlinger søker opprørerne å endre både de kulturelle og sosiale strukturer. Opprørerne tar altså avstand fra såvel samfunnets mål og verdier som midlene til å realisere disse verdiene.

Revolusjonspresiseringen av opprører-fortolkningen har i tillegg sine røtter i verkene til de sosialistiske klassikere: Karl Marx og Fredrich Engels hevder i "Det kommunistiske Manifest" fra 1848 at klassekampen er historiens drivkraft. Som bursjoasiet har etterfulgt den føydale overklasse, vil

selvom det fortsatt er en markant forskjell mellom østlige og vestlige bydeler. Utelivet blant ungdommen har muligens også endret seg. Dette vet vi lite om. Men dersom det fortsatt er en tendens til at ungdom på vestkanten oftere er hjemme hos seg selv eller sine venner i fritiden, mens østkant-ungdommen "driver gatelangs", må man kunne forvente flere fra østkanten enn fra vestkanten under opptøyene. Er det mer vanlig at østkantungdommen er ute, må man også regne med at flere av de er tilstede i gatene i bykjernen og således kan bli trukket med i opptøyene.

Ser vi nå tilbake på Yngves uttalelser om at ungdommene i forstedene kjeder seg, og derfor reiser inn til byen for å ha det gøy, er det tydelig at dette kun kan gjelde for en meget liten gruppe av ungdommer i forstedene. Både de ytre østlige og vestlige bydeler er underrepresentert, og dersom man skulle forventet enda flere fra ytre-øst pga. forskjeller i fritidsmønster - er disse byregionene ytterligere underrepresentert.

I de indre byregioner ser vi en klar overrepresentasjon fra østkanten. Dersom ulikheter i fritidsvaner er tilstede, kunne vi forvente dette. Men det er også en overrepresentasjon på 46% fra indre vest. Og denne overrepresentasjonen blir jo også større om man forutsetter ulikheter i fritidsvaner på øst- og vestkant. Muligens kan denne overrepresentasjonen fra indre vest indikere at ungdom begynner å få et mer likt fritidsmønster - forskjellene går ikke mellom øst og vest, men evnt. hvor langt unna bykjernen de bor. De som bor langt unna er sjelden i byen, mens de som bor i de indre bydeler er oftere i sentrum, og kan derfor bli trukket med i opptøyene mer tilfeldig.

Det springende punktet i denne tankerekken er andelen utenbysfra, som jo er stigende. Hvis avstanden fra bykjernen alene skulle være avgjørende for sannsynligheten for å være i sentrum, skulle heller ikke de utenbysfra vise en stigende tendens. En av grunnene til forskjellen i deltagelse fra ungdom i de ytre byregioner og ungdom fra kommuner utenfor Oslo kunne være at overfor den førstnevnte gruppen har det

proletariatet etterfølge bursjoasiet, når den kapitalistiske utvikling - som bursjoasiet representerte - var kommet til veis ende. I analysen av kapitalismen avdekket Marx en iboende krisetendens; økonomiske kriser er under kapitalismen periodiske og tilbakevendende. Revolusjonen kan i følge Marx ikke fremtvinges gjennom den blotte vilje, men er et resultat av en sosial utvikling. I "Klassekampen i Frankrike" erkjenner Marx at revolusjonen i Frankrike i 1848 var blitt mulig gjort gjennom den britiske handelskrisen i 1847 og dens ettervirkninger på kontinentet. Denne erkjennelsen får Marx til å skrive;

"En ny revolusjon er bare mulig ifølge med en ny krise. Men da vil den også komme med sikkerhet".
(Karl Marx, Klassekampen i Frankrike, s. 131)

Marx knytter her revolusjonen til fremveksten av krisen.

Statsviteren James C. Davies har ytterligere utviklet teorien om sammenhengen mellom økonomisk utvikling og revolusjon. I artikkelen "Towards a Theory of Revolution" fra 1961 presenterer han den såkalte J-kurven. Kurven har fått navn etter figurens form:

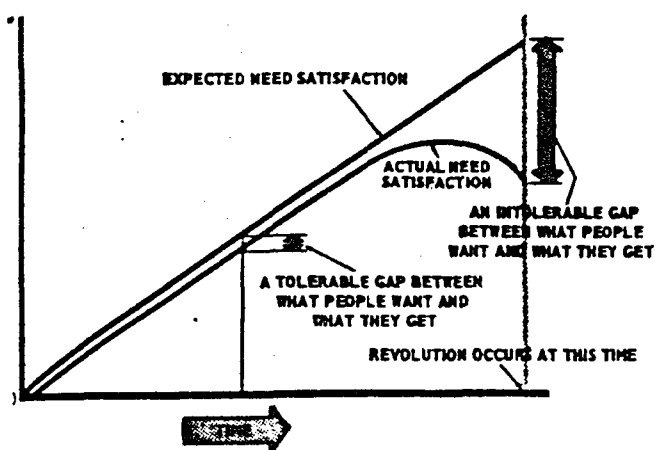

Figure 19-1.—Need satisfaction and revolution.

I følge denne teorien er det mest sannsynlige tidspunkt for revolusjon når en periode med stigende forventninger og økende materiell velferd følges av en kort periode med sterk tilbakegang. Gapet mellom forventningene og den faktiske situasjon blir raskt større og større og tilslutt utolererbart. Den frustrasjon som da oppstår søker utløp i voldelige aksjoner. Dersom frustrasjonen er utbredt, intens og fokusert mot regjeringen, kan volden føre til revolusjon. (Davies, 1961, s. 691)

"Alternativ samfunn" presiseringen av Opprører-fortolkningen har bl.a. blitt teoretisert av franskmannen André Gorz. I boken "Farvel til proletariatet", der han bl.a. har hentet inspirasjon fra den italienske ungdomsbevegelse, hevder Gorz at ungdoms-revolten er et indisium på en dyptgående krise i det kapitalistiske samfunnet. Gorz hevder at den gammelsosialistiske oppfattelsen av en proletarisk revolusjon etterfulgt av proletariatets diktatur er passé. Arbeiderklassen er i ferd med å bli erstattet av en ny klasse, som Gorz både kaller "Ikke-klassen-av-ikke-arbeidere" og "det post-industrielle-neoproletariat". Dette nye sosiale lag omfatter alle de individer som er utstøtt fra arbeidslivet pga. automatiseringen av arbeidet, eller som er overkvalifisert til sitt arbeid pga. industrialiseringen av det intellektuelle arbeid. Disse menneskene er permanente eller midlertidige arbeidsledige, de har usikre jobber som medhjelpere, vikarer, midlertidig ansatte, avløserer, deltidsarbeidere.

For dette nye sosiale lag har arbeidet opphørt med å være en hovedaktivitet og i stedet blitt til død tid. Dette nye proletariatet konsentrerer seg derfor om å erobre stadig større "autonome" rom, undratt fra den kapitalistiske logikk. De ønsker å skape en sfære der individet kan utfolde seg fritt, og aktivitetene ikke har noe økonomisk formål, men bærer sine mål i seg selv.

Kampen for utvidelse av det individuelle råderom viser i følge Gorz, at menneskene i de krisepregede industrialiserte land ikke har bruk for nye kapitalistiske varer og "behov", men tid til å realisere seg selv gjennom individuell aktivitet. Det frie rom i byen blir overkontrollert av politiet. Her kan derfor virkeligheten støte sammen med de visjoner man trodde man var i ferd med å realisere.
(Gorz, 1981 , jfr. også Jensen, 1982)

3.3.7. Kjedsomhets-fortolkningen

Den siste fortolkningen er kjedsomhets-fortolkningen. Mens utstøtt- og opprører-fortolkningen har en sosialpolitisk kjerne, bakgrunnsvariablene som fører til opptøyer er dårlige materielle forhold, har kjedsomhets-fortolkningen

et kulturpolitisk kjerne. Opptøyene bunner i dårlige oppvekstvilkår: manglende fritidstilbud og manglende mening med livet.

To dager før natt til 1. mai 1980 hevdet lederen av Ute-seksjonen, Håkon Formo Berntsen at de årvisse opptøyene natt til 1. mai sier noe om hvordan mange unge føler seg. Opptøyene er et uttrykk for en generell avmakt hos store ungdoms-grupper. Formo Berntsen sier:

"Når enkelte har grungitt sin atferd med at de kjeder seg så er nok det sant. Der de kommer fra, finnes det verken steder å være eller aktiviteter å delta i".

(Dagbladet, 29. april 1980)

Formo Berntsen gir her en kulturpolitisk fortolkning av opptøyene. Opptøyene er en pekepinn på ungdommens manglende fritidstilbud. På et spørsmål om hvordan man kan hindre at man får opptøyer igjen, svarer Formo Berntsen:

"En måte kunne være om man neste 1. mai klarte å hindre at så mange unge strømmet inn til Oslo sentrum om natta. Åpne arrangementer med musikk og dans ville kunne samle ungdommen på en mer positiv måte denne kvelden, dersom tilbudene ble gjort tilstrekkelig kjent på forhånd i de rette miljøene."

(Dagbladet, 29. april 1980)

Et liknende forslag kommer Robert Esdaile med i Arbeiderbladet året etter, han sier:

"Det kan være verd å forsøke å utvide 30. april forestillingen uten politi: invitere til en gigantisk folkefest, til og med arrangere to eller tre gate-teatre hvor publikum medvirker og med lyskaster og høytalere å fokusere oppmerksomheten. Man kan tenke seg et økt publikum engasjement vil finne sin egen form for å skape orden. Det er både billigere og mindre vondt å spandere på gateteater enn det er å lønne politi og betale erstatninger."

(Arbeiderbladet, 6. mai 1981)

Folkefesten blir her det kulturpolitiske alternativ til kjedsomheten.

Etter opptøyene natt til 1. mai 1980 skrev Arbeiderbladet at slagordet som tente massen var:

"Vis dem at vi kjeder oss!"

(Arbeiderbladet 2. mai, første side)

Og i lederen i Arbeiderbladet 3. mai het det:

"På bakgrunn av det som har skjedd, kan det være grunn til å reise spørsmålet om vi er i ferd med å skape et samfunn som ikke makter å engasjere visse ungdomsgrupper i meningsfull aktivitet, et samfunn hvor de ikke finner utfordringer nok - og hvor de derfor kjeder seg."
(Arbeiderbladet, 3. mai, leder)

Arbeiderbladet reiser videre spørsmålet om grunnene til denne kjedsomheten. Skyldes det kontaktløshet, at de er ansvarsløse og ikke får være med i utformingen av sin egen hverdag? I lederen sies det videre at det nå er viktig å finne svarene på disse spørsmålene.

Politiadjutant Ellen Holager Andenæs ser tilsvarende opptøyene som en slags folkefest. Hun sier til Dagbladet 2. mai 1980 at det er sjokkerende å se en god del mennesker strømmer til sentrum med en forventning om at "noe skal skje". Hun sier:

"For enkelte er opptøyer som dette ren folkeforlystelse".
(Dagbladet, 2. mai 1980)

Kjedsomhets-fortolkningen svar på spørsmålet om hvem som deltar i opptøyene er at det er store ungdomsgrupper. Grunnen til at de blir med er at de kjeder seg, samfunnet greier ikke å engasjere dem, og opptøyer blir uttrykket for det meningsløse liv de lever. Tiltak for å forhindre nye opptøyer blir således av kulturpolitisk art: ungdoms- og fritidsklubber, rockekonserter og gateteatre. Kjedsomhets-fortolkningen ble først fremmet i 1980, og var også fremme i avisspaltene i 1981. Representanter for denne fortolkningen er sosialarbeidere, kunstnere og politi.

Den kulturpolitiske tilnærming til ungdomsproblemer er godt innarbeidet i vårt land. I innstilling om ungdomsarbeidet i Norge fra Hauglin-komiteén i 1971 formuleres følgende hovedmål for den offentlige ungdomspolitikken:

"Det er unge menneskers rett som samfunnsborgere å få oppleve et trivelig og engasjerende fritidsmiljø, og det er samfunnets plikt å utforme og støtte tiltak som tar sikte på å møte dette behovet."
(Hauglinkomiteén, 1971, s. 47)

Komiteens henvisninger til de motiveringer som er blitt fremført for et sterkere offentlig engasjement i ungdomsarbeidet, kan her være verdt å nevne: For det første at det organiserte ungdomsarbeid skal ha en funksjon i å forebygge og avhjelpe sosiale problemer blant barn og unge. Derneft at disse organisasjonene skal bidra til å overføre til den oppvoksende slekt den kulturarv og de demokratiske idealer som har særpreget vårt samfunn.

Pedagog Torild Skard i boken "Ungdom i fritidsklubb" også inne på klubbens forebyggende oppgave. Hun skriver:

"Slik håper en bl.a. å forhindre en del av de ordensproblemene og uheldige aktiviteter som lett oppstår når større ungdomsflokker tilbringer lengre tid i bygatene uten å gjøre stort. Denne oppgaven tillegges så stor betydning at klubbvirksomheten som helhet sorterer under Ungdomskontorets "Forebyggende tiltak for ungdom".
(Torild Skard, 1970, s. 10-11)

Torild Skard skriver at klubbene først og fremst skal ta sikte på å tiltrekke seg tenåringer som står utenfor de andre organisasjonene, den såkalte "foreningsløse" ungdommen. Denne gruppen utgjør riktignok ikke en ensartet gruppe, men det ser ut til at en her finner forholdsvis mange unge som har spesielle behov for tiltak.

Nils Christie (1975) og senere bl.a. Håkon Lorentzen (1981) har hevdet at rotløsheten og meningsløsheten blant unge har sin årsak i storbysamfunnet. Den grunnleggende tankegangen er at i storbyen ved sin urbanisering og anonymisering fører til en utarming av nærmiljøet. Flere og flere arbeidsoppgaver faller utenfor kjernefamilien. Ungdommen tilbringer mer tid utenfor hjemmet. Snackbaren blir viktigere enn kjøkkenkroken, gatehjørnet blir en erstatning for foreldre som aldri har tid til kontakt. Det uformelle nettverket rakner - og ungdommen får ikke korrigert sin atferd gjennom uformelle sanksjoner fra foreldre og nærmiljø.

Et slikt av unge, som ofte kjennetegnes av at de er sosialt usikre, har svak utdanning og vanskelig bakgrunn, faller derfor igjennom det uformelle sosiale nettverket og samles på "bunnen". Dette betyr at de samles i den offentlige sfære:

på gater, i parken, på kafear, restauranter, T-bane nedganger og på torg. De utgjør et synlig problem - et tegn på at noe har sviktet i samfunnsmaskineriet.

Offentlige støttetiltak mot disse problemene er å opprette en formell sosial kontroll. Gjennom fritidsklubber, subsidiering av arbeidsplasser for unge, opplæringstiltak, uteseksjon og utekontakter og ungdomshus og musikksentra forsøker man å bygge opp et alternativt sikkerhetsnett.

Opptøyer, hærverk og uro sees således som et tegn på at både de uformelle og de formelle problemløserne i samfunnet ikke lenger makter sine oppgaver, og myndighetenes oppgave må være å sette inn nye tiltak på ungdomssektoren.

Et mer sosialantropologisk syn på spørsmålet om hvorfor ungdom henger på gatehjørnet finner vi hos den engelske sosiologen Paul Corrigan. Gjennom studier av ungdomsmiljøer og ungdomskulturer har han funnet at den mest hyppige aktivitet blant ungdom på gatehjørnet er å "ikke gjøre noe som helst". (doing nothing). De henger på gatehjørnet, småsnakker sammen og får tiden til å gå. Men de gjør egentlig ingen ting. Og de kjeder seg. Corrigan skriver;

"In fighting boredom the kids do not choose the street as a wonderfully lively place, rather they look on it as the place where there is most chances that something will happen. Doing nothing on the street must be compared with the alternatives: for example, knowing that nothing will happen with Mum and Dad in the front room; being almost certain that the youth club will be full of boredom. This makes the street the place where something might just happen, if not this Saturday, then surely the next. "

(Corrigan, 1979, s. 104)

Corrigan hevder her at ungdomsklubbene for den ungdomsgruppen ikke er noe alternativ til å kjede seg på gata. For i ungdomsklubben kjeder man seg minst like mye, dessuten vet man at ikke noe nytt og spennende skjer i klubben. Heller ikke hjemme hos mor og far skjer det noe spennende. Men på gata kan det iallefall skje noe. Dette er en annen presisering av kjedsomhetsfortolkningen enn presiseringen til Christie/

Lorentzen. Christie/Lorentzens syn kan vi kalle "Manglende sosial kontroll", og innenfor denne tradisjonen forstås opptøyer som et svar på at både de uformelle og de formelle problemløserne ikke mesterer sine oppgaver. De unge kjeder seg fordi de ikke blir tilbudt en meningsfull fritid - det offentlige må sette iverk nye tiltak: flere fritidsklubber, lengere åpningstider i fritidsklubbene, støtte til ungdomshus og rockesentra.

Innenfor den andre presiseringen av kjedsomhets-fortolkningen legges det vekt på at ungdom kjeder seg fordi deres hunger etter spenning er så stor. I skolen, på ungdomsklubben, på jobben, hjemme hos mor og far er det kjedelig og forutsigbart. Man blir hele tiden kontrollert, ingenting uventet og spennende skjer - og livet glir fra en. På gata er det også kjedelig - men her ligger iallefall mulighetene åpne: noe kan skje. For noe har skjedd engang. Noe kan skje igjen. Ut fra de unges behov for spenning er således gata et rasjonelt valg. Denne presiseringen av kjedsomhets-fortolkningen kan kalles "På jakt etter spenning" presiseringen, og i kapittel 6 skal vi se nærmere på om noen av disse presiseringene kan gi oss en god forklaring på hvorfor natt til 1. mai opptøyene kunne skje.

3.3.8. Sammenfatning og systematisering av media-fortolkningene

På neste side gjengis en oversikt over samtlige media-fortolkninger ordnet etter de tre ulike nivåene; individuelle faktorer, interaksjonsprosessen og sosial system faktorer.

I tillegg er fortolkningene sett i forhold til sentrale spørsmål som;

- * Hvem er de?
- * Hvorfor gjorde de det?
- * Faglige røtter
- * Hva kan gjøres?
- * Hvem fremmet fortolkningen
- * Hvilke år har fortolkningen vært fremmet i massemedia?

Tabell 2 - Systematisering av media-fortolkningene om opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1978-84 i.f.h.t. Hvem er de?, Hvorfor gjorde de det?, Faglig støtte, Hva kan gjøres? Særlig fremmet av og Ar.

	INDIVIDUELLE FAKTORER		INTERAKSJONS FORTOLKNINGEN		SOSIAL SYSTEM FORTOLKNINGER		
	PØBLER- FORTOLKN.	RUS-FORTOLKNINGEN	MASSEPSYKOSE-FORT.	POLITI-OG-RØVER FORTOLKNINGER	UTSTØTT- FORT.	OPPRØRER-FORT.	KJEDSOMHETS-FORT.
HVEM ER DE?	Pøbler i alle leire	Narkomane/ Berusede/ Parkungdom	Massen	Ungdom generelt Parkungdom spesielt, senere pønkerne vrs. Politiet	De er unge, arbeidsløse, arbeiderungdom ressurssvake utstøtte, tapere	Opprørsk ungdom	Store ungdomsgrupper
HVORFOR GJORDE DE DET?	Aggresjons-spenninger i den enkelte, utløp gjennom opptøyer	A. Irrasjonell atferd i beruset tilstand. B. Ønsket atferd, rus som urskyldning	Interaksjon mellom deltak. Ansvarsfraskrivelse i gruppe sammenheng	Sosial interaksjon mellom politiet og deltakerne. Negativ spiral. Opptøyer fremprovosert som resultat	Fortvilet opplevelse av utestenging fra samfunnet. Mangel på arb. bolig, utdanning etc.	Økende kløft mellom forventninger og realiteter: Arbeidsløshet m.m. Ønske om et nytt typesamfunn	Kjeder seg i Storbyens anonymisering, lite å gjøre, for kontrollert av foreldregenerasjonen
FAGLIG STØTTE	Psykologiens frustrasjons- og aggresjonsstudier	Medisinsk forskning om narkotika og alkohol bruk og skader	Sosialpsykologiske studier om kollektiv atferd	Sosiologiske studier av forholdet unge politi.	Sosiologiske teorier om anomi - relativ deprivasjon	Sosiologiske teorier om anomi. Sosialistiske klassikere/ Gorz	Sosiologiske/ kriminologiske teorier om storbyens sosialantropologi "doing nothing"
HVA KAN GJØRES?	Omdirrigere atferden til mindre farlige områder: sport og konkurranse	A. Rydd parken, tvungen behandling, strengere straffer B. ?	Hindre massesammenstimlinger	Bryt spiralen Fjern forskjell, behandlingen av unge. Bekjemp politivold og vold mot politi	Sosialpolitiske tiltak: Arbeid, bolig, bedre fritidstilbud Mere ansvar	Endre samfunnet a. Trad. revolusjon b. Alternativt samfunn	Gi de unge ansvar! Ungdoms- og fritidsklubber, rockeklubber, selvstyre u-hus
SÆRLIG FREMMET AV?	Justisminister Politi Pressen	Parkarbeidere Politi Leger Behandlere	Psykolog	Dagbladet Arbeiderbladet Gateavisa Morgenbladets reportasjer	FAD-minister, Sosiologer/ statssekretær, Uteseksjonen	Klassekampen Gateavisa Deltagere	Uteseksjonen Ungdomskontoret Politi Arbeiderbladet Dagbladet
AR	1979, 1980, 1981 1984	1978	1979	1978, 1979, 1982	1978, 1981	1978, 1981,	1980, 1981

KAPITTEL 4 - VURDERING AV MEDIAFORTOLKNINGENE

Syv ulike fortolkninger har fremkommet gjennom pressen, og i det foregående har vi søkt å vise de ulike fortolkningenes støtte i vitenskaplige teorier. I dette kapitlet skal vi drøfte de ulike fortolkningene nærmere.

4.1. Er noen av mediafortolkningene viktigere enn andre?

Ikke alle fortolkningene har fått like stor plass i media-bildet. Noen har vært sentrale, og har stått på førsteside i flere av avisene. Andre har vært mer perifere, og har kun hatt en enspalter lengere bak i avisen. Noen av fortolkningene har vært fremmet av mennesker med stor gjennomslagskraft i pressen, så som politi og avisredaksjonen, mens andre har vært fremmet av grupper som tradisjonelt ikke deltar i media-bildet, som parkungdommen.

To fortolkninger har vært mere fremtredende enn de andre: Pøbel-fortolkningen og Utstøtt-fortolkningen. Fra 1979 til og med 1981 var Pøbelfortolkningen den klart dominerende. Den var den mest fremtredende i mediabildet, med førsteside oppslag i flere av de største avisene år for år. Det var dessuten fremstående personer som målbar den; justisministere, politi-inspektører og redaktører i flere av avisene gjennom lederartiklene. Pøbelfortolkningen ble også synliggjort gjennom de politiske tiltak som ble iverksatt for å forhindre nye opptøyer. Frem til 1981 var de vesentligste politiske tiltakene å styrke politiet, materialt og mannskapsmessig samt å øke straffene. Disse tiltakene var logiske konsekvenser av pøbel-fortolkningen.

Etter opptøyene i 1981 ble denne fortolkningen kraftig utfordret av Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck. Hun

målbar en symptom-teori: gjennom opptøyer reiste ungdommen gatas forvridde parlament - i avmakt. Disse ungdommene var utestengt fra sentrale velferdsgoder som arbeid, bolig og en meningsfull fritid, og opptøyer var et varsko om at noe måtte gjøres. Pressen fulgte opp med artikkelserier om Alternativ-bevegelsene i Europa, om ungdomsgenerasjonen uten fremtid (No future generation) og om søppelkassegenerasjonen. Etter 1981, og Rønbeck-planen for kriserammet ungdom, har den offentlige politikken i større grad tatt sikte på å forebygge opptøyer, gjennom arbeidstilbud, boligtilbud og fritidstilbud for "utsatte ungdomsgrupper". Politiet fikk riktignok fortsatt ekstraordinære økonomiske støttetiltak. f.eks til sesongpoliti i 1982, men til forskjell fra før var dette bare ett av flere virkemidler for å forhindre opptøyer.

I 1984 fikk pøbelfortolkningen er renessanse.

Oppsummerende kan man si at mediafortolkningene disse 7 årene har gjennomgått en pendel-bevegelse. I 1978 sto pendelen stille, mange fortolkninger var fremme i media - og ingen var klart dominerende. I 1979 slo pendelen ut: pøbel-fortolkningen var den fremtredende fortolkningen helt frem til og med 1981. Da snudde pendelen: utstøtt-fortolkningen ble den dominerende høsten og vinteren 1981 og våren 1982. Etter opptøyene i 1982 og 1983 er pendelen rundt utgangstillingen igjen. Ingen aviser har klare og dominerende fortolkninger. I 1984 er pøbelfortolkningen igjen dominerende.

4.2. Kan noen av mediafortolkningene utelukkes?

Et neste spørsmål er om noen av de fortolkningene som har vært fremme i pressen kan utelukkes i utgangspunktet. Er noen av dem tydelig feilaktige? Eller er enkelte gjensidig logisk utelukkende, slik at dersom en er riktig så følger det logisk at en annen er feilaktig?

Min oppfatning er at ingen av fortolkningene kan i utgangspunktet sies å være feilaktige. Hver og en kan sannsynliggjøres som rimelige fortolkninger av opptøyer.

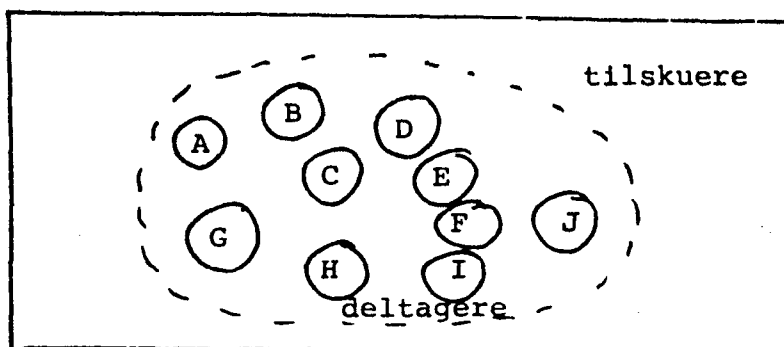
Det som imidlertid er klart er at de ulike fortolkningene peker på ulike faktorer som bevirker opptøyer. I forrige kapittel ble de syv media-fortolkningene inndelt etter hvilket nivå fortolkningen lå på: Teorier som søker årsaken til opptøyene i individuelle forhold, teorier som konsentrerer seg om faktorer i selve situasjonen - som altså ser på interaksjonsprosessen, og tilslutt teorier som undersøker bakgrunnsvariablene i det sosiale system.

Ingen av fortolkningene kan altså i utgangspunktet utelukkes, selvom f.eks rus-fortolkningen bør modifiseres noe etter kjennskap til nyere forskning. Det er lite hensiktsmessig å operere med en sykdomsmodell for misbruk av alkohol og narkotika hvis det stemmer at nyere forskning har tilbakevist disse teoriene.

Ingen av fortolkningene er heller gjensidig logisk utelukkende. Det ser snarere ut til at de kan supplere hverandre. At hver og en av fortolkningene er puslespillbiter som lagt sammen på den riktige måten kan gi oss viktige informasjoner om hvordan bildet ser ut. Fortolkningene kan være uttrykk for ulike prosesser; for det første kan de gjelde ulike grupper, de kan gjelde forskjellige år, de ulike fortolkningene kan virke etter hverandre i en kumulativ prosess, og de kan også gjelde ulike steder i landet.

4.2.1. Ulike grupper

De ulike fortolkningene kan supplere hverandre på den måten at de kan forklare hvorfor ulike grupper dras med i opptøyer. Skjematisk kunne vi skissere følgende tenkelige bilde av deltakerne i opptøyene:

A, B, C, D, E, F, G, H, I og J står her for ulike grupper av ungdom, som f.eks A= parkungdom, B = punkere, C = hippier, D = silkeramp, E = ungdomspolitiske grupperinger på venstre-siden, F = Nazi-ungdom, G = tilreisende, H = fulle folk på kjøret, I = aktiviserte tilskuere og J = andre grupper.

En mulighet er at ulike forhold påvirker ulike grupper. Parkungdommens deltakelse kunne forklares ut fra politi- og-røver-fortolkningen: ungdommene reagerte på politiets intensiverte politipatruljering med en ulovlig demonstrasjon mot politivold - politiet på sin side hadde forventet dette, og måten de oppløste demonstrasjonen provoserte frem ytterligere aksjoner fra de unges side. Pøbel-fortolkningen kan gi inntak til hvorfor de fulle folkene "på kjøret" blir med - når situasjonen byr seg kan de få utløp for sine aggressive spenninger, osv.

Tanken er at de ulike fortolkningene kan forklare ulike gruppers atferd, og når vi så å si har samlet alle mulige fortolknings-brikker, kan vi forstå helheten av skissen overfor.

4.2.2. Ulike år

En annen mulighet er at opptøyene skifter karakter år for år, og at de ulike fortolkningene kan hjelpe oss å forstå særegenhetene ved de ulike opptøyene. Opptøyene i 1978 kunne således i sin helhet forstås ut fra politi-og-røver-fortolkningen, mens opptøyene i 1981 kunne forklares via utstøtt-fortolkningen; arbeidsløsheten hadde steget i ungdoms-gruppene, boligforholdene var vanskeligere enn noen gang

før - og frustrert ungdom benyttet tradisjonen med opptøyer natt til 1. mai til å gi myndighetene et lite vink om hvor alvorlig situasjonen var blitt.

4.2.3. Ulike faser

En tredje mulighet er at enkeltmennesket påvirkes av ulike forhold på samme kveld. En fortolkning kan si oss noe om starten på kvelden: hvorfor han reiser til sentrum, mens en annen fortolkning kan kaste lys over den terskelen som ble overtrådd da han begynte å skrike skjellsord mot politiet. Et eksempel på dette kan være en ungdomsgjeng som kjeder vettet av seg, og reiser inn til byen for å se om noe skjer (Kjedsomhets-fortolkningen). I sentrum rives de med av menneskemassens slagord mot politiet, de føler fellesskapet med de andre sterkere enn noe annet - og begynner selv å skrike slagord mot politiet (Massepsykose-fortolkningen).

4.2.4. Ulike steder

En fjerde mulighet er at det er ulike faktorer som genererer opptøyer ulike steder i landet. Kriminologen Nils Christie har f.eks vist at det er store forskjeller i kriminalitetsraten og grunnene til kriminalitet mellom såkalt løse og tette samfunn. (Nils Christie, 1975). Det er derfor mulig at opptøyer ulike steder krever ulike fortolkninger. Det kan f.eks være slik at opptøyene i Tromsø kan forklares ut fra utstøtt-fortolkningen de unge hadde ad legal vei kjempet i flere år for ungdomshus, men ikke fått respons fra de kommunale myndigheter - og nå aksjonerte de via opptøyer for å komme i media og derigjennom gjøre sentral-myndighetene oppmerksomme på problemet. Opptøyene i Oslo kan forklares ut fra politi-og-røver-fortolkningen; både politiet og de unge forventer at det skal bli opptøyer - og derfor blir det det. Mens opptøyene i Skien best kan forstås ut fra massepsykose-fortolkningen: på en varm sommerdag var det masse mennesker i byen - og så

"bare skjedde det". Følelsen av fellesskap med de andre menneskene som var ute i varmen bredte seg - en eller annen tente bål midt i gata - og plutselig sydet gata av en voldsom "happening".

4.2.5. Dråpen som får begeret til å renne over

En siste mulighet er at ulike forhold summerer seg opp til en situasjon der enkeltmennesket tilslutt deltar i opptøyer. Summen av trykk på den enkelte blir for stor - og de ulike fortolkningene kan da hjelpe oss til å forstå hørt enkelt av disse trykkene. Dette kan være en slik situasjon: Du er arbeidsløs og har ingen penger og må derfor bo hjemme hos mor og far. (Utstøtt-fortolkningen) Du kjeder vettet av deg fordi du ikke har noe å gjøre. (Kjedsomhets-fortolkningen) For å fordrive tiden og for å få ut indre aggresjons-spenninger herjer du nede på T-banen og snitter opp setene i togene (Pøbelfortolkningen). Politiet har gjentatte ganger tatt deg, og gitt deg en litt vel hard killevink for å få deg til å forstå at du ikke skal drive med slike pøbelstreker (Politi-og-røver). Natt til 1. mai er det tradisjon med opptøyer i Oslo sentrum. Selv om du bor på Lillestrøm reiser du inn til byen. Endelig er det noe som skjer (Kjedsomhet). Nå skal du både få tatt igjen mot politiet, og mot hele det råtne systemet (Opprør).

4.3. Kan fortolkningene supplere hverandre

Vi ser at ingen av fortolkningene kan utelukkes i utgangspunktet. Muligens kan alle fortolkningene være operative i løpet av en natt for ulike gruppr av deltakere. Muligens kan den enkelte deltaker påvirkes av ulike forhold kvelden igjennom. Muligens er opptøyer ulike steder i landet og de ulike år vesensforskjellige. Og muligens er det summen av ulike faktorer, ulike trykk på den enkelte som tilslutt genererer deltagelse i opptøyer.

Ingen av media-fortolkningene vi har presentert pretenderer å være enč-forklaringer som kan gi den hele og fulle forståelse av hvorfor det blir opptøyer og hvorfor de ulike deltakere blir med. I stedet har de mer preg av å være del-forklaringer. De ulike fortolkningene fokuserer på ulike faktorer som bevirker opptøyer interaksjonsaspektet, individuelle faktorer og sosial-system faktorer. Det er derfor sannsynlig at de ulike fortolkningene supplerer hverandre på en eller annen måte. Alle teoriene har gjennom sin innfallsvinkel grepet en del av virkeligheten, og først gjennom analyser av hvert enkelt år er det mulig å finne ut om noen av fortolkningene er viktigere enn andre.

Min oppgave blir således å undersøke den relative betydningen til de ulike fortolkningene.

For å undersøke om fortolkningene kan være uttrykk for ulike prosesser, vil jeg i neste kapittel ta for meg de ulike fasene i opptøyenes forløp de ulike nettene til 1. mai. Sentralt i denne analysen står den amerikanske sosiologen Jerry D. Rose's teori om opptøyers dynamikk.

I kapittel 6 vil jeg så ta for meg om opptøyene kan gjelde for ulike grupper, og hvilke år de kan være operative.

Det er i denne oppgaven ikke mulig å undersøke om det er ulike faktorer som bevirker opptøyer ulike steder i landet. Det kan være gjenstand for en senere rapport.

KAPITTEL 5 - HVA SKJEDDE - OPPTØYERS DYNAMIKK

Før vi skal gå løs på en nærmere drøfting av forholdet media og opptøyer, og prøvingen av de ulike media-fortolkningene, skal vi ta for oss hva som skjedde de ulike år. For best mulig å kunne teste fortolkningene vil jeg i dette kapitlet fremstille og drøfte dynamikken i utviklingen av opptøyer. Er det ulike faser i utviklingen av oppptøyene? Er disse de samme hvert år? Er det ulike faktorer som spiller inn? Kan de syv mediafortolkningene henspille på ulike sider i opptøyenes dynamikk?

Til hjelp i såvel fremstillingen av opptøyenes gang som drøftingen av hva som skjedde, skal jeg benytte den amerikanske sosiologen Jerry D. Rose's teori om opptøyers dynamikk.

5.1. Et perspektiv for å forstå opptøyers dynamikk

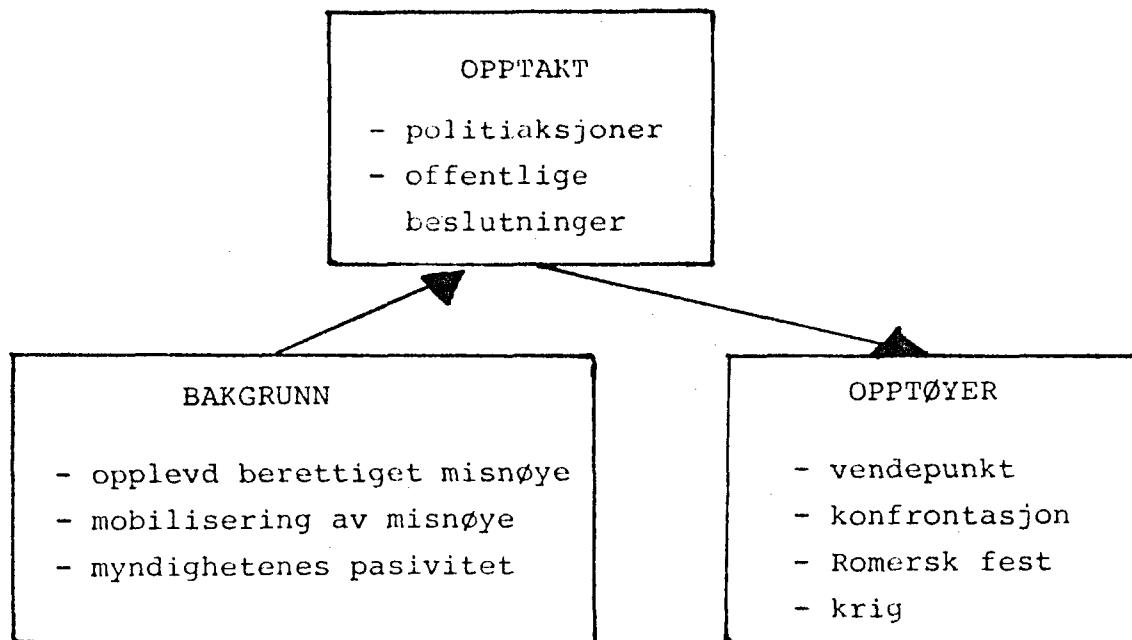
Jerry D. Rose tar i boken "Outbreaks, The Sociology of Collective Behavior" for seg ulike former for protest-bevegelser og opptøyer. (Rose, 1982)

Han hevder at for å forstå hva som skjer under opptøyer må man skille mellom flere stadier i utviklingen av opptøyene. Rose skiller mellom;

- * Bakgrunnen for opptøyene
- * Opptakten til selve opptøyene
- * Selve opptøyene

Litt bearbeidet kan Roses perspektiv skisseres ved hjelp av figuren på neste side;

Figur 1 Lett forenklet og bearbeidet figur over Jerry D. Roses teori om opptøyers dynamikk

Figuren skiller mellom bakgrunnen for opptøyene, opptakten til og selve opptøyene. Nedenunder følger en nærmere redgjøring for de tre stadiene i utviklingen av opptøyer.

5.1.1. Bakgrunn

Basert på ulike studier mener Rose at man kan formulere følgende generelle forutsetninger for at en situasjon kan lede til kollektiv protest og opptøyer:

1. Et stort antall mennesker føler grunn til å klage over vilkårene i den sosiale orden, og
2. Deres misnøye kan uttrykkes i en kollektiv protestform, og
3. Myndighetene unnlater å reagere på politiske krav som fremmes på andre måter enn gjennom protest.

Rose viser f.eks at bakgrunnen for Watts opptøyene i USA i 1965 var en gjentagende politibrutalitet i ghettoene. Negrene i ghettoene opplevde en berettiget misnøye ved både å være rasemessig diskriminert i forhold til arbeid og bolig, og i tillegg drev de hvite politimennene tilfeldig selvjustis. Myndighetene unnlot å reagere på deres krav om forbedringer, og mobilisering av misnøye var således mulig.

5.1.2. Opptakt

Rose synliggjør her hvordan enkelt-hendinger kan "sparke av", eller virke som opptakt til opptøyer. I gateopptøyene i USA i 60-årene var det i følge Rose politiets bruk av makt overfor svarte innbyggere som i visse situasjoner sparket av opptøyer. Opptakten for Watts-opptøyene i -65 var således arrestasjonen av en farget motorsyklist, og for opptøyene i Harlem og Bedford-Stuyvesant var det at en politimann som ikke var på jobb sjøt ned en farget ungdom. Det var den symbolske karakteren til disse hendingene som gjorde at de ble opptakt til opptøyene. Gjentagelsene av politibrutalitet i ghettoene hadde lagt grunnen for en situasjon der enkelt-hendinger kunne sparke av opptøyer. Kruttønnen lå klar, politiaksjonen tente på lunta.

Rose viser videre at mange av hendingene som kan sparke av opptøyer kan ha en "triviell" og rutinepreget karakter. Det kan virke uforståelig at de kan være opptakt til langvarige gatekamper. Det viktige er at episoden får en symbolsk karakter. Den er dråpen som får begeret til å flyte over. Grunnen til at vannet renner over er selvfølgelig ikke en enkelt dråpe, men at begeret allerede er fullt.

5.1.3. Opptøyene

Mange opptøyer utvikles fra det Rose kaller vendepunktet. Når demonstranter kalle politiet for nazi-yngel, eller holder en politibil fysisk tilbake, så kan dette være slike vendepunkt. Politiet må aksjonere for ikke å miste masken. Det er skamfullt å snu. Disse handlingene har således en symbolsk mening i spillet mellom politi og demonstranter. Politiet kan ikke

godta handlingen, og er nødt til å gjøre noe i forhold til demonstrantene. På samme måte kan politiet skape slike vendepunkt. Når politiet befaler en menneskemengde å oppløse en demonstrasjon, eller bare å fjerne seg, ellers vil de bli arrestert, så kan dette oppfattes som et slikt vendepunkt. Demonstrantene kan ikke godta ordren, og opptøyene er i gang.

Rose hevder at opptrappingen fra opptakt til masseødeleggelser kan forløpe i mer eller mindre forutsigbare steg. Studier har vist at det finnes 3 slike trinn som kan etterfølge hverandre, avhengig av hva som skjer på hvert steg. På hvert steg blir intensiteten i konflikten sterkere. Rose kaller disse tre intensitetstrinnene for:

- * konfrontasjon
- * Romersk fest
- * krig

Konfrontasjon innebærer kamper mellom demonstranter og politi, ruteknusing, steinkast, tyveri fra butikker m.m. Konfrontasjon kan oppfattes som en maktkamp mellom to likeverdige parter som prøver styrke. Slagsmålet med politiet er det viktigste.

Romersk fest er det intensitetstrinnet som kan følge etter. Det er kjennetegnet av at demonstrantene overtar noe av kontrollen over situasjonen, og at politiet mister grepet. Her er altså ikke partene likeverdige, demonstrantene har mer kontroll. Demonstrantene behersker f.eks en spesiell gate. Dette følges av en intens fellesskapsfølelse demonstrantene imellom.

Krig er det siste intensitetstrinnet. På dette stadiet har demonstrantene overtatt kontrollen fullstendig. Det er på en måte en beleiringstilstand. Et av eksemplene Rose benytter for å illustrere Krig, er fangeopprøret i Attica-fengslet i 1971.

Fangene beleiret bygningen i flere døgn, og holdt fangevokterne som gisler. En slik beleiring kan ikke bli tolerert av myndighetene over lengre tid. De blir nødt til å sette inn alle maktmidler de har, for å gjenerobre kontrollen.

Rose understreker at disse intensitetstrinnene kan følge etter hverandre i tid. Dette tolker jeg slik at i løpet av en natt~~s~~ opptøyer kan alle tre intensitetstrinnene bli aktivisert. Opptøyene kan begynne som gatekamper med politiet, (konfrontasjon) for deretter å føre til konflikten trappes gradvis opp til Krig gjennom at demonstrantene bygger barrierer og behersker en del av gata. I denne gradvise opptrappingen er man også innom intensitetstrinnet Romersk Fest: fellesskapet og samhørigheten med de andre deltagerne. Men etterhvert som natten blir kaldere og politiet ikke lenger vil tolerere at gata er avsperrert og demonstrantene har kontrollen, kan politiet sette inn sine krefter og bryte kontrollen. Barrikaden er borte, folk er slitne, men sloss fremdeles med politiet. Opptøyene har bølget tilbake til intensitetstrinnet Konfrontasjon.

5.2. Opptøyene i Oslo sett ut fra Roses perspektiv.

Roses modell skiller altså mellom;

- bakgrunn,
- opptakt, og selve
- opptøyene.

Bakgrunnen for opptøyene i Oslo de ulike år kan beskrives ut fra ulike dimensjoner avhengig av hvilket perspektiv man legger vekt på. De media-fortolkningene vi har presentert har lagt vekt på henholdsvis;

- * Individuelle faktorer
- * Interaksjonsprosessen
- * Sosial system faktorer

En annen type bakgrunnsvariable som kan gjøre seg gjeldende i forhold til Oslo-opptøyene er:

- * Tradisjonen med opptøyer som fører til at folk kommer til byen for å se om noe skjer også i år

samt

- * Medias forhåndsannonsering av at noe skal skje, gjennom reportasjer av typen:
"Politiet rustet foran gatekamper i Oslo sentrum"
"Grenseløs ungdom planlegger full krig natt til 1. mai i Oslo sentrum."
Som tidligere nevnt er en viktig funksjon ved slike oppslag å annonsere at noe kommer til å skje.

Jerry D. Rose har ikke nevnt bakgrunnsvariable av denne type. Formodentlig skyldes det at få andre steder har hatt tradisjon med opptøyer en bestemt natt, slik Oslo har hatt.

Når vi dette kapitlet beskriver bakgrunnen for opptøyene de forskjellige år, begrenses dette til mediabildet; dvs. pressens annonseringer og tolkninger av opptøyene. Hvorvidt f.eks den materielle situasjonen for ungdommen er forverret i perioden, tar vi foreløpig ikke opp.

I neste kapittel skal vi undersøke for hvilke år og for hvilke grupper av deltagere de ulike media-fortolkningene kan gjøre seg gjeldende. Først skal vi se nærmere på dynamikken de ulike år.

5.2.1. Opptøyene natt til 1. mai 1978 sett ut fra
Roses perspektiv om opptøyers dynamikk

Bakgrunnen for opptøyene finner man bl.a. i den intensiverte politipatruljeringen i parken i ukene foran natt til 1. mai. Som en protest mot dette arrangerte de unge en demonstrasjon mot politivold. Øvrige bakgrunnsvariable kan finnes i de ulike media-fortolkningene som er skissert i kapittel 3.

Opptakten: Etter at politiet hadde forsøkt å oppløse den ulovlige demonstrasjonen mot politivold, tilkalte de forsterkninger for å fjerne ungdommene fra Nisseberget. Dette fikk en symbolsk karakter. Ungdommene arrangerte jo demonstrasjonen fordi de ikke fikk være i fred for politiet på Nisseberget. Nå kom politiet med hester og hunder for å fjerne alle sammen. Dette kunne ikke godtas. Begret var fullt. Slik fungerte politiaksjonen som opptakt til opptøyene.

Opptøyene. Den hendelsen som virket som et vendepunkt slik at det ikke var noen vei tilbake, har en av demonstrantene beskrevet slik:

"Akkurat da så jeg en kamerat av meg med henda fulle av jernstenger. Han kastet de ned foran folka fra parken, og ropte at siden politiet hadde våpen måtte vi ha det for å forsvare oss. Før vi hadde fått sukk for oss angrep politiet momentant." (Capua m.fl., 1978, s. 24)

Denne episoden bekreftes også over politiradioen, der det ble meddelt kl. 20.14:

"Nattmannskapet må innkalles nå. Vi har gått til aksjon - fordi vi ble angrepet med store jernstenger og måtte slå til før planlagt."

(Gjengitt i Gateavisa nr. 5 1978)

Konfrontasjonene mellom ungdommene og politiet utviklet seg etterhvert til det Rose kaller Romersk Fest. Politiet greide ikke å få fullstendig kontroll over situasjonen. De greide ikke å drive ungdommene vekk fra Nisseberget. Til slutt avsluttet politiet aksjonen, og tilbake på Nisseberget sto en kjerne av demonstranter og :

"erklarte slaget om Slottsparken for
vunnet".
(sitert etter Morgenbladet 3. mai 1978)

Dagen etter gikk politiet ut i avisene og sa:

"Parolen er klar. Man akter ikke å "overlate"
Slottsparken til en liten gruppe ungdom
som terroriserer kommunens ansatte som har
sitt daglige arbeid der, og publikum forøvrig".
(Aftenposten, 2. mai 1978)

Her aner man at konflikten trappes opp med enda et intensitets-
trinn, det ligger an til Krig mellom politiet og de unge som
til daglig er i Slottsparken. Men slik skulle det ikke gå.
Resten av sommeren var fredlig, det ble ikke flere tumulter
i Slottsparken.

I 1978 var det første året med opptøyer i Oslo sentrum
natt til 1. mai. Det var en historisk hendelse, opptøyene
skjedde der og da, uten at det hadde vært andre opptøyer
hverken her til lands eller utenlands som kunne ha inspirert
ungdommene til å starte liknende opptøyer her. Opptøyene
dette året kan derfor kalles Primær opptøyer.

5.2.2. Opptøyene natt til 1. mai 1979 sett ut fra Roses perspektiv

Året etter ble det opptøyer på nytt natt til 1. mai. Foruten
de mulige bakgrunnsvariable som pressefortolkningene gir,
kan bakgrunnen for opptøyene også finnes i VG's avisoppslag
den 25. april 1979. Her het det at politiet sto rustet
foran natt til 1. mai fordi de ventet nye kamper i Slotts-

parken. Med denne artikkelen ble minnet om fjorårets kamper på nytt aktivisert, og interessert ungdom fikk klar beskjed: noe kom til å skje i sentrum natt til 1. mai.

Opptakten til opptøyene i 1979 startet ved at en gjeng ungdommer feiret markeringen av ettårsdagen for "Slaget om Nisseberget" ved å tenne bål i enden av Karl Johans gate. Ungdommene rev ned et gjerde rundt Slottsparken, tok benker fra Studenterlunden og veivesenets sperringer og hev inn i flammene. Biler i området ble dessuten ramponert.

Den hendelsen som fungerte som et Vendepunkt slik at politiet var nødt til å gripe inn, er beskrevet slik av Verdens Gang:

"Men ved midnattstid smalt det. Et hundretalls ungdommer bølget nedover Karl Johan, knuste rutene på en kolonialforretning og plyndret butikken for øl og sjokolade".
(Verdens Gang, 2. mai 1979)

Kolonialbutikk Lorentzen ble plyndret for verdier for mer enn 40 000 kroner. Politiet kunne ikke stå rolig og se på at dette skjedde.

Etter en stund angrep derfor politiet, og da med tåregass. Dette var første gang tåregass ble brukt i Norge. Her ser vi et nytt vendepunkt - med dette gikk opptøyene over i intensitetstrinnet Krig. Først flyktet folk på grunn av tåregassen. Men etter en stund spredte gassen seg, og folk returnerte til nye kamper med politiet.

5.2.3. Opptøyene natt til 1. mai i 1980 sett fra Roses perspektiv.

Også i 1980 kan pressen sees på som en av bakgrunnsfaktorene i utviklingen av opptøyer natt til 1.mai. Den 29. april skrev Dagbladet at politiet var i topp beredskap foran natt til 1.mai. På samme måte som i 1979 kan dette oppfattes som en påminnelse om at noe kommer til å skje. Pressen kan her spille sammen med de andre bakgrunnsfaktorene, jfr. 4.1.4.

Opptakten til opptøyene i 1980 finner man bl.a. i tradisjonen med opptøyer natt til 1.mai. Det har vært opptøyer to år på rad. Alt tyder på at noe skal skje nå også. Derfor er sentrum fullt av skuelystne mennesker. I følge politi og presse var det rundt 2-3000 uromakere og skulystne som hadde samlet seg i Karl Johansgate opp mot Slottsbakken. Politiet hadde store politistyrker ute i gatene. De patruljerte til fots fra tidlig ettermiddag. Flere spanere i sivil var også ute.

Dette året var det politiet som satte vendepunktet fast: kl. 23.00 sier politiet over megafon:

"Dere får fem minutter å fjerne dere på. Etter den tid slipper vi tåregass i området. Enhver som ikke fjerner seg står der for egen regning og får ta konsekvensene av det".
(Sitert etter Dagbladet 2. mai 1980)

Henstillingen ble møtt med skjellsord, stein og flaskekasting. Politiet rykket frem med hester, kastet tåregass og presset menneskemengden nedover Karl Johans gate. Den første glassruta som ble knust var også i år kolonialforretningen til Olaf Lorentzen. I følge Dagbladet var ruteknusingen omfattende:

"Fra Egertorget og nedover mot Jernbanetorget var det knapt en eneste gård hvor det ikke ble knust utstillingsvinduer."
(Dagbladet, 2. mai 1980)

Først ved 2.30 tiden hadde politiet fått full kontroll over Oslo sentrum. Intensiteten av opptøyene dette året passer trolig best til Konfrontasjon. Ungdommene kontrollerte ikke gata - det var politiet som hadde kontrollen.

5.2.4. Opptøyene natt til 1. mai 1981 sett fra Roses perspektiv

Også dette året var avisene ute med forhåndsomtale. Henholdsvis 12. og 27. mars kunne VG og Dagbladet meddele sine lesere at NRK hadde laget Rockegalla med kremen av norske og utenlandske musikere for å hindre bråk natt til 1. mai. I VG het det:

"NRK-TV med tilbud til 1. mai pøbelen:
Rock mot gatebråk".
(VG. 12. mars 1981)

Opptakten dette året, på samme måte som de foregående finnes i tradisjonen med opptøyer: en stor menneskemasse er samlet for å se på eller for å delta og politiet har en større styrke på vakt enn noen gang siden krige. 2000 til 3000 mennesker er tilstede i sentrum. 800 politifolk, hvorav 320 elever ved Politiskolen, er på vakt.

Vendepunktet er beskrevet slik av Dagbladet 2. mai 1981:

"Det var en tåregassgranat kastet av en demonstrant ved 23.00 tida som utløste opptøyene i Oslo sentrum natt til 1. mai. En ukjent person kastet granaten mens politiet forsøkte å anholde en person øverst i Karl Johans gate. Tåregassen spredte panikk i menneskemengden som løp til alle kanter. Kort tid etter begynte det å hagle med stein og flasker mot politiet.

Inntil tåregass-granaten ble kastet hadde politiet holdt full kontroll over menneskemassene ved å spre dem i mindre grupper og ved å anholde et stort antall bråkmakere. Rett etter tåregass angrepet forsøkte demonstrantene et angrep oppover Slottsbakken. Da foretok politiet full mobilisering og drev i løpet av kort tid pøbelen ut av Karl Johan og ned til havna".
(Dagbladet 2. mai 1981)

Vi ser igjen at en relativt ubetydelig hending virker som vendepunkt. Etter dette er opptøyene i gang - det er ingen vei tilbake. Vi kan også legge merke til at politiet dette året jaget ungdommene nedover mot havna. I følge VG var dette bevisst strategi fra politiets side. I stedet for å jage folkemassene nedover Karl Johan som politiet hadde gjort året før, forsøkte de nå å spre ungdommene ned mot havneområdet. På denne måten hindret man hærverk og knuste ruter i det sentrale forretningsstrøk. (VG, 2. mai 1981) Politiet lyktes med sin strategi. Det var nesten ingen materielle skader dette året. Selve opptøyene passer best til kategorien Konfrontasjon. Ungdommene hadde aldri kontrollen.

5.2.5. Opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1982 sett fra Roses perspektiv.

I 1982 var det i likhet med året før nattrock-konsert i TV

natt til 1. mai.

Selve kvelden var en usedvanlig kald kveld. Det regnet og blåste. Opptakten til mulige opptøyer var heller liten: det var nesten ingen mennesker i sentrum, langt færre enn en vanlig fredagskveld.

Politiet patruljerte imidlertid i sentrum, og ba folk om å spre seg og ikke samles i grupper. Fra kl. 17.00 på ettermiddagen ble folk som drakk alkohol offentlig, arrestert som potensielle bråkmakere.

Ved midnattstider var det rundt 2-300 mennesker i sentrum, og en gruppe ungdommer fra UngMob tok opp en transperent hvor det sto: "Opphev unntakstilstanden". Dette ble vendepunktet.

Politiet forsøkte å arrestere en av demonstrantene, men hadde ikke noen politibil i nærheten akkurat da. Arrestanten ble geleidet oppover Universitetsgata, mens andre fulgte etter med tilrop. Politiet slo så til for fullt, og ryddet sentrum for mennesker ved hjelp av hester, hunder og tåregass.

Intensiteten passer best til beskrivelsen Konfrontasjon.

Politiet hadde i realiteten full kontroll hele tiden.

5.2.6. Opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1983 sett fra Roses perspektiv.

I 1983 delte en gruppe ungdommer som kalte seg GRU - Grenseløs ungdom - ut løpesedler foran natt til 1. mai - der de sa at det ville bli full krig denne natten. De ville organisere innbruddstyverier på EPA, Linderud, Glassmagasinet, Olaf

Lorentzen, ruteknusing i den amerikanske ambassade og knusing av billettautomater på alle busser og trikker. VG meddelte dette videre gjennom en artikkel 21. april.

Opptakten til opptøyene finnes i miljøet rundt Cafe Blitz. Her var det rocke-konsert, løpesedler ble delt ut der man oppfordret til bråk, og sa i fra at det var matservering og advokathjelp tilstede på Cafe Blitz. Et fjernsynsapparat ble kastet ut fra annen etasje i Cafe Blitz, og satt fyr på, som en demonstrasjon mot natt rocken i TV.

Det ble imidlertid ikke noen opptøyer. Politiet aksjonerte

arresterte samtlige tilstedeværende.

5.2.7. Opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1984 sett fra Roses perspektiv.

Avisene skrev lite om den årvisse tradisjonen med opptøyer foran natt til 1.mai 1984.

I sentrumsgatene var det fullt av mennesker denne kvelden. Det var en varm aprilkveld, og uterestaurantene var fulle av mennesker. Det var ingen politibiler eller uniformerte politimenn ute i gatene.

Rundt midnatt skjedde imidlertid en enkelt-episode som kunne ha blitt et vendepunkt: En politibil stoppet utenfor Stortinget, noen ungdommer la en transperent med innskriften: "Hjelp purken - skyt deg selv" på panseret, og plutselig var det fullt av ungdommer rundt bilen. Den var helt innestengt, noen ungdommer danset på bilpanseret, lykter og speil ble ødelagt. Imidlertid valgte politiet å ikke aksjonere. Ved hjelp av sivilspanere fikk de bilen vekk, og kort tid etter begynte folk å forlate sentrum. En ny episode ble imidlertid vende - punkt: Ved halv tre tiden samlet folk seg utenfor Grand Hotel og begynte å skyte opp raketter og knuse butikkvinduer. Etter en stund kom politiet til, og drev ungdommene vekk fra sentrum. For første gang siden 1979 ble det ikke brukt tåregass.

Intensiteten denne natten kan også best beskrives som Konfrontasjon.

5.2.8. Hva kan Rose si oss om opptøyene natt til 1. mai?

Gjennomgangen av Rose's teori om opptøyers dynamikk har tydeliggjort at det er ulike faser i utviklingen av opptøyer.

Bruken av Rose's teori om opptøyers dynamikk på natt til 1. mai opptøyene har vist at det er ulike faktorer de enkelte år, som fører til opptakt til, og vendepunkt for, opptøyene.

Tar vi for oss vendepunktene, kan vi ane at det har utviklet seg et nøye samspill mellom de unge og politiet. De fleste årene er det ungdommene som foretar seg handlinger som tvinger politiet til å aksjonere, mens det i 1980 var politiet selv som skapte Vendepunktet ved å forlange at alle som var i sentrum skulle ha fjernet seg i løpet av fem minutter.

Dette peker i retning av at bl.a. politi-og-røver-fortolkningen kan si oss noe om selve avsparket for opptøyene. Rose's teori er derfor velegnet til å knytte de syv media-fortolkningene nærmere til opptøyenes forløp - og således gjøre det mulig å avklare spørsmålet om de ulike fortolkningene kan gjøres gjeldende for ulike faser i opptøyenes gang. I neste kapittel (spesielt i kap. 6.5.) vil jeg drøfte nærmere om noen av fortolkningene er egnet til å forklare bakgrunnsvariable, som f.eks hvorfor folk reiser til byen for å se på, evt. delta i opptøyer, og om andre fortolkninger er bedre i stand til å forklare selve avsparket.

På neste side er bakgrunnen for, opptakten til, vendepunktet og intensitetsnivået for opptøyene de ulike år gjengitt.

ÅR	BAKGRUNN	OPPTAKT	VENDEPUNKT	INTENSITETSNIVÅ
1978	Gjentatte politipatruljeringer i parken.	Oppløsning av ulovelig demonstrasjon mot politivold. Fjerne folk fra parken	Ungdom med henda fulle av jernstenger	Roman Holiday/Krig
1979	VG-reportasje om at politiet er rustet for opptøyer. Fjorårets mediafortolkninger	Markering av ettårsdagen. Bål. Ramponering av biler	Knusing av butikkvinduer. Robbing av varer. Politi med tåregass	Roman Holiday/Krig
1980	Dagbladet 29.4 om at politiet er i toppberedskap Tidligere mediafortolkninger	Politipatruljering fra tidlig ettermiddag 2-3000 i snetrum Tradisjon	Politiet: Fem på å fjerne dere Tåregass	Konfrontasjon
1981	VG 12.3. Dagbladet 27.3 Rock mot gatebråk Tidligere mediafortolkninger	Politipatruljering Menneskemengde Tradisjon	Vill tåregass-granat fra demonstrant	Konfrontasjon
1982	UngMob: Hvis dere ikke gjør som vi vil blir det opptøyer - Arbeiderbladet 2.3. Tidligere mediafortolkninger	Kaldt og ufyselig Politipatruljering, men bare 2-300 i sentrum	UngMob m/transporterent: "Opphev unntakstilstanden"	Konfrontasjon
1983	VG 21.4 om GRU - Grenseløs ungdom - som planlegger full krig Tidligere mediafortolkninger	Café Blitz med Rockekonserter, løpeseddel, TV i brann	Politiaksjon mot Café Blitz Arresterte samtlige tilstedeværende	--- ingen gatekamper mellom ungdom og politi
1984	Tidligere mediafortolkninger	Varm aprilkveld. Fullt i sentrum, men ingen politimenn	(Ungdom med transporterent på politibil: Hjelp purken skyt deg selv Ramponering av politibil) Ruteknusing	Konfrontasjon

KAPITTEL 6 - PRØVING AV MEDIA-FORTOLKNINGENE

I vårt arbeid for å styrke og svekke de ulike media-fortolkningene, og finne ut hvilke år og for hvilke grupper de ulike fortolkningene er operative, vil vi benytte oss av kilde-materiale av ulik type.

Vi vil dels benytte oss av avisenes reportasjer og intervjuer med deltakere og fortolkere, dels av intervjuer med ungdom i diverse bøker om ungdom (bl.a. Hauge 1983 og Julsrud 1983), dels av tidsskriftsartikler om ungdomsopptøyer samt løpesedler og pamfletter utgitt av ulike ungdomsgrupper.

En annen del av dette kildematerialet omhandler dem som ble arrestert i forbindelse med opptøyene de ulike år. Etter tillatelse fra Oslo departement og justisdepartementet, har jeg samlet inn og bearbeidet opplysninger om det arresterte fra arkivene ved Oslo, Skien, Trondheim og Tromsø politikammer. (Fryjordet, 1981 - 1984: fortrolige rapporter) En del av dette materialet er tidligere publisert i diverse arbeids-rapporter (Rød Larsen; Rød Larsen & Fryjordet; Fryjordet & Fauske; Fauske & Rød Larsen). Opplysninger prosjektet har hatt tilgang til er de anholdtes kjønn, alder, yrke og bosted. Jeg har også hatt tilgang til straffeutmåling for den enkelte, som har variert fra advarsel til forelegg og domfellelse. For enkelte år har jeg også hatt opplysninger om tidspunkt for arrestasjon og beruselsgrad for de anholdte.

For å få ytterligere kunnskaper om noen av dem som var med på opptøyene intervjuet medarbeidere ved FAFO i 1982 og 1983 noen av de anholdte.¹⁾ I 1982 intervjuet vi 30 av de 89 anholdte, og i 1983 vel 20 av de 125 anholdte. Disse personene ble intervjuet samme natt som opptøyene var, umiddelbart etter løslatelsen fra Grønland politikammer. Her ser vi på flere bakgrunnsvariable, som utdanning, inntekt, boforhold og de intervjuedes holdninger til politikk, livssituasjon, hvilke tanker de gjør seg om det best mulige og det verst mulige liv, deres forklaringer på hvorfor de var i sentrum og deres oppfatninger av politiets atferd.

Som vi var inne på i kapittel 4 er det sannsynlig at deltakerne i opptøyene utgjøres av mange, ulike grupper. Vi kan ikke si noe sikkert om hvor representative de anholdte er for de ulike grupper av tilstedeværende. Muligens har politiet tatt et utvalg fra hver gruppe, men mer sannsynlig er det at de arresterte utgjør et skjevt utvalg av deltakerne i opptøyene. De fleste som er med, kan man aldri få tak i, de forsvinner etter at opptøyene er over.

Kriminologen Nils Christie har gjennom ulike undersøkelser vist at de som settes i fengsel for forbrytelser i Norge er et skjevt utvalg i forhold til de som faktisk begår lovbrudd. I boken "Unge norske lovovertrедere" skriver Christie følgende;

"De registrerte lovovertrедerne utgjør en brøkdel - og vi kunne tilføye: en skjev brøk - av alle lovovertrедere".

(Christie, 1960, s. 6)

I boken sammenligner han registrerte lovforbrytere med årsklassen forøvrig. Hovedresultatene av sammenligningen summerer Christie opp slik;

"Registrerte mannlige lovovertrедere utgjør ca. 5% av årsklassen. (...)

Sammenlignes lovovertrедerne med deres jevnaldrene kommer enkelte forskjeller tydelig fram. I markert grad har de registrerte lovovertrедerne en mer bymessig preget bakgrunn enn årsklassens øvrige medlemmer. De har videre noe dårligere boligforhold, noe større tendens til å komme fra familier med lav sosial rang og til selv å ha et yrke med lav rang og med adgang til å føre en omflakkende tilværelse, og endelig: De har utpreget tendens til å ha et utdanningsmessig og/eller evnemessig handicap".

(Christie, 1960, s. 263)

Vi har som sagt intet materiale som er egnet til å sammenligne de arresterte med de faktisk tilstedeværende under opptøyene. Det er derfor umulig å si noe sikkert om de anholdtes representativitet, men det er trolig rimelig å anta at de - i likhet med de som blir arrestert vanligvis - utgjør et skjevt utvalg, slik at vi får en overrepresentasjon av folk med dårlige boforhold, yrker med lav sosial status, etc. blant de arresterte.

Med disse forbehold i mente skal vi nå se på sentrale kjennetegn ved de anholdte, som kjønn, alder, yrke og bosted. Vi skal så langt som mulig relatere disse data til annet statistisk materiale, slik at vi kan ha et grunnlag for å belyse de syv fortolkningene senere i dette kapitlet.

6.1. Kjennetegn ved de anholdte natt til 1. mai 1978-84.

6.1.1. Alder

Systematiserer vi aldersfordelingen de ulike år etter Kriminalstatistikkens aldersgrupperinger, får vi følgende fordeling:

Tabell 4 Anholdte deltagere i opptøyene i Oslo natt til 1. mai fordelt på alder og år. Absolutt fordeling i prosent.

År Alder	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
14-17	3,6	13,3	7,3	19,1	11,4	23,2	10,7
18-20	35,7	18,3	28,0	34,7	29,5	38,4	39,3
21-24	17,9	41,7	30,5	22,0	26,1	21,6	10,7
25-39	39,3	26,7	31,7	23,3	29,5	16,0	35,7
40-	3,6	-	2,4	0,8	3,4	0,8	3,6
	100	100	99,9	99,9	99,9	100	100
N	56	60	82	236	88	125	28

Tabellen viser at flertallet av dem som ble arrestert natt til 1. mai de ulike år er under 25 år, andelen varierer imidlertid noe, med flest under 25 år i 1979, 1981 og 1983.

Hvis vi i tillegg ser på aldersspredningen, fra yngste til eldste deltaker, samt ser på hvilke aldersgruppe som var i flertall blant de arresterte, får vi følgende oversikt;

Tabell 5 Oversikt over yngste og eldste deltaker, samt modus blant de anholdte under opptøyene natt til 1. mai fordelt på de ulike år. Absolutte tall.

Alder \ År							
	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Yngst	16 år	14 år	15 år	14 år	15 år	14 år	16 år
Eldst	43	39	47	52	52	43	42
Modus	18	23	18	18	18	17/19	19
Gj. snitt	23	23	24	22	23	21	23

Vi ser at yngste deltaker er 14, 15 eller 16 år, mens eldste deltaker spenner fra 39 til 52 år. Dette må betraktes som et overraskende stort aldersspenn, da man vel ikke forventer å finne såpass tilårskomne folk som deltakere og arresterte i slike opptøyer. Vi må imidlertid huske at hovedtyngden av de anholdte er mennesker under 25 år. Andelen over 40 år utgjør aldri mer enn 3,6% av de anholdte, mens andelen fra 25 til 39 år varierer fra 16% til 39,9% i henholdsvis 1983 og 1978.

Den aldersgruppen det er flest av under opptøyene er for fire års vedkommende 18 åringene. Ett år er 17 og 19 aldersgruppene like store, mens i 1979 er det 23 åringene som utgjør den største gruppen.

Oppsummerende er det rimelig å si at deltakerne i opptøyene er myndige, unge mennesker, et flertall av dem er mellom 18 og 25 år. Gruppen under 18 år er ikke spesielt stor - med unntak av 1981 og 1983, der den kommer opp i ca. 20%. I 1983 aksjonerte politiet mot Café Blitz og arresterte samtlige tilstedeværende. Ser vi på aldersfordelingen

i forhold til aldersfordelingen blant de som ble arrestert i byen fremtrer følgende fordeling;

Tabell 6 Aldersfordelingen blant de som ble anholdt henholdsvis på Cafe Blitz og i byen, natt til 1. mai 1983.
Kumulativ fordeling. prosent

Arrestasjonssted Aldersgrupper	Cafe Blitz	I byen
14-17	28,0	16,0
18-20	62,6	60,0
21-24	87,9	76,0
25-39	99,9	98,0
40-	99,9	100
N	75	50

Vi ser at andelen 14-17 år er langt større blant de som ble arrestert på Cafe Blitz enn blant de som ble tatt i byen.

Dette kan skyldes flere ting; en mulig hypotese er at politiet vegrer seg for å anholde de aller yngste, slik at når man anholder folk i byen så lar man de yngste gå. På Cafe Blitz arreserte man samtlige - og fikk følgelig med alle de unge som var til stede. En annen hypotese er at de yngste vegrer å komme i klammeri med politiet - derfor er det reelt få unge tilstede under opptøyene i sentrum. På Cafe Blitz var det imidlertid denne kvelden en konsert - og det kan tenkes at de yngste gikk for å høre denne - ikke for å slåss med politiet.

Uansett tolkning - den høyere andelen av unge i 1983 skyldes altså at andelen av de allers yngste som ble arrestert på Cafe Blitz var større enn det som er vanlig blant de arresterte i forbindelse med opptøyene natt til 1. mai.

For å kunne vurdere nærmere om de arresterte relativt sett er spesielt unge eller ikke, har vi tatt for oss aldersfordelingen blant siktede i forbrytelsessaker. Følgende fordeling fremtrer;

Tabell 7 Siktete i forbrytelsessaker etter personens alder.
Kumulativ fordeling. Prosent 2)

År Aldersgruppe	1978	1979	1980	1981	1982
-17	37,4	35,7	34,6	35,0	34,1
18-20	55,8	55,3	54,4	54,4	54,1
21-24	71,1	71,1	70,7	70,6	70,4
25-39	92,1	92,2	92,3	92,6	93,2
40 -	100,1	100	99,9	100	100,1
N	12891	13131	13585	14556	14848

Av denne fordelingen ser vi at en langt større andel blant dem som blir siktet for forbrytelsessaker generelt tilhører de yngste aldersgrupper enn tilfelle er blant dem som ble anholdt i forbindelse med natt til 1. mai opptøyene. I gjennomsnitt er det blant dem som er siktet for kriminelle forhold 35% som er under 18 år og umyndige. Til sammenligning er bare rundt 15% av dem som ble anholdt under opptøyene umyndige. En større andel av dem som ble anholdt natt til 1. mai er også over 25 år enn det som er tilfelle blant de siktede.

Oppsummerende kan man derfor fastslå at selv om flertallet av dem som ble anholdt i forbindelse med natt til 1. mai opptøyene er under 25 år, er likevel andelen av umyndige, dvs. de under 18 år langt mindre her enn blant dem som er siktet i forbrytelsessaker. Flertallet av deltagerne i opptøyene er myndige mennesker mellom 18 og 24 år. Blant de siktede for kriminelle forhold er andelen umyndige langt større.

6.1.2. Kjønn

Ser vi på fordelingen på kjønn blant dem som ble anholdt natt til 1. mai de ulike år, får vi følgende fordeling;

Tabell 8 Anholdte deltakere natt til 1. mai fordelt på kjønn og år. Prosent

År Kjønn	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Mann	98,2	90,0	86,6	89,0	89,9	72,8	92,9
Kvinne	1,8	10,0	13,4	10,9	10,1	27,2	7,1
N	56	60	82	237	89	125	28

Det finnes flere mulige forklaringer på at det er flest menn blant de anholdte. Ser man på kvinners og menns ulike kjønnsroller i vårt samfunn, kan en forklaring være at menns tradisjonelt mer pågående og aggressive rolle i samfunnet også fører til at menn er mer pågående i slike situasjoner.

Grunnen til at det er flere menn blant de anholdte er følgelig at de har vært mer aktive under opptøyene.

En annen mulighet er at det er flere menn totalt tilstede under opptøyene. Den skjeve kjønnsfordelingen blant de anholdte vil i såfall gjenspeile en skjev kjønnsfordeling blant dem som er tilstede.

En tredje mulighet er at politiet er mer tilbøyelig til å anholde menn. Fordi menn utgjør en så dominerende andel av kriminalitetsbildet, vil politiet være mer vant til å anholde menn. I en tilspisset situasjon som opptøyer er, vil en følgelig kunne vente at politiet er raskere til å anholde menn enn kvinner. Hvis vi her ser på kjønnsfordelingen blant siktede i forbrytelsessaker får vi følgende fordeling;

Tabell 9 Siktete i forbrytelsessaker fordelt på kjønn og år.
Relativ fordeling. 3)

Kjønn \ År	1978	1979	1980	1981	1982
Menn	92,0	91,9	91,1	90,9	90,5
Kvinner	8,0	8,1	8,9	9,1	9,5
N	12891	13131	13585	14556	14848

Vi ser at andelen kvinner blant de anholdte er omtrent som blant de som er siktet i forbrytelsessaker. Og en mulig forklaring på dette kan altså være at politiet er mer tilbøyelig til å anholde menn.

En siste forklaring på det meget store mannsoverskuddet er en kopling av de foregående forklaringene. Den lave kvinneandelen kan såldes skyldes at det er flere menn totalt tilstede, menn er mer aktive, og politiet er mer tilbøyelige til å anholde menn.

Hvilke av disse forklaringene som bærer lengst er det vanskelig å si noe om ut fra det foreliggende materiale, her vil vi bare fastslå at kjønnsfordelingen er noenlunde den samme som blant dem som er siktet i forbrytelsessaker. Unntaket er 1983, der kvinneandelen er på hele 27,2%. 1983 er det året politiet aksjonerte mot Cafe Blitz, og splitter vi tallene slik at vi får frem fordelingen blant dem som ble arrestert på Cafe Blitz og for som ble arrestert i byen, får vi følgende oversikt;

Tabell 10 Anholdte under opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1983
fordelt på kjønn og arrestasjonssted. Relativ fordeling.

Kjønn \ Arrestasjons- sted	Arrestasjons- sted	
	Cafe Blitz	I byen
Menn	61,3	90,0
Kvinner	38,7	10,0
N	75	50

Vi ser altså at den forbausende store kvinneandelen i 1983

skyldes at hele 38,7% av dem som ble arrestert på Café Blitz var kvinner. Grunnen til at det var et langt større kvinneoverskudd kan muligens forstås ved noen av forklaringene foran, mitt poeng er kun å vise at kjønnsfordelingen blant dem som ble arrestert i byen, var isamsvar med fordelingene tidligere år.

6.1.3. Yrke

En sentral påstand i såvel politikk- som taper-fortolkningen er at de arbeidsløse er en meget dominerende gruppe blant deltakerne i opptøyene natt til 1. mai. Ser vi på fordelingen av de anholdte på år og yrke får vi følgende oversikt;

Tabell 11 Anholdte deltakere fordelt på år og hovedbeskjeftigelse. Relativ fordeling.

Hoved- beskjeftigelse \ År	1979	1980	1981	1982	1983	1984
I arbeid	65,5	66,3	53,5	54,7	28,4	36,0
Skoleelever/stud.	16,4	22,5	22,6	18,6	27,5	36,0
Arbeidsløse	16,4	10,0	22,1	23,3	40,2	20,0
"Andre"	1,8	1,3	1,8	3,5	3,9	8,0
	100,1	100,1	100	100,1	100	100
N	55	80	226	86	102	25

Tabellen viser at den største andelen av de anholdte - med unntak av 1983 og 1984 - er i arbeid, selv om tallene varierer noe. Andelen i arbeid varierer fra 36% i 1984 til 66,3% i 1980. Denne kategorien inneholder alle som livberger seg av eget arbeid - og rommer således både overordnede, som redaktører, direktører og bønder - og underordnede, som vaskekoner, hjelpegutter og sjauere. Det bør imidlertid understrekes at det langtoverveiende flertallet innenfor denne kategorien er mennesker i underordnede, ufaglærte stillinger.

Andelen skoleelever/studenter varierer også noe, men ligger, med unntak av 1983 og 1984, fra 16,4% til 22,6% av de anholdte. Det må også her understrekes at det langtoverveiende delen i denne kategorien utgjøres av skoleelevene. Det er meget få studenter i materialet.

Andelen arbeidsløse varierer også meget, og er jo meget høy i 1983. Holder vi imidlertid også her tallene for 1983 utenfor, ser vi at andelen arbeidsløse varierer fra 10,0% til 23,3% av de anholdte. Dette er en langt større andel enn det arbeidsløse utgjør av ungdomsmassen generelt. Fra politiets side har det vært hevdet at spesielt tallene over arbeidsløse må behandles med forsiktighet ! Politiet tror at flere ungdommer som reelt sett ikke er arbeidsløse oppgir dette - fordi de ikke ønsker at politiet skal kontakte dem på skole eller jobb. Muligens har vi her å gjøre med en feilkilde - men det er umulig for oss å kunne si noe om hvor stor denne feilkilden eventuelt er. Andelen arbeidsløse er imidlertid såvidt mye større enn gjennomsnittet, at det er trolig at selv om man korrigerer for feilkilder ville det likevel være flere arbeidsløse i vårt materiale enn blant Oslo ungdom generelt. Kategorien arbeidsløse er forøvrig av noenlunde samme størrelse som kategorien skoleelever, noe som indikerer en overrepresentasjon av arbeidsløse.

Kategorien "andre" innebefatter mennesker som er trygdet, er soldater eller avtjener sivilarbeid. Gruppen er som vi ser ikke stor, og kommer aldri opp i 10% av de anholdte.

Vi har foreløpig holdt tallene for 1983 utenfor, da de er såvidt spesielle. 1983 er som nevnt det året da politiet aksjonerte mot Cafe Blitz, og vi skal splitte tallene på arrestasjonssted og se hva slags fordeling som da fremtrer;

Tabell 12 Anholdte i Oslo natt til 1. mai 1983 fordelt på arrestasjonssted og hovedbeskjeftigelse. Relativ fordeling

Hoved- beskjeftigelse	Arrestasjons- sted		
	Cafe	Blitz	I byen
I arbeid	23,6		40,0
skoleelever/studenter	31,9		16,4
Arbeidsløse	44,4		30,0
"Andre"	-		13,3
	99,9		100
N	72		30

Av tabellen ser vi at fordelingen blant dem som ble arrestert i byen er noenlunde i samsvar med fordelingen tidligere år. Andelen i arbeid er imidlertid noe lavere og andelen arbeidsløse har økt fra tidligere år. Fordelingen blant dem som ble arrestert på Cafe Blitz er som vi ser helt atypisk. En meget stor andel - 44,4% - er arbeidsløse. Derne er skoleelevene en større gruppe enn de som er i arbeid. Dette er i samsvar med at andelen 14-17 åringer og andelen kvinner er langt større på Cafe Blitz enn blant dem som ble arrestert i byen.

For å kunne vurdere hvordan de ulike kategoriene i vårt materiale samsvarer med hva ungdom i Oslo har som hovedbeskjeftigelse, har jeg forsøkt å få tak i statistisk materiale over hva ungdom i Oslo faktisk gjør. Foreliggende, tilgjengelig materiale er dessverre meget mangelfullt på dette området.

For å forbedre det statistiske kunnskapsgrunnlaget om ungdommens tilpasning til arbeidsliv og skole, gjennomførte Arbeidsdirektoratet i 1975 og 1980 den såkalte "Ungdomsundersøkelsen". Denne utredningen beskriver nettopp ungdommens

hovedaktiviteter. Svakheten med denne utredningen er imidlertid at den kun analyserer 17-18-19-åringenes tilpasninger. Vi har behov for et statistisk materiale som spenner over flere årsklasser.

Selvom det er visse svakheter forbundet med å sammenligne vårt materiale med ungdomsundersøkelsen, skal vi likevel gjøre dette. Vi har splittet våre tall opp på hovedaktivitet til 17-18-19-åringene, og en feilkilde her kan være at tallene blir vel små. Vi gjengir her først tallene fra ungdomsundersøkelsen, deretter tallene over fordelingene blant 17-18-19-årige anholdte natt til 1. mai.

Tabell 13 Hovedaktivitet til Oslo ungdom 17-18-19-åringer fordelt på år. Relativ fordeling.
Kilde: Ungdomsundersøkelsen, 1980, s. 1

Hoved- aktivitet \ År	1975	1980
Sysselsatte	31	26
Skoleelever	60	66
Deltakere i arbeids- markedstiltak	0	1
Arbeidsløse	3	2,5
Andre	6	4,5
Totalt	100	100

Av tabellen ser vi at det er skolehverdagen som er den dominerende hovedbeskjeftigelse blant Oslos 17-18-19-åringer. For vårt formål er det mest relevant å sammenligne med tallene for 1980, og her ser vi at omlag 2/3 av utvalget er skoleelever.

Andelen i arbeid har vist en svak tilbakegang på 5%, i 1980 er 26% av 17-18-19-åringene i arbeid.

Kategorien "arbeidsløse" teller 2,5% i 1980. I følge Ketil Moen i Arbeidsdirektoratet - han er ansvarlig for undersøkelsen - er det bare de registrerte arbeidsledige

som er regnet med her. Men vi ser samtidig at 1% av utvalget er i arbeidsmarkedstiltak, og det er vel naturlig å regne disse som tilhørende gruppen arbeidsledige. I tillegg skjuler det seg, i følge Ketil Moen, er god del reelt arbeidsledige under kategorien "andre". Inn under denne kategorien faller de som reelt sett er arbeidsledige, men som ikke formelt sett oppfyller kravene til å bli registrert som arbeidsledig. Andre grupper som faller inn under kategorien "andre" er bl.a. hjemmeværende, og ung-jenter som passer barn - og det er trolig at det også i denne gruppen finnes ungdom som reelt sett er arbeidsledige. Legger vi sammen tallene for alle som ikke er i arbeid eller går på skole får vi 8%. Ikke alle disse kan regnes som arbeidsledige, men flere enn 8% kan iallefall ikke regnes blant de arbeidsledige direkte, selvom det også er mulig at enkelte skoleelever kun går på skole i mangel av tilgjengelig arbeid - og således også kunne ha vært registrert som arbeidsledige.

For å kunne sammenligne tallene over de anholdte med tallene fra Ungdomsundersøkelsen, har jeg fordelt de anholdte 17-18-19-åringene etter hovedaktivitet og arrestasjonsår. Fordelingen som fremtrer vises i følgende tabell:

Tabell 14 Anholdte 17-18-19-åringer fordelt på hovedaktivitet og år. Relativ fordeling.

Hoved- / År aktivitet	1983							
	1979	1980	1981	1982	C.Blitz	Byen	1984	Gj.snitt
Arbeid	66,7	63,2	43,5	41,7	25,7	38,5	25,0	43,5
Skole	16,7	26,3	30,6	33,3	34,3	38,5	50,0	32,8
Arb.løs	16,7	5,3	25,9	20,8	40,0	15,4	12,5	19,5
Andre	-	5,3	-	4,2	-	7,7	12,5	7,4
Tot	100,1	100,1	100	100	100	100,1	100	
N	12	19	85	24	35	13	8	28
Uoppgitt	-	1	2	-	3	8	-	

Sammenligner vi disse tallene med ungdomsundersøkelsens fordelinger ser vi at 17-18-19-åringer i arbeid er overrepresentert blant de anholdte, gjennomsnittlig for 5 årene er 44% i arbeid, mens 26% av Oslos ungdom generelt var sysselsatt i 1980. Dette betyr at blant de anholdte er det 69% flere i arbeid enn forventet.

Tilsvarende er skoleelever/studenter underrepresentert blant de anholdte. Vi har før påpekt at det er meget få studenter blant de anholdte. Sammenligner vi disse to tabellene ser vi at skoleelever/studenter samlet er underrepresentert. 66% av Oslos ungdom har skolehverdagen som hovedbeskjeftigelse, mens 33% av de anholdte tilhører denne kategorien. Vi har altså 50% færre skoleelever blant de anholdte enn forventet.

Ser vi på tallene for de arbeidsledige er gjennomsnittet blant de anholdte 19,5%, mens det for Oslo ungdom generelt er på 2,5%. Disse tallene er ikke sammenlignbare, da ungdomsundersøkelsen bare har tatt med de registrert arbeidsledige.

Legger vi sammen tallene for alle i ungdomsundersøkelsen som ikke er i arbeid eller skole, dvs. alle som er i arbeidsmarkedstiltak, er arbeidsløse eller faller inn under kategorien "andre" får vi 8% mulige arbeidsledig Oslo ungdom. Sammenligner vi så dette tallet med andelen arbeidsledige blant de anholdte, ser vi at det er 144% - eller nesten halvannen ganger flere arbeidsledige enn forventet.

Disse beregningene tyder på at det for Oslos 17-18-19-åringer er tydelige forskjeller i hvordan bakgrunnen disponerer for deltakelse i opptøyer. Å være arbeidsledig disponerer meget sterkt for å delta i opptøyer, det er halvannen gang flere arbeidsledige blant de anholdte enn forventet. Å være skoleelev disponerer ikke, blant de anholdte er det 50% færre skoleelever enn forventet. Ungdom som er i arbeid er også disponert for å delta - blant de anholdte er det 69% flere i arbeid enn forventet.

6.1.4. Bosted

Et flertall av dem som blir arrestert under opptøyene bor i Oslo kommune. Men andelen som kommer fra kommunene rundt bykjernen er betydelig. Tabell viser bostedsfordelingen til de anholdte.

Tabell 15 Anholdte deltakere under opptøyene i Oslo fordelt på bosted og år. Relativ fordeling.

Ar Bosted	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Oslo komm.	69,9	76,7	65,9	59,3	61,8	63,1	53,6%
Andre komm.	26,8	23,3	31,7	38,5	36,0	28,7	39,3%
Bøligløs	3,5	-	2,4	2,2	2,2	8,2	7,1%
Totalt	100	100	100	100	100	100	100%
N	56	60	82	231	89	122	28

Av tabellen ser vi at andelen utenbysfra er svakt stigende - med unntak av en tilbakegang i 1983. Dette kan skyldes at det har blitt en tradisjon med opptøyer i Oslo - og dette fører til at andelen utenbys fra øker. Tilreisende utenbys fra kommer i første rekke fra kommunene rundt Oslo, men enkelte kommer også mer langveis fra, som Sverige, Trondheim og Tromsø.

Tabellen viser at det er relativt få blant de anholdte som ikke har et fast bosted. Men igjen er tallene for 1983 og 1984 unntak, her ser vi en overraskende stor stigning i andelen bostedsløse.

Splitter vi tallene for 1983 på arrestasjonssted får vi følgende fordeling;

Tabell 16 Anholdte under opptøyene i Oslo 1983 fordelt på arrestasjonssted og bosted. Relativ fordeling

Arrestasjons- sted Bosted		
	Cafe Blitz	I byen
Oslo kommune	70,3	52,1
Andre kommuner	20,3	41,7
Bostedsløs	9,5	6,3
Totalt	100,1	100,1
N	74	48

Vi ser at tallene for dem som ble arrestert i byen avviker kraftig fra tallene fra Café Blitz. Igjen er tallene fra byen best i samsvar med fordelingene tidligere år, med unntak av at andelen bostedsløse har steget kraftig, til 6,3% av de anholdte i byen.

Det største forskjellen blant dem som er anholdt i byen og på Cafe Blitz er imidlertid bostedskommune. 70% av dem som ble arrestert på Cafe Blitz bor i Oslo kommune, mens over 40% av de som ble arrestert i byen kommer fra kommuner utenfor Oslo. Dette styrker hypotesen om at tradisjonen med opptøyer i Oslo natt til 1. mai fører til at utenbysfra ungdom strømmer inn til byen for å delta eller for å se på. Grunnen til at disse ungdommene ikke fant frem til Cafe Blitz kan være mange. En mulighet er at de rett og slett ikke visste at Cafe Blitz eksisterte - langt mindre at det var konsert der. En annen mulighet er at de ikke var interessert i konsert - de var kort og godt interessert i at det skulle bli opptøyer i sentrum - at noe skulle skje.

Tar vi utgangspunkt i tallene for dem som ble arrestert i byen 1983 ser vi altså at et stigende antall år for år kommer utenbysfra.

Et flertall av de anholdte kommer likevel fra Oslo. Men Oslo er ingen homogen by. I følge Oslo kommunes statistikk over Oslo kan de sosiale og økonomiske forskjellene innen Oslo beskrives ved å dele byen inn i fire hovedområder:

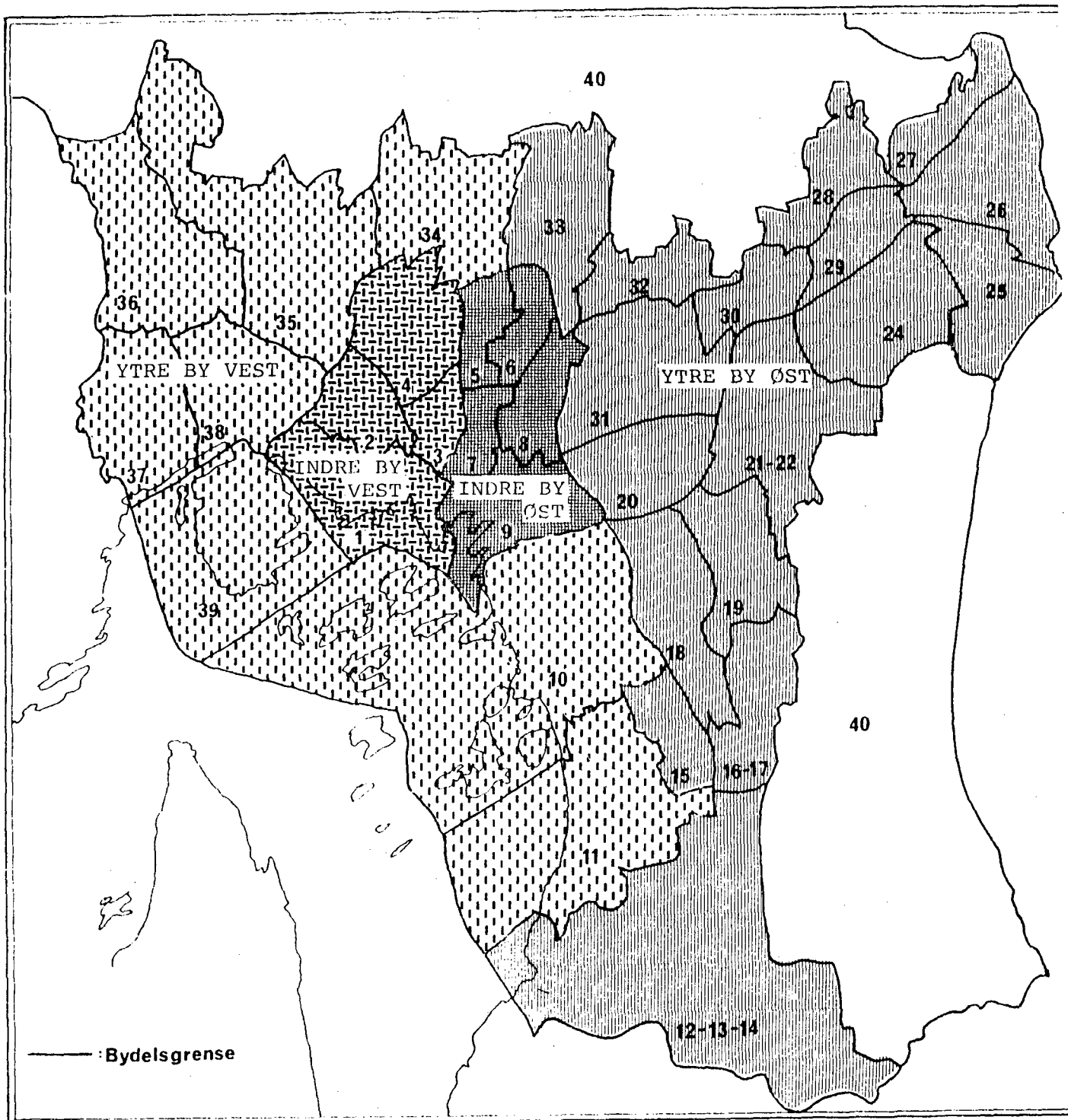
1. Indre by vest, bydel 1-4
2. Indre by øst, bydel 5-9
3. Ytre by vest, bydel 10-11, 34-39
4. Ytre by øst, bydel 12-33

Grensene mellom Øst og Vest følger stort sett Akerselva, med unntak av at bydel 10 (Ekeberg, Holtet, Bekkelaget) og bydel 11 (Nordstrand) som regnes til ytre by vest fordi disse to bydelene ligner mest på de vestlige bydeler. Grensen mellom ytre og indre by er i hovedtrekk grensen mellom Oslo og AKer før 1948. Et kart med oversikt over de ulike bydelene som tilhører hvilke av de fire hovedområdene, følger på neste side.

Det som i første rekke skiller indre by fra ytre by er befolkningens og boligmassens sammensetning og alder, mens hovedskillet mellom øst og vest i byen skapes av inntektsforskjeller og forhold som henger sammen med inntekten. Ser man på totaliteten finner man de beste sosio-økonomiske forhold i ytre by vest, der det gjennomgående er høy inntekt, høy utdanning, store boliger og små sosiale problemer. De dårligste forholdene finner en i indre by øst, med lav utdanning, lav inntekt og dårlige boliger. Forskjellene mellom disse to hovedområdene karakteriseres i Oslo-statistikken som svært stor.

Indre by vest og ytre by øst kommer i en mellomstilling, hver på sin måte. I indre by vest er befolkningen og boligene gamle, men den økonomiske standarden er bedre enn gjennomsnittet for byen. Ytre by øst er det mest uensartede av de fire hovedområdene, men det er gjennomgående en ung befolkning og en relativt ny boligmasse i området. Utdanningsnivå,

BYDELER OG HOVEDOMRÅDER I OSLO

Bydels-
nr.

Bydeler

- 1 Frogner, Viken
- 2 Homansbyen, Uranienborg, Majorstua
- 3 St. Hanshaugen, Ha, Gamle Aker
- 4 Marienlyst, Ullevål, Blindern
- 5 Hjulsen, Ha, Sagene
- 6 Sandaker, Asen, Torshov
- 7 Grunerløkka, Hamarbyberg
- 8 Sinsen, Bodeløkka, Tøyen
- 9 Grønland, Gamlebyen, Tøyen
- 10 Kampen, Vårøya
- 11 Ekberg, Holtet, Bekkelaget

- 11
- 12-14
- 15
- 16-17

- Nordstrand
- Søndre Nordstrand
- Lambertseter
- Bogerud, Skutumpah, Rindstad, Boler,
- Ulsund, Tvedestrand
- Ryen, Manglerud, Ahlso
- Skøyen, Trøst, Oppsal
- Helstye
- Hellerud, Hagerud, Trøstherud
- Det på 20, 21 og 31
- Lindberg, Furuset
- Ellingrud, Haugenstua, Høybråten
- Stovner
- Romsås

- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40

- Rødvet, Antnerud, Grorud
- Kaldbakken, Elven, Grorud
- Linderud
- Hasle, Økern
- Årvoll
- Nydalen, Grefsen, Kjelsås
- Sogn
- Vinderen, Bus, Slendal, Holmenkollen
- Roa, Høyseter, Voksen
- Ulven
- Skøyen, Smestad
- Hvithov
- Marka

inntekt osv. er imidlertid lavere enn gjennomsnittet for byen. (Oslo-statistikken, notat 2/83, s. 7)

Oslo statistikkens aldersgrupperinger slik de fremkommer i rapporten "Sosiøkonomiske data for bydelene" er imidlertid for grove til at vi kan nyttiggjøre oss dem direkte, f.eks er deres aldersgrupper så vide som 7-19 år og 20-39 år. For å få bedre muligheter til å sammenligne har jeg derfor fått tilgang til råttallene i Oslo statistikken, dvs. fordeling på kjønn, alder og ekteskapelig stilling, i hver enkelt bydel for 1979 (Oslo-statistikken, notat 1/80). Disse råttallene har jeg så gruppert etter alder og de fire hovedområdene i Oslo. Følgende fordeling fremtrer.

Tabell. 17 Aldersfordeling i Oslo fordelt på bydel.
Prosentvis fordeling. Oslo-statistikken, 1979.

	Indre Vest	Indre Øst	Ytre Vest	Ytre Øst	Totalt	N
Total- tall	16,2%	17,9%	20,2%	45,8%	100,1	450357
14-17 år	0,1%	8,5%	23,5%	58,9%	100%	9202
18-24 år	15,7%	18,0%	20,4%	45,8%	99,9%	48389
25-39 år	17,1%	17,2%	19,5%	46,2%	100%	101565
14-39 år	15,8%	16,5%	20,2%	47,5%	100%	169156

Ytre Øst står for nesten halvparten av Oslos befolkning. Resten av befolkningen fordeler seg ganske jevnt på de andre tre områdene. Ungdommen følger stort sett det samme mønstret som befolkningen generelt. Det er imidlertid to viktige unntak. 14-17 åringene glimrer med sitt fravær i Indre Vest, og det er også meget få av dem i Indre Øst.

Med disse to unntakene i mente er det klart at dersom de anholdte skal være et representativt utvalg av Oslos befolkning mellom 14 og 39 år, må vi kunne forvente at ca. 48% av de anholdte er fra Ytre by Øst, ca. 20% er fra Ytre by Vest, ca. 17% fra Indre by Øst og ca. 16% fra Indre by Vest.

Med utgangspunkt i Oslo-statistikkens gate/veifortegnelse

i Oslo med henvisning til bl.a. bydel, har jeg fordelt de anholdte på de ulike bydelene i Oslo, og deretter på de fire hovedområdene. (Oslo-statikken, II, 1979, med ajourføringer fra statistisk kontor, utlånt privat). Følgende fordeling fremtrer:

Tabell 18 Anholdte natt til 1. mai 1978-84 fordelt på bydel og år. Relativ fordeling.

Bydel Ar	Indre Vest	Indre Øst	Ytre Vest	Ytre Øst	Totalt	N
1978	25,6	25,6	20,5	28,2	99,9	39
1979	30,4	28,3	13,0	28,3	100	46
1980	27,8	24,1	20,4	27,8	100,1	54
1981	20,4	27,8	17,5	34,3	100	137
1982	20,0	29,1	7,3	43,6	100	55
1983	10,4	49,4	10,4	29,9	100,1	77
1984	26,7	33,3	6,6	33,3	99,9	15
Gj. snitt	23,0	31,1	13,7	32,2	100	423/7
For-* ventet	15,8	16,5	20,2	47,5	100	

* jfr. tabell 17

Vi ser at andelen fra de ulike hovedområdene er relativt konstant, selv om det er enkelte variasjoner. I 1982 og 1984 er det f.eks merkbart færre fra ytre by vest med, og i 1983 er det en overrepresentasjon fra indre øst.

Til tross for disse variasjonene, gir gjennomsnittstallene en godt tegn på andelen fra de ulike sosio-økonomiske hoveddelene blant de anholdte: 23% er fra indre by vest, 31% fra indre by øst, 14% fra ytre vest og 32% fra ytre by øst.

Sammenligner vi disse tallene med tallene fra Oslo kommunes statistiske kontor over fordelingen på de ulike hovedområdene ser vi at det er en klar overrepresentasjon fra de indre bydeler blant de anholdte. Gjennomsnittet for de anholdte i indre by vest er på 23%, mens vi ut fra Oslo-statistikken

kunne regne med en andel på 15,8%. Dette betyr at det blant de anholdte er 46% flere fra indre by vest enn forventet.

Tilsvarende er det også en overrepresentasjon fra indre by øst. Gjennomsnittet for de anholdte er 31,1%, mens Oslo-statistikken har en andel på 16,5%. Vi har altså hele 89% flere fra indre by øst enn forventet.

De ytre byregionene er derimot underrepresentert. Vi kunne ut fra de sosio-økonomiske data vente en andel på 20,2% fra ytre by vest, mens andelen anholdte er 13,7%. Det vil si at vi har en underrepresentasjon fra ytre vest, det er 47,4% færre fra ytre by vest enn forventet.

Hovedandelen av Oslo-ungdommen bor i de ytre, østlige bydeler. I følge Oslo-statistikken sogner 47,5% av aldersgruppen 14-39 år til disse bydelene. Andelen blant de anholdte er imidlertid på 32,2%, hvilket betyr at det er 47,5% færre fra ytre by øst enn forventet.

Det er altså en overrepresentasjon fra de indre bydeler, særlig fra indre by øst, og en underrepresentasjon fra de ytre bydeler (omtrent like stor) blant de anholdte.

I 1982 intervjuet vi et utvalg av de anholdte. For 28 av disse har vi opplysninger om hvor de bor. Jeg har fordelt dem langs bosted og typer av bolig. Denne fordelingen fremtrer:

Tabell 19 Intervjuede anholdte natt til 1. mai 1982 fordelt på bosted og botype. Absolutte tall.

Bydel \ Botype	Foreldre		Ikke foreldre				Tot.
	Hus	Leil.	Hus	Leil.	Hybel	Kollektiv	
Indre Vest	-	-	-	1	2	3	6
Indre Øst	-	1	-	2	2	-	5
Ytre Vest	-	-	-	-	1	1	2
Ytre Øst	1	4	-	3	-	-	8
Utenbys	1	2	2	1	-	-	6
Totalt	1	8	2	7	5	4	27

Det intervjuede utvalget er lite, og det er vanskelig å si noe om hvor stor tillit man kan ha til så små tall. Ser vi på total-fordelingene på de ulike hovedområdene er tallene midlertid nokså like totalttallene blant de anholdte. Men disse data bør nok likevel tolkes med varsomhet.

Ser vi på tabellen ser vi at ingen av dem fra indre og ytre vest bor hjemme hos foreldrene sine, mens fra ytre by øst bor et flertall fortsatt i foreldrehjemmet. I indre øst bor flertallet i egen leilighet eller på hybel, og en person bor hjemme hos mor og far.

Tar vi for oss total-andelen som bor hjemme versus de som har flyttet hjemmenfra, ser vi at 9 av 27 eller 33,3% av de intervjuede bor i foreldrehjemmet, mens 18 av 28 eller 66,7% bor i eget hus, leilighet, på hybel eller i kollektiv.

Dersom vi i tillegg ser på de intervjuedes alder får vi følgende fordeling:

Tabell 20 Intervjuede anholdte natt til 1. mai 1982 fordelt på boform og alder.

Alder \ Boform	Boform	
	Hos foreldrene	Ikke hos foreldrene
14-17 år	2	-
18-20 år	5	5
21-24 år	2	7
25-39 år	-	6
Totalt	9	18

Av tabellen ser vi at i de yngste aldersgruppene fortsatt bor hjemme hos foreldrene. Samtlige 2 i gruppen 14-17 år bor hjemme hos mor og far, i aldersgruppen 18-20 bor halvparten fortsatt hjemme, mens den andre halvparten har flyttet for seg selv. Etter fylte 21 år bor flertallet for seg selv.

6.1.5. Oppsummerende kjennetegn ved de anholdte

1. Alder

Deltakerne er myndige, unge mennesker. Et flertall er mellom 18 og 25 år.

I forhold til Kriminalstatistikkens oversikt over siktede i forbrytelsessaker er de anholdte natt til 1. mai gjennomgående eldre enn de som vanligvis siktes.

2. Kjønn

Menn er i flertall blant de anholdte samtlige år. Gjennomsnittlig er omlag 90% menn.

I 1983 anholdte politiet samtlige tilstedeværende på en rockekonsert på Café Blitz, og her var kvinneandelen 38,7%.

3. Yrke

I forhold til Oslo ungdom generelt (17-18-19-åringer) er det:

- * 69% flere i arbeid blant de anholdte enn forventet
- * 50% færre skoleelever enn forventet
- * 144% - eller nesten halvannen gang flere arbeidsledige blant de anholdte enn forventet.

Hovedtyngden av de anholdte er i underordnet, ufaglært arbeid med få opprykksmuligheter.

4. Bosted

En stigende andel av de anholdte kommer utenbysfra. De siste fire år har andelen utenbys fra vært på mellom 35 og 40% av de anholdte.

Blant de som er anholdt i Oslo kommer flertallet fra de indre bydeler.

I forhold til Oslo-statistikkens oversikt over bosted til aldersgruppen 14-39 år er det;

- * 46% flere fra indre by vest enn forventet
- * 89% flere fra indre by øst enn forventet
- * 47,7% færre fra ytre by vest enn forventet
- * 47,5% færre fra ytre by øst enn forventet

Et flertall av dem som ble intervjuet natt til 1. mai 1982 har flyttet hjemmenfra. I den laveste aldersgruppen (14-17 år) bor samtlige hjemme hos foreldrene. I aldersgruppen 18-20 år bor 50% hjemme og 50% for seg selv, og i de høyere aldersgrupper bor flertallet i eget hus, leilighet, på hybel eller i kollektiv.

----- = -----

6.2. Individuelle faktorer

Vi skal nå gå over til å prøve de ulike fortolkningene, dels på basis av det datamaterialet vi til nå har gjort rede for, og dels ved hjelp av annet datamateriale.

To av de syv media-fortolkningene vi har gjennomgått analyserer opptøyer ut fra egenskaper ved det enkelte individ. Har denne måten å oppfatte opptøyer på viktig forklaringsverdi?

Hvis ja, for hvilke år og for hvilke grupper kan en slik forståelsesvinkel gjøres gjeldende?

6.2.1. Pøbel-fortolkningen

Denne fortolkningen ser opptøyene som uttrykk for aggresjonsspenninger som er bygget opp i menneskets indre. Aggresjonen kan ikke utryddes, kun ledes over i mer konstruktiv atferd.

I et intervju med Karin Julsrud i boka "Forbudt ungdom" sier intervjupersonen Yngve følgende;

"Når det smeller natta til 1. mai er det uttrykk for oppsamla aggresjon hos ungdommen, det er klart. Ikke bare mot politiet".
(Julsrud, 1982, s. 11)

Yngves uttalelser styrker pøbel-fortolkningen. Det virker umiddelbart sannsynlig at enkelte personer kan få utløp for aggresjoner i forbindelse med opptøyer. Sammenligner vi igjen med de engelske undersøkelsene om "football-hooliganism" som ble referert i kapittel 3.3.1. er det meget sannsynlig at en gruppe mennesker oppsøker opptøyene for å lage bråk. I England går denne "pøbel-kjernen" fra fotballkamp til fotballkamp. I Norge er det blitt en tradisjon med opptøyer natt til 1. mai, og der er derfor lett for personer med aggresjonsopphopninger å planlegge reisen til sentrum for å være med på evnt. for å starte bråket.

Hvis denne forståelsen av opptøyene - og av pøblene - er riktig, skulle man derfor kunne forvente at pøbel-handlinger er et aspekt ved opptøyene samtlige år. Men er dette tilfelle? Pressen har utropt 4 av de 7 natt til 1. mai opptøyene til å være slike pøbelnetter. Etter opptøyene i 1979, 1980, 1981 og 1984 hadde flere av avisene svære oppslag - ofte førsteside - der opptøyene nettopp ble karakterisert som "Pøbelens jubileumsnatt". To pøbel-aspekter er blitt fremhevet av pressen: på den ene siden hærverket, ruteknusingen, robbingen av butikkene/butikkvinduene, på den annen side slagsmål, steinkasting og vold mot politiet.

Systematiserer vi opplysninger om omfanget av hærverket, tiltale/varetekts for vold mot offentlig tjenestemann, og

pressens utroping av 4 netter til pøbel-netter, får vi følgende oversikt;

Tabell 21 Systematisering av ulike "pøbel-kjennetegn" natt til 1. mai 1978-84.

Ar	Antall til- stede	Media- pøbel- netter	Hærverk	Varetekt \$127 % av N	Tiltalt \$127 % av N	Intensitets- nivå, ifg. Rose
1978	2000	-	Lite/ intet	-	-	Romersk fest/Krig
1979	2000	Ja	Million- beløp	-	-	Romersk fest/Krig
1980	2-3000	Ja	Million- beløp	-	25,6%	Konfrontasjon
1981	3000	Ja	Lite/ intet	6,8%	11,4%	Konfrontasjon
1982	2-300	-	Lite/ intet	3,4%	11,1%	Konfrontasjon
1983	300	-	Politiet anmeldt*	-	-	-
1984	600	Ja	Middels	10,7%	14,3%	Konfrontasjon

*Politiet ble dette året anmeldt for hærverk mot bl.a. Oslo Rockeklubb og KvinneRadioen i forbindelse med aksjonen mot Cafe Blitz.

Vi ser at det har vært hærverk for millionbeløp to av årene. I 1979 ble det slått inn vindusruter langs hele Karl Johan. Kolonialforretning Olaf Lorentzen ble plyndret for øl og matvarer for mellom 30 og 40 000 kroner. Gjerdet langs Slottsparken og flere av veivesenets krakker ble ødelagt og brent på et svært bål midt på Karl Johans gate. Uterestauranten på Eidsvollss plass ble ramponert, og lampekupler i gatene ble knust. I tillegg var det store materielle skader på såvel politiets som tilfeldig forbi-
kjørende biler.

Også i 1980 var det mye hærverk i forbindelse med opptøyene.

50 forretningsvinduer smadret, bl.a. 5 gullsmedbutikker. Butikkvinduene ble tømt for verdisaker. Flaggstengene langs Karl Johan ble revet opp, og brukt til å ødelegge vinduene. Politiets biler ble ramponert. Plyndringene og skadeverket ble også dette året anslått til millionsummer.

I 1984 ser vi at det også var endel skadeverk. Dette året var det ruteknusing i tre forretningsgårder, samt en avis-kiosk. Skadene var imidlertid langt mindre enn i 1979 og 1980.

Vi ser at for tre av de fire årene pressen har utropt til "Pøbelnetter" har det vært hærverk. Særlig for to av årene, 1979 og 1980, har denne hærverken vært omfattende.

Den andre dimensjonen til pøbelatferden er steinkasting, slagsmål og vold mot politiet. I fire av årene er enkelte av deltagerne tiltalt etter straffelovens §127, vold mot offentlig tjenestemann, i 1980 ble 27,5% av de anholdte tiltalt etter denne paragraf, mot 11,4% i 1981, 11,1% i 1982 og 14,3% i 1984. Tre av disse årene - i 1981, 1982 og 1984 er også varetektsfengsling benyttet (mer om bruk av varetekt og vurdering av det i kapittel 7).

Vi ser at for 1980 og 1984 er det samsvar mellom alle tre kategorier: pressen har utropt natten til "Pøbelnatt", det er hærverk (i millionklassen i 1980, mer moderat i 1984), og det er anholdt personer for vold mot offentlig tjenestemann. Det synes derfor rimelig å hevde at pøbel-fortolkningen er styrket for disse to årene.

I 1979 var skadeverket av opptøyene i millionklassen, men ingen ble tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann. Det er likevel grunn til å hevde at pøbel-fortolkningen er styrket for dette året.

Også opptøyene i 1981 ble karakterisert som "pøbelstreker". Dette året var det imidlertid ingen vesentlige materielle skader. I følge VG 2. mai 1981 skyldes dette at politiet ikke jagde ungdommene nedover Karl Johan, slik de hadde gjort de forutgående år, men istedet spredte ungdommene ned mot

havneområdet. Det som imidlertid er et vanskelig spørsmål er hvorfor ungdommene ikke knuste ruter og bedrev hærverk her istedet. Muligens kan det store politioppbudet være en av grunnene (jfr, kap. 6.2.2.). Dette året ble det for første gang varetektsfengslet 16 personer, 6,8% av de anholdte, og totalt ble 11,4% tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann. 1981 er et vanskelig år å vurdere, men det er trolig riktig å si at "pøbel-fortolkningen" er svakt styrket for dette årets vedkommende.

Det synes derfor rimelig å hevde at samtlige av de fire år som pressen har utropt til pøbelnetter er pøbel-fortolkningen styrket.

Men hva med 1982? Også dette året ble 11,1% av de anholdte tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann. Selv om det ikke var hærverk dette året, kunne man tenke seg at det kunne sammenlignes med 1981. Opptøyene hadde imidlertid svært forskjellig karakter disse to årene. I 1981 var det relle gatakamper mellom ungdom og politi. Det var rundt 3000 mennesker tilstede i sentrum, og det ble arrestert 237 personer. I 1982 var det imidlertid bare 2-300 mennesker i sentrum, og konfrontasjonen varte et meget kort tidsrom. En gruppe UngMob'ere hevet en transperent med inskripsjonen "Opphev unntakstilstanden", og det etterfulgtes av et meget kortvarig basketak mellom ungdom og politi da politiet skulle arrestere en av demonstrantene. Denne episoden har trolig mer med opprører-fortolkningen å gjøre, enn med pøbel-fortolkningen.

Et siste spørsmål er hvorfor får vi enkelte år "pøbelnetter" og andre år ikke. Man skulle anta at antallet pøbler, dvs. folk med aggresjonstilbøyeligheter skulle forventes å være stigende, eller iallefall konstant. Natt til 1. mai er blitt en tradisjon - hvorfor skjer det da så lite de tre siste årene?

En grunn kan være at det var langt færre i sentrum de tre siste årene i forhold til tidligere år, og at det derfor ikke ble "noe moro å lage bråk", slik kriminolog Sturla

Falch uttalte til Arbeiderbladet 2. mai 1981.

Er dette riktig vil det i såfall peke henimot at det foreligger et samspill mellom individuelle og interaksjonsmessige faktorer, slik at i netter med mange tilstede i sentrum er det "lettere" for folk med indre aggresjons spenninger å leve dem ut. I ly av massen kan de utføre sine pøbelhandlinger. Massen er der både som tilskuere og kanskje også heilagjenger til deres pøbelatferd, og som beskyttelse mot politiet. Faren for å bli tatt er langt mindre under masseopptøyer. Trolig står vi overfor et slikt samspill, men vi har ikke data til å belyse dette nærmere.

Oppsummerende er det rimelig å si at pøbel-fortolkningen er styrket som en forklaring på hvorfor vi fikk opptøyer i 1979, 1980, 1981 og 1984.

Pøbel-fortolkningen gjelder i første rekke for enkelt-deltagere og grupper av deltagere. Felleskjennetegnet til disse deltagerne er at de gjennom deltagelse i opptøyer får utløsning for indre aggresjonsspenninger. For flertallet av deltagerne er fortolkningen trolig ikke virksom. Forklaringen er godt egnet til å forklare selve avsparket for opptøyene. I kapittel 5 så vi bla. hvordan vendepunktet flere år var typiske pøbelhandlinger: ungdom med henda fulle av jernstenger som de ville bruke mot politiet, ruteknusing av vinduer osv. Fortolkningen er også egnet til å forklare det videre forløpet, hvorfor flere blir dratt med. Mennesker med aggresjonstilbøyeligheter kan bli dratt med i opptøyene, og således forsterke både intensiteten og omfanget av opptøyene.

6.2.2. Rus-fortolkningen

Rus-fortolkningen ser på samme måte som pøbel-fortolkningen opptøyene som uttrykk for individuelle særegenheter ved deltagerne. Mennesker som er beruset (enten på narkotika eller alkohol) handler irrasjonelt og deltar derfor i opptøyer. Kan så denne fortolkningen gi oss økt innsikt i opptøyene natt til 1.mai?

Opptøyene natt til 1. mai 1978 startet som kjent i Slottsparken, deltagerne utgjorde i første rekke tradisjonell parkungdom. I følge en av parkarbeiderne var det vondt å se disse ungdommene, som til daglig hang på Nisseberget for å få tak i stoff. I tillegg var det skremmende, man visste ikke hva de kunne finne på i beruset tilstand. Parkarbeiderens konklusjon på problemet lød som følger;

"Så til syvende og sist er det spørsmål om man skal ta hensyn til parken, publikum og oss som jobber her, eller til ungdommene."

(Per Kjeldsaas til Arbeiderbladet, 3. mai 1978)

Parkarbeiderens uttalelser gir her pekepinn om at de unge bruker narkotika, og at problemets kjerne finnes i stoffet.

Arbeiderbladet intervjuet i 1978 noen av parkungdommene for å høre deres synspunkter. Eva Bratholm fra Arbeiderbladet spurte bl.a. ungdommene om det var sant at parkarbeiderne hadde vanskelige arbeidsforhold pga. dem. Svaret de ga lyder som følger;

"Vi har aldri merka noen motsetninger, - vi sitter jo her og gjør ikke noe galt. O.K. Vi røyker litt hasj, men det sjenerer ikke de som jobber her. Vi kjenner flere av dem. Vi forstår jo at det ikke er noe gøy at plenene blir trampa ned osv., så vi prøver å unngå det."

(Arbeiderbladet, 3. mai 1978)

Ungdommene innrømmer at de røyker hasj - men ser ikke det som noe problem. De opplever at de ikke gjør noe galt, og at de har et godt forhold til parkarbeiderne. Et sentralt

spørsmål blir: Er stoffbrukerne en viktig gruppe natt til 1. mai? Er det mange berusede personer (av narkotika og/eller alkohol beruselse) blant de anholdte?

I et intervju med Christian Vennerød i Gateavisa nr. 6-7, 1979 sier Hilde og Ida - som begge var med på opptøyene - følgende på spørsmålet om det var folk som bruker stoff som var kjernen natt til 1. mai;

"Nei, de fleste var vel for dopa til det. Men noen var selvfølgelig med, og innmari aggressive. De er jo blitt tråkka mest på".
(Gateavisa nr. 6-7, 1979)

Igjen ser vi at ungdommene ikke ser stoffbruken som problemet. De få "dopa" folkene som var med, var deltagere fordi de var blitt tråkka på. Hilde og Ida sier videre at det bare er en gruppe av de berusede som er med på opptøyene, de fleste er for neddopet til å bli med.

Vi har dessverre ingen data som kan gi et eksakt bilde av deltagerens eller de anholdtes stoffbruk. For 1980, 1981, 1982, 1983 og 1984 har vi oversikt over de personer politiet har anført som "beruset" ved innbringelsestidspunktet. I 1980 er det anført for én person at han oppholdt seg i Slottparken, hadde gassmaske med seg, og var påvirket av narkotika. I de andre tilfellene er det bare krysset av for "beruset", og i de fleste tilfeller dreier dette seg trolig om alkoholberuselse. Vi skal likevel se på disse tallene, for de kan gi et pekepinn om graden av beruselse blant de anholdte. Det er imidlertid nødvendig å understreke at disse tallene kan være mangelfulle, ved masse-arrestasjoner kan politiet ha så mye å gjøre at de rett og slett ikke har tid til å anføre på arrestskjemaet om vedkommende er beruset. Tallene for 1983 står i en særstilling, under politiaksjonen mot Cafe Blitz har politiet ikke bare anført at man er beruset, men også om man er "ikke beruset".

Tabell 22 Beruselsesgrad blant de anholdte natt til 1. mai 1980, 1981, 1982, 1983, 1984 ifg. politiets bemerkninger på arrestskjema. Prosent.

Beruset \ År	År				
	1980	1981	1982	1983	1984
Ja	28%	4,6%	43,8%	25,6%	35,7%
Nei	-	-	-	60,8%	7,1%
Ikke opplysn.	72%	95,4%	56,2%	13,6%	57,1%
	(n=82)	(n=237)	(n=89)	(n=125)	(n=28)

1982 skiller seg klart ut som det året da flest var beruset. Innebefattet i termen "beruset" er også de som er arrestert for å drikke offentlig - og en stor andel av dem som ble arrestert i 1982 ble nettopp arrestert pga. offentlig beruselse. En gjennomgang av arrestasjonstidspunktet viser at 42 personer eller 47,7% av de anholdte ble arrestert før konfrontasjonen. Halvparten av dem som ble arrestert før konfrontasjonen ble tatt for å ha drukket offentlig, mens 1/4 av dem var beruset ved innbringelsen. Blant dem som ble arrestert under konfrontasjonen var vel 1/5 beruset.

Legger vi disse korrigererte tallene for 1982 til grunn ser vi at andelen berusede blant dem som deltar i opptøyer er omlag 1/3 av de anholdte. Riktignok er det feilkilder ved at andelen vi ikke har opplysninger for er relativt høy. I 1983 var riktignok hele 60,8% av de arresterte påført termen "ikke-beruset", men det må understrekes at i 1983 arresterte man samtlige tilstedeværende på en rocke-konsert - ikke deltagere i opptøyer. Det er derfor rimelig å anta at graden av beruselse er større blant deltagere i masse-opptøyer, enn blant tilhørere på en konsert.

Tiltross for disse usikkerhetsmomentene er det rimelig å tolke data dithen at et flertall av dem som ble arrestert under opptøyene ikke var beruset av alkohol eller narkotika,

i årene 1980 til 1984. Vi har dessverre ingen oversikt over beruselsesgrad de to første årene. Det var i første rekke disse to årene folk fra Slottsparkmiljøet var med, og man skulle forvente størst andel av narkotika-berusede.

Den mediafremstilte rus-fortolkningen hevder videre at grunnen til at folk handler slik de gjør i beruset tilstand er at de faktisk ikke vet hva de gjør. De handler irrasjonellt pga. beruselsen. Ungdommene Eva Bratholm fra Arbeiderbladet intervjuet i 1978 ble også spurt om det var farefullt for Oslos borgere å gå igjennom parken. En av ungdommene svarte benektende på dette. Han sa;

"Jeg kan ikke begripe hva som er så farlig med oss. Vi ser kanskje ikke så velpussa ut, men vi plager ingen. Det er helt sant, jeg tror aldri det har skjedd at forbipasserende er blitt plaget".

(Arbeiderbladet, 3. mai 1978)

Ungdommene oppfatter seg selv hverken som aggressive eller truende. De opplever problemet på en annen måte, nemlig at de blir utsatt for forskjellsbehandling fra politiets side. Fordi de er unge og ser annerledes ut blir de tilfeldig arrestert og trakassert fra politiets side. Politiet kommer til parken, kjører inn i mengden og arresterer noen helt tilfeldig, jfr. politi-og-røver-fortolkningen.

Ut fra det foreliggende materialet virker det rimelig å anta at alkohol/narkotika-beruselse ikke kan forklare hvorfor opptøyene sparkes av. Beruselsen i seg selv kan ikke være en forklaring på hvorfor opptøyene starter.

Det er imidlertid trolig at alkohol kan være en medvirkende årsak til at folk blir med på opptøyer. Dette kan skyldes to forhold; for det første kan beruselsen føre til at folk får en lavere terskel for å delta. Her er det trolig igjen et samspill med andre fortolkninger, f.eks kan folk ruse seg for å ha det gøy (jfr. kjedsomhets-fortolkningen) og i beruset tilstand kan de ha lettere for å trekkes med i opptøyer (jfr. massepsykose-fortolkningen). En annen synsvinkel er at folk beruset seg for å få en unnskyldning for å gjøre det de har lyst til. (jfr. Fekjær kap. 3) Også

denne synsvinkelen peker henimot andre fortolkninger. For hva er det så man har lyst til å gjøre, men trenger beruselsen som en unnskyldning for å tørre å gjøre? Her er vi trolig over i fortolkninger som pøbel-, og politi-og-røver-fortolkningen.

Oppsummerende er det derfor rimelig å si at rus-fortolkningen ikke kan forklare avsparket for opptøyene. Rus-fortolkningen er ikke en selvstendig årsaksforklaring, men kan være en medvirkende forklaring på hvorfor folk blir dratt med i opptøyene. Rus-fortolkningen er slik svakt styrket, uten at vi kan angi hvilke år den evt. er mer virksom enn andre. Det er videre sannsynlig at fortolkningen bare har gyldighet for en del av deltagerne. De data som er samlet inn ved Oslo politikammer peker i retning av at andelen "berusede" og "ikke-berusede" personer blant de anholdte er noenlunde like store.

6.3. Interaksjons-prosessen

Felles for de to fortolkningene som faller inn under denne tradisjonen er at de påpeker interaksjonen både blant deltagerne, og mellom deltagerne og politiet. For hvilke år og for hvilke grupper kan så denne fortolkningen gi oss innsikt?

6.3.1. Massepsykose-fortolkningen

Grunnpilaren i massepsykose-fortolkningen er felleskapet deltagerne i mellom. Den sosiale interaksjonen med de andre deltagerne kan bli så sterk at enkeltmennesket kan forandre personlighet og handle på måter det ellers ikke ville ha gjort.

Er så denne fortolkningen virksom i Oslo, noen av disse nettene til 1. mai?

To jenter, Hilde og Ida, som var med på opptøyene i 1979 ble intervjuet av Christian Vennerød i Gateavisa nr. 6-7 1979. Under intervjuet forteller en av jentene:

"Jeg har aldri kjent et så sterkt fellesskap som den natta".
(Gateavisnr. 6-7, 1979)

Disse to jentene betoner nettopp den fellesskapsfølelsen som Schioldborg snakker om. Men de tar ikke avstand fra sine handlinger. På et spørsmål fra intervjueren om de forsvarer det som skjedde, svarer de to jentene;

"Ja, absolutt. Det føltes inmari riktig. Det var naturlige reaksjoner. Det var rart at det ikke skjedde mer."
(Gateavisa nr. 6-7, 1979)

Jentene forteller til Gateavisa at det var deres ide å bryte seg inn i kolonialforretning Lorentzen. De forsvaret både sin egen handling, og ønsker at flere skulle handle på samme måte.

Fellesskapsfølelsen i gruppesammenheng betones altså av disse jentene, selvom de ikke tar avstand fra sine handlinger i etterhånd. Massepsykose-fortolkningen styrkes av denne uttalelsen. Disse to jentene tilhører park-miljøet, men det er lite trolig at dette er en gruppe-spesifikk opplevelse. Mer sannsynlig er det at en rekke enkeltpersoner og flere ulike typer ungdomsgrupper kan oppleve denne fellesskapsfølelsen som en dominerende drivkraft i opptøyene.

I kapittel 5 har vi sett på Roses teori om opptøyers dynamikk, og intensiteten i opptøyene de ulike år. Utviklingen av en massepsykose, der folk drives med, er trolig fundamentert i antall tilstedeværende i sentrum og intensiteten i opptøyene. Er det mange i sentrum og mange med i opptøyene, koplet sammen med at opptøyene har en viss varighet og intensitet, kan nettopp denne fellesskapsfølelsen med massen utvikle seg. Er det bare en håndfull demonstranter som lager bråk, og kun et kortvarig slagsmål med politiet, er det neppe sannsynlig at noen vil bli dratt med pga. en fellesskapsfølelse med menneskemassen. I tabellen på neste side har vi sammenfattet disse dataene.

Tabell 23 Opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1978-84 analysert ut fra Roses perspektiv om opptøyers dynamikk, samt data over antall arresterte, tilstede og politi.

AR	BAKGRUNN	OPPTAKT	VENDEPUNKT	INTENSITETSNIVA	ANTALL POLITIMENN	ANTALL TILSTEDE	ANTALL ARRESTERTE
1978	Gjentatte politipatruljer i parken.	Oppløsning av ulovelig demonstrasjon mot politivold. Fjerne folk fra parken	Ungdom med henda fulle av jernstenger	Roman Holiday/ Krig	50 ¹⁾	2000 ²⁾	56 ³⁾
1979	VG-reportasje om at politiet er rustet for opptøyer. Fjorårets mediafortolkninger	Markering av ettårsdagen. Bål. Ramponering av biler	Knusing av butikkvinduer. Robbing av varer. Politi med tåregass	Roman Holiday/ Krig	125 ⁴⁾	2000 ⁵⁾	60 ⁶⁾
1980	Dagbladet 29.4 om at politiet er i toppberedskap Tidligere mediafortolkninger	Politipatruljering fra tidlig ettermiddag 2-3000 i snetrum Tradisjon	Politiet: Fem på å fjerne dere Tåregass	Konfrontasjon	160 ⁷⁾	2-3000 ⁸⁾	82 ⁹⁾
1981	VG 12.3. Dagbladet 27.3 Rock mot gatebråk Tidligere mediafortolkninger	Politipatruljering Menneskemengde Tradisjon	Vill tåregass-granat fra demonstrant	Konfrontasjon	800 ¹⁰⁾	3000 ¹¹⁾	237 ¹²⁾
1982	UngMob: Hvis dere ikke gjør som vi vil blir det opptøyer - Arbeiderbladet 2.3. Tidligere mediafortolkninger	Kaldt og ufyselig Politipatruljering, men bare 2-300 i sentrum	UngMob m/transporterent: "Opphev unntakstilstanden"	Konfrontasjon	850 ¹³⁾	2-300 ¹⁴⁾	89 ¹⁵⁾
1983	VG 21.4 om GRU - Grenseløs ungdom - som planlegger full krig Tidligere mediafortolkninger	Café Blitz med Rockekonserter, løpeseddel, TV i brann	Politiaksjon mot Café Blitz Arresterte samtlige tilstedeværende	--- ingen gatekamper mellom ungdom og politi	2 ¹⁶⁾	300 ¹⁷⁾	125 ¹⁸⁾
1984	Tidligere mediafortolkninger	Varm aprilkveld. Fullt i sentrum, men ingen politimenn	(Ungdom med transporterent på politibil: Hjelp purken skyt deg selv Ramponering av politibil) Ruteknusing	Konfrontasjon	130-40 ¹⁹⁾	600 ²⁰⁾	28 ²¹⁾

1. Dagbladet, 2.5.78
2. Dagbladet, 2.5.78
3. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
4. Arbeiderbladet 2.5.79, midtsidene
5. Arbeiderbladet 2.5.79, midtsidene
6. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
7. Arbeiderbladet 2.5.80, s.6

8. Arbeiderbladet 2.5.80, s.6
9. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
10. Aftenposten 2.5.81, første side
11. Aftenposten 2.5.81, første side
12. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
13. Dagbladet 3.5.82, s. 7
14. Dagbladet 3.5.82, s. 7

15. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
16. VG 2.5.83, s. 14. Politiet vil ikke gi opplysninger om størrelsen på styrken
17. VG 2.5.83, s. 14
18. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,
19. Dagbladet 2.5.84, s. 8
20. Dagbladet 2.5.84, s. 8
21. Data innsamlet av Jorunn Fryjordet på Oslo politikammer,

Ut fra tabellen på forestående side ser vi at de fire første årene - 1978-1981 - var merkbart flere folk i sentrum enn de siste årene. Det første året var det mellom 2 og 3000 mennesker i sentrum. Grunnlaget for at folk skal trekkes med i massepsykose er altså her til stede. Ser vi på intensitetsnivået er de to første årene de mest intense. Romersk fest og Krig optrer her. Disse årene er det meget sannsynlig at folk kan trekkes med i opptøyer gjennom en identifikasjon med massen. Romersk Fest kjennetegnes jo nettopp av at demonstrantene behersker gata, og at det utvikles en fellesskapsfølelse. I 1980 og 1981 er intensitetsnivået Konfrontasjon. I 1980 er det likevel trolig at massepsykose-fortolkningen kan ha hatt et visst spillerom. I VG heter det feks. 2. mai 1980;

"Hva skal man egentlig tro når folk i midten av 30-årene iført søndagsdress og finkjole - menger seg med kriminelle bråkmakere og brøler mot politiet".
(VG, 2. mai 1980)

Vi ser her at massepsykose-fortolkningen troligens også kan gjøres gjeldene for 1980. I 1981 er massepsykose-fortolkningen mindre sannsynlig. Dette året hadde politiet langt bedre kontroll over situasjonen. Politiet patruljerte fra tidlig ettermiddag, og arresterte alt fra 17.00 tiden potensielle bråkmakere. Konfrontasjonen dette året var mer kortvarig, og nådde aldri de "høydepunkter" som tidligere år.

De tre siste årene var det færre mennesker i sentrum, og konfrontasjonene med politiet var mer kortvarig enn tidligere år, og også mer preget av en gruppe demonstranter som ville markere seg mot politiet. I 1982 en gruppe UngMob'ere som demonstrerte med å heve parolen "Opphev unntakstilstanden", i 1983 var det politiaksjon mot Café Blitz, der politiet arresterte samtlige tilstedeværende, og i 1984 var det igjen noen UngMob'ere og punkere som demonstrerte med å henge transparenten "Hjelp snuten - skyt deg selv" på en politibil, og så senere på kvelden provoserte politiet på nytt ved å kaste flasker og steiner mot Grand Hotell. I 1984 kunne det imidlertid ha utviklet seg til en situasjon der massepsykose-fortolkningen kunne ha blitt en viktig forklarings-

faktorer. Rundt politibilen som UngMob/punkere hadde festet transperenten til, sto det masser av nysgjerrig ungdom. Hadde politiet her opptreidd mindre taktfullt en de gjorde, kunne denne situasjonen ha eksplodert og en mengde ungdommer kunne ha blitt trukket inn i opptøyer. Politiet hadde imidlertid ikke tilgjengelig folk til å gripe inn, flesteparten av polititjenestemennene på vakt var på dette tidspunktet dimmitert, og politiet hadde simpelthen ikke nok folk til å gripe inn.⁴⁾ Men ved at politiet ikke grep inn, ble den farefulle situasjonen avverget og folk begynte å trekke ut av sentrum. (jfr. kap. 6.2.2. for nærmere diskusjon).

Oppsummerende erødet derfor grunnlag for å si at massepsykose-fortolkningen er styrket som en forklaring på hvorfor natt til 1. mai opptøyene kunne skje. Forklaringen har trolig best forklaringskraft i forhold til opptøyene i 1978, 1979, 1980 og 1981. For disse årene kan fortolkningen gi oss innsikt i de mekanismer som fører til at folk blir revet med i opptøyer, og hvorfor opptøyene således blir så omfattende. Fortolkningen kan imidlertid ikke si oss noe om avsparket for opptøyene, kun om det videre forløpet: hvordan opptøyene trekker til seg flere og flere folk. For å få et mer helhetlig bilde av opptøyenes gang må fortolkningen derfor suppleres med andre forklaringer om avsparket for opptøyene.

Opptøyene i 1982 og 1984 må mest sannsynlig finnes i andre forklaringer enn massepsykose-fortolkningen. I 1983 hadde man som kjent politiaksjonen mot Cafe Blitz, og den kan heller ikke forklares ut fra massepsykose-fortolkningen.

6.3.2. Politi-og-røver-fortolkningen

Politi-og-røver-fortolkningen ser opptøyene som et uttrykk for et sosialt interaksjonsmønster som har utviklet seg mellom politi og unge. Over tid har dette utviklet seg til en "negativ spiral" der politiets forventninger om at det skal bli opptøyer fremprovoserer dette som resultat og visa versa. Både politiet og ungdommene har den samme forståelsen av konflikten, men med motsatt fortegn: ungdommen hevder at politiet ikke behandler dem likt med "vanlige mennesker". Fordi de er unge trakaseres de og blir utsatt for vold fra politiets side. Politiet på sin side hevder at de ungdomsgruppene dette gjelder får se å oppføre seg likt med andre folk, ansvarsløs ungdom kan ikke få herse som de vil.

Er så denne fortolkningen virksom natt til 1. mai i Oslo, og evt. for hvilke år?

Opptøyene begynte i 1978, som kjent, med at parkungdommen arrangerte en ulovlig demonstrasjon mot politivold. Da politiet kom for å oppløse demonstrasjonen, utviklet det seg til opptøyer, og endte med at parkungdommen jublende sto tilbake på Nisseberget og erklærte "Slaget om Nisseberget" for vunnet.

I Gateavisa gir Martine året etter følgende begrunnelse for at hun var med på opptøyene;

"Ingen som ikke DAGLIG opplever politiet i Oslo , og dets trakassering av unge både med og uten stoffproblemer kan eller har ikke mulighet til å forstå hvorfor 1500 mennesker gidder å stå i fem timer og rope dritt til politiet for til slutt å bli gassa nesten i svime. Det daglige livet på gata i Oslo blir nemlig ikke skildret i noen avis, det er det ingen andre enn de berørte som veit noe om..."
(Martine, Gateavisa 6-7, 1979)

Martine beskriver her politiets trakassering av unge.

I et intervju Karin Julsrud har gjort med Yngve sier Yngve

følgende om hvorfor han er med natt til 1. mai:

"Jeg er der såklart fordi jeg er forbanna (på det meste), men jeg veit jo at vi ikke greier å ta snuten. Vi blir bare jagd rundt som sauer. Er du heldig kan du få inn en fulltreffer. Men i fjor hadde Gestapo full kontroll. Og da gjør dem jo ikke noe gærnt heller. I motsetning til for tre år sida. Da var'e greit. Et skikkelig politisk oppgjør mot politivold."

(Karin Julsrud, 1982 , s. 12)

Yngve gir her den samme beskrivelsen av et følelsesmessig hat til politiet som Martine gjør. I Ny Tid er det etter opptøyene i 1978 intervju med en person som tydelig ikke tilhører ungdomsgjengene som til vanlig har sitt tilholdssted i bykjernen, Tor-Andreas Gitlesen ble arrestert natt til 1. mai 1978 og satt inne hele natten. På spørsmål om hva han gjorde som førte til at han ble arrestert svarer han følgende:

"Eg kom hit ved 21-tida, og gav meg i diskusjon med politiet fordi eg meinte at dei for alt for hardt fram, og var alt for brutale i måten å drive folk vekk på. Eg prøvde å argumentere med dei, og få dei til å forstå at det var politiet sjølv som provoserte fram reaksjonane blant publikum og demonstrantar ved den måten dei for fram på. Hadde politiet forsvunne, ville det heile ha roa seg ned i løpet av en halv times tid. Sjefen for ordenspolitiet, Per Aavatsmark, seier til pressa at målsettinga med aksjonen var å skape "ro og orden". For oss såg det ut som en rein maktmonstrasjon, ein kamp for å bevare prestisjen frå politiets side. Det politiet oppnådde var 7 timar med uorden".

(Ny Tid, 4.5.78)

Tor-Andreas Gitlesen var selv en tilfeldig tilskuer, som altså mener at politiet provoserte ungdommene til å bråke. Selv ble han arrestert etter å ha fått politiets tillatelse til å gå over en åpen plass. En annen politimann arresterte han, og sa at han lenge hadde sett Gitlesen i aktiv diskusjon mot politiet. Politiet kranglet innbyrdes om han skulle arresteres eller ikke, men resultatet ble en natt på cella.

Martine, Yngve og Tor-Andreas Gitlesen hevder altså at politiet

må bære en stor del av "skylden" for at det blir opptøyer. I ungdomsmiljøene går det historier om unge som har blitt utsatt for urettmessig vold fra politiets side. I miljøene er det således oppmagasinert en mistenksomhet overfor politiet.¹⁾ Er så denne mistenksomheten berettiget?

Forskningsrapporter har vist at ungdom er særlig utsatt for urettmessig vold fra politiets side. Gunnar Nordhus og Edvard Vogt fant i en undersøkelse om vold i Bergen, at mange av deres intervjuobjekter hadde vært utsatt for politivold. Forskerne hadde i utgangspunktet ikke med noe spørsmål om politivold, men intervjuobjektene fortalte uoppfordret om slik vold, og forskerne tok etterhvert inn spørsmål om det. Nordhus/Vogt fant at politivoldsofre viste seg å ha følgende særpreg sammenlignet med andre ofre; (utdrag)

- "- Særlig mange unge rammes av politivold. Over halvparten av ofrene var under 20 år.
 - Politivoldsofrene skiller seg klart ut som en ressurssvak gruppe blant ofrene. Særlig gjelder dette de som hadde vært utsatt for to eller flere politivoldstilfeller. Stikkord for å beskrive deres livsbane, er vanskelige oppvekstforhold, lav inntekt og utdanning, angst- og nerveproblemer, sosialhjelp, arbeidsledighet, storforbruk av alkohol. Mange var idømt fengselsstraff (betinget eller ubetinget).(...)"
- (Gunnar Nordhus, Edvard Vogt, 1981, s. 255-56)

I 1977 intervjuet Anne Lise Gjetvik og Liv Finstad 51 varetektsfengslede i Oslo. De hadde heller ikke opprinnelig med noe spørsmål om politivold i spørreskjemaet, men etterhvert kom det inn så mange spontane beretninger om politivold at forskerne tok et slikt spørsmål med. 60,7% av de intervjuede opplyste at de en eller annen gang hadde vært utsatt for vold fra politiets side. Finstad/Gjetvik skriver:

"Mønsteret som går igjen er altså at unge narkomane er spesielt utsatt for vold. Og de blir slått sparket eller får bikkja over seg etter at de er passivisert. Det som fremkommer i våre intervjuer kan ikke rubriseres under nødvendig bruk av makt. Enten er altså politivolden mer utbredt enn noen statistikk kan si noe om, eller så lyver de vi har snakket med. Tatt i betraktning de arr vi har sett, de spontane beretninger som er fremkommet, er vi tilbøyelige til å feste stor lit til våre intervjuobjekters troverdighet."

(Gjetvik/Finstad, 1980, s. 211)

Resultatene av Gjetvik/Finstads undersøkelse peker i samme retning som Nordhus/Vogts undersøkelse: Ungdom er særlig utsatt for politivold og de blir utsatt for slik vold etter at de er arretsert, dvs. i politibilen, i heisen ned til fyllearresten osv. Gjetvik/Finstad opplyser dessuten at politivolden nesten ikke har vært anmeldt. Forklaringen er at ofrene ikke tror det nytter å anmelde fordi de ikke har utenforstående vitner til volden. Dessuten er de redd en anmeldelse kan ramme dem selv - enten ved at de blir møtt med en motanmeldelse for vold mot offentlig tjenestemann eller at de kan risikere represalier på annen måte.

Disse forskningsresultatene tyder på at ungdommene kan ha grunnlag for sine historier om urettmessig vold fra politiets side.

Politiet på sin side innrømmer at de iblant kan ha brukt mer makt enn nødvendig. Etter opptøyene i Slottsparken i 1978 gikk formannen i Norsk Politiforbund, Leif Hagewick, ut i Dagbladet og sa;

"Norsk Politiforbund beklager sterkt de tilfeller der det er brukt mer vold enn nødvendig under søndagens aksjon i Slottsparken".
(Dagbladet, 3.5.78)

Men samtidig understreker Hagewick at han godt kan forstå politifolkenes handlemåte. Han sier:

"På den annen side forstår jeg utmerket godt de tjenestemenn som opplevde situasjonen på kroppen. Jeg føler med de mer enn de selv aner."
(Dagbladet, 3.5.78)

I 1976 ble det såkalte Politirulleutvalget oppnevnt, med bl.a. Leif Hagewick som representant. I juni 1978 distribuerte de et spørreskjema blant Politiforeningens medlemmer med anmodning om at alle som var med på aksjonen i Slottsparken natt til 1. mai skulle besvare spørsmålene. 24 besvarelser innkom. 50 politimenn var tilstede under aksjonen.

Vi skal her gjengi de fem første spørsmålene og de svar politimennene ga;

Spørsmål 1: Hvor lenge har du gjort tjeneste i politiet? (Etter politiskolen)

Svar:

1 år:	11	polititjenestemenn
2 år:	3	"-
3 år:	2	"-
4 år:	0	"-
5 år:	2	"-
6 år:	1	"-
16 år:	1	"-
Asp.:	3	"-
Ubesv:	1	"-

Spørsmål 2: Følte du undre aksjonen i Slottsparken fare for din egen sikkerhet?

Svar:

Ja :	21	polititjenestemenn
Nei :	3	"-

Vet ikke:0

Spørsmål 3: Var du selv implisert i håndgemeng?

Svar:

Ja :	18	polititjenestemenn
Nei :	6	"-

Spørsmål 4: Ble du på noen måte skadet under aksjonen?

Svar:

Ja :	12	polititjenestemenn
Nei :	12	"-

Spørsmål 5: Hvis ja - hvordan ble skadet påført?

Svar:

Ved steinkasting for alle 12s vedkommende.

(NOU 1981:35 - Politiets rolle i samfunnet, s. 105-7)

Av svarene til de 24 polititjenestemennene ser vi at et stort flertall følte sin egen sikkerhet truet under aksjonen, og også at et stort flertall var selv implisert i håndgemeng med demonstrantene. Halvparten av de som har svart på spørreskjemaet oppgir at de ble skadet under aksjonen. Av spørsmål 1 ser vi at flesteparten av de som har svart er ferske polititjenestemenn, hele 11 har bare arbeidet 1 år etter politiskolen.

Vi ser altså at ungdommene på den ene siden opplever at de blir utsatt for forskjellsbehandling og trakassering fra politiets side. Politiet opplever på den andre siden at ungdommene oppfører seg truende overfor dem. De følte under aksjonen i Slottsparken sin egen sikkerhet truet.

I den såkalte Politivoldsrapporten, som kom i 1981 sier

Anders Bratholm og Hans Stenberg-Nilsen følgende om forholdet mellom ungdom og politi;

"Til dette kommer at det i de senere årene synes å ha vokst frem en direkte fientlig innstilling til politiet blant ganske store ungdomsgrupper. Dette gjelder i en viss grad også grupper som ikke er kriminelt belastet. Det er et åpent spørsmål i hvilken utstrekning ulovlig atferd i form av maktovergrep o.l. fra politiets side, har bidratt til denne holdningsendringen. Men uansett årsak, vil slike negative holdninger hos ganske store ungdomsgrupper lett føre til en negativ holdning hos politiet overfor de grupper det gjelder. Holdningen kan også utvides til å omfatte ungdom generelt. En slik holdning vil på den annen side styrke de negative følelser enkelte ungdomsgrupper har overfor politiet. Resultatet kan bli en opptrapping med stadig større motsetninger mellom politi og ungdomsgrupper. Dette kan bidra til overgrep mot politiet og overgrep fra politiets side."

(Bratholm, Stenberg-Nilsen, s. 99-100)

Bratholm/Stenberg-Nilsen påpeker her at det har utviklet seg en negativ spiral i forholdet mellom ungdom og politiet - der resultatet blir en opptrapping med stadig større motsetninger mellom ungdommen og politiet. Dette synspunktet - og uttalelsene fra ungdommene og politiet - styrker politi-og-røver fortolkningen. Denne fortolkningen legger nettopp vekt på interaksjonsaspektet mellom ungdommen og politiet - der politiets forventninger om at ungdommen skal lage bråk fremprovoserer opptøyer som resultat, og ungdommens forventning om politiaksjon fremprovoserer dette som resultat. Det neste spørsmålet blir således for hvilke år og for hvilke grupper denne fortolkningen kan gjøres gjeldende.

Konfrontasjonene med politiet, og ungdommenes kritikk av politiet gjennom slagord, løpesedler og paroler, har vært et gjennomgående tema ved opptøyene hvert eneste år. Fortolkningene er derfor trolig en viktig delforklaring samtlige år. Men hvilke grupper av ungdom er det som leder an og deltar i dette opprøret mot politiet?

I kapittel 4.3.1. har vi sannsynliggjort noen av de grupper

av ungdom som er tilstede under de årvisse opptøyene natt til 1. mai. Disse gruppene kan bl.a. være parkungdom, pønker, hippier, silkeramp, ungdomspolitiske grupperinger på venstresiden nazi-ungdom, tilreisende, fulle folk på kjøret, aktiviserte tilskuere og andre grupper av ungdom.

Det første året var det parkungdommen i Slottsparken som ledet an i opptøyene. Det var de som protesterte mot den forskjellsbehandling og trakassering de ble utsatt for av politiet. Andre grupper deltok også i selve konfrontasjonen, men parkungdommen var dette første året den mest synlige gruppen. De var langhårede, gikk i freakeklær og hadde sitt daglige tilholdssted i Slottsparken. De var godt kjent av politiet, og det var stadige småkonfrontasjoner, spydigheter og hatske tilrop fra parkungdommen mot politiet. Bakgrunnen for den ulovlige demonstrasjonen mot politivold var den intensiverte politipatruljeringen i parken. En del år senere, blant annet under politiaksjonen mot Cafe Blitz, var det en annen ungdomsgruppe som sto i sentrum for politiets oppmerksomhet: pønkerne. Også denne gruppen var hjemmehørende i bymiljøet. Som parkungdommen hadde de utpregede kjennetegn: de var kledd i sorte skinnjakker med nagler, farget hår til alle kanter evnt. hanekam, slitte bukser, traktorsko og kjettinger. Også denne gruppen var godt kjent av politiet - og kan fortelle om regelmessige konfrontasjoner med politiet. Jeg tror det kan være fruktbart å kalle disse gruppene for primær-grupper i forholdet ungdom-politi. Politiet kjenner dem fra før - og vet hvordan de ser ut - hvilke kjennemerker de har. Parkungdommen var med i 1978 og 1979, pønkerne i 1981, 1982, 1983 og 1984.

I tillegg til disse primærgruppene har det også vært andre grupper av ungdom som har hevet sin røst i forholdet til politiet. Andelen utenbys fra har f.eks steget år for år, jfr. tabell

Tabell 24 . Andel utenbys fra av de anholdte under opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1978-84. Prosent

Andel utenbys fra	År						
	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Prosent	26,8	23,3	31,7	38,5	36,0	28,0	39,3

Vi ser at andelen utenbys fra øker år for år, men med en liten nedgang i 1982. I 1983 ser vi imidlertid en drastisk nedgang. 1983 er det året hvor politiet aksjonerte og arresterte samtlige tilstedeværende på Cafe Blitz. Hva kan denne nedgangen skyldes? Hvis vi skiller mellom de som ble arrestert under aksjonen mot Cafe Blitz og de som ble arrestert i byen får vi følgende fordeling;

Tabell 25 . Anholdte natt til 1. mai 1983 fordelt på arreststed og bosted Prosent

Arresta- sjons- sted Bosted			
	Cafe Blitz	I byen	Totalt
Oslo	70,3	52,1	63,1
Utenbys	20,3	41,7	28,7
Uten fast bosted	9,5	6,3	8,2
Totalt	100,1 (75)	100,1 (50)	100,0 (125)

Av fordelingene ser vi at av de som ble arrestert i byen er en meget større andel utenbys fra. Disse menneskene visste trolig ikke om konserten på Cafe Blitz - den var ikke annonsert på annen måte enn gjennom "interne" kanaler - eller de identifiserte seg ikke med UngMob-gjengen på Cafe Blitz. De som ble arrestert i byen var det politiet kaller "potensielle bråkmakere", altså ungdom som kommer inn til bykjernen for å se på/delta i et evt. bråk. Grunnen til at denne andelen har økt år for år er trolig at opptøyene har blitt en tradisjon - og at det derfor er mulig for folk som ikke er hjemmehørende i bymiljøet å planlegge å reise til byen nettopp denne kvelden. Grunnene til at andelen utenbys fra øker, skal vi drøfte nærmere i kapittel 6.3.3., her skal vi bare understreke at denne gruppen kan oppfattes som en sekundær gruppe i forhold til konfrontasjonen med politiet.

En siste sekundærgruppe vi skal behandle her er de ulike ungdomsgrupperingene på venstresiden. De to politiske ungdomsorganisasjonene Rød Ungdom og Sosialistisk Ungdom har vekselvis de ulike år skrevet løpesedler og pamfletter mot klassepolitiet og hyllet kampen mot politiet som en del av kampen for å styrte kapitalismen, jfr. opprører-fortolkningen. Disse gruppene har

også vært tilstede under opptøyene - men på en langt mer forsiktig måte enn feks. parkungdommen og pønkerne. Disse gruppene har ikke gått inn i direkte konfrontasjon med politiet, men kan heller betegnes som oppviglere og klakører som har prøvd å høste egen politisk fortjeneste på opptøyene denne natten. I motsetning til parkungdommen og pønkerne som regelmessig har vært i klammeri med politiet - og som derfor er godt kjent av politiet - er denne gruppen mer anonym: De har ikke de samme ytre kjennetegn på gruppetilhørighet og deres protest mot politiet er av en politisk ikke en personlig opplevd frustrasjonsmessig art.

En politisk ungdomsorganisasjon som her kanskje kommer i en mellomstilling er UngMob - UngMobilisering. Under opptøyene de siste årene har de spredt løpesedler der de har oppfordret ungdom til å delta i opptøyene - samtidig har de truet politikerne med at dersom de ikke får oppfylt sine krav om ungdomshus og boliger - så blir det opptøyer natt til 1. mai, jfr. Arbeiderbladet 2. mai 1982, kap. 2.5. Selv om flere av de ledende i UngMob var rekrutert fra Sosialistisk Ungdom og Rød Ungdom, var denne organisasjonen langt mer aggressiv. Den inneholdt også store mengder politisk uorganiserte. Gjennom okupasjonen av Skippergata, Ullevålsveien 4 og de ulike 1.mai nettene var flere av "medlemmene" i denne gruppa i direkte konfrontasjon med politiet. Denne gruppas forhold til politiet var således dels en tradisjonell politisk kritikk, dels en personlig opplevd frustrasjon.

Oppsummerende kan man fastslå at politi-og-røver fortolkningen er styrket som en forklaring på hvorfor natt til 1. mai opptøyene kunne skje. Fortolkningen kan gjøres gjeldende samtlige år. Fortolkningen er godt egnet til å forklare hvorfor ungdomsgrupper som er i regelmessig konfliktforhold til politiet deltar. Oppladet frustrasjon over politiets overlegenhet tas ut i et forsøk på å "ta" politiet denne ene natten. Politiet på sin side er godt kjent med disse ungdommene, og har oppladet et tilsvarende negativ holdning overfor dem. De ungdomsgrupper dette gjelder er grupper som har sitt daglige tilholdssted i bykjernen, som bl.a. parkungdom og pønkere. Muligens kan også andre ungdomsgrupper regnes blant disse primærgruppene. Rundt disse primærgruppene finnes ulike sekundærgrupper hvis forhold til Oslo-politiet ikke er av samme konfliktmessig art:

tilreisende ungdom som er interessert i å se på/delta. Politiske ungdomsgrupperinger på venstresiden som reiser en politisk kritikk mot klassepolitiet. UngMob står her muligens i en mellomstilling,-de har en politisk kritikk av politiet, samtidig som flere av medlemmene gjentatte ganger har vært i klammeri med politiet. Muligens kan deler av de utenbys fra ungdommene også regnes til primærgruppene - de kan ha hatt et konfliktfylt forhold til politiet på sitt eget hjemsted - og reiser så inn til Oslo for å ta aggresjonen ut på Oslo politiet.

Som forklaring på opptøyene kan politi-og-røver-fortolkningen både belyse avsparket for opptøyene. I 1978 var f.eks den utløsende årsak til opptøyene at noen ungdommer hadde hendene fulle av jernstenger og sa at når politiet hadde våpen så måtte også ungdommene ha det. Dette ble et vendepunkt - og opptøyene akselererte ut fra dette startpunktet. Fortolkningen kan også belyse opprettholdelsen og utvidelsen av opptøyene: når opptøyene er et faktum og politiet prøver å drive ungdommene vekk fra sentrum, blir mange av "tilskuerne" revet med fordi de blir forbannet på politiets atferd.

6.4. Sosial-system faktorer

De tre siste fortolkningene finner vi innenfor en forsknings-tradisjon som forklarer deltagelse i opptøyer ved å se på de underliggende økonomiske, sosiale og politiske forhold. Fortolkningene ser altså opptøyene som et uttrykk for skjevheter i det sosiale system, så som arbeidsledighet, boligløshet og dårlige boforhold, elendige fritidstilbud og økende sosiale problemer.

6.4.1. Utstøtt-fortolkningen

Utsøtt-fortolkningen ser opptøyenes basis i skjevheter i det sosiale system. Opptøyene tolkes som et fortvilet rop fra de utstøtte om å få komme inn i samfunnet, og tilgang til sentrale goder som arbeid, bolig og et meningsfylt fritidsliv.

Ser vi på de anholdtes hovedbeskjeftigelse (jfr. kap. 6.1.3.) ser vi at hovedtyngden av de anholdte (fra 36% til 66,3%) er i arbeid, de er myndige mennesker - hovedtyngden er mellom 18 og 25 år (jfr. kap. 6.1.1.) og de er menn (jfr. kap. 6.1.2.) I kapittel 6 sammenlignet vi i tillegg de anholdte 17-18-19-åringenes hovedbeskjeftigelse med hovedaktiviteten til 17-18-19-årig Oslo-ungdom generellt. Vi fant at det var 69% flere i arbeid enn forventet blant de anholdte.

Disse tallene indikerer at deltagelsen til hovedtyngden av de anholdte ikke kan forklares ut fra at de ønsker å komme inn i et samfunn de er utestengt fra. Et flertall av de anholdte forsørger seg selv, er myndige, og bor i Oslo - trolig på hybel eller i egen leilighet.

I 1982 intervjuet vi et tilfeldig utvalg av dem som ble anholdt. Ett av spørsmålene de fikk var:

"Trives du i jobben/på skolen/ med å være arbeidsledig?"
(Spørreskjema 1982, spørsmål 8, vedlegg)

Svarene på spørsmålet vises i følgende oversikt:

Tabell 26 Intervjuede anholdte natt til 1. mai, fordelt på hovedbeskjeftigelse og vurdering av trivsel med deres hovedbeskjeftigelse. Absolutt fordeling.

Hoved- beskjeftigelse \ Trivsel					
	Svært godt	Godt	Dårlig	Svært dårlig	Totalt
I arbeid	8	6	1	-	15
Skoleelever/stud.	1	2	2	-	5
Arbeidsløse	-	-	4	4	8
"Annet"	1	-	-	-	1
Totalt	10	8	7	4	29

Av tabellen fremgår det at av de som er i arbeid trives 93,3% av dem med det de gjør. Dette peker ytterligere i retning av at utstøtt-fortolkningen ikke kan forklare denne hovedgruppens deltagelse i opptøyene.

Skoleelevene er en gruppe som deler seg temmelig jevnt i synet på det å gå på skole. 3 av de 5 skoleelevene trives svært godt eller godt på skolen, 2 drives dårlig. Kaster vi et blikk tilbake til kapittel 6.1.3. ser vi at det er 50% færre skoleelever blant de anholdte enn forventet. Dette peker i retning av at for en del av skoleelevene kan utstøtt-fortolkningen fortelle noe om hvorfor de er med på opptøyene. Frustrasjoner over skolesituasjonen kombinert med manglende forventninger og/eller usikkerhet om fremtiden er bakgrunnsvariable som kan falle inn under denne fortolkningen.

Gruppen av arbeidsledige blant de anholdte er økende år for

år, og i kapittel 6.1.3. så vi at det var nesten halvannen ganger flere arbeidsledige blant de anholdte enn forventet. Av ovenstående tabell ser vi at ingen av de arbeidsledige vi har intervjuet trives svært godt eller godt med deres livssituasjon. Halvparten av dem trives dårlig, den andre halvparten trives svært dårlig. Dette styrker utstøttfortolkningens forklaringskraft overfor denne gruppen av deltagere. Frustrasjoner over livssituasjon kombinert med problemer/usikkerhet om hvordan den skal endres, kan føre til at folk tilslutt desperat deltar i opptøyer for å få myndighetene til å forstå deres fortvilete situasjon.

Data i denne tabellen peker altså i retning av at utstøttfortolkningen har best forklaringskraft overfor de arbeidsløse, og blant deler av skoleelevene - og få eller ingen forklaringskraft overfor de som er i arbeid.

Dette reiser imidlertid et sentralt spørsmål om arbeidsfolks selvpopplevelse. Er det trolig at folk i arbeid vil si at de ikke trives med det arbeid de har? Eller er det mer trolig at de vil si de trives, men heller prøve å skaffe seg et annet arbeid?

I intervjuet i 1982 spurte vi også utvalget av de anholdte om de ønsket seg en ny jobb - hvis de var i arbeid -, og jobb hvis de var arbeidsledige. (Spørsmål 9, spørreskjema 1982, Vedlegg 1). Svarene på disse to spørsmålene om trivsel i jobben og ønske om ny jobb fordeler seg på denne måten:

Tabell 27 Intervjuede anholdte arbeidsledige og i arbeid
natt til 1. mai 1982 fordelt på trivsel i
jobben og ønske om annen jobb.

Ønske om annen jobb Trivsel i jobben			
	Ja	Nei	Totalt
Svært godt	1	7	8
Godt	5	1	6
Dårlig	6	0	6
Svært dårlig	4	0	4
Totalt	16	8	24

Vi ser at det bare er blant dem som trives svært godt i jobben at det er et flertall som ikke ønsker ny jobb. Blant dem som trives godt, dårlig eller svært dårlig ønsker flertallet/samtliges nye jobb.

Dette peker i retning av at for en del av de som er i arbeid kan utstøtt-fortolkningen likevel gi innsikt i hvorfor de er med på opptøyene. De er trolig ikke så altfor fornøyd med sitt arbeid, men vil ha vanskeligheter med å artikulere denne misnøyen høyt med å si at de ikke trives. Misnøyen trenger jo heller ikke ha noe med trivsels-faktoren å gjøre. Man kan være misfornøyd med jobben pga. feks dårlig lønn og små avanse-muligheter. Drømmen kan også være en helt annen jobb enn den de faktisk har. Denne misnøyen og frustrasjonen kommer således til uttrykk i ønsket om ny jobb.

At man ønsker seg ny jobb, behøver imidlertid ikke bety at man selv føler seg som en taper. Spørsmålet er om man har tro på at ønsket kan realiseres. Selv om man begynner "på bønn", trenger man ikke føle seg frustrert og mislykket. Men føler man at man er fanget i en situasjon som meget få andre ville ha akseptert i det lange løp, er man støtt ut av mulighetenes verden. Disse menneskene har små muligheter til å skaffe seg

konkrete velferdsgoder som egen bolig, for ikke å snakke om hytte, bil og båt i tillegg. Denne frustrasjonen er det enkelte kan ta ut gjennom deltagelse i opptøyer. Deres mål er ikke opprør, men å "få det som alle andre".

Ser vi ytterligere på hva slags arbeid de anholdte har, viser det seg at det overveiende flertallet har ufaglærte jobber med små eller ingen avanse muligheter. De er vaskehjelpere på sykehus, hjelpemenn på biler, lagergutter, ryddegutter, bud osv. Dette er jobber med liten sosial prestisje, lav lønn og små fremtidsmuligheter.

Var det slike jobber disse ungdommene drømte om mens de fortsatt satt på skolebenken?

I yrkesorienteringen på ungdomsskolen blir det formidlet at den unge skal stille sterke krav til det yrke de engang skal ha i fremtiden. I "Vi ser på arbeidslivet, Yrkesorientering for ungdom i det 7. skoleår" heter det på første side:

"Det finnes mange tusen yrker, og det vil være klokt om du alt nå tar til å tenke på noen av dem. På lengre sikt skal du prøve å finne

- et arbeid du vil trives med
- et arbeid der du kan bruke dine evner og krefter
- et arbeid som gir deg følelsen av å være til nytte i samfunnet
- et arbeid som gjør at du kan forsørge deg selv".

(Arbeidsdirektoratet presenterer: Vi ser på arbeidslivet, Yrkesorientering for ungdom i det 7. skoleår, 1981)

Denne yrkesorienteringen er fra så sent som 1981, og trolig har det ikke vært stilt mindre idealistiske ønsker til arbeidslivet i tidligere orienteringer. 60- og 70-tallet var jo preget av tanker om demokratisering av arbeidslivet, medbestemmelse, trivsel- og meningsfylt arbeid, arbeidsmiljølov osv.

Stilt overfor slike krav til det arbeid man skal skaffe seg er det ikke rart om noen av dem vi har intervjuet ikke er helt fornøyd med den jobben de har. De har jo meget trivielle

jobber, med mye gjentatte bevegelser. De har dårlig betalte underordnede jobber. Deltagelse i opptøyer kan således være en måte å få ut innestengte følelser om at det ikke har blitt slik de ønsket.

Oppsummerende er det rimelig å hevde at utstøtt-fortolkningen er styrket som en forklaring på hvorfor deler av deltakerne blir med på opptøyer: de arbeidsløse, enkelte skoleelever og enkelte i arbeid. Fortolkningen kan imidlertid ikke forklare hvorfor hovedtyngden av de anholdte - mennesker i arbeid - er med. Et flertall av disse er i jobb, de trives godt i jobben og forsørger seg selv. Deres motiv for å bli med på opptøyer kan således ikke være å komme inn i samfunnet - de er allerede inne.

Fortolkningen er for de delgrupper den kan gjøres gjeldende for, virksom samtlige år. Det er imidlertid lite trolig at fortolkningen kan forklare hvorfor opptøyene startet, avsparket. Mennesker som ønsker "å få det som alle andre", vil neppe kaste den første stein. Men hvis opptøyene er i gang, kan fortolkningen belyse hvorfor en del blir med.

6.4.2. Opprører-fortolkningen

Opprører-fortolkningen har det samme fundament som utstøtt-fortolkningen. Opptøyene skyldes mangler på sentrale velferdsgoder som arbeid, bolig og gode fritids-tilbud. Men mens utstøtt-fortolkningen ser opptøyene som et uttrykk for en ungdomsgruppe som er utstøtt - og ønsker å komme inn i samfunnet - ser opprører-fortolkningen opptøyene som uttrykk for et ønske om å styrte eller endre det eksisterende system.

Opprører-fortolkningen har to underpresiseringer - den ene er den tradisjonelle sosialistiske som ser opptøyene som uttrykk for at opprøret vil bre seg og revolusjonens klokke kime, etterfulgt av et sosialistisk samfunn. Den andre presiseringen ser også opptøyene som uttrykk for et ønske om et nytt samfunn, men dette nye samfunnet er hverken kapitalistisk eller sosialistisk, det er alternativt.

Det var i første rekke Klassekampen, AKP (m-l) og Rød Ungdom som fremførte politikk-fortolkningen det første året. I Klassekampen postulerte man at opprøret blant ungdommen vil øke, (jfr. også kap. 3.3.6.)

"Samtidig kommer også opprøret blant ungdommen til å gripe om seg. Aksjonen søndag er bare en forsmak på det som vil komme. Dette veit borgerskapet".
(Klassekampen, 2. mai 1978)

Allerede året etter endret de standpunkt. Arbeidsutvalget i AKP (m-l) og Arbeidsutvalget i Rød Ungdom uttalte 3. mai 1979 følgende i Klassekampen;

"Rød Ungdom og AKP (m-l) vil med dette ta avstand fra provokasjonene, hærverket og butikkplyndringene i Oslo sentrum natt til 1. mai. (...)
Bråket natt til 1. mai har utelukkende skada den kampen ungdom i Oslo og andre steder fører mot politivold og for steder å være. Bråket var planlagt av folk i anarkistkretser. At "opprøret" trakk til seg mye ungdom, skyldes at ungdom i Oslo er forbanna på politiets trakassering. Men anarkister prøver å lede denne kampen på villspor."
(Arbeidsutvalget i AKP (m-l), Arbeidsutvalget i Rød Ungdom, Klassekampen torsdag 3. mai 1979)

Vi ser at AKP og Rød Ungdom tar avstand fra opptøyene, og gir anarkistene skylden for at kampen mot politivold ledes på villspor. Foran opptøyene året etter gikk Rød Ungdom ut i avisene og oppfordret folk til ikke å reise til byen natt til 1. mai. I Klassekampen het det:

"Å styrte det kapitalistiske samfunnet krever politisk bevissthet og organisering. Ørkesløse opprør som på forhånd er dømt til å bli slått ned, er ikke et ledd i kampen for å styrte kapitalismen.(...) Jeg ser ikke at Rød Ungdoms fest på Sinsenkroa er noe dårligere tilbud enn Slottsparken 30. april."
(Formannen i Rød Ungdom Bjørgulv Braanen i Klassekampen onsdag 30. april 1980)

Vi ser her antydningen til at Rød Ungdom har revurdert sitt syn på opptøyenes betydning for å styrte kapitalismen. Mens deres opprinnelige forståelse slik den kom til uttrykk i 1978 var at opptøyene ville føre til en økende politisering blant folk, med en følgende revolusjon (dette veit borgerskapet), er deres nye forståelse at opptøyene ikke er noe ledd i kampen for å styrte kapitalismen. Partiet er virkemidlet som trengs for å styrte kapitalismen, ørkesløse opptøyer er bare et blindspor.

Heller ikke Sosialistisk Venstreparti hadde noen forståelse for at opptøyene kunne være et forspill til revolusjonen.

Hvordan ser så deltagerne selv på de politiske partiene, hvilke partier støtter de? Er støtten til de partier som eksplisitt går inn for et nytt samfunn, dvs. SV og RV, stor?

I intervjuene med et utvalg av de anholdte i 1982 spurte vi også intervjuobjektene om hvilket parti de ville stemme på, hvis det var valg i morgen. (Spørsmål 25, Spørreskjema 1982, vedlegg 1) Følgende fordeling fremtrer av svarene:

Tabell 28 Intervjuede anholdte natt til 1. mai 1982 fordelt på hovedbeskjeftigelse og partipreferanse. Absolutte tall.

Partipre-feranse Hoved-beskjeftigelse	Ikke stemme	FrP	H	Sp	DNA	SV	RV	Totalt
I arbeid	6	1	1	1	4	1	1	15
Skoleelever/stud.	1	-	-	-	2	2	-	5
Arbeidsløse	4	-	-	-	2	2	-	8
Annet	-	1	-	-	-	-	-	-
Totalt	11	2	1	1	8	5	1	29

Vi ser at bare 6 av de 29 vil stemme på et parti som har revolusjonen på dagsordenen (SV og RV).

Arbeiderpartiet er det partiet som får størst oppslutning blant de intervjuede. 8 av de 29 intervjuede, eller 27,6% ville ha stemt på Arbeiderpartiet 2. mai 1982.

Flertallet av de intervjuede vil imidlertid ikke stemme på noe politisk parti i det hele tatt. 11 av 29, eller 37,9% vil ikke legge sin stemme i valgurnen. Dette må tolkes som mistillit til de tradisjonelle, politiske kanalene fra en stor gruppe av intervjuede. Innenfor denne gruppen er det mulig vi kan finne flere som ønsker seg et samfunn med andre målsettinger og verdier, og andre midler til å realisere disse målsettingene. Men de har i såfall ingen

tro på at de nåværende politiske partiene kan være noen drivkraft i dette arbeidet. Blant denne gruppen kan deltagelse i opptøyer være en protest mot det nåværende samfunn.

Dette inntrykket harmonerer godt med en samtale jeg i 1981 hadde med en av deltakerne i opptøyene natt til 1. mai 1979. Denne gutten var i midten av tyveårene, student, ikke medlem av noen politisk organisasjon og stemte heller ikke ved valgene. Han spilte i rockeband, og ble ikke arrestert selv om han var blant dem som plyndret Lorentzen kolonialforretning. Han fortalte at hans opplevelse av opptøyene i 1979 var helt enorm. Fellesskapet med de andre, bålet som brente midt på Carl Johan, kampene med politiet - alt dette førte til at han ringte rundt til venner og kjente og ba dem skynde seg til sentrum - "For nå er revolusjonen kommet". (Samtale med T.N. mai/juni 1981)

En av de ledende pønkerne i Oslo, Anne Sandborg, har også vært deltager i opptøyene natt til 1. mai. I et intervju med Knut Houge i boka "Har vi en fremtid" blir Anne Sandborg spurt om hvorfor ungdommen egentlig gjør opprør. Hennes svar er:

"Fordi det er for jævlig å gå uten arbeid og bolig. Vi er lei av å bli taua av snuten og bli hundsa og plaga bare fordi vi ikke er like bra stilt som alle andre. Vi må vise protesten på en eller annen måte. Jeg gjør det med klærne. Må vise dem at jeg mener alvor. Vi er generasjonen uten fremtid. Har vokst opp med atombomben over hue. Før øyna dem lissom en løsning. Det gjør ikke vi. Det kommer til å bli krig."
(Houge, 1982, s. 56-57)

Anne Sandborg viser protesten sin med klærne. Hun ønsker seg arbeid og bolig, men ønsker hun å komme inn i samfunnet? Eller er hun opprører, og ønsker seg et annet samfunn? På spørsmål fra intervjueren om hva hun tror er årsaken til at folk går arbeidsløse og ikke har bolig, svarer Anne Sandborg:

"Kapitalismen. I dette samfunnet er en nødt til å ha tapere for at noen skal bli vinnere. Profitten regjerer. Jeg kaller med kommunist. Stemmer RV. Ække enig i alt de står for. Dem jobber innenfor systemet. Det er jeg imot."
(Knut Houge, 1982, s. 57)

Disse uttalelsene tyder på at Anne Sandborgs deltagelse i opptøyene bl.a. kan forstås ut fra opprører-fortolkningen. Hun ønsker seg et annet samfunn enn det kapitalistiske. Hun stemmer RV, men er skeptisk til måten de jobber politisk på. Anne Sandborg er en avviker. Hennes krav er ikke å komme inn i samfunnet - hun vil protestere mot galskapen. Og hun vil ha rett til å protestere uten å bli hundset og plaget, hevrken av politiet eller andre "aktverdige" borgere. Hennes krav er å få være i fred - som avviker.

I et intervju med Karin Julsrud i boka "Forbudt ungdom" forteller Yngve at han har vært med på opptøyene flere år på rad, men at han aldri har blitt "huka". Han forteller at han tidligere var med i Sosialistisk Ungdom, men meldte seg ut etter kort tid, fordi folkene i SU bare pratet og ingenting var gøy. For Yngve er det å ha det gøy protest nok i seg selv. På et spørsmål fra Karin Julsrud om hvorfor han fortsatt kaller seg sosialist svarer Yngve;

"Jeg er sosialist, men jeg greier ikke å identifisere meg med dem som liksom skal være alternativene til ei borgerlig regjering: De sleipe sosialdemokratene i SV eller AKP. Hvis de kjedelige og autoritære folka der fikk makta en dag ville det ihvertfall ikke bli mye "Teenage Kicks".."
(Karin Julsrud, 1982, s. 13)

Med "Teenage Kicks" mener Yngve alt som er gøy. Treffe folk, prate med folk. Og iallefall ikke gå rundt å tenke på at bomba faller. Yngve sier at man kan ha det ålreit hvis man bare gir faen. På et spørsmål om hvordan livet til Yngve skal være om noen år, svarer Yngve:

"Iallefall ikke mer skolegang. En jobb. Har egentlig ikke lyst til å drive med noen ting. Jeg gruer meg til å begynne å jobbe".
(Karin Julsrud, 1982, s. 16)

Yngve gruer seg til å begynne å jobbe, og blir selvfølgelig spurt om hvorfor han gruer seg. Yngve svarer:

"Se på voksne folk. Tjener penger for å kjøpe seg campingvogn. Verner om den private eiendom. Campingvogn og verandakasse. Drittliv, ikke sant? Det triste er at dem sier dem har det ålreit men har det ikke noe ålreit allikevel. Ser bare livet renner ut mellom fingrene på deg. Ser de har blitt lurt, men tør ikke innrømme det. Derfor stemmer de på Arbeiderpartiet fremdeles... Eller sparer til ny campingvogn med støtte av Høyre."
(Karin Julsrud, 1982, s. 16)

Karin Julsrud spør så Yngve om det noen gang kan bli annerledes, og Yngve svarer på det med et for ham viktig sitat av Patric Fitzgerald:

"We are the ragged generation for real.
Revolution, with a rock'n roll feel...!"
(Karin Julsrud, 1982, s. 17)

Knut Houge har i boka " Har vi en fremtid" også intervjuet en annen innenfor pønkemiljøet. Eskil Auren som bl.a. forteller at han var med på okkupasjonen av Skippergata. Han blir bl.a. spurt om han respekterer folk som har en åtte-til-fire-jobb. Hans svar er:

"Nei, dem er ikkje mennesker lenger. Dem er blitt maskin for samfunnet. Går på jobb hver jævla dag i et helt år bare for å få tre ukers ferie midt på sommeren. Da kjører dem rundt i en bil for at ungene ska se mest mulig av dette kvalme landet".
(Knut Houge, 1982, s. 49-50)

Eskil Auren forakter tydelig det bestående samfunnet, og alle de som innordner seg dette samfunnet i tradisjonelle 8-16.00 jobber.

Et lignende syn kommer frem i et intervju Christian Vennerød gjorde for Gateavisa i 1979 med to jenter som var med på

opptøyene natt til 1. mai 1979. Disse to jentene - Hilde og Ida - er ikke pønkere. De tilhører miljøet rundt Slottsparken. I intervjuet forteller de dette om sitt forhold til det bestående;

"Vi vil helst ikke jobbe. I og med at vi er så mot det bestående vil vi helst ikke støtte det med å bli utnyttet gjennom lønnsarbeid."

(Gateavisa 6-7 1979)

Eskil Auren er pønker, og vil ikke bli noe vanlig åtte-til-fire menneske. Hilde og Ida tilhører parkmiljøet, og har den samme oppfatningen. Yngve, er hverken pønker eller tilhører parkmiljøet, men har tilsvarende syn på arbeid. Hver for seg representerer de ulike ungdomsgrupper, og alle har en tilknytning til opptøyene natt til 1. mai.

Disse uttalelsene tyder på at alternativt-samfunn presiseringen av opprørs-fortolkningen er sterkt styrket for flere av de deltagende ungdomsgrupperingene. Disse uttalelsene er også i tråd med André Gortz' påstand om at for et nytt sosialt lag har arbeidet opphørt med å være hovedaktivitet - og i stedet blitt til nødvendig, død, tid. Mennesker innenfor dette sosiale laget ønsker ikke å arbeide. De ønsker i stedet å erobre stadig større "autonome" rom som er unndratt den kapitalistiske logikk. De forakter konsumvarer, som campingbiler og verandakasser - og ønsker heller å ha det gøy. Være sammen med andre, snakke med andre, ha det alright.

Oppsummerende er det derfor rimelig å hevde at alternativt-samfunns presiseringen av opprørs-fortolkningen er styrket, og revolusjonspresiseringen er svekket. Flere av de som har vært med på opptøyene ønsker seg et annet samfunn enn det kapitalistiske, men ikke i regi av noen av de eksisterende politiske partier. De ønsker et nytt samfunn som legger vekt på andre sider av det menneskelige liv enn kapitalistisk konsum og arbeid for arbeidets egen skyld. De forakter tradisjonelle åtte-til-fire jobber, og vil helst ikke jobbe i det hele tatt. De vil ha det gøy. Leve livet, og ikke

la det renne bort mellom fingrene på dem i en eller annen lite meningsfull jobb. Ulike ungdomsgrupper er påvirket av denne fortolkningen, parkungdom, pønkere og mer "tradisjonell" ungdom. Fortolkningen kan trolig gjøres gjeldende samtlige år, de tidligste uttalelsene er fra Ida og Hilde i 1979, siden har disse synspunktene kommet oftere frem.

Fortolkningen er godt egnet til å forklare avsparket for opptøyene. To av årene, 1982 og 1984 var nettopp vendepunktene for opptøyene transperenter som kan knyttes til opprører-fortolkningen. I 1982 hevet ungdommene transperenten "Opphev unntakstilstanden", og det var startskuddet for politiets inngripen. I 1982 lød parolen "Hjelp snuten -skyt deg selv", men pga. politiets avventende holdning sparket ikke opptøyene av ut fra dette utgangspunktet. Fortolkningen kan også forklare hvorfor ungdom blir med i opptøyer som allerede har startet. De ungdomsgrupper dette gjelder har intet ønske om å komme inn i det nåværende samfunn, og derfor har de muligens heller også en liten terskel i forhold til å bli tatt av politiet. En del av dem ønsker ikke å jobbe, og har således ikke noe rulleblad å skitne til. Ut fra denne tankegangen kan derfor enkelte i denne gruppa "starte" opptøyene, for slik å demonstrere mot det etablerte samfunnets innskrenkninger av ungdommens handlefrihet - spesielt natt til 1. mai.

6.4.3. Kjedsomhets-fortolkningen

Den siste fortolkningen er kjedsomhets-fortolkningen. Det er en kulturpolitisk fortolkning som ser opptøyene som uttrykk for at ungdommen mangler positive fritidstilbud, og derfor kjeder seg.

Fortolkningen har to underpresiseringer. Ungdomsklubb-presiseringen ser bakgrunnen for kjedsomheten i manglende kulturpolitiske tiltak, som for få ungdomsklubber, mens gate-presiseringen ser bakgrunnen for opptøyene i ungdommenes behov for å ha det gøy, uten ansatte "kulturtanter" til å ta seg av dem.

I følge Arbeiderbladet var det i 1980 slagordet: "Vis dem at vi kjeder oss!" (Arbeiderbladet 2. mai 1980) som tente massene og startet opptøyene.

I boken "Forbudt ungdom" intervjuer Karin Julsrud Yngve, og spør han bl.a. om hvorfor han er med på opptøyene natt til 1. mai. Yngve svarer;

"Mange av oss som er med på happeningen natta til 1. mai kommer ikke fra bykjernen, men fra forstedene. Fordi det er så gudsjammerlig kjedelig i forstedene reiser vi inn til byen for å være med på leken".
(Karin Julsrud, 1982, s. 11)

Umiddelbart virker Yngves uttalelser rimelige. Tallrike avisreportasjer og rapporter har understreket hvor utarmende fritidsmiljøet og utemiljøet i drabantbyene er. ¹⁾ Oversikten over de anholdtes bosted i forhold til hvor Oslo-ungdom bor, viser imidlertid at det er de indre byregioner som er overrepresentert blant de anholdte. I kapittel 6.1.4. fant vi at i forhold til Oslo-statistikkens oversikt er det;

- * 46% flere fra indre by vest enn forventet
- * 89% flere fra indre by øst enn forventet
- * 47,7% færre fra ytre by vest enn forventet
- * 47,5% færre fra ytre by øst enn forventet

Vi ser her at de indre bykjerner er overrepresentert, men

er det gitt at ungdommene i de forskjellige byområdene har et likt fritidsmønster? Er det slik at ungdom i de ytre østlige og vestlige bydeler og de indre vestlige og østlige bydeler er like mye ute om kveldene?

I følge en undersøkelse av Thomas Mathiesen foretatt i 1963 er det store forskjeller i fritidsmønstret blant gutter på øst- og vestkant i Oslo. Middelklasseguttene på vestkanten er i langt større grad enn arbeiderklasseguttene på østkanten hjemme hos seg selv eller sine venner i fritiden. De oppholdt seg i et "beskyttet" territorium, omkranset av venner, foreldre og vennenes foreldre. Arbeiderklasseguttene på østkanten oppholdt seg imidlertid i langt større grad ute. De var ute på gater, i parker, i trappeoppganger, og langt sjeldnere hjemme hos seg selv eller hos sine venner.

Mathiesen undersøkte om dette ulike fritidsmønsteret kunne skyldes forskjeller i bostørrelse, slik at guttene på vestkanten bodde i større hus/leiligheter og således hadde et eget rom der de kunne ha med vennene sine. Men Mathiesen fant at forskjellene i kontakt med voksengenerasjonen og ulikhetene i fritidsaktiviteter ikke kunne føres tilbake til forskjeller i boligstørrelse. Mathiesen spekulerte derfor på om ulikhetene kunne skyldes at oppdragelses- og sosialiseringsmønsteret er ulikt i middelklassen og i arbeiderklassen.

For vårt formål er det interessante at Mathiesens undersøkelse viser klare forskjeller i uteaktiviteten til ungdom på øst- og vestkant i Oslo. Vestkant-guttene er hjemme, østkant-guttene er vanligvis ute i fritiden. En av konsekvensene av disse forskjellene er at ungdommene på østkanten er mer synlige, og derfor mer kontrollerbare for politiet og andre myndigheter. Synligheten kan i sin tur føre til at politiet er mer årvåkne i disse miljøene, noe som både kan føre til at ungdomsgruppa som sådan får oftere kontakt med politiet, og at unge lovovertredere på østkanten har lettere for å bli tatt av politiet. (Thomas Mathiesen, 1966, s. 155-173)

Denne undersøkelsen ble foretatt for tyve år siden. De sosio-økonomiske forhold i Oslo har endret seg endel siden dengang,

vært iverksatt tiltak for å hindre at de reiser til byen; bl.a. at Oslo kommune utvidet åpningstidene i ungdomsklubbene. (Mer om tiltak mot opptøyer i kapittel 7) Men dette kan ikke forklare hele forskjellen: Flertallet av dem som er med på opptøyene er over 18 år, dvs. over ungdomsklubbalder.

Ut fra de data vi har tilgjengelig er det vanskelig å prøve de to underpresiseringene av kjedsomhets-fortolkningen. Men det virker rimelig å hevde at ungdomsklubb-presiseringen dvs. at ungdom er med på opptøyene som en protest mot for få ungdomsklubber har lite for seg. For det første er det få under 18 år med på opptøyene, for det andre er det i første rekke i de ytre byregioner at ungdom under 18 år bor, jfr. tabell . I de ytre bydelene har kommunen utvidet åpningstidene i klubbene, og det er mer sannsynlig at denne utvidede åpningstiden heller kan være en av forklaringene på at så få under 18 år er med på opptøyene. De er trolig i klubben i stedet. Men for en liten gruppe er det mulig at de har sett den utvidede åpningstiden denne ene kvelden som en provokasjon, og derfor reist inn til bykjernen for å være med. Men dette kan isåfall bare gjelde for en meget liten gruppe.

Gate-presiseringen er også vanskelig å prøve. Men det virker rimelig at denne presiseringen har mer for seg. Ungdom - som har lyst til å ha det gøy - er ute på gata for å se om noe skjer. Vi må huske at flertallet av dem har kjedelige, repitive jobber, og bor for seg selv. Trangen til å gå ut og ha det gøy kan derfor være stor. De samles ute, på gatehjørnet, i parken, kanskje også på ulike barer - for å more seg. Natt til 1. mai er etablert som en dag der man slåss mot politiet - og disse ungdommene er nysgjerrige - de møter opp: vil være der det skjer. Og mange av dem kan bli trukket med i opptøyene etterhvert som de utvikler seg.

Oppsummerende kan vi derfor si at gate-presiseringen av kjedsomhets-fortolkningen er styrket, mens ungdomsklubb-presiseringen er svekket. Ungdom - som tilvanlig er ute - kan være med på opptøyene for å ha det gøy. I første

rekke møter de trolig opp for å se på - for å være der det skjer. Etterhvert kan de bli trukket med, eller bli arrestert av politiet fordi de ikke er raske nok til å fjerne seg. Kjedsomhets-fortolkningen kan således si oss lite om selve avsparket - det er lite trolig at de som er påvirket av denne fortolkningen starter opptøyene. Mer trolig er det at denne fortolkningen kan si oss noe om de passive - hvorfor så mange møter opp for å se på, og etterhvert kan bli trukket med.

6.5. Årsakene til opptøyene

Denne gjennomgangen av de syv media-fortolkningene har vist at ingen av dem kan få status som den fortolkningen som alene kan forklare hvorfor vi får opptøyer. I dette kapitlet skal vi se på hvilke som har størst betydning.

I nedenstående tabell har jeg systematisert noen av de resultatene som fremkom under prøvingene av media-fortolkningene.

Tabell 29 Resultater av prøvingene av mediafortolkningene.

	Mediafor- tolkninger	Svekket År	Styrket År	Utløs- ende	Opprett- holdene
Individ	Pøbel	-78 -82	-79,-80 -81,-84	Ja	Ja
	Rus	-	alle år	Nei	Ja
Interaksjon	Massepsykose	-82,-83 -84	-78,-79 -80,-81	Nei	Ja
	Politi-og- røver	-	alle år	Ja	Ja
Sosialt- system	Utstøtt	-	alle år	Nei	Ja
	Opprører	-1)	alle år	Ja	Ja
	Kjedsomhet	-2)	alle år	Nei	Ja

- 1) Revolusjonspresiseringen av Opprører-fortolkningen er svekket og Alternativt samfunn-presiseringen er styrket
- 2) Ungdomsklubb-presiseringen av Kjedsomhets-fortolkningen er svekket og Gate-presiseringen er styrket

To av fortolkningene er svekket som forklaringer på opptøyene enkelte år: Pøbel-fortolkningen kan ikke være en hjelp til å forstå opptøyene i 1978 og 1982, og Massepsykose-fortolkningen kan ikke kaste lys over opptøyene i 1982, 1983 og 1984.

Forøvrig er samtlige fortolkninger styrket som delforklaringer på opptøyer. Det er likevel ikke slik at samtlige fortolkninger kan sies å være like viktige. For det første driver ulike årsaker frem ulike faser av opptøyene. Og innen hver fase er enkelte årsaker av større betydning enn andre.

I det følgende skal vi drøfte hvilken vekt som bør tillegges de enkelte årsaksfaktorene, og om de på noen måte har samlende felles trekk.

Av tabellen ser vi at tre av fortolkningene, Pøbel-, Politi- og-røver-, og Opprører-fortolkningen kan forklare selve avsparket for opptøyene.

Felles for disse tre fortolkningene er aggresjons-dimensjonen. Pøbel-fortolkningen ser deltagelse i opptøyer ut fra enkelt-individets behov for å få ut indre aggresjons-spenninger. Pøbel-fortolkningen er en psykologisk fortolkning, men den har også en sosiologisk komponent: Samfunnet har ikke gitt mulighet for konstruktiv bruk av de aggressive krefter.

Politi-og-røver-fortolkningen ser riktignok opptøyene som uttrykk for interaksjonsspillet mellom politi og deltagere, men det er klart at aggresjonen/mistenksomheten/hatet til den andre part er viktig. Også opprører-fortolkningen inneholder aggresjon. Aggresjon mot det bestående system, aggresjon mot politikere og andre som hindrer en i å leve som en vil.

I kapittel 3.3.5. gjennomgikk vi Mertons typologi over individuelle tilpasningsstrategier, og fant at opprører-kategorien spente fra det genuine opprør, dvs. forkastelse av dette samfunnets mål og midler og innsettelse av et alternativt, nytt verdisystem, til det Merton kaller ressentiment.

Ressentiment var kjennetegnet ved at man var aggressiv/hevn-gjerrig fordi det var begått urett mot en.

Ressentiment-kategorien er således en felles kjerne for politi-og-røver-fortolkningen og opprører-fortolkningen. De ungdommene som forklarer sin deltagelse i opptøyene ut fra politi-og-røver-fortolkningen ser nettopp hevnen mot politiet som den viktigste dimensjonen i opptøyene. Politiet har begått urett, om ikke mot dem så mot andre ungdommer. Dette skal politiet nå få igjen for. Historiene om politiets overgrep florerer i ungdomsmiljøet. Den før siterte pønkeren Eskil Auren sier i intervju med Knut Houge:

"Snuten hater oss, og vi hater dem. Det er krig. Dem terroriserer folk som ikkje ser "normale" ut."
(Knut Houge, 1982, s. 48)

På spørsmål om politiet har gitt Eskil Auren juling, svare han:

"Nei ikke direkte. Dem har tadd ganske hardt i. Har gidd andre juling. For mange."
(Knut Houge, 1982, s. 48)

Denne uttalelsen indikerer at overgrepene ikke trenger å være selvopplevd. Man hater politiet, fordi politiet "terroriserer" det miljøet man vanker i.

I ungdomsmiljøene kan det tydelig ofte være en flytende overgang mellom politi-og-røver-fortolkningen og opprører-fortolkningen. Karin Julsrud har intervjuet Mette Line Sandborg, og hun er full av forakt overfor politikere og politi. Hun mener at politikerne bare fører folk bak lyset. Og forakter skolen som bare hjernevasker folk - slik at staten i fred og ro kan lage nøytronbomber som når som helst kan sprengte verden til helvete. Mette Line vil heller ikke jobbe med skattekort. Hennes begrunnelse for det er slik;

"Du betaler såklart til mye som er bra, men også til mye som jeg er ekstremt imot. F.eks til en regjering som sitter på toppen og behandler meg dårlig. Eller til snuten".
(Karin Julsrud, 1982, s. 21)

Mine studier av natt til 1. mai opptøyene disse årene, har ført til et visst kjennskap til dem som har vært ledende og til miljøet de vanker i. På denne bakgrunnen tror jeg det er grunnlag for å si at det for aktivistene under opptøyene finner sted et samspill mellom Pøbel-, Politi-og-røver- og Opprører-fortolkningen. Med aktivister mener jeg her de ungdommene som bevisst kommer til sentrum for å lage bråk. De er ofte influert av alle disse tre fortolkningene, og de søker anledningen til å starte opptøyene. Denne aktivistkjernen er ikke stor. Og jeg tror det er grunnlag for å si at Politi-og-røver-fortolkningen er den viktigste forklaringen på deres atferd. Disse ungdommene har ofte vært i klammeri med politiet, og fordi det er tradisjon med at folk strømmer til byen natt til 1. mai er denne natten spesielt fin å ta hevn i. Denne natten kan de "ta" politiet. Tradisjonen kan tilbakeføres til opptøyene i 1978, da var kampen mot politets trakassering utvilsomt konfrontasjonens kjerne. For en del i denne "aktivistkjernen" er også opprøret i videre forstand viktig. Det spenner fra ønsket om å "ta" makthaverne ved å "ta" deres forlengede arm: politiet, til et genuint ønske om et nytt samfunn med andre normer og verdier.

Behovet for å ta ut de indre aggresjonsspenningene, slik pøbel-fortolkningen forutsetter, er nok i mindre grad til stede. Men jeg tror også det finnes innslag av dette. Anne Sandborg sier f.eks i et intervju med Knut Houge:

"Punken er hard. Den er aggressiv. Det er det vi vil være".
(Knut Houge, 1982, s. 58)

Lignende uttalelser finner vi også fra en punker Karin Julsrud har intervjuet. Han jobber på en byggeplass, og forteller om jobben sin:

"På en byggeplass er det mye som skal rives ned. Godt å ha lov til å ødelegge. Få ut masse aggresjon og annen dritt."
(Karin Julsrud, 1982, s. 25)

Likevel tror jeg det er grunnlag for å si at behovet for å få utløp for diffuse, indre aggresjoner gjennom pøbel-handlinger ikke er en så viktig forklaring på disse aktives

handlinger, som de to andre fortolkningene. De fleste som deltar er ikke pønkere som ønsker å være harde. Blant parkungdommene som deltok de første årene sto f.eks tanken om Ikkevold ganske sterkt. I den grad pøbelhandlingene utføres bevisst, er det ofte mer naturlig å plassere dem som hevn eller opprør. Enkelte av deltagerne forsvarer også sine pøbelhandlinger politisk. Christian Vennerød intervjuet Hilde og Ida etter opptøyene i 1979. På et spørsmål om "er det helt greit å ta ølet til Lorentzen" svarte de to jentene:

"Lorentzen tjener fett på å selge mat til blakke folk. Han får dessuten ødeleggelsene tilbake på forsikringen. Det var vår ide sammen med 5-6 andre å ta Lorentzen. Vi gikk rundt å spurte folk om de var sultne. Det var de, så vi gikk opp og knuste ruta. Hvorfor skal ikke vi kunne spise selv om vi ikke har penger?"

(Gateavisa 6-7 1979)

De resterende fire media-fortolkningene, Rus-, Massepsykose-, Utstøtt- og Kjedsomhets-fortolkningen, kan ikke si noe om avsparket for opptøyene. Og således heller ikke noe om de aktivistene som startet det hele. Men de er ikke uviktig av den grunn. Opptøyene har flere år samlet oppmot 3000 mennesker i sentrum. Dette har utvilsomt vært en av grunnene til at opptøyene har fått det omfanget de fikk. Aktivistene har tydeligvis følt en viss trygghet, kanskje velvilje fra mengden som de kan skjule seg blant etter utfall mot politiet. Spørsmålet er hvilke faktorer kan forklare hvorfor disse menneskene reiser til sentrum for å være tilskuere, evnt. kanskje bli med, i opptøyene.

Den viktigste faktoren som gjør at folk reiser til sentrum for å se på, er trolig kjedsomhets-fortolkningen. Jakten på spenning, ønsket om å være der det skjer, kan være så stort at man møter opp "for å se om noe skjer..." Når et stort nok antall møter opp, er også sannsynligheten for at noe tilslutt skal skje langt større enn om bare en liten klikk er samlet i sentrum.

I nær sammenheng med kjedsomhets-fortolkningen står trolig rus-fortolkningen. I vår kultur er alkohol og fest nærmest synonyme begreper. I tillegg er det forbudt å drikke på åpen gate. Bruken av alkohol kan således være motivert i

ønsket om at noe spennende skal skje, og bruken av alkohol kan være en del av dette ønsket.

Utstøtt-fortolkningen kan muligens også forklare hvorfor endel kommer til bykjernen. De kan senere bruke opptøyene som brekkstang for å få tilgang til samfunnsmessige definerte mål og verdier. UngMob har spilt på dette behovet fra de ble dannet i 1981. Med utgangspunkt i truslen om gateopptøyer natt til 1. mai har de krevd ungdomshus og boliger, jfr. Arbeiderbladet 2.3.82 i kapittel 2.5. De som bevisst vil bruke denne strategien kommer til sentrum for å observere hva som skjer med egne øyne og gjerne fotoapparat.

Massepsykose-fortolkningen kan ikke forklare hvorfor folk reiser til sentrum. Den kan heller ikke forklare selve avsparket. Men fortolkningen kan gi oss innsikt i hvordan opptøyene plutselig kan gripe om seg, i intensitet og omfang. Det er sannsynlig at under opptøyer, spesielt i 1979 var massepsykose en viktig forklaring på hvorfor folk plutselig kunne være med på å rane butikker, drikke stjålet øl, spise stjålet spekemat og danse rundt bålet, og juble hver gang noen fikk inn "en fulltreffer" på politiet.

På neste side har jeg laget en skjematisk oversikt over gangen i opptøyene, de media-fortolkningene som er virksomme på de ulike stadiene, samt et skille mellom "aktivister" og mer "passive" tilskuere - som etterhvert kan bli aktivisert.

Skjematisk fremstilling av gangen i opptøyene og de media-fortolkningene som er virksomme på ulike stadier. Tallene indikerer rangeringen av fortolkningene innenfor hver kategori.

I. MASSENE SAMLES

Folk strømmer til sentrum. De vandrer gatelangs og venter på at noe skal skje. Det gjør seg særlig gjeldende to typer av motiver for å reise inn til byen, "Jakten på spenning" og "Harme". De har hver ulike fortolkninger knyttet til seg.

A. "Jakten på spenning"	B. "Harme"
1. Kjedsomhets-
fortolkningen	1. Politi-og-røver-fortolkningen
2. Rus-fortolkningen	2. Opprører-fortolkningen
	3. Pøbel-fortolkningen
	4. Utstøtt-fortolkningen

II. AKTIVISTENE SLÅR TIL - VENDEPUNKT

Oppmuntret av antall tilstedeværende begynner enkelte aktivister aktivister å rope slagord mot politiet, dele ut løpesedler med oppfordringer om å ta politiet osv. Før eller senere inntreffer er vendepunkt. Fortolkningene som kan gjøres gjeldende for aktivistene er:

1. Politi-og-røver-fortolkningen
2. Opprører-fortolkningen
3. Pøbel-fortolkningen

III. OPPRETHOLDELSE

Etterhvert blir flere og flere av tilskuerne dratt med i opptøyene. I begynnelsen er nok forklaringene på dette noenlunde de samme som deres motiv for å reise inn til byen for å se på. De "jakter på spenning" eller har en "harme" mot f.eks. politi og maktpolitikere. Etterhvert kan imidlertid opptøyene opptrappes ytterligere:

IV. DRAMATISK OPPTRAPPING

Opptøyene stiger dramatisk i omfang og intensitet. Vi når det Rose kaller Roman Holiday eller War. Folk handler på måter de ikke kunne tenkt seg på forhånd. Mange, men slett ikke alle, tar avstand fra dette dagen etter. Forklaringen på dette er:

1. Massepsykose-fortolkningen

KAPITTEL 7 - MEDIA OG OPPTØYER

7.1. Medias dagsordensfunksjon

I kapittel 3 hevdet vi at medias funksjon i forhold til opptøyer var tosidig. For det første har de en dagsordensfunksjon gjennom at de annonserer at noe vil skje, denne forventningen om at det skal blir opptøyer har nesten hvert eneste år blitt brakt ut til store menneskemasser gjennom pressens forhåndsomtale. For det andre har media etter opptøyene de ulike år referert saksforløpet samt gitt deres tolkninger av hva som har skjedd. Gjennom disse tolkningene har pressen også være med å påvirke den offentlige opinion, og de tiltak myndighetene har i verksatt for å forhindre nye opptøyer.

Disse påstandene reiser selvfølgelig med en gang spørsmålet om det virkelig forholder seg slik at media har bidratt til opptøyer.

Den 2. mai 1980 brakte Arbeiderbladet en oversikt over 4 sentrale personer i pressens svar på spørsmålet:

Er pressens forhåndsomtale skyld i natt til 1. mai-opptøyer?

Dette er svarene de ga:

Pressens
forhånds-
omtale

Skyld i 1. mai-opptøyene?

Hans Vaino, sjefred. Aftenposten. - Avisene bringer nyheter både om det som er trygglek og det som er mindre trygglek og det har vært på sin plass at avisene presenterer politiets forberedelser til mulige opptøyer natt til 1. mai. Avisene har selvsagt et ansvar for hvordan slike opplysninger blir presentert, men å gi pressen skylda for at slike opptøyer skjer er det raseste tøy.

Anne Lise Refsum, journ.-medl., Pressens Faglige Utvalg. - Skal en finne grunnene til disse opptøyene må en lete langt dyper i samfunnsystemet i stedet for å legge skylda på pressen. Pressen har en plikt til å informere i slike saker, og med hensyn til det som har skjedd denne natta de to siste årene var det naturlig at saken ble vist en viss oppmerksomhet i år også.

Hans A. Rindbak, generalsekr. Norsk Presseforb. - Avisene har akkurat en politisk mobilisering fører natt til 1. mai i år da dette er en helt naturlig arbeidsakt. Jeg kan derfor ikke forstå at en slik presseomtale kan gi skylden for at årets opptøyer ble såpass omfattende og alvorlige som de ble. Pressens forhåndsomtale av mulige opptøyer har så vidt jeg kan forstå vært helt naturlig avisinformasjon.

Kjell Lynsø, redaktør, N.A. - Jeg tror ikke pressens omtale om mulige opptøyer i Oslo i går kan sees i forhold til omfang av opptøyer på annen måte enn at presseomtalen selvsagt alltid skaper en viss interesse for saken. Å legge skylden på pressen i denne saken er derfor ikke på noen måte rettferdig. Årsakene må finnes andre steder.

Vi ser her at pressens representanter mener at pressen ikke kan gis skylden for natt til 1. mai opptøyene. Sjefsredaktør i Aftenposten, Hans Vatne sier :

" ...å gi pressen skylda for at slike opptøyer skjer er det reneste tøv".

(Arbeiderbladet, 2. mai 1980)

Han får følge av journalistmedlem i Pressens Faglige utvalg, Anne Lise Refsum, som sier:

"Skal en finne grunnen til disse opptøyene må en lete langt dypere i samfunnssystemet i stedet for å legge skylda på pressen".

(Arbeiderbladet, 2. mai 1980)

Generalsekretæren i Norsk presseforbund, Hans A. Ihlebæk, presenterer de samme synspunktene. Han sier:

"Jeg kan derfor ikke forstå at en slik presseomtale kan gis skylden for at årets opptøyer ble såpass omfattende og alvorlige som de ble."

(Arbeiderbladet, 2. mai 1980)

Redaktøren i NÅ, Kjell Lynau, ville heller ikke legge skylden på pressen. Han sier:

"Å legge skylden på pressen i denne saken er derfor ikke på noen måte rettferdig. Årsakene må finnes andre steder."

(Arbeiderbladet, 2. mai 1980)

Det er klart at pressen ikke kan gis skylden for opptøyene natt til 1. mai. Det vesentlige spørsmål er om pressen kan ansees å bidra til utviklingen av opptøyer gjennom sin forhåndsomtale. Kjell Lynau i NÅ er såvidt inne på dette, da han sier:

"Jeg tror ikke pressens omtale om mulige opptøyer i Oslo i går kan sees i forhold til omfanget av omtøyene på annen måte enn at presseomtale selvsagt alltid skaper en viss interesse for saken. (vår uth.v.)

(Arbeiderbladet, 2. mai 1980)

Lynau sier her at presseomtale kan føre til interesse for saken. Dette er i tråd med teoriene om medias dagsordensfunksjon - medias makt ligger mindre i hvordan de omtaler en sak, enn i hva som omtales og ikke omtales. Ved at opptøyer er "godt stoff" for pressen blir folks oppmerksomhet trukket mot opptøyer. Opptøyer er et felt vi må mene noe om.

I tillegg spiller tradisjonen en viktig rolle i de årvisse opptøyene i Oslo. Pressens forhåndsomtale fungerer selvfølgelig som en påminnelse om at noe kommer til å skje natt til 1. mai i Oslo sentrum.

I Gateavisa nr. 6-7 1979 blir to jenter, som var med på opptøyene, intervjuet. De sier selv at det var deres idé å bryte seg inn i kolonialforretning Lorentzen. På et spørsmål fra intervjueren om de visste at noe skulle skje, svarer de to jentene:

"Det var klart på forhånd - ut fra det som skjedde i fjor. VG hadde jo også skrevet om det."
(Gateavisa, 6-7, 1979)

De to jentene betoner her to aspekter: tradisjonen og medias forhåndsomtale. Opptøyene natt til 1. mai er blitt en tradisjon - og pressen er det organ som sørger for å "minne" folk på at natten står for døren. Slik bygger pressen opp under folks forventninger om at noeskal skje. Følgene kan være at både bråkmakere og skuelystne samles i sentrum. Begge grupper er like viktige: bråkmakerne gir de skuelystne noe å se på - de skuelystne gir bråkmakerne et oppmerksomt publikum.

De mest kritiske år i forhold til virkningen av pressens forhåndsomtale er formodentlig de første årene - før tradisjonen er helt inngrodd. Nettopp fordi pressen i 1979 før natt til 1. mai skrev at noe kom til å skje - ble folk minnet på dagen - og opptøyer utviklet seg til en årlig tradisjon.

Trondheim opplevde opptøyer natt til 17. mai i 1978 og 1979. Her nedla politiet forbud mot at pressen skulle gi noen form for forhåndsomtale, og politimester Reidar Harkjerr sa i september 1981 i en samtale med meg at han trodde at en av grunnene til at det ikke ble noen tradisjon i Trondheim var at pressen ikke skrev noe om det på forhånd. Det hele ble avdramatisert, de uroligheter som var i 1980 ble karakterisert som 17-mai-fyll, og dermed gled det hele over av seg selv.

Ut fra dette materialet er det rimelig å hevde at media har en dagsordensfunksjon i forhold til opptøyer. Gjennom forhåndsomtale gjøres det oppmerksom på at dagen nærmer seg - og noe kommer til å skje... Gjennom denne annonseringen er media således med på å gjøre opptøyene til en tradisjon.

7.2. Det mediavridde samfunn:

Pressens bekreftende, samvirkende og utløsende funksjoner.

Pressens behandling av ungdomsstoff kan i mange henseende belyses ut fra følgende ordtak:

"Alle liker barn, men ingen liker ungdom".

Som vi var inne på i kapittel 3 bruker media spesielle teknikker for å fange folks oppmerksomhet, teknikker for å forenkle, tilspisse og dramatisere stoffet som presenteres. Dette får virkninger ikke bare for hvordan pressen omtaler aktuelle saker, men også for hva som anses for å være "godt stoff".

Sosiologene Ivar Frønes og Ola Stafseng sier følgende om mediavridningen i dekningen av ungdomsstoff;

"Pønkernes opptreden på gate- og mediascenen har vært såpass vellykket at ungdomsproblemer framstår som "hva skal vi gjøre for dem med grønt hår?" - og ungdomspolitik som om det har med rock å gjøre. Det støyende og synlige tiltrekker presse, politikere og bevilgninger, "voksnes" vaklende kjærlighetshat til eksponert pubertet gir grobunn for innfall og utspill.

Den mediavridde forståelsesform er prinsippløs. Derfor kommer ikke pressen til pressekonferansen til fritidsklubben som innvier sitt nybygg etter tusener av dugnadstimer, deltagelse og ansvar. Men som én sa det - "hadde vi tent fyr på klubben, så hadde de nok kommet".

(Ivar Frønes, Ola Stafseng, 1983, s. 20)

Ungdommens dagligliv, ungdommens daglige aktiviteter blir ikke

eksponert i media. Bare når ungdom bråker høylytt - er synlige i gatebilde - og i mediabilde - får de oppmerksomhet.

Farene ved denne mediavridningen i deknningen av ungdomsstoff er tosidig. For det første kan det lett påvirke folks holdninger til ungdommen. Fordi media i første rekke skriver om "problem"-ungdommen, kan det føre til at folk får oppfatning at all ungdom er forferdelig. Ungdomskategorien blir synonymt med mennesker som raner - og dreper eldre-, narkomane som sjikanerer eldre i Slottsparken, gatebarn, ungdomsprostitusjon, mobbing, selvmord og giddesløshet. Medias samlede bilde av ungdomskategorien er forbausende samstemt - ungdom er forferdelige. Man kan ikke stole på dem. Slipp dem for all del ikke inni trappeoppgangen. Resultatet kan bli forferdelig: du kan bli ranet for sparepengene og slått ned ! Gjennom denne mediavridningen bidrar pressen til å bekrefte og forsterke folks, kanskje særlig eldres, frykt overfor unge mennekser. Konsekvensene er foruten angst og bekymring et lukket samfunn, uten kontakt mellom generasjonene.

For det andre kan denne mediavridningen føre til at ungdommene tar i bruk hardere og hardere virkemidler for å bli hørt. Resolusjoner og appeller om f.eks ungdomshus fører ikke frem - men det gjør husokkupasjoner og slåsskamper med politiet. Ingen bryr seg om ungdommene som samler inn underskrifter eller går i demonstrasjonstog: politikerne overser dem, pressen skriver ikke om det. Men tilspisser ungdommen situasjonen, og okkuperer hus eller knuser butikkvinduer er pressen på plass. Aksjonene kan lett få første-sideoppslag, og pressen går ofte til politikerne og spør: "Hva vil politikerne gjøre?". I Tromsø kjempet som kjent ungdommene i 10 år for å få et eget ungdomshus, men utallige underskriftslistes, demonstrasjonstog og appeller førte ikke frem. Etter gatebråket i februar 1982 var det Dagsrevyen som spurte ordfører Rian: "Hva vil kommunen gjøre for å skaffe ungdommene et Ungdommens Hus?" Og for første gang fikk (ungdommene) man svar på spørsmålet. Og i dag har ungdommene i Tromsø fått eget, selvdrevet ungdomshus.

Denne "aksjonslinjen" kan lett bre om seg. Ungdom oppfatter at for å nå frem må de gå hardt til verks. Noen ganger kan det få paradoksale følger, som etter opptøyene i Vennesla helgen 31.7-1.8.1982. Avisen Sørlandet (og senere Dagbladet) var raskt på pletten og spurte ungdommene hvorfor de slåss med politiet. Ungdommenes svar var: "Vi vil ha restaurant, gjerne med øl-servering og dans" (Sørlandet 2.8.82). Det tragiske med denne uttalelsen er selvfølgelig at den bekrefter alle ungdommene om "problemungdommen", men det viser også at ungdommene har "lært". De har lært at for å komme frem i media så må de benytte medias teknikker; de må tilspisse, dramatisere og forenkle sin situasjon.

7.3. På vei mot adhociatriet?

I kapittel 3 ble det referert til den svenske økonomen Assar Linbecks uttalelse om at man kunne se på TV eller avisenes førsteside, og man visste hvilke lovforslag de politiske myndigheter satt å snekret på dagen etter. Er dette situasjonen vi snart også står overfor i måten ungdomspolitikken blir behandlet?

I den før refererte uttalelsen av Ivar Frønes og Ola Stafseng sier de at ungdomspolitikken fremstår som "hva skal vi gjøre for dem med grønt hår?", og de utdyper dette ved å si at de ønsker en annen ungdomspolitikken enn en politikk for opptøyer. De sier;

"Dette for å antyde en annen utviklingsvei enn politikk for opptøyer, der populære krav blir de spontane, med raske millioner til synlige grupper under full pressedekning."
(Ivar Frønes, Ola Stafseng, 1983, s. 25)

En slik annen vei er ifølge Frønes og Stafseng at de politiske beslutninger må tas av politikere med prinsipielt gangsyn, og millionene må kvalifiseres gjennom helhetlige politiske prosedyrer - ikke spontant til synlige grupper under full mediadekning.

Er vi på vei mot et slikt adhociatri - eller utspills-

demokrati, der politikernes oppgave er å slukke branner etterhvert som de oppstår - istedenfor å forebygge dem?

For å prøve å kaste lys over denne problemstillingen, samt for å vurdere gjennomslagskraften til de ulike mediafortolkningene om ungdomsopptøyer i politikken, skal vi ta for oss offentlige tiltak som har vært iverksatt for å møte ungdomsproblemer, som opptøyer og husokkupasjoner på. Gjennomgangen er muligens mangelfull. Mye av materialet har jeg fått fra Oslo Kommunes ungdomskontor, annet fra Justisdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

7.4. Offentlige tiltak mot ungdomsuroligheter

Tiltak mot ungdomsuroligheter har vært iverksatt både av kommunen og av statlige etater. For å lette fremstillingen skal jeg først ta for meg det jeg vil kalle "Politi-tekniske" tiltak, som er tiltakt iverksatt av Justisdepartementet, Oslo politi og Oslo forhørsrett. Dernest vil jeg ta for meg såkalte "Sosialpolitiske tiltak". I denne samlesekken er tiltak iverksatt av Oslo kommune - etter forslag bl.a. fra Ungdomskontoret, og av Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Dette rommer tiltak i.f.h.t. boligsituasjon, arbeidssituasjonene for unge samt kulturpolitiske tiltak som ungdomsklubber og ungdomshus.

7.4.1. Polititekniske tiltak mot ungdomsopptøyer

Etter opptøyene i 1978 var de politiske myndigheter nærmest lamslåtte. Holdningen var tydelig "Dette kunne da ikke hende her". Forbløffelsen og forundringen over at ungdommene kunne gå berserk i Oslos gater var stor, og politikerne var nærmest handlingslammet.

Et offentlig nedsatt utvalg til å utrede politiets rolle og oppgaver i samfunnet (Politirolleutvalget) tok imidlertid

etter opptøyene i 1978 initiativ til å samle representanter fra Oslo politi og Oslo kommune for å drøfte hva som kunne gjøres for å forebygge slike opptøyer. Det har dessverre ikke vært mulig å få tilgang til materiale om hva dette møtet munnet ut i, ⁵⁾ men i følge NOU 1981:35 "Politiets rolle i samfunnet" tok Politirolleutvalget bl.a. initiativ til å intervju de polititjenestemennene som hadde vært med på aksjonen i Slottsparken. Deler av disse intervjuene er referert i kapittel 6.3.2. Intervjuene viste bl.a. at tjenestemennene ønsket seg skikkelig verneutstyr (skjold og hjelmer) samt opplæring i massetjeneste. Politirolleutvalget støttet i rapporten disse tiltakene. (NOU 1981:35, s. 107)

Begge ønskene fra tjenestemennene ved Oslo politi ble oppfylt. Etter opptøyene i 1980 kunne Oslo politi meddele gjennom VG at de nye verneskjoldene og hjelmene Oslo politiet hadde fått viste seg å bestå ildprøven. I VG fortelles det at ikke bare Oslo politi, men politiet over det ganske land er utstyrt med nye skjold og hjelmer etter at ekstrabevilgninger til slikt utstyr ble gitt av Justisdepartementet. (VG, 2.5.80)

Etter opptøyene i 1981 ble det meddelt gjennom Dagbladet at politiet hadde brukt video-utstyr under aksjonen. I følge politiinspektør Per Aavatsmark var hovedhensikten å bruke filmen til undervisningsformål - selv om den også kunne legges frem i straffesaker. I følge samtaler med lærere ved Politiskolen er denne videofilmen bl.a. brukt under opplæring i massetjeneste.

Av andre tekniske hjelpemidler som er blitt brukt under opptøyene kan nevnes at under opptøyene i 1979 ble det for første gang i Norge brukt tåregass for å splitte en folkemengde. Vakthavende adjutant under opptøyene, politifullmektig Turid Skår Elgesem sa til Arbeiderbladet følgende om bruken av tåregass: "Det var meget effektivt og viste seg å være et riktig virkemiddel i denne situasjonen". (Arbeiderbladet, 2.5.79) Også under senere års opptøyer er tåregass blitt brukt, og politiet har uteksprimentert ulike typer av tåregassgranater for å se hvordan de virker. Etter opptøyene i 1981 tok de således i bruk en helt ny type

tåregass, som blir skutt ut fra en kortløpet pistol og som er usynlig. Politiførstebetjent Thor Johansen forteller til Dagbladet at tåregassen viste seg å være meget effektiv. (Dagbladet 2.5.81)

Oslo politi har også fått øket bemanningen ved Oslo politikammer som en følge av opptøyene. Følgende oversikt viser politistyrken i Oslo, og resten av landet fra 1978 til 1984:

Tabell 30 Antall polititjenestemenn ved Oslo politikammer og for Norge totalt, 1978 til 1984. 6)

År	Antall politi- tjeneste- menn	
	Oslo	Norge
1978	1266	3752
1979	1326	3870
1980	1371	3933
1981	1378	3964
1982	1375	3979
1983	1371	3988
1984	1368	3991

Vi ser at økningen er mest markant de første år. Denne økningen i bemanning ble bl.a. begrunnet i ungdomsopptøyene. Den nedgangen som fremtrer fra 1982 er ikke reell, denne nedgangen skyldes at en rekke betjenstillinger ble omgjort til faste stillinger (tolker). I tillegg kommer at fra og med 1982 er det blitt utdannet flere fra Politiskolen enn det har vært ledige stillinger. Det har derfor vært flere i arbeid i realiteten, men dette fremkommer ikke i tabellen.

Justisminister Mona Røkke meddelte til Aftenposten 6. oktober 1982 at det fra og med sommeren 1983 ville bli beordret ekstra politimannskap til Sørlandet i sommerhalvåret. Røkke forteller at hun hadde vært på en rundtur til de politikamrene på Sørlandet der det hadde vært ungdomsbråk (bl.a. Mandal, Kristiansand og Vennesla) og hun sier til Aftenposten;

"Samtalene jeg hadde på disse stedene bestyrker det vi tidligere har ment å ha dekning for - den største delen av ungdommen som deltok i opptøyene er personer vi må ha lov til å vente mer av. De fleste er enten i arbeide eller skoleungdom. Bare en liten del av ungdommen er uten fast arbeid.

Det er beklagelig at ungdommen har latt seg lede til å foreta slike handlinger. Dette er et utslag av gjenmentalitet som har kostet samfunnet stor beløp. Det er viktig å reagere raskt mot slike ugjerninger, også strafferettslig".

(Aftenposten, 6.10.1982)

Allerede sommeren etter fikk man et eget sesongpoliti på Sørlandet, og også i 1984 var det utstasjonert ekstra mannskap her. De polititjenestemennene som ble beordret til slik tjeneste var i første rekke nyutdannede fra Politiskolen, som man ikke hadde ledige stillinger til. I 1984 var tallene for dem som ble beordret til Sør-landet for sommerhalvåret følgende:

Tabell 31 Antall polititjenestemenn beordret til tjeneste på Sørlandet i sommerhalvåret, 1984. 7)

Tidsrom	Antall
Frem til 1.10	47 personer
Frem til 1.11	23 personer
Totalt	70 personer

Styrkingen av polititjenesten på Sørlandet i sommerhalvåret var totalt på 70 personer, 47 hadde tjeneseplikt frem til 1. oktober, de resterende 23 frem til 1. november.

I tillegg til økt bemanning og bedre verneutstyr iverksatte Oslo politiet også en rekke tiltak for å stå bedre rustet til å møte masseopptøyer:

1. De bygget opp en intern ekspertise i håndtering av opptøyer. Folk fra denne gruppen ble bl.a. tilkalt for å iverksette og lede politiets operasjon mot opptøyene i Skien 1982.

2. Opptak av video-film til undervisning i massetjeneste.
3. Uteksprimentering av bruk av tåregass for å spre menneksemengder
4. Økt bruk av sivilkledde spanere til å observere og arrestere opprørsk ungdom
5. Patruljering av polititjenestemenn fra tidlig ettermiddag for å avskrekke
6. Arrestasjoner av "potensielle bråkmakere" fra tidlig ettermiddag
7. Politiskoleelever ble brukt under aksjonen
8. Den samlede politistyrken ble økt

Ser vi på antallet polititjenestemenn satt inn under aksjonen og den andelen dette utgjør av Oslo politikammers samlede styrke får vi følgende fordeling;

Tabell 32 Antall polititjenestemenn under opptøyene 1978-84
andel av Oslos totalt styrke, jfr. tabell 23 og 30.

År	Antall	Andel av Oslos totale styrke
1978	50	3,9%
1979	125	9,4%
1980	160	11,7%
1981	800*	58,1%
1982	850*	61,8%
1983	?	?
1984	130-40	9,9%

* Hvorav 320 var elever ved Politiskolen.

Vi ser at under opptøyene i 1981 og 1982 utgjorde styrken som ble satt inn mot opptøyene hele 60% av Oslos samlede politistyrke. Hver femte politimann i hele Norge ble satt inn mot ungdommene. Det har aldri i etterkrigstiden vært satt inn så mange politimenn i Norge, ikke engang under Altademonstrasjonen var antallet polititjenestemenn så høyt.

For 1983 har vi ikke tallene over politistyrken. Politiet ville ikke oppgi antallet til avisene.⁸⁾ I 1984 er tallet som fremkommer i tabellen, dvs. 130-40 polititjenestemenn - trolig for lavt. Langt flere polititjenestemenn var på jobb, men ble dimmitert ved midnatt fordi politiledelsen syntest det så rolig ut.⁹⁾

Tilslutt under polititekniske tiltak skal vi gå inn på virkemidler direkte innrettet mot deltagerne i opptøyene: Bøtenivået, og straffereaksjonene.

Grupperer vi bøtenivået i tre ulike hovedgrupper, under 1000 kroner, på 1000 eller 1500 kroner, og fra 2000 til 6000 kroner, får vi følgende fordeling de ulike år;

Tabell 33 Bøtenivået natt til 1. mai 1978-84, Prosent

Ar Kroner	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
100-900	17,0	83,3	5,6	35,1	1,4	20,5	5,0
1000-1500	-	14,6	77,8	9,2	39,7	75,0	70,0
2000-6000	-	-	16,7	54,6	57,5	4,5	-
Ukjent	82,9	2,1	-	1,1	1,4	-	25,0
Totalt	99,9	100	100,1	100	100	100	100
N	(35)	(48)	(54)	(185)	(73)	(44)	(20)
Minimum	100	600	400	300	800	300	900
Maksimum	500	1200	6000	5000	4000	2500	1500
Modus	100	600	1000	3000	1000	1000	1500

Det første året har vi ikke opplysninger om størrelsen på forelegget for flertallet av de bøtelagte. I 1979 fikk flertallet bot under 1000 kroner, i 1980 fikk flertallet bot på 1000 og 1500 kroner, og i 1981 og 1982 fikk flertallet bot på mellom 2000 og 6000 kroner. Vi ser her en stigning i bøtenivået år for år. Denne stigningen i bøtenivået samsvarer ikke med graden av omfang og intensitet på opptøyene. Som vist i kapittel

5 og 6 var omfanget og intensiteten i opptøyene størst i 1979 og 1980. Det er først årene etter at bøtenivået stiger dramatisk.

I 1983 aksjonerte politiet mot Cafe Blitz, 4 av de 44 bøtelagte var på denne rockekonserten, de andre 40 ble arrestert i byen. (Av de resterende 71 arrestert på Cafe Blitz ble 70 dimmitert og 1 fikk påtaleunntatelse). Hovedtyngden av dem som ble arrestert i byen (75%) fikk bot på 1000 og 1500 kroner. De var ikke antydning til bråk i sentrum, og hovedtyngden fikk forelegget for å ha drukket alkohol offentlig. Også i 1984 fikk flesteparten forelegg på 1000 og 1500 kroner.

Etter opptøyene i 1980 kunne man lese i avisene at aktor i en sak mot en ungdom som var tiltalt for å ha kastet stein mot politiet natt til 1. mai 1980 ba om strengere straffer pga. de almenpreventive virkningene strenge straffer kunne ha. Tiltalte nektet for å ha kastet stein, og vennene hans som var med ham vitnet på at han ikke hadde kastet. Politispanerne hevdet imidlertid at han hadde kastet stein, og aktor prosederte på at spanerne ikke hadde personlig interesse i saken og at deres vitnemål derfor var til å stole på, i motsetning til tiltaltes forklaring. Aktor Ellen Holager Andenæs la ned påstand om 45 dagers ubetinget fengsel. I følge Arbeiderbladet prosederte aktor på følgende måte;

"Aktor la ned påstand om 45 dagers ubetinget fengsel, samt idømming av sakskomkostninger. Aktor la vekt på de almenpreventive virkninger av straffeutmålingen. Pøbelopptøyene natt til 1. mai kunne endt med en katastrofe. Det bør være siste gang vi opplever slike tilstander. Folk som lar seg rive med skal vite at ubetinget fengselsstraff er følgen, sa aktor. Hun viste til manglende rettspraksis, og henviste til en Høyesterettsdom fra 1932. Retten har også siden slått fast at det er vold mot offentlig tjenestemann selv om ingen blir truffet av steinen".
(Arbeiderbladet, 27. august 1980)

På lederplass i Arbeiderbladet kunne man 5 dager senere lese at dom hadde falt i saken. 19-åringen ble dømt til ubetinget fengsel i 36 dager, 16 dager i varetekt ble

fratrullet. I Arbeiderbladet vurderes dommen på følgende måte;

"19-åringen må vandre i fengsel og sone dommen. Oslo byrett har dermed lagt seg på en hard linje i disse sakene. Det tror vi er riktig. Vi håper at så vel denne rettssaken, som de rettssaker som følger, vil bli avskrekkende eksempler som kan bryte de pøbeltradisjoner som er i ferd med å etablere seg i Oslo natt til 1. mai. Vi kan tenke oss langt andre og bedre tradisjoner å dyrke nettopp på denne tida av året". Arbeiderbladet, 1. september 1980)

Vi ser at Arbeiderbladet på lederplass legger vekt på at strengere straffer er et riktig virkemiddel for å avskrekke ungdommer fra å være med på slike pøbelstreker.

Et siste strafferettslig virkemiddel mot opptøyer skal nevnes her: bruken av varetekt. Vi så i kapittel 6.2.1. at det i fire av de syv årene var blitt reist tiltale for vold mot offentlig tjenestemann, og i tre av årene, 1981, 1982 og 1983 var det også benyttet varetekt. Varetekt ble med andre ord først benyttet etter at opptøyene hadde mildnet i omfang og intensitet. I 1979 og 1980 var opptøyene hardest, og i 1980 ble 1/4 av deltagerne tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann, likevel ble ikke varetekt benyttet.

Jurist Anders Bratholm har i sin doktorgrad skrevet følgende om bruken av varetektsfengsling:

"Spørsmålet om det foreligger skjellig grunn til mistanke, eller om det er grunn til å frykte unndragelse, kulløsning (bevisforspillelse), eller gjentakelse av den straffbare handling, og også om sikringsmidler vil kunne komme til anvendelse, kan ofte bare besvares med den største usikkerhet. Men dette medfører at det ved avgjørelsen av fengslingsspørsmålet lett lar seg gjøre å legge vekt på andre hensyn enn de som er relevante etter loven".
(Bratholm, 1957, s. 142)

Bratholm hevder her at det kan være grunn til å anta at det kan være andre motiver bak varetektsfengsling enn de av loven fastsatte. Eksempelvis kan varetekt, i følge Bratholm, brukes som et middel til å fremme etterforskningen - som et

press på den siktede til å tilstå. Bratholm utelukker heller ikke at gjengjeldelsesmotivet kan spille inn. I tillegg kan varetekt begrunnes i individual og almenpreventive hensyn. Et siste poeng er at bruken av varetekt kan gi offentligheten et inntrykk av at noe gjøres, at politiet/myndighetene er raske og faste i sin rettshåndhevelse.

Vårt materiale gir ikke grunnlag for å si noe sikkert om Bratholms merknader kan anføres i forhold til bruken av varetekt i forbindelse med opptøyene. Det er imidlertid bemerkelsesverdig at bruken av varetekt har økt, mens opptøyene har mildnet i intensitet, omfang og grad av hærverk.

De polititekniske tiltak mot opptøyer som det er redegjort for her, begrunnes i første rekke i Pøbel-fortolkningen og Politi-og-røver-fortolkningen. Tiltakenes hensikt er å ruste opp politiet slik at de kan "vinne slaget". Gjennom bedre forsvars- og angrepsutstyr kan politiet både virke avskrekkende, og de kan også faktisk få kontroll over en menneskemengde på 3000.

7.4.2. Sosialpolitiske tiltak

Etter opptøyene i 1980 begynte Oslo kommune for alvor å diskutere hva som kunne gjøres for å motvirke opptøyer. Ungdomskontoret foreslo 5.11.1980 å nedsette en arbeidsgruppe til å legge frem forslag til tiltak. Saken ble drøftet i sosialutvalget, politi-utvalget og ordføreren ga sin tilslutning til forslaget om arbeidsgruppe.

Forutfor forslaget om arbeidsgruppe hadde diskusjonen på Ungdomskontoret gått langs tre hovedbaner:

1. Flest mulig attraktive lokale arrangementer
dvs. tiltak i fritidsklubbene, oppfordre frivillige organisasjoner til å lage arrangementer, lokale bydelsarrangementer i skoler/kino/samfunnshus. Arrangementene burde holdes igang til etterat siste T-bane til sentrum var gått.

2. Minst mulig aktivitet i selve sentrum av Oslo, dvs. oppfordre restauranter/diskotek til å holde stengt/stenge tidlig/ha "upopulære program". Særlig KROA og Chatau Neuf. Ikke gi adgang til å åpne uterestaurantene før etter 1. mai. Legge de populære filmene til lokale kinoer, ikke til kinoene i sentrum.
3. Stort samlende arrangement av typen "Popfestival". En "Kalvøya-festival" ble diskutert her. Problemet med dette er at folk måtte gjennom sentrum for å komme hjem.

Den 15.11.80 oppnevnte Sosialutvalget i Oslo kommune en arbeidsgruppe til å planlegge mottiltakene. Arbeidsgruppens forslag fikk støtte fra Sosialutvalget og Politiutvalget. Planen la opp til en "lav profil", dvs. en tok sikte på tiltak som skulle hindre folk å reise til byen. Begrunnelsen for dette var:

"Arbeidsgruppen har pekt på at tilstedeværelsen av en større gruppe ungdom og annet publikum er den viktigste forutsetning for at urolighetene kan oppstå eller bli omfangsrike".
(Brev fra Oslo kommune, Ungdomskontoret til Oslo's dagsaviser og ukeaviser, samt NRK, av 13.3.81)

Følgende hovedelementer inngikk i planen for mottiltak natt til 1. mai 1981:

- Fjernsynet ble bedt om å sende nattrock program.
 - Restaurantene ble anmodet av Restaurant- og bevillingsnemda om å stende tidlig (kl.22.00)
 - Pressen ble i brev fra Ordføreren bedt om å unngå forhåndsomtale som kunne virke forventningsskapende.
 - Kinematografene ble bedt om å sette opp lite attraktive filmer i sentrum, og filmer med stor publikumsappell på bydelskinoer."
- (Brev fra Ungdomskontoret v/Herman von der Lippe og Thomas Haaland til Sosialrådmannen, av 3.6.81)

Politiet ga ikke tillatelse til å arrangere en "popfestival". Folkeaksjonen mot Hasj og Aksjon for Rockelokaler ønsket å avvikle en større rocke-konsert i Chatau Neuf, men politiet fant å ikke kunne gi tillatelse pga. den sentrale beliggenheten.

Ti av feltarbeiderne til Ungdomskontoret var også i arbeid natt til 1. mai 1981. De pendlet mellom sine respektive

distrikter og sentrum. Feltarbeidernes erfaringer blir av Ungdomskontoret oppsummert slik;

- "1. De mest belastede ungdomsgrupper i bydelene dro ikke til sentrum.
2. De sentrumssøkende var gjennomgående "etablert" ungdom. De som ble påtruffet i sentrum var stort sett edrue.
3. Nattrocken har vært alternativ til sentrumsbesøk for flere ungdomsgrupper feltarbeiderne har hatt kontakt med".

(Brev fra Ungdomskontoret v/Herman von der Lippe og Thomas Haaland til Sosialrådmannen, av. 3.6.81)

Ungdomskontorets feltarbeidere hevdet forøvrig at når de mer forkomne ungdommene i bydelene ikke dro til setrum, så dette først og fremst ut til å være begrunnet med frykten for å bli tatt av politiet.

Ungdomskontoret oppsummerte resultatet av tiltakene på følgende måte;

"Som det har fremgått av pressen forløp urolighetene natt til 1.mai langt mindre dramatisk i år enn tidligere år. Politiets omfattende innsats og beherskede opptreden har største delen av æren for dette. Imidlertid synes det også klart at tilstrømningen til sentrum var mindre enn tidligere. En må ha lov til å anta at tiltak initiert av Oslo kommune må ha medvirket til dette. Det er grunn til å berømme den samarbeidsviljen som ble utvist av NRK, restauratørene i Oslo sentrum, Kinematografene, og ikke minst dagspressen, som med små unntak lojalt sluttet opp om Ordførerens og Politimesterens henstilling".

(Brev fra Ungdomskontoret v/ Herman von der Lippe og Thomas Haaland til Sosialrådmannen, av. 3.6.81)

Oslo kommunes tiltak dette året er i første rekke kulturpolitiske tiltak. De vil hindre at folk kommer til sentrum, ved å tilby dem alternativer hjemme (nattrock) eller i lokalmiljøet (spennende filmer på bydelskonoen, lokale ungdomsarrangementer). Dette er tiltak som samsvarer med massepsykose-fortolkningen og kjedsomhets-fortolkningen. Ved å hindre tilstrømning til byen søker man å hindre utgangspunktet for massepsykose-fortolkningen: tilstedeværelsen av massen. Og ved å tilby lokale arrangementer håper man at ungdommen kan få tilfredsstilt sitt aktivitetsbehov på andre måter enn ved å delta i opptøyer.

Etter opptøyene i 1981 kom Forbruker-og administrasjonsminister Sissel Rønbeck inn på banen, og hevdet at opptøyene var uttrykk for de ressursvakes opprør. Resultatet av hennes innsats ble bl.a. "Aksjonsplan for barn og unge", den såkalte Rønbeck-planen. UngMob hadde i juni 1981 utfordret Sissel Rønbeck til å stille på en rocke-konsert å fortelle hva hun ville gjøre for ungdommen. På rocke-konserten sa hun bl.a.;

"Å handle politisk - og ansvarlig det betyr noe mer enn prat. I denne sammenhengen betyr det helt konkret å skaffe flere et sted å være, et sted å jobbe, et sted å bo. Ikke bare om fem eller ti år. For det haster. Vi må gjøre noe mer - nå. Derfor vil jeg ta opp konkrete forslag om dette i løpet av kort tid."
(Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck's tale på rockekonsert på Exspessen, 18. juni 1981)

Få måneder etter la Rønbeck frem Rønbeck-planen, eller straksplanen for utsatte ungdomsgrupper. Aksjonsplanen foreslo en tilleggsbevilgning for å styrke innsatsen overfor barn og unge på 300 millioner kroner på statsbudsjettet for 1982. Forslagene i aksjonsplanen innebar bl.a. ;

- "- opptrapping av arbeidstreningstiltak og økt tilsetting i enkeltarbeidsplasser i offentlig virksomhet - ungdomsgarantien
 - etablering av flere botilbud til ungdom (Ungbo)
 - statsstøtte til oppsøkende barne- og ungdomsarbeid
 - en betydelig øking av bevilgningene til fritidsklubbvirksomhet
 - en ny bevilgning som kan utløse lokale barne- og ungdomsaktiviteter
 - økt innsats i kulturarbeidet for barn og unge
 - økt støtte til barne- og ungdomsorganisasjoner
 - økte bevilgninger til barne- og fritidshjem
 - midler til informasjon, opplæring og forskning om utsatte ungdomsgruppers levekår
 - styrking av fylkesmannens administrasjon".
- (Aksjonsplan for barn og unge, Lagt fram i forbindelse med Statsbudsjettet for 1982 (St.prp.nr.1 for 1981-82) Forbruker- og administrasjonsdepartementet, s. 3)

Aksjonsplanen ble altså lagt frem av Arbeiderpartiregjeringen Harlem Bruntland, og innebar en betydelig økning i innsatsen overfor barn- og unge.

Arbeiderpartiet ble valgets tapere ved Stortingsvalget i 1981, og Høyre ble valgets vinnere. Aksjonsplanen ble likevel beholdt om enn i en beskåret form.

Omtrent samtidig med dette okkuperte ungdom i Oslo med til-

tilknytning til UngMob kommunens tomme lokaler i Skippergata 6. Okkupasjonen førte til intense forhandlinger mellom kommunen og representanter fra okkupantene. Okkupantene ble ikke kastet ut av Skippergata, men fikk midler til oppussing. Etterhvert fikk de istedet for Skippergata lokaler i Pilestredet; Café Blitz. Jeg skal ikke si noe mer om okkupasjonen av Skippergata her, men henviser istedet til annen tilgjengelig litteratur. (bl.a. Roar Kristiansen, 1981, Brynjulf Bjørklid, 83 og 84, Carl Rieber-Mohn, 1982) Det er likevel nødvendig å understreke at forholdene i Skippergata etterhvert avdekket sosial nød blant ungdom i Oslo, bl.a. boligløshet, arbeidsløshet og et stort antall gatebarn.

Etter okkupasjonen i Skippergata intensiverte kommunen tiltak til svakerestilt ungdom. Kommunalråd-komiteen la i oktober 1982 bl.a. frem en egen innstilling "Tiltak for å avhjelpe ungdomsproblemer". Tiltakene dreide seg om 3 hovedområder:

1. Bolig.

Komiteen foreslår bl.a.

- utvide tilbudet av UngBo leiligheter fra 50 til 80, dvs. til ca. 320 ungdommer årlig
- opprettelse av Straksbo, dvs. tilbud til ungdom om kortvarig bolig i den del av kommunens boligmasse som står tom pga. rivningsvedtak, reguleringer o.a.

2. Arbeid

Forslagene innebærer bl.a.

- flere arbeids- og lærlingeplasser for ungdom

3. Fritid/kultur

- Utbygging av "Allaks"-tilbud i bydelene
- I bydeler der det ikke er ungdoms-klubber søker man å opprette slike.

("Tiltak for å avhjelpe ungdomsproblemer", Innstilling fra "kommunalrådkomiteén" bestående av Hans Svelland, Per Høybråten, Tove Heggen Larsen, 21.10.82)

Tiltakene på Bolig og Arbeidssektoren er tiltak i tråd med Utstøtt-fortolkningen. Ungdommene mangler arbeid og bolig, og det offentliges oppgave er å sørge for at de får tilgang til disse verdiene.

Tiltakene på Fritids/kultur-sektoren trenger en nærmere

kommentar. Kommunalrådkomiteén fant at organiserte fritids-tilbud til aldersgruppen 10-18 år var godt utbygget i Oslo. Kommunen driver i dag 34 fritidsklubber og ungdomssentra i ulike distrikter. Begrunnelsen for driften sies slik i innstillingen;

"For å gi barn og ungdom et trygt, attraktivt og utviklende fritidstilbud i lokalmiljøet og dempe fritidspendlingen til sentrum..."
(Kommunalrådsinnstillingen, s. 12)

Komiteén fant imidlertid at tiltakene for å møte eldre ungdoms behov ikke på langt nær var så godt ivaretatt. Som en del av storbytiltakene (dvs. Rønbeck-planen) vil Oslo kommune etablere en allaktivitetskjede i Oslo. Midlene for 1982 vil bli disponert slik:

1. Ungdomshuset i Pilestedet 30 c	575.000
2. ALLAKS på Stovner	200.000
3. Forsøksvirksomhet på Club 7	100.000
4. Lokale Rocke prosjekter	125.000
5. Istandsetting av midlertidige boliger	150.000
6. Planlegging/gjennomføring av gate- fest/karneval	25.000
7. Administrasjon/planlegging av stor- bytiltak	180.000
8. Første etappe av "Afrika" kulturhus	760.000
9. Essendropsgate 5	85.000"

(Kommunalrådsinnstillingen, s. 14)

De sosialpolitiske tiltak kan deles inn i to faser.

I den første fasen (1980-81) var målet å hindre opptøyer natt til 1. mai ved å tilby alternative arrangementer i bydelene og på TV. I den andre fasen (-82-) prøvde man å gjøre noe med problemene til utsatte ungdomsgrupper. Man laget ekstraordinære bo- og arbeidstilbud, og søkte å opprette en allaktivitetskjede i Oslo, samt ga støtte til avvikling av Karneval i Oslo.

7.5. Vurdering av tiltak

De offentlige tiltakene for å forhindre ungdomsopptøyer kan deles inn i to typer; polititekniske og sosialpolitiske tiltak. Tiltakene er dessuten innrettet på ulike nivåer i forståelsen av hvordan man skal forhindre nye opptøyer. Den første kan kalles symptom-behandlingen. Tiltakene innrettes her på opptøyene, ikke årsakene bak, og målsettingen med tiltakene er å forhindre nye opptøyer. Den andre typen tiltak legger vekt på å gjøre noe med årsaken til opptøyene. Man innretter tiltakene spesielt på å avhjelpe velferdsmangler hos utsatte ungdomsgrupper.

Systematiserer vi tiltakene langs disse dimensjonene, samt angir hvilke media-fortolkninger de er virksomme for, får vi den oversikten som er gitt på neste side.

Av tabellllen ser vi at det er fire typer av tiltak som har vært iverksatt. I den Sosialpolitiske Fase 1, finnes det to undergrupper av tiltak. Den ene, periferistyrking, er kjenne-tegnet ved forsøk på å finne frem til attraktive lokale tiltak som kan føre til at ungdom blir hjemme, eller i bydelen. Den andre, sentrumssvekking, er tiltak som tar sikte på å gjøre det lite attraktivt å reise til sentrumsområdet. I tabellen er disse to ulike dimensjonene atskilt, men i drøftingen vil de bli behandlet sammen. De to siste tiltakskategoriene er Polititekniske tiltak og Sosialpolitiske tiltak, fase 2. Selve tiltakene som refereres i tabellen har det vært redegjort for, de er bare systematisert her. Videre i dette kapitlet skal jeg ta for meg vurderingene av tiltakene - spesielt ut fra ungdommenes synsvinkler, samt se tiltakene i forhold til de syv mediafortolkningene.

7.5.1. Sosialpolitiske tiltak, Fase 1. A og B.

Ungdommenes vurderinger av tiltakene har selvfølgelig vært meget ulik, avhengig av hva slags type ungdom de er, hvilke fritidsaktiviteter de vanligvis deltar i, osv.

Tabell 34 Offentlige tiltak for å motvirke opptøyer sett i lys av målsettingen for og ungdommenes vurderinger av tiltakene, samt de media-fortolkninger som er berørt.

	SOSIALPOLITISKE TILTAK FASE I		POLITITEKNISKE TILTAK	SOSIALPOLITISKE TILTAK FASE II
	Periferistyrking	Sentrumssvekking		
Tiltak:	*Nattrock i NRK *Lokale arrangementer i ungdoms-klubber/samfunnshus *Attraktive filmer på bydels-kinoene	*Stenge restaurantene tidlig *Ikke uterestauranter *Ikke attraktive filmer på sentrumskinoer *Ikke presseomtale på forhånd *Upopulære tiltak på massesteder som Chatau Neuf og Kroa	*Mer politi *Bedre verneutstyr (hjelmer/skjold) *Bedre angrepsutstyr (tåregass) *Varsel om økte straffer *Splitte massen *Arrestere de som drikker	*Boligtilbud *Arbeidstilbud/arbeids-treningstilbud *Fritid (Allakskjeden)
Mål-setting	*Få folk til å holde seg hjemme *Alternativ spenning én kveld	*Null spenning i sentrum én kveld *Håpe at folk ikke drar inn til sentrum	*Avskrekking	*Avhjelpematerielle velferdsmangler hos utsatte ungdomsgrupper
Ungdommenes vurdering	*Relativt god oppslutning om lokale arrangementer *En del ungdommer prioriterte trolig Nattrock *Andre lanserte slagordet; "En natts rock er ikke nok". På rockekonsert på Cafe Blitz brant de TV-apparat offentlig	*Trolig færre tilfeldige tilskuere i sentrum *Alternativ rocke-konsert på Cafe Bliz *UngMob med parole "Opphev unntakstilstanden" *Provoserte tydelig noen ungdommer	*Provokasjon. Oppfordring til å ta politiet *Ikke bare virkning én kveld, politiets generelle slagkraft økes *Reaksjoner på bøtenivået -UngMob: Ungdom Mot Bøteterror *Flere og fler: Ingen vits i å slåss mot politiet - de blir bare sterkere og sterkere	*Hjelpen ble tatt imot *Enkelte ungdommer: "Vi blir kjøpt opp" *Myndighetene prøver iallefall å gjøre noe..
Media-for tolkninger	*Kjedsomhet *Massepsykose	*Kjedsomhet *Massepsykose	*Pøbel *Politi-og-røver *Rus *Massepsykose	*Utstøtt *Kjedsomhet

Ser vi på reaksjonene på de Sosialpolitiske tiltak, fase I, A og B, ser vi at det har vært relativt god oppslutning om de lokale arrangementene. I Ungdomskontorets redegjørelse for de ulike tiltakene kan vi bl.a. lese om de lokale arrangementene:

"I Oppsal samfunnshus ble det i regi av Bydelsutvalget og Oppsal skoles musikkorps arrangert nattdiskotek. I alt 3-400 unge var innom dette spesielle arrangementet. Endel av disse kom fra Tveita, Ulsrud og Bøler. Arrangementet ble avviklet uten problemer. Bare tre av de besøkende unge ble avvist pga. alkoholrus.

Oslo ungdommens Motorsenter, Hvervenbukta: Nattrock i peisestuen, vel 100 medlemmer deltok. Avsluttet 04.00 meget vellykket, ingen problemer. I tillegg ble motorsentrets lokaler denne kvelden benyttet av Am-Car klubben som hadde møte med 120 av sine medlemmer, avsluttet kl. 24.00

Lerdal fritidsklubb arrangerte nattdisco. Arrangementet ble besøkt av omlag 130 unge. Det rapporteres at flere unge dro fra sentrum tidlig på kvelden, for å slutte seg til arrangementet som startet kl. 22.30 og varte til 02.30. Klubben hadde et nært samarbeid med Bydelsutvalget og foreldrene om arrangementet som ble meget vellykket.

Aksjonen mot narkomani i Groruddalen arrangerte rockekveld på Stovner. Besøket var relativt dårlig, og arrangementet ble avsluttet tidligere enn beregnet pga liten oppslutning."

(Brev fra Ungdomskontoret v/Herman von der Lippe og Thomas Haaland til Sosialrådmannen, av 3.6.81)

Ungdomskontoret oppsummerer disse arrangementene som vellykket. Oppslutningen tyder på at en del ungdommer har funnet disse arrangementene attraktive. Et vanskelig spørsmål er om de ungdommene som er tilstede på disse lokale arrangementene, er ungdom som ellers ville ha vært i byen. Ser vi på arrangementet i Hvervenbukta er det kun for medlemmer av motorsentret. Disse ungdommene hadde med andre ord sitt eget særarrangement denne kvelden. Likeledes er det musikkorpsset som arrangerer diskotek i Oppsal samfunnshus. Trolig rekruterte dette arrangementet spesielt medlemmer i musikkorpsset. Innen ungdomsforskning er det flere undersøkelser som viser at det spesielt er den foreningsløse ungdommen som holder til på gatehjørnet. Muligens er det således den ungdommen som likevel ikke ville ha vært med på opptøyer som har deltatt på disse arrangementene.

I dette lyset er det interessant at det ble rapportert fra

arrangementet på Lerdal fritidsklubb at flere unge dro fra sentrum tidlig for å slutte seg til arrangementet. I følge Ungdomskontorets feltarbeidere definerte disse ungdommene seg som "tilskuere", og dette peker i retning av at de tilfeldige tilskuerne ble redusert i omfang via slike lokale arrangementer.

Det andre tiltaket innenfor de sosialpolitiske tiltak, fase I, er Nattrock i fjernsynet. I følge Ungdomskontoret var Nattrocken et alternativ til sentrumsbesøk for flere ungdomsgrupper. Vi har ingen data som kan belyse dette nærmere, men jeg tror det er sannsynlig at en rekke ungdommer anså Nattrock programmet som et spennende tiltak de hadde lyst til å se på. Spørsmålet er igjen om også dette tiltaket i første rekke favnet dem som uansett ikke hadde tenkt seg til byen. Samtaler jeg hadde med ungdom på Karl Johan natt til 1. mai i 1983 tydet imidlertid at en del ungdommer gjerne ville få med seg både Nattrocken og Gatekampene med politiet. De pendlet til og fra leiligheter i sentrum, og så vekselvis på TV, var vekselvis på gata for å se om noe skjedde. Disse ungdommene definerte seg tydelig som "tilskuere".

Andre ungdommer oppfattet imidlertid Nattrock-programmet som en provokasjon. I 1981 delte en gruppe ungdommer ut en løpeseddel natt til 1.mai som het "Klæsj 81 - Hver natt en opprørsnatt". I løpesedlen het det;

"Må vi gjøre skikkelig opprør, knuse ruter, steine purken hver natt for å få et skikkelig tilbud til oss som er unge i Oslo-området?

Sånn ser det ut. Bare på grunn av det tradisjonelle "bråket" i Oslo natt til 1. mai, blir vi oversvømt av konserter, TV-rock, forslag om åpne fritidsklubber og "aktiviseringstilbud" på denne spesielle datoen.

Resten av året skjærer de ned, fjerner de få tilbudene som finnes, og bruker pengene til å ruste opp politiet..

Kommune og stat ønsker å skjule den virkelige årsaken til "30.april-bråket", nemlig deres egen ungdomsfientlige politikk.

TV-rocken og de åpne klubbene er derfor bare almisser og viser ingen vilje til å komme våre ønsker og behov i møte. Dette er en arrogant, respektløs dobbeltmoral som krenker oss dypt!

Hva har de gjort for fritidsklubbene?

Hva har de gjort for å skeffe oss rockesenter og motorsenter? Skikkelig arbeid og utdanning som er verdt noe, menneskelige boliger til overkommelige priser?

IKKE ER DRITT! Tvert i mot skjærer de ned på hvert jævla

område som berører oss.

Det eneste de tilbyr oss er gata og heller ikke der er vi særlig populære. Det er vist en forbrytelse å være mellom 13 og 25 år.

BESKYTT DEG MOT TÅREGASS

TA MED SKJERF ELLER TØRKLE:

SMØR EN HALV SITRON ELLER SITRONSyre I TRYNE NÅR
DET BLIR FOR JÆVLI.

LEGALISER UNGDOMMEN"

(Løpeseddel delt ut natt til 1. mai 1981)

Denne løpesedlen ble delt ut av ungdommer som senere dannet organisasjonen UngMob. Løpesedlen viser tydelig at de er provosert av at myndighetene bare gjør noe for dem denne ene natten. De oppfatter TV-rocken og de åpne klubbene som provokasjoner - og deres svar er å oppfordre folk til å bli med på opptøyene. Slogordet for denne holdningen var "En natts rock er ikke nok!"

I 1982 og 1983 arrangerte UngMob alternative rockekonserter natt til 1. mai på Café Blitz. Rockekonserteren var en tydelig protest mot TV-rocken. I 1982 protesterte UngMob mot såvel TV-rocken som "Unntakstilstanden i sentrum". Dette året oppfordret UngMob folk til å delta i aksjoner. Også i 1983 protesterte UngMob mot TV-rocken. Dette året brant de offentlig et fjernsynsapparat utenfor Café Blitz. Men i 1983 oppfordret ikke UngMob folk til å delta i gatekamper med politiet. Ironiske nok slo politiet isteden til mot Café Blitz, og arresterte samtlige tilstedeværende.

Denne gjennomgangen er ment som en pekepinn på at Nattrocken i NRK er blitt møtt med ulike holdninger i ulike ungdomsmiljøer. I enkelte grupper er den blitt godt motatt - spørsmålet er om dette er ungdom som ikke ville ha reist til byen uansett, eller iallefall ville ha definert seg som tilskuere. De fleste blant de potensielle aktive oppfattet trolig Nattrocken som en provokasjon.

Oppsummerende kan vi derfor si at de sosialpolitiske tiltak i fase I har hatt en gunstig virkning: De har trolig redusert tilstrømningen av tilfeldige tilskuere til sentrum. Ved at massene uteble, ble det vanskeligere for aktivistene å få spillerom og lettere for politiet å ha oversikt og kontroll.

De mer aktive kjernegrupper med omland har imidlertid blitt

meget provosert av disse tiltakene, og deres reaksjon de første årene var å oppfordre til gatekamper med politiet.

7.5.2. Polititekniske tiltak

Ungdommenes reaksjoner på de polititekniske tiltakene er også ulike, men i hovedsak negative.

Målsettingen med tiltakene var å avskrekke ungdom fra å reise til sentrum, og i følge feltarbeidernes oppsummering av hvem som reiste til sentrum og hvem som ble igjen - tyder det på at de polititekniske tiltakene har hatt en slik avskrekkende virkning. I rapporten heter det;

"Når de mer forkomne ungdommene i bydelene ikke har dradd til sentrum ser dette først og fremst ut til å være begrunnet med frykt for å bli tatt av politiet".

(Brev fra Ungdomskontoret v/Herman von der Lippe og Thomas Haaland til Sosialrådmannen, av 3.6.81)

Vi ser her at de polititekniske tiltakene har hatt en avskrekkende virkning. Jeg har også gått igjennom og sammenlignet listene over de arresterte ulike år, og det er bemerkelsesverdig få gjengangere i materialet. I vanlige kriminalsaker er det en "hard kjerne" som går igjen fra år til år. Denne kjernen er meget liten blant de arresterte natt til 1. mai. Det finnes bare noen få gjengangere - og det er ikke én person som er blitt arrestert samtlige år. Denne lave gjentakelsesfrekvensen tyder på at det å bli tatt av politiet natt til 1. mai har hatt en avskrekkende - eller individual preventiv effekt. Ungdom som er blitt tatt en gang - eller som er godt kjent av politiet - holder seg unna sentrum av frykt for å bli tatt igjen. Det virker som om denne individualpreventive effekten fungerer helt uavhengig av hvor høyt straffe- og bøtenivået er.

For andre ungdomsgrupper ser det ut til at de polititekniske tiltakene i første omgang hadde en provoserende effekt. Natt til 1. mai var de første årene definert som en kamp mellom ungdommene og politiet, og i 1979 var ungdommenes

slagord i følge avisene: "Kommer ikke snuten snart'a?".

Foran opptøyene i 1982 delte UngMob ut en løpesedel der de oppfordret unge til ikke å godta forelegget, samt å nekte å avgi forklaring til politiet. Løpesedlen hadde som motto "Opphev unntakstilstanden", og i løpesedlen het det bl.a.:

"30.april - en ny natt til 1. mai. Snuten mobiliserer støvler og messing blankpusses, skjold, hjelmer og køller, tåregassen er klar til bruk. "Pøbelen" skal tas for godt!!!"

(Løpeseddel utgitt av UngMob natt til 1. mai 1982)

Forsiden på løpesedlen var en ironisering over politiet. Her het det:

"NATT TIL 1. MAI

POLITISKELENS IDRETTSKLUBB har oppvisning i sentrum 30. april kl. 21.

Rytteroppvisning, demonstrasjon av siste nytt i batonger, innbringelsesteknikk, samt nye, mer effektive tåregassgranater.

STATISTER SØKES

FRI ENTRE VELKOMMEN"

(Løpeseddel utgitt av UngMob natt til 1. mai 1982)

De polititekniske tiltakene hadde altså en provoserende virkning overfor enkelte ungdomsgrupper. De siste årene ser det imidlertid ut til at flere og flere innenfor denne gruppa er oppgitt istedenfor provosert. Under intervjuene etter politiets aksjon mot Café Blitz i 1983 var det tydelig at mange ungdommer var resignerte. De mente at det ikke lenger var noen vits i å slåss mot politiet. Man ville alltid tape. Selv om man kunne vinne over politiet en enkelt kveld, ville konsekvensene bare bli at politiet ble enda sterkere.

Hvis disse uttalelsene fra bl.a. fremtredende pønkere, men også fra mer "ordinær" ungdom er representative for denne delen av ungdomsgruppa, tyder det på at avskekkingslinja har lyktes.

Erfaringer fra opptøyene i 1984 gjør at man imidlertid kan reise et spørsmål ved om dette er tilfelle. Som tidligere nevnt var det fullt i byen natt til 1. mai 1984. Det var

varmt, og uterestaurantene hadde åpnet. Ingen politibiler eller politimenn var å se i sentrum. Ved en tabbe stoppet imidlertid en politibil foran Stortinget. Den ble raskt omringet, og noen ungdommer dekorerte bilen med en transperent pålydende: "Hjelp snuten - skyt deg selv". Området rundt politibilen var fullt av folk - og det var tydelig at veldig mange ønsket at noe skulle skje. Politiet hadde imidlertid på dette tidspunktet dimmitert flesteparten av de innkalte polititjenestemennene, og de hadde ikke nok folk til å sette inn mot ungdomsmassene. Jeg tror dette var grunnen til at det ikke ble opptøyer. Hadde politiet i denne situasjonen grepet inn, og forsøkt å drive vekk ungdommene, hadde man trolig fått meget omfattende gateopptøyer. Men fordi politiet istedet forholdt seg avventende, gled det hele over av seg selv. Denne hendelsen tyder på at det i store ungdomsgrupper er et nokså negativt forhold til politiet. Det synes som om det alltid er nye ungdomsgrupper som er interessert i en konfrontasjon med politiet. Det er en vanlig oppfatning i strafferetten at avskrekking ikke har særlig preventiv effekt på dem som anser det som usannsynlig at de blir tatt.

Avskrekkinglinjen har således ført til at de ungdomsgrupper som før har vært i kontakt med politiet, og opplevd underlegenhet, holder seg vekk (eller iallefall noen av dem). Andre grupper kan imidlertid fortsatt bli trukket med, og mye tyder på at drivkraften bl.a. er at de blir provosert av politiet.

7.5.3. Sosialpolitiske tiltak, Fase II.

Den siste type tiltak som er satt inn for å motvirke ungdomsopptøyer er det jeg har kalt sosialpolitiske tiltak, fase II. Hensikten med tiltakene er å avhjelpe materielle velferdsmangler hos utsatte ungdomsgrupper, og arkitektene bak må sies å være Forbruker- og administrasjonsminister Sissel Rønbeck (DNA) og kommunalråd Hans Svelland (H). Bakgrunnen for Oslo kommunes innsats var bl.a. den sosiale nød som ble påvist under okkupasjonen av Skippergata.

Ungdommenes reaksjoner på disse tiltakene har også vært

forskjellige. Men i første rekke positive. Flere av de ungdommene kommunen kom i kontakt med fikk tilbud om bolig (Straksbo - Ungbo) og arbeidsmarkedstreningstiltak. De fikk hjelp. Og de fleste som ble budt slik hjelp tok også i mot.

Men ikke alle var like fornøyd. Knut Houge, UngMob's valgte tillitsmann fra juni -81 frem til okkupasjonen av Skippergata i oktober -81 hevdet at opprøret ble kjøpt opp. I boken "Har vi en framtid?" er en av konklusjonene hans;

"Noen politikere gir etter for kravene til de mest aktive opprørerne. Kjøper dem opp. Imens er situasjonen den samme for mesteparten av ungdommene". (Knut Houge, 1982, s. 13)

Etter at boken utkom utspant det seg en diskusjon i avisene om Hougens påstand var riktig. Under signaturen "Leonard Myhre" brakte Klassekampen 24.12.82 et innlegg som inneholdt et voldsomt angrep på Knut Hougens person. Myhre hevdet dessuten at Houge mistenkeliggjorde dem som var med på okkupasjonen i Skippergata ved å hevde at UngMob ble oppkjøpt.

I Klassekampen 3. januar 1983 svarer Houge, og han sier at hans hensikt aldri har vært å mistenkeliggjøre okkupasjonen eller okkupantene. Han hevdet imidlertid at UngMob ufrivillig var blitt høyrepolitikernes ungdomsalibi. Houge sier bl.a. :

"Da vi okkuperte Skippergata for over ett år siden oppfattet jeg at UngMobs målsetting var å organisere et politisk opprør mot det vi kalte "forjævligseringa". Vi ble på en måte alle de tause ungdommenes talsmenn for flere boliger og jobber. Da denne politikken raste i grus, samtidig som Svelland pumpet inn noen kroner til "opprørerne", ble oppkjøpet synlig". (Klassekampen, 3.1.83)

Houge hevder videre at det i enkelte bydeler i Oslo er antydning til hets mot UngMob. F.eks sier foreldrene på Fossumberget skole - som skal nedlegges - følgende:

"Barna våre må visst farge håret sitt grønt for at de skal bli hørt". (Klassekampen, 3.1.83)

Det er også mulig at mer vanlig ungdom, som står på lister hos boligsjefen, kan ha blitt provosert over at enkelte

ungdommer "med grønt hår" har kunnet gå forbi køen, og få tildelt bolig før dem. Vi har imidlertid ikke data til å belyse dette nærmere.

Houge hevder at det ikke er tilfeldig at kommunen har kjørt frem UngMob og tiltakene overfor arbeidsløse fra Skippergata i pressen, samtidig som seks skoler på Østkanten nedlegges.

Jeg skal la debatten om hvorvidt UngMob ble kjøpt opp eller ikke, ligge. Mitt poeng i denne sammenhengen er at ikke alle som var med på okkupasjonen av Skippergata og i UngMob var fornøyd med de ekstraordinære tiltakene som ble gitt til ungdom med tilknytning til Skippergata okkupasjonen.

Et sentralt spørsmål er imidlertid om dette kan sies å være tiltak i forhold til ungdomsopptøyene natt til 1. mai. Er det de samme menneskene som er med natt til 1. mai som også er med på okkupasjonen av Skippergata?

Ser vi på data over de arresterte ser vi at det er meget få bostedsløse blant dem som ble tatt natt til 1. mai. Det var 54 ungdommer fra Skippergata som ble gitt bolig av Oslo kommune. Vi har ingen data for å se om dette er personer med tilknytning til opptøyene - men mye tyder på at det ikke er en direkte sammenheng. Det er andre personer enn de som har vært med på opptøyene som har fått tilgang til bl.a. bolig og arbeid.

Det er imidlertid et spørsmål om dette likevel ikke har hatt en preventiv effekt i forhold til opptøyene. Ved at kommunen har gitt bolig og arbeid/arbeidsmarkedstiltak overfor noen, kombinert med Café Blitz/Ungdomshuset i Pilestredet, lokale rockeklubber, utbygging av "Afrika" kultursenter osv., og gjort dette kjent gjennom pressen, kan det ha ført til at harmen hos enkelte ungdommer er blitt dempet.

Ungdommene ser at stat og kommune har forsøkt å gjøre noe. Tankegangen kan således bli: "Nå gjelder det å ikke ødelegge". Dette synet ble bla. hevdet av en av ungdommene som var

med på okkupasjonen av Skippergata. Til Arbeiderbladet sa okkupanten; (jfr. kap. 2.4.)

"Natt til 1. mai har vi ødelagt og revet ned. Nå vil vi gjøre noe positivt, aktivisere oss og bygge opp et sted vi kan være".
(Arbeiderbladet, 10.10.81)

Trolig har denne tankegangen hatt gjennomslagskraft i miljøer langt utenfor de som var med på okkupasjonen. Det ble muligens moralsk umulig for enkelte ungdommer å være med på opptøyer så lenge kommunen faktisk hjalp andre ungdommer som trengte hjelp. Et viktig aspekt er dessuten at opptøyene gjennom disse tiltakene endret karakter - i begynnelsen ble opptøyene oppfattet som et oppgjør mellom ungdom og politi, etterat det ble iverksatt tiltak overfor svakerestilte ble konflikten omdefinert, til bl.a. også å dreie seg om et rop om hjelp.

7.5.4. Oppsummerende vurdering

Av tabellen ser vi at de ulike tiltakene samsvarer med enkelte av media-fortolkningene, mens andre media-fortolkninger er uberørt.

De Sosialpolitiske tiltak i fase I tilsvarer Kjedsomhets- og Massepsykose-fortolkningen. Hensikten med tiltakene er å hindre at folk strømmer til sentrum (hindre massepsykose) ved å gi dem alternative tilbud i bydelene (kjedsomhet).

Relativt sett var det god oppslutning om de lokale arrangementene, og om Nattrock. Et moment er imidlertid om det er ungdom som likevel ikke ville ha reist til byen som sluttet opp om disse tiltakene. Trolig er det likevel slik at andelen tilfeldige tilskuere i sentrum ble redusert som en følge av disse tiltakene. En del unge ble imidlertid meget provosert av at man denne éne kvelden skulle få slike tilbud - mens resten av året var som før. Slagord som "En natts rock er ikke nok" og "Opphev unntakstilstanden" symboliserer denne holdningen. Det må også understrekes at det er ungdomsklubb-presiseringen av Kjedsomhets-fortolkningen som har vært aktualisert. Hoved-

tyngden av tiltakene har vært å gi de unge velressigerte tilbud planlagt av voksne. I drøftingen av kjedsomhetsfortolkningen fant vi imidlertid at gatepresiseringen hadde mest for seg. De unge valgte å oppholde seg på gata for å være fri fra kontroll fra "voksengenerasjonen" og fordi noe uforventet spennende kunne skje på gata - i ungdomsklubben var alt forutsigbart. Dersom dette er riktig, vil paroler som "Opphev unntakstilstanden" komme i et nytt lys. De Sosialpolitiske tiltakene er innrettet på ungdom som allerede er med i forenings/klubbvirksomhet. De ungdommene som ikke er tilfreds med disse tilbudene vil kunne bli forbannet fordi det denne éne kvelden ikke engang er lov å oppholde seg på gatene i sentrumsområdene eller i Slottsparken. Hvis dette medfører rihtighet, er det rimelig å si at de Sosialpolitiske tiltak i fase I for disse ungdommene markerte at voksensamfunnet ikke ville la dem være i fred, men tvertimot ønsket å kontrollere deres aktiviteter. Om nødvendig ved å kjøpe opp Pop-grupper til dem for å få dem til å bli TV-tittere. De som ikke fant seg i disse tiltakene ble møtt i sentrum av patruljerende politimenn som ba dem fjerne seg, hvis de sto stille og mer enn fem sto og snakket sammen. I forhold til gatepresiseringen hadde således de Sosialpolitiske tiltak i fase I muligens uheldig effekt, men samtidig forhindrede tiltakene muligheten for at man skulle få en voldsom opptrapping av opptøyene til massepsykose. Tiltakene forhindrede at mange tilfeldige tilskuere (dvs. muligens passive deltagere) reiste til byen.

De Polititekniske tiltakene har hatt som målsetting å avskrekke ungdom fra å komme til byen/delta i slåsskamper med politiet. Tiltakene favner over fire av media-fortolkningene: Pøbel-, Politi-og-røver-, Rus- og Massepsykosefortolkningen. Ved å arrestere potensielle bråkmakere (dvs. arrestere dem som drikker offentlig = Rus), og forhindre sammenstimlinger av mer enn fem personer (forhindre massepsykose), samt å ruste opp politiet materielt og mannskapsmessig slik at det skal virke avskrekkende (pøbel- og politi-og-røver) har man hatt som målsetting å hindre grunnlaget for nye opptøyer. Det er mye som tyder på at de Polititekniske tiltakene har vært svært effektive. De har både virket individualpreventivt - de som er tatt et år kommer ikke til byen/involverer seg ikke i kamper med politiet slik

at de blir tatt, neste år. Den belastede ungdommen holder seg unna sentrumsområdene av frykt for å bli tatt. Og endelig er det fler og fler av de mer aktive som sier at det ikke er noe poeng med opptøyene - det fører bare til at politiet blir sterkere og sterkere - hele året.

For endel ungdomsgrupper ser det imidlertid ut som om de Polititekniske tiltakene har hatt en meget provoserende virkning. Politiets opprustning har ennå tydeligere markert at det er et "slag" som skal skje natt til 1. mai. Og for disse ungdommene har holdningen vært "vi gir oss ikke". Det er således rimelig å si at de Polititekniske tiltakene har hatt en tosidig virkning. På den ene siden har man lyktes i å holde folk borte fra sentrum av redsel for å bli tatt/få strenge straffer. (Massepsykose/Pøbel) Linjen vad å arrestere samtlige som drikker på offetnlig sted har trolig også ført til at man har fått ryddigere forhold i sentrum og bedre oversikt. (Rus) Problemet er Politi-og-røver-fortolkningen. Her har man ensidig styrket den ene siden i konflikten: Politiet. I den grad det er en slik "negativ spiral" i forholdet ungdom-politi, som virker sannsynlig, er det klart at de polititekniske tiltakene ikke har lagt grunnlaget for en "god spiral". Ved å ensidig styrke den ene siden, har konflikten blitt undertrykt denne ene kvelden, faren er at motsetningene kan forsterke seg. Og mye tyder på at konflikten mellom politiet og visse ungdomsgrupper er meget sterk - kanskje har den aldri vært sterkere. Politiaksjonen mot Café Blitz i 1982 er étt eksempel. Det finnes flere:

- * 21. januar 1982 aksjonerte politiet mot okkupasjonen av Ullevålsveien 4. 13 ble arrestert, 3 tiltalt for vold mot politiet. (Arbeiderbladet, 23.1.82)
- * 31.9.1982 aksjonerte politiet mot et fest i en kommunal bolig i Markveien 61. Det var i første rekke pønkere som bodde i gården - og den ble av avisene kalt for "pønke-kollektiv". 40 politimenn var med på aksjonen, og det ble brukt tåregass. 15 personer ble arrestert, 4 tiltalt for vold mot politiet. (VG, 1.10.82)
- * To dager etter politiaksjonen mot Café Blitz ble et geburtsdagsselskap i en kommunal gård på Grünerløkka

omringet av politi. 11 av deltagerne ble arrestert av politiet. Foranledningen til aksjonen var at ei pønke-jente prøvde å snike på bussen - men ble oppdaget. Det utviklet seg til basketak med sjåføren. Hun - og noen andre pønkere dro til dette geburtsdagsselskapet - og samtlige festdeltagere, minus 3 som kom seg unna, ble arrestert. Alle 11 ble fremstilt i forhørsretten for lukkede dører, tiltalt for vold mot offentlig tjenestemann.

(Arbeiderbladet, 5.5.83, Klassekampen, 5.5.83)

Sett fra myndighetenes side finnes det gode argumenter for disse politiaksjonene. Problemet er at de som rammes ikke synes politiet har rimelig grunn til å handle slik de gjør. Dette fører til økte motsetninger mellom de unge og politiet - og spesielt mellom enkelte ungdomsgrupper (les Pønkere) og politi. De aksjonene jeg her har nevnt er de som har vært omtalt i pressen, i tillegg har miljøene kunnskaper om andre konfrontasjoner med politiet - hendelser som ikke når frem til avis-spaltene.

De Sosialpolitiske tiltakene i fase II har konsentrert seg om å fjerne årsakene til opptøyene. Tiltakene samsvarer med Utstøtt- og Kjedsomhets-fortolkningen. Ved å gi de unge arbeid, bolig osv. har man forsøkt å avhjelpe materielle problemer hos utsatte ungdomsgrupper (utstøtt). Allakskjeden har vært bygget opp for å gi et meningsfylt fritidstilbud for ungdom over 18 år (kjedsomhet). To momenter gjør seg gjeldende i vurderingen av disse tiltakene. For det første er det trolig at tilbudene om bolig og arbeid ikke er blitt gitt til ungdom som har vært sentrale under opptøyene natt til 1. mai. Det er andre ungdomsgrupper som har nydt godt av disse tilbudene. For det andre er det ungdomsklubbpresiseringen av Kjedsomhets-fortolkningen som også har vært fremme i bildet. Ungdommene med tilknytning til okkupasjonen av Skippergata sa imidlertid klart fra at de ville ha selvstyrt ungdomshus - de ville ikke ha noen "lilla marer" til å vokte dem. Ungdomshuset i Pilestredet, Café Blitz, er således blitt et selvstyrt sted. De ungdommene som i første rekke benytter stedet er pønkere

og deres sympatisører. Men denne gruppen er ikke representativ for dem som har deltatt i opptøyene natt til 1. mai.

Likevel tror jeg det er grunnlag for å si at disse tiltakene har hatt en langt mer preventiv effekt i forhold til opptøyene enn de andre tiltakene. I flere av ungdomsmiljøene har tiltakene om arbeid, bolig til utsatte ungdomsgrupper og selvstyrt ungdomshus, blitt sett på med velvilje. Stat og kommune forsøker iallefall å gjøre noe. Noen ungdommer får i det minste et tilbud. Det har derfor i en del miljøer blitt vanskelig å legitimere opptøyer natt til 1. mai. I stedet har holdningen "nå gjelder det å ikke ødelegge" festnet seg. Men også her er det enkelte som er provosert av tiltakene. De synes at UngMob'erne har "sneket" til seg vel mye - kanskje på bekostning av dem selv eller andre som har det enda værre. Hvorvidt denne holdningen skal ha ført til deltagelse i opptøyer er imidlertid svært tvilsom, da det jo er UngMob/medlemmer i UngMob som har vært sentrale i opptøyene de siste år.

En av mediafortolkningene er helt uberørt av tiltak:

- * Opprører-fortolkningen

For tre av mediafortolkningene er dessuten tiltakene perifere:

- * Gatepresiseringen av Kjedsomhets-fortolkningen
er nesten uberørt, unntatt opprettelsen av Café Blitz som et friområde, ukontrollert av samfunnet forøvrig
- * Politi-og-røver-fortolkningen. Tiltakene har bare ført til en styrking av den ene siden i konflikten: Politiet, ikke til å fjerne den "negative" spiralen mellom unge og politi.
- * Pøbel-fortolkningen. Tiltakene har i første rekke tatt sikte på å forhindre at pøblene tar ut aggresjon - i stedet for å omdirigere denne aggresjonen i mer konstruktive retninger. Muligens kan de lokale rocke-verkstedene under Sosialpolitiske tiltak fase II ha hatt en slik effekt, uten at vi har data til å vurdere dette nærmere.

ISTEDENFOR KONKLUSJON - NATT TIL 1. MAI - I FREMTIDENS LYS.

Trolig har de fleste ungdommer i Oslo og omegn et forhold til natt til 1. mai. Noen anser det som "sin natt", dvs. den natten da de skal ut på gatene og slåss mot politiet. Andre tar avstand, og atter andre stiller seg likegyldige.

To ungdomsgrupper som har vært nesten fraværende under opptøyene, eller iallefall blant de arresterte, er immigrantene og studentene. I boken "Forbudt ungdom" har Karin Julsrud også intervjuet immigranter. Hassan er marokkansk, 17 år og jobber som barnehageonkel. På Karin Julsrud's spørsmål om hans fremtid kanskje blir en fremtid som barnehageonkel, svarer Hassan;

"Ja, kanskje. Men drømmen er en annen. Discovakt og stort hus i Italia. Full av dagdrømmer. Kan også være et hus i Norge. Og kone og fire barn. - Du trenger ikke seks barn! Nei, du gjør ikke akkurat det. Men en bil, og en kone som også jobber."
(Karin Julsrud, 1982, s. 124)

På et oppfølgende spørsmål fra Karin Julsrud om Hassan tror drømmene kan bli virkelighet noengang, svarer Hassan:

"Hvorfor ikke?"
(Karin Julsrud, 1982, s. 124)

Hassan har tro på fremtiden. Han har tro på at han skal få det slik han vil. Denne uttalelsen er meget annerledes enn uttalelser fra noen av dem som har vært med på opptøyene. De tror ikke at fremtiden er lys. De tror ikke at de skal få det slik de vil, jfr. bl.a. kap. 6.4.2.

Karin Julsrud har i boken også intervjuet Lars. Han er 16 år, skal begynne første året på gymnaset. Han forteller at han selvfølgelig kunne ha begynt på yrkesskolen, f.eks på snekkerlinja. Men han vet ikke ennå hva han har lyst til å jobbe med. Derfor gymnaset. Hans begrunnelse er;

"Da er det bedre med skolen. Jeg slipper å bestemme meg på en stund. Vil ikke begynne å jobbe heller. Synes jeg er for ung til det."
(Karin Julsrud, 1982, s. 34)

Lars går på rulleskøyter, og tilbringer dagene på rulleskøyte-discoteque. Natt til 1. mai holder han seg hjemme. Han sier;

"Skjønner ikke vitsen med å gjøre opprør mot "snuten" og skryte av det etterpå".
(Karin Julsrud, 1982, s. 38)

Og Lars er heller ikke skremt av trussel om atomkrig. På et spørsmål om hvordan han skulle leve som voksen, dersom han selv fikk velge, svarer Lars;

"Da skulle jeg kjøpe det dødskule huset. Fin bil og greier. Ha litt penger. (...) Og selvsagt må han jobbe. Få en jobb han har lyst på. Ha gode venner. Sånn at du kan trives med livet".
(Karin Julsrud, 1982, s. 37)

Også Lars trives med livet, og har ingen problemer med å se seg selv i en tradisjonell voksenrolle, med jobb og hjem.

Men endel ungdommer orker ikke tanken på å se seg selv i rollen som "voksen", med de voksne symbolene; jobb, hjem, familie, bil, hytte, osv. Og mange av disse finner man blant dem som er med på opptøyene natt til 1. mai.

Oslo natt til 1. mai er bare et av de stedene der ungdom gjør "opprør" - der ungdom slåss i gatene med politiet.

Det har de siste årene vært opptøyer i flere andre norske byer;

- * Trondheim, natt til 17. mai 1978 og 1979
- * Tromsø
- * Skien
- * Vennesla
- * Bærum, natt til 1. mai 1984
- * Kristiansand
- *

er trolig flesteparten av de stedene der det har vært opptøyer.

Også internasjonalt har det vært en "opptøye-bølge".

Vi finner opptøyer i England. I april 1981 brakte massemedia nyheten om at det var store gatekamper mellom unge og politi i bydelen Brixton i London. Opptøyene varte i flere dager.

7000 politifolk ble utkommandert for å stanse ungdommene. 600 personer ble skadet og plyndringene var omfattende. I løpet av et halvt år var det større eller mindre sammenstøt mellom politi og ungdommer i mer enn 30 byer og 20 London-bydeler. (Terje Gustavsen, 1981 nr. 36, s. 11; Scarman 1981)

I Zürich protesterte ungdomsgrupper kalt kaotene i mai 1980 mot en oppussing av operaen ved å kaste egg og tomater på operagjestene. Det utviklet seg til plyndringer i stor skala og harde gateslag med politiet. Det var stadige gatekamper mellom unge og politi resten av året. (Balz Theus, 1982, s. 45)

I Milano var konfrontasjonene mellom de såkalte byindianerne, de autonome og politiet i 1977 og 1978 så heftige at politi i sivilt skjøt med skarpt mot demonstrantene. (Birgit Kraarz, 1982, s. 43)

Også i Vest-Tyskland, Nederland og Danmark har det vært gjentagne gateslagsmål mellom politi og ungdommer fra husokkupantbevegelsene. (Se bl.a. Terje Gustavsen, 1981 nr.34, Hans Halter, 1982 s, 65, Walter Tauber, 1982 s. 78)

Konfrontasjonene med politiet er den delen av ungdomsprotesten som, i følge Michael Haller, redaksjonsmedlem i Der Spiegel, kommer klarest frem i massemedia. Når brostein suser inn i utstillingsvinduene, når ungdom okkuperer hus, når tusener av ungdom utkjemper bitre slag med politiet - da blir det første side oppslag i avisene. Michael Haller hevder at bak disse media-begivenhetene har ungdomsprotesten ofte også en annen form. I boka "Isolasjon eller opprør?" sier han at ungdomsprotesten er dobbelt. Han skriver;

"...doppelbetydningen i den aktuelle ungdomsprotesten: For det første bringer den de oppvoksendes omsvøpsløse kritikk av den voksne verden ut på gatene, en voksen verden de ikke lenger finner det er verdt å leve i, og for det andre følger den motstands- og opprørstradisjonene fra de brokete dropout- og subkulturene, som i stadig høyere grad tar fast form av en alternativbevegelse med sikte på helhetlige livsforhold."
(Michael Haller, 1982, s. 22)

Michael Haller antyder her at 80-årenes ungdomsprotest langt

på vei har forenet seg med 60-tallets hippie-bevegelse i forsøkene på å skape alternative samfunn. Denne siden av ungdomsprotesten kommer vanligvis ikke frem i media.

Michael Haller får støtte for dette synet, bl.a. fra dansken Carsten Jensen. Han skriver i boken "BZ EUROPA, Ungdomsbevegelsen i Europa":

"Troen på at det er mulig å lave samfundet i dets helhed om eksisterer tilsyneladende ikke mere blant de unge. I stedet søger de at etablere små befrie-øer, hvor de kan utfolde og utvikle deres egen livsstil, som f.eks. sker i de tusinder af besatte huse, der findes rundt om i de Vesteuropæiske storbyer".
(Carsten Jensen, 1982, s. 9)

Også i Norge har denne dobbeltheten til ungdomsprotesten vært kjent. A-magasinet startet høsten -81 en serie som het "Ungdom i opprør", og på lederplass het det bl.a. :

"Europas byer syder av ungdomsopprør. Branner, ruteknusing og gatekamper har lenge preget nyhetsbildet, men protesten slår også ut på mer stillferdige måter - i nye boformer og verdinormer, i "alternativ kultur".
(A-magasinet, nr. 34, 22.8.1981)

A-magasinet reportasjer spente fra beskrivelser av forsøk på å skape slike alternative samfunn, til reportasjer om gatekamper mellom unge og politi. Reportasjene var fra Vest-Berlin, Zürich, Amsterdam og flere byer i England.

A-magasinet reportasjer ble meget godt mottatt i ungdomsmiljøene rundt UngMob i Oslo. På de forberedende møtene før okkupasjonen av Skippergata ble fotostatkopier av artiklene delt ut til alle tilstedeværende, og etter okkupasjonen ble serien "Ungdom i opprør" hengt opp på oppslagstavlen i Skippergata. Mange i UngMob følte en sterk tilknytning til en internasjonal ungdomsprotest-bevegelse, og representanter fra Skippergata reiste bl.a. til husokkupantbevegelsen (kraakerne) i Nederland for å lære av deres mangeårige erfaringer og kamp. UngMob ønsket å lage en okkupasjonsbevegelse i Norge, og målet var flere og flere selvstyrte ungdomshus. Skippergata ble derfor bl.a. kalt "Ungdomshus nr. 1". (Jfr. bl.a. Carl Rieber Mohn, 1982, s.40).

I A-magasinet reportasje fra Vest-Berlin forteller Terje Gustavsen at alternativ-bevegelsen ikke har noen talsmenn, noen uttalelser kan likevel gi et pekepinn om hva de står for.

"* Vi er ikke som studenterbevegelsen i 1968. Vi vil ikke reformere samfunnet. Politikk interesserer oss ikke. Kommunisme, sosialisme, marxisme - det diskuterer vi aldri. Det vi vil er å leve et fornuftig liv her. Og nå.

* Vi vil ikke revolusjon. Vi vil ikke konkurrere med statsmaktene. Vi vil ikke ha makt. Hvorfor lar dere oss ikke være i fred? Det vi ønsker er egne reservater og en mer naturlig livsstil. Forbudt for cowboys.

* Jeg hadde en såkalt trygg og bra jobb. Men jeg holdt det ikke ut. Hvorfor skulle jeg slite meg helseløs for å betale skatt som går til politi og tomme leiligheter. Jeg bodde i en moderne boligblokk langt fra jobben. Der hilste ikke folk på hverandre. Jeg orket ikke fortsette et slikt liv.

* Vi vil leve etter våre egne idéer, forsøke å finne frem til nye samlivsformer og utvikle nye verdinormer. Kanskje er det utopi, men hvorfor ikke la oss forsøke?" (Terje Gustavsen, 1981 nr. 34, s. 30)

Den Vest-Tyske avisen Der Spiegel brakte bla. følgende om alternativbevegelsen og ungdomsprotesten;

"Til forskjell fra APO (Den utenomparlamentariske opposisjonen, JF) i 1968 går denne generasjonen ikke inn for "Ho-Ho-Ho-Chi-Mihn" eller "All makt til rådene" altså slett ikke for hverken indre eller ytre forandring av de politiske forhold.

Denne nye generasjon interesserer seg ikke for staten, men mere for seg selv. Rabiater blir de foreløpig bare når staten trer dem for nær, direkte gjennom politiet eller indirekte gjennom byplanlegging. Det ordnede samfunn kaller de "Grønland", symbolet på det frosne og iskalde, et samfunn bygget på innsats og nytelse, og de føler sin egen subkultur truet av dette "Grønland".

Grønland, det er for dem er verden som utelukkende består av datanett og politilover, plastikkonsum og arbeidsløshet blant ungdom, narkomani og lukkede studier...

Sammenhengen med 60-tallets opprør later til å være klar nok, selv om den nye bevegelsen ikke knytter an til den nye marxistiske tradisjon: Forbindelsespunktet antydes å være den motkultur - eller alternativbevegelse - som er vokst frem særlig i Danmark, Vest-Tyskland og Holland i løpet av 1970-årene. Undersøkelser viser at mellom 5 og 8 prosent av all ungdom i Vest-Europa er rede til det man i Vest-Tyskland kaller "Aussteigen", dvs. å knytte sin eksistens til en alternativ kultur. I Berlin regner man nå med at 100 000 mennesker på den ene eller annen måte er knyttet til "alternativ scenen", gjennom alternative forretninger, småbedrifter, kafeér, forlag, aviser, bakerier etc. I hele Vest-Tyskland finnes like oppunder 400 alternative tidsskrifter og aviser, med et samlet opplag på over 200 000, i

Berlin over 600 selvforvaltende produksjons-, håndverks- og servicekollektiver.

Innen motkulturen leser disse 18 til 20 årige forkjempere for selvforvaltning heller Peter-Paul Zahls dikt og J.R.R. Tolkiens myter enn venstreorienterte teoribøker. De har vage forestillinger om asiatisk helhetsfilosofi og Jungs lære om arketyper, vil helst ikke vite noe om marxisme og har knapt noen anelse om hvem Marcuse og Adorno var.

Denne innadventheten står i radikal motsetning til 68-generasjonens verdensbilde: Talsmennene for den tidens studentopprør prekte revolusjon og mente at samfunnet kunne endre og fornye seg, bare venstrebevegelsen fikk makten. Rudi Dutschkes opprop om "marsen gjennom institusjonene" ville høyest oppnå en hånlatter hos den nye protestungdommen: de tror ikke lenger på muligheten til å forandre et samfunn som de dessuten "driter langt i".

(Der Spiegel 52/1980, sitert etter Arken 1-2/1981)

Rundt om i Vest-Europa ønsker unge å bygge eller faktisk bygger alternative øyer der de kan leve for seg selv. Helst vil de være i fred, men kommer politi og statsmakten dem for nære innpå livet - slår de tilbake.

Sveiper vi igjen tilbake til natt til 1. mai, ser vi at lignende tanker har gjort seg gjeldende, allefall for en del av deltagerne, samtlige år. Opprører-, politi-og-røver- og pøbel-fortolkningen var de som var sterke nok til å kunne forklare avsparket for opptøyene. Pøbel-fortolkningen var den svakeste av de tre.

Opprører-fortolkningen har mange trekk som er felles med alternativ-bevegelsen: hatet til "voksenlivet" forstått som 8-16 jobb, hus, familie, hytte, osv, mistroen til politikerne, kampen mot politiet og ønsket om å få være i fred.

Denne "harmen" over det etablerte system og forbitrelsen over urett de føler er begått mot dem, er sterk i enkelte ungdomsmiljøer. Ingen av tiltakene har direkte vært innrettet på å avdempe denne harmen. Troen på at politiet er korrupt blir f.eks bare sterkere og sterkere. Politivold-rapporten til Nordhus og Vogt fikk ikke den oppmerksomhet disse ungdommene mente den fortjente - istedet forsøkte man å sverte forskerne. Nesten samtlige anmeldelser om politivold blir henlagt, og polititjenestemann Gregersen - som skjøt ned og drepte en unggutt bakfra i Holmestrand 16. april 1984 - ble frikjent.

Harmen ligger latent.

Likevel er trolig noe av harmen lagt på is. For noe er blitt bedre. Det hersker en "vente-og-se-holdning" i deler av ungdomsmiljøet i Oslo. Det offentlige har vist seg villig til å gi de unge et ungdomshus, ungdom som trenger det får lettere hjelp til å skaffe seg arbeid og bolig - og det ble tross alt karneval.

NOTER

1. Intervjuene ble i 1982 foretatt av Terje Rød Larsen, Halvor Fauske, Geir Høgsnes, Tom Pape og meg. I 1983 av Terje Rød Larsen, Halvor Fauske, Geir Høgsnes, Hanne Bogen, Jon Erik Dølvik og meg. Terje Rød Larsen og Halvor Fauske har tidligere publisert deler av dette materialet i en delrapport. (se litteraturreferansen; Fauske/Rød Larsen 1982)
2. Basistallene til denne tabellen har jeg fått ved telefonisk kontakt med Statistisk Sentralbyrå.
3. Basistallene til denne tabellen har jeg fått ved telefonisk kontakt med Statistisk Sentralbyrå.
4. Flere har nevnt at politiet hadde dimmitert flere tjenestemenn før episoden ved Stortinget inntraff - og at politiet således ikke hadde nok folk til å gripe inn, bl.a. avdelingssjef Thomas Haaland, Ungdomskontoret, i samtale 15. november 1984.
5. Advokat Kai Ekanger var formann i Politirolleutvalget, og han fortalte i telefonsamtale 6. mai 1983 at Politirolleutvalget etter opptøyene i mai 1978 tok initiativ til et møte med representanter fra Oslo kommune og Oslo politikammer for å drøfte ordensproblemene i Oslo. Initiativet ble bare tatt dette året, og i følge Ekanger var det påfallende hvor tafatte kommunens folk og politiet var overfor problemene. Ekanger kunne dessverre ikke gi meg noe referat fra møtet, eller opplysninger om hva som ble diskutert og hvilke personer som var til stede.
6. Basistallene til denne tabellen har jeg fått ved telefonisk kontakt med Justisdepartementet v/Hestnes i november 1984.
7. Basistallene til denne tabellen har jeg fått ved telefonisk kontakt med Justisdepartementet v/Hestnes i november 1983.
8. Jfr. VG 2. mai 1983

LITTERATURREFERANSER

- Allen, Vernon L. "Towards Understanding Riots: Some perspectives", Journal of Social Issues, Volume 26, 1970 Number 1.
- Arbeidsdirektoratet presenterer: Vi ser på arbeidslivet, Yrkesorientering for ungdom i 7. skoleår (Oslo: Arbeidsdirektoratet, 1981)
- Aksjonsplan for barn og unge, Lagt fram i forbindelse med Statsbudsjettet 1982 (St. prp. nr. 1 1981-82) (Oslo: Forbruker- og administrasjonsdepartementet.
- Bjørklid, Brynjulf Byråkrati på gli? Storbytiltakene i sosialpedagogisk perspektiv (Oslo: Universitetet i Oslo, Underveisrapport nr. 1 fra prosjektet "Ungdomskultur, deltagelse og sosial læring", Det sosialpedagogiske studiet)
- 1984 Ungdom forut for sin tid? Storbytiltakene i sosialpedagogisk perspektiv (Oslo: Universitetet i Oslo, Underveisrapport nr. 2 fra prosjektet "Ungdomskultur, deltagelse og sosial læring", Det sosialpedagogiske studiet)
- Borre, Ole Oprørsteorier (København: Berlingske forlag)
- 1980
- Bratfos, Ole "Er alkoholisme og narkomani sykdom?"
- 1980 Tidsskrift om edruskapsspørsmål, nr. 4
- Bratholm, Anders & Politivoldrapporten, Rapport om politivold
- Stenberg-Nilsen, fra Utvalget til å undersøke forekomsten og
- Hans arten av politivold m.v. oppnevnt av Justis-
- 1981 departementet (Oslo: Universitetsforlaget)
- Bratholm, Anders Pågripelse og varetektsfengsel (Oslo:
- 1957 Oslo Universitet, doktoravhandling)

- Capua, Gunnar de & Glaget om Nisseberget 30. april 1978,
Hansen, Ellen & Rapport fra Fri-park aksjonen, heftet,
Johansson, Conny & Oslo, juni
Sand, Inger-Johanne
& Sandvig, Anders
jr., m.fl.
1978
- Christie, Nils Unge norske lovovertridere (Oslo: Univer-
sitetsforlaget)
1960
- 1975 Hvor tett et samfunn? (Oslo: Universitets-
forlaget)
- Corrigan, Paul "Doing Nothing", i Hall, Stuart & Jefferson,
1976 Tony, Resistance through Rituals Youth
subculture in post-war Britain (London:
Hutchinson)
- Corrigan, Paul Schooling the Smash Street Kids (London:
1979 The Macmillian Press L.T.D.)
- Davies, James C "The J-curve of rising and declining satis-
factions as a cause of some great revolutions
and a contained rebellion" i Graham, Davis &
Gurr, Ted Robert The history of Violence in
America. A report to the national commission
om the causes and prevention of violence
(
- Duckert, Mona "Narkotika og narkomane" i Hauge, Ragnar (red)
1979 Utenfor samfunnet, Om avvik og avvikergru-
per
i det norske samfunn (Oslo: Universitets-
forlaget)
- Durkheim, Emile Selvmordet (Oslo: Gyldedal)
1978 (1897)
- Egeberg, Morten & "Organisasjonssamfunnet og den segmenterte
Olsen, Johan P. & stat" i Olsen, Johan P. (red) Politisk
Sætren, Harald organisering (Oslo: Universitetsforlaget)
1978

- Eide, Martin
1984
Politikere og massemedia (Oslo: Universitetsforlaget)
- Evang, Karl
1968
Aktuelle narkotikaproblemer (Oslo: Tiden)
- Fauske, Halvor &
Rød Larsen, Terje
1982
Ungdomsopptøyer, anomi og protest. En teoretisk og empirisk forstudie (Oslo: FAFO, foreløpig arbeidsnotat 3)
- Fauske, Halvor &
Rød Larsen, Terje
Hovedfunn: Nasjonale og internasjonale perspektiver (Oslo: FAFO, foreløpig arbeidsnotat 1)
- Fekjær, Hans Olav
1980
Ny viten om alkohol Livsglede og helse i lys av nyere forskning (Oslo: Gyldendal)
- Finstad, Liv &
Gjetvik, Anne-Lise
1980
"Varetektsfanger forteller", vedlegg 2 til NOU:28 Varetektsfengsling (Oslo: Universitetsforlaget), omarbeidet versjon også utgitt som egen bok, Varetektsfanger forteller (Oslo: Universitetsforlaget)
- Fryjordet, Jorunn
1981
Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1978 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 6. august, fortrolig notat)
- 1981
Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1979 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 5. august, fortrolig notat)
- 1981
Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1980 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 7. august, fortrolig notat)
- 1981
Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1981 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 11. august, fortrolig notat)

- Fryjordet, Jorunn 1981 Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Skien helgene 1-3, 8-10 og 15-17 mai 1981 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 5. oktober, fortrolig notat)
- 1981 Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Trondheim natt til 17. mai 1978 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 27. oktober, fortrolig notat)
- 1981 Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Trondheim natt til 1. mai 1979 (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, 5. november, fortrolig notat)
- 1982 Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Tromsø 16.-17. januar 1982 (Oslo: FAFO, 20. desember, fortrolig notat)
- 1983 Oversikt over innbringelser i forbindelse med husokkupasjon i Kirkegt. 2 i Tromsø den 8. februar 1982 (Oslo: FAFO, 11. januar, fortrolig notat)
- 1983 Oversikt over innbringelser i forbindelse med natt til 1. mai urolighetene i Oslo 1982 (Oslo: FAFO, 17. januar, fortrolig notat)
- 1983 Oversikt over innbringelser i forbindelse med natt til 1. mai urolighetene i Oslo 1983, Politiaksjonen mot Café Blitz og arresterte i byen forøvrig (Oslo: FAFO, 6. desember, fortrolig notat)
- 1984 Oversikt over innbringelser i forbindelse med opptøyene i Oslo natt til 1. mai 1984 (Oslo: FAFO, 18. oktober, fortrolig notat)
- Fryjordet, Jorunn & Fauske, Halvor 1982 Ungdomsopptøyene i Oslo, Trondheim og Skien: En sammenlignende analyse (Oslo: FAFO, Arbeidsnotat 2)

- Frønes, Ivar & Stafsen, Ola
1983 "In the heat of the night, Ungdomspolitik i mai og i morgen", Kronikk i Ny Tid nr. 18 11. mai
- Gorz, André
1981 Farvel til proletariatet (Oslo: Pax)
- Gustavsen, Terje
1981, nr. 34 "Gatekamp mot avmakt", A-magasinet, uketillegg til Aftenposten, 22. august
- 1981, nr 36 "Er du svart har du urett", A-magasinet, uketillegg til Aftenposten, nr. 36, 5. sept.
- 1981, nr. 37 "Vi sprer vårt budskap over Europa", A-magasinet, uketillegg til Aftenposten, 12. sept.
- Haller, Michael
1982 Isolasjon eller opprør? Ungdom i protest mot stat og samfunn (Oslo: Gyldendal)
- Halter, Hans
"Ingen har retten - Om husokkupantbevegelsen i Berlin", i Haller, Michael (red): Isolasjon eller opprør (Oslo: Gyldendal)
- Hauge, Ragnar
1968 Gjengkriminalitet og ungdomskulturer (Oslo: Universitetsforlaget)
- Hernes, Gudmund
1978 Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon (Oslo: Universitetsforlaget)
- Houge, Knut
1982 Har vi en framtid? En bok om UNGMOB, gatebarn, Opprør og oppkjøp (Oslo: Gyldendal)
- Jensen, Carsten
1982 BZ EUROPA Ungdomsbevegelser i 80'erne (København: Tiderne skifter)
- Julsrud, Karin
1982 Forbudt ungdom (Oslo: Cappelen)

- "Kommunalrådninstillingen", Tiltak for å avhjelpe ungdoms-
problemer, Innstilling fra en komie bestående av Hans Svelland,
Per Høybråten og Tove Hegge Larsen, "Kommunalråd-komiteen",
(Oslo: Oslo Kommune 21. oktober 1982)
- Kraatz, Birgit "Parisdrømmen - Om byindianerne og Autonomia
1982 i Italia" i Haller, Michael (red) Isolasjon
eller opprør, Ungdom i protest mot stat og
samfunn (Oslo: Gyldendal)
- Kristiansen, Roar Husokkupasjoner og kommunal respons.
1982 Kravartikulering og organisasjonsstruktur
 (Bergen: Bergen Universitet, Institutt for
 offentlig administrasjon og organisasjons-
 kunnskap)
- Kvaale, Reidun "Vi vil selv - uten dere", A-magasinet, uke-
1981 tillegg til Aftenposten, nr. 35, 29. august
- Le Bon, Gustav The Man and his Work (Indiana: Liberty Press)
1979
- Lindbeck, Assar "The Nature and Significance of Institutional
1976 Economics", Kyklos, Vol. 29, fasc. 2,
 sitert etter Hernes, Gudmund (red) Forhandlings-
 økonomi og blandingsadministrasjon (Oslo:
 Universitetsforlaget)
- Lorentzen, Håkon Urbanisering, kriminalitet og sosial kontroll,
1981 En begrepsavklaring (Oslo: Oslo Universitet,
 Institutt for rettssosiologi, Stensilskrift
 nr. 27)
- 1981 "Kan "sosial kontroll" forklare ungdoms-
 kriminialitet i bysamfunn", i Sosiologi i
 dag, nr. 3-4
- 1981 "Narkotikamisbruk, ungdomsuro og massekultur"
 i Syn og Segn, nr. 8

- Marx, Garry T. "Civil Disorder and the Agents of Social
1970 Control", Journal of Social issues, volume
 nr. 26, number 1
- 1980 "Conceptual Problems in the Field of
 Collective Behavior",
- Marx, Karl "Klassekampene i Frankrike 1848-1850" i
1970 Marx, Karl, Verker i utvalg 3 Historiske
 skrifter (Oslo: Pax)
- Marx, Karl & "Det kommunistiske partis manifest" i
Engels, Fridrich Marx, Karl, Verker i utvalg 4 Politiske
1971 skrifter (Oslo: Pax)
- Mathiesen, Thomas "Generasjonskontakt og sosial klasse",
1966 Tidsskrift for samfunnsforskning, 2-3.
- 1984 "Pressen og angsten for kriminalitet",
 Samtiden, nr. 1
- Mathisen, Kjell- "Massemedienes innflytelse på publikum"
Olav & Werner, Anita (Oslo: Universitetsforlaget, NOU: 1982:30
1982 Maktutredningen Massemedier)
- Merton, Robert K. Social Theory and Social Structure (New
1968 York: The free press)
- 1938 "Social Structure and Anomie", American
 Sociological Review, vol. 3
- Nordhus, Gunnar & Volden og dens ofre. En empirisk undersøkelse
Vogt, Edvard (Oslo: Cappelen)
1981
- Nyhus, Per Asosial og kriminell atferd hos barn og ungdom
1972 (Oslo: Universitetsforlaget)

Oslo-statistikken, Folkemengden i Oslo pr. 31.12.79, Bydeler,
Fordeling på kjønn, alder og ekteskaplig stilling (Oslo:
Oslo kommune, Statistisk kontor, særtrykk nr. 1/80)

Oslo-statistikken, Gate/vei-fortegnelse i Oslo, Bydeler, (Oslo Oslo kommune, statistisk kontor 1979) med ajourføringer fra statistisk kontor m/blyant, utlånt privat

Oslo-statistikken, Folkemengden i Oslo pr. 31.12.80, Bydeler, Fordeling på kjønn, alder og ekteskaplig stilling (Oslo: Oslo kommune, Statistisk kontor, særtrykk nr. 2/81)

Oslo-statistikken, Folkemengden i Oslo pr. 31.12.1982, Bydeler, Fordeling på kjønn, alder og ekteskaplig stilling (Oslo: Oslo kommune, Finansrådmannens planavdeling, særtrykk nr. 1/83)

Oslo-statistikken, Sosio-økonomiske data for bydelene (Oslo: Oslo kommune Finansrådmannens planavdeling, notat nr. 2/83)

Politiets rolle i samfunnet, NOU 1981:35 (Oslo: Universitetsforlaget)

Public Disorder and Sporting Events, A Report by a Joint Panel of the Sport Council and the Social Research Council (London, The Sports Council, Social Science Research Council) 1978

Rose, Jerry D.	Outbreaks, The Sociology of Collective
1982	Behavior (New York: The free press)

Rieber-Mohn, Carl	"Skippergata", hefte for Kritisk Juss, nr. 2
1982	

Rød Larsen, Terje	18 år, ufaglært arbeider, Oslo øst. En
1981	analyse av kjennetegn ved de anholdte
	deltagere i mai-opptøyene (Oslo: Oslo
	Universitet, Institutt for rettssosiologi,
	stensilskrift nr. 30)

Rød Larsen, Terje	30. april opptøyene, Oslo 1981 Deltagere og
& Fryjordet,	straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet,
Jorunn	Institutt for rettssosiologi, stensilskrift
1981	nr. 31)

Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
1981	Mai-opptøyene, Skien 1981 Deltagere og straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, stensilskrift nr. 34)
Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
Jorunn
1981	30.april opptøyene, Oslo 1978. Deltagere og straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, stensilskrift nr. 36)
Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
Jorunn
1981	16. mai opptøyene, Trondheim 1978, Deltagere og straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, Insitutt for rettssosiologi, stensilskrift nr. 37)
Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
Jorunn
1981	30. mai opptøyene, Oslo 1980. Deltagere og straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, stensilskrift nr. 38)
Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
Jorunn
1981	16. mai opptøyene, Trondheim 1979. Deltagere straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, Insitutt for rettssosiologi, stensilskrift nr. 39)
Rød Larsen, Terje
& Fryjordet,
Jorunn
1981	30. april opptøyene, Oslo 1979. Deltagere og straffereaksjoner (Oslo: Oslo Universitet, Institutt for rettssosiologi, stensilskrift nr. 40)
Rønbeck, Sissel
1981	Tale på expressen, UngMob-konsert, 18. juni, stensil
Rønbeck, Sissel
1981	Tale i Samfunnssalen, UngMob-konsert, 12.9., stensil
1981	"De utstøttes opprør", kronikk i Aftenposten 8.8.
1981	"Hvordan skal vi styres?", kronikk i Dagbladet, 20.5.

- Rønbech, Sissel "Dynamitt i hjernevinningene" forord i Haller,
1983 Michael (red) Isolasjon eller opprør, Ungdom i
protest mot stat og samfunn (Oslo: Gyldendal)
- The Rt. Hon. the The Brixton Disorders 10-12 April 1981,
Lord Scarman Report of an Inquiry (London: Her
1981 Majesty's Stationery Office)
- Skard, Torild Ungdom i fritidsklubb (Oslo: Universitets-
1970 forlaget)
- Tauber, Walter "Det gyldne brækjern" i Jensen, Carsten (red)
1982 BZ Europa, Ungdomsbevegelser i 80'erne
(København: Tiderne skifter)
- Theus, Balz "Leg med ilden" i Jensen, Carsten (red)
1982 BZ Europa, Ungdomsbevegelser i 80'erne
(København: Tiderne skifter)
- Thomas, William I. The Child in America (New York: Knopf)
1928
- Ungdomsundersøkelsen 1980, del 1, (Oslo: Arbeidsdirektoratet
15. september 1981)
- Østerberg, Dag Handling og samfunn, Sosiologisk teori i
1978 utvalg (Oslo: Pax)

VEDLEGG

SPØRRESKJEMA

1. Først vil jeg gjerne vite navnet ditt, alderen din og hvor du bor.

Navn:

Fødselsdato:

Bosted:

2. Hva er yrket ditt ? Hvis du går på skole eller studerer, kan du oppgi skoletype eller studium.

(Intervjueren slår en ring om yrkeskategori, og noterer den nærmere yrkestittel)

Skoleelev	1
Student	2
Arbeider	3
Arbeidsledig	4
Funksjonær	5
Annen stilling	6

3. Hvor lenge har du hatt denne jobben/vært arbeidsledig/gått på skole/studert ?

Tid:

4. Har du hatt andre jobber før det du driver med nå ?
Hvis ja, oppgi hvilke.

Jobber:

5. I hvor lang tid hadde du disse jobbene ? (Intervjueren regner om til måneder)
6. Hvor mange jobber har du tidligere hatt som har mer enn to måneders varighet.

Antall:

7. Hvilken utdanning har du ?

Folkeskole	1
Framhaldskole	2
Realskole	3
Ungdomsskole	4
Artium	5
Eksamen fra høyskole/universitet	6
Fagutdanning	7
Annet	8

8. Trives du i jobben/på skolen/ med å være arbeidsledig ?

Svært godt	1
Godt	2
Dårlig	3
Svært dårlig	4

9. (Hvis arbeidsledig:) Ønsker du deg jobb ?
(Hvis i arbeid:) Ønsker du deg en annen jobb ?

Ja	1
Nei	2

10. Hva var inntekten din siste år ?

Inntekt:

11. Bor du hjemme ?

Ja	1
Nei	2

12. Hvor bor du ?

Eget hus	1
Egen leilighet	2
Hybel	3
Kollektiv	4
Annen boligtype	5

13. Hva er din mors og fars yrke ?

Mor:

Far:

14. Hvilke utdannelse har mor og far ?

Mor		Far	
Folkeskole	1		1
Framhaldsskole	2		2
Realskole	3		3
Artium	4		4
Eksamen fra høyskole universitet	5		5
Fagutdanning	6		6
Annet	7		7

15. Kan du kort fortelle hvorfor du dro inn til sentrum i dag ?

16. Kan du i korte trekk beskrive hva du gjorde der ?

17. Hvordan synes du politiet har opptrådt overfor deg i kveld ?

Svært bra	1
Bra	2
Dårlig	3
Svært dårlig	4

18. Hvordan var tilliten din til politiet før du ble brakt inn ?

Svært god	1
God	2
Dårlig	3
Svært dårlig	4

19. Når du tenker på "det best mulige liv" for deg selv ... hva tenker du da på ? Tenk deg litt om før du svarer.

(Intervjueren skriver ned svaret, og spør etter hvert svar: "Noe annet?")

20. Når du tenker på "det verst mulige livet" for deg selv....

Hva tenker du da på ? Igjen, før du svarer, tenk deg litt om

(Intervjueren skriver ned svaret, og stiller tilleggsspørsmålet)

Informanten får overlevert kort:

21. Jeg skal nå vise deg en tegning som skal uttrykke mulige trinn i en persons liv. Det øverste trinnet står for "det best mulige liv". Forsøk å tenke deg disse trinnene slik du opplever ditt eget liv.
22. Når du tenker på at trinn 10 betyr det best mulige liv, og steg null det verst mulige liv, vil du se på tegningen igjen og fortelle meg hvilket trinn på stigen som best beskriver hvor du er sånn til daglig.
- (Intervjueren registrerer tallet)
23. Hva mener du kan forhindre deg fra å nå dit du virkelig ville like å være et par år fra i dag av ?

(Intervjueren registrerer svarene, og stiller tilleggsspørsmål)

24. Hvor mange ganger har du deltatt i opptøyene tidligere ?

Ingen	1
1 gang	2
2 ganger	3
3 ganger	4
4 ganger	4

25. Helt til slutt: Hvis det var valg i morgen, hvilket parti ville du da stemme på ?

- o Ville ikke stemme
- 1 Høyre
- 2 Fremskrittspartiet
- 3 Kristelig folkeparti
- 4 Senterpartiet
- 5 Venstre
- 6 Arbeiderpartiet
- 7 Sosialistisk Venstreparti
- 8 Norges Kommunistiske parti
- 9 Rød Valgallianse
- 10 Andre

